

Merlijn, de tovenaar van koning Arthur

Jacob van Maerlant en Lodewijk van Velthem

Frank Brandsma

bron

Jacob van Maerlant en Lodewijk van Velthem, *Merlijn, de tovenaar van koning Arthur* (ed. Frank Brandsma). Amsterdam, Atheneum-Polak en Van Genneep 2004

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/maer002merl02_01/colofon.php

© 2016 dbnl / Frank Brandsma

**Jacob van Maerlant, *Merlijns boek*
(1261)**

Hier begint het boek van Merlijn.

Het vertelt dat de duivels afgunstig waren omdat God de hel openbrak en zijn vrienden daaruit verlostte. [IX]

[1608] Verneem nu, heren, een groot wonder van Onze Heer. Na zijn passie en dood ging Onze Heer ook nog naar de hel. Hierover zal dit boek spreken. Hij berokkende de duivels schade door hun de zielen te ontnemen. Daarover waren zij verbijsterd en woedend. Zij belegden een vergadering en zeiden: ‘Wie heeft ons beroofd en onze vesting opengebroken? Al was het voorspeld, wij hadden niet gedacht dat iemand, geboren uit een vrouw, ons onze macht kon afnemen. Wij meenden alle mensen in onze macht te krijgen. Waar is degene geboren die ons dit aandeed? Wij hebben nooit gehoord dat zijn moeder een man begeerde en dat is toch nodig voor het ontvangen van een kind.’

Daarop zei een van de duivels: ‘Wat wij goed dachten te doen heeft ons geschaad. Herinneren jullie je niet dat de profeten lange tijd hebben gezegd dat God geboren zou worden om te verlossen wat vele jaren verloren was gegaan? Degenen die dit zeiden hebben wij zoveel mogelijk kwaad gedaan, maar zij trokken zich daar niets van aan en troostten de zondaren door te zeggen dat de Heer die hen zou redden, zou komen. Zij voorspelden dit zo lang dat het is gebeurd. Zoals jullie hebben gemerkt heeft Hij ons listig beroofd, terwijl wij niets in de gaten hadden. Nu laat Hij de zondaren wassen in water, zodra zij uit de vrouw geboren worden, in naam van de Drievuldigheid. Zo hebben wij de kinderen verloren, die ons voorheen toebehoorden, tenzij zij tot zonde vervallen. En Hij heeft ons nog meer mogelijkheden ontnomen, want Hij heeft voor priesters gezorgd, die de mensen de rechte weg wijzen. Hoeveel misstap-

pen de mensen ook mogen begaan, als zij hun zonden opgeven en boete doen zijn wij hen helemaal kwijt. Hij had de mensen zeer lief, want Hij liet zich vangen als een dief om hen vrij te maken en nam een menselijk lichaam aan, zij het dat Hij uit een maagd geboren werd. Ik meen dat jullie dat zelf hebben geconstateerd bij alles waarmee jullie Hem op de proef konden stellen. Jullie weten zelf heel goed dat jullie menigmaal zijn doen en laten onderzochten, maar Hem nooit op een zonde konden betrappen. Voor de mens koos Hij vrijwillig de dood.’

De duivels zeiden: ‘Helaas, Hij heeft de mensen zeer lief, aangezien Hij dat voor hen over had. Wij moeten ons uiterste best doen om de mensen binnen te halen. Hij zegt dat Hij ons wat betreft de mensen geen onrecht aandoet. Wij moeten ons inspannen om de mensen te gronde te richten, zodat zij zich nooit meer van ons kunnen afwenden of met de kerklui kunnen spreken die hun de zonde afraden.’ Andere duivels voegden daaraan toe: ‘Als men de mensen door het advies van de Heilige Kerk hun misdaden zo makkelijk vergeeft bij hun dood kunnen wij wel inpakken.’ [1693]

De duivels besluiten te gaan klagen bij God de Vader en kiezen de listige Maskeroen als hun pleitbezorger. De mensheid wordt gedagvaard op Goede Vrijdag en dreigt bij verstek veroordeeld te worden. Dan werpt Maria zich op als advocate voorde mensen. Maskeroen probeert haar uit te sluiten van deelname aan het proces omdat zij een vrouw is, maar dat mislukt. Dan komt hij met zijn pleidooi. Als Maria al zijn argumenten (zoals de Erfzonde) weet te weerleggen en een emotioneel beroep op de Rechter, die toch ook haar Zoon is, niet blijkt te schuwen, gooit Maskeroen het over een andere boeg: hij schakelt allegorische figuren als hulptrouwen in. Tegenover Maskeroens helpsters Gerechtigheid en Waarheid stelt Maria Barmhartigheid en Vrede.

Het geding van Gerechtigheid en Waarheid tegen Barmhartigheid en Vrede [XII]

[2400] Deze vier deugden begonnen het geding. Toen zij welkom waren geheten, stond Barmhartigheid op om de mensen te helpen. Daartegenover stelden zich Gerechtigheid en Waarheid op. Zij beweerden dat de zondaars onmiddellijk verdoemd moesten worden. Barmhartigheid antwoordde meteen: ‘En als zij zich nu eens naar het goede keren en zich achteraf bedenken, moeten ze dan ook verdoemd worden?’ Gerechtigheid antwoordde: ‘In dat geval kan en mag God hen niet ontvangen, want Hij mag de slechten niet sparen.’ Barmhartigheid bracht daartegen in: ‘Als God niemand zou sparen, hield hij geen enkel goed mens over.’ Gerechtigheid zei: ‘Ik kan de slechtheid van het aardse leven niet aanzien.’ Barmhartigheid antwoordde: ‘Gods genade zou over moeten stromen en alle vergrijpen zouden moeten worden vergeven.’ [2425]

God hoorde al deze meningen in het geding en ging erbij zitten, want het was overduidelijk dat de twee spreeksters niet tot overeenstemming zouden komen. Hij zei: ‘Het staat overal geschreven dat God zowel Barmhartigheid als Gerechtigheid lief zal hebben. Gerechtigheid wil dat altijd alle zonden bestraft worden, terwijl Barmhartigheid wil dat alles vergeven wordt. Die twee gaan niet samen. Daarom zullen de zonden der mensen omwille van de gerechtigheid ten dele bestraft worden, maar vanwege de grote barmhartigheid zullen de zonden ten dele ook vergeven worden.’ Gerechtigheid wilde zich niet matigen, maar de mens in het diepst van zijn ziel raken. Zij beschuldigde de mens met veel vuur en klaagde hem zoveel mogelijk aan. Barmhartigheid ging daartegen in en zei tot Onze Heer: ‘Vader, toen U zich over de mensheid ontfermde, liet U ons weten dat wie gedoopt en gelovig was en gebiecht had, behouden zou blijven. Wilt U dat nu nogmaals verkondigen?’ [2457]

Onze Heer antwoordde: ‘Dat blijft voorlopig van kracht.’ Barmhartigheid was daar gelukkig mee en verweerde zich tegen Gerechtigheid en Waarheid. Het zou onterecht zijn, zei onze voorspreekster, wanneer een zo edel schepsel ten onder zou gaan, en wanneer degenen die geschapen waren naar de gelijkenis van onze Schepper verloren zouden gaan. Hij schiep hen immers uit liefde, opdat de mens Hem zou leren kennen. Als de mens Hem zou kennen, zou hij Hem liefhebben en voortaan zou Hij van de liefde van de mensen voor Hem genieten. De engelen, die aan geen enkel verbod onderworpen waren, deden het verkeerd en kregen hun verdiende loon. Maar al hield de mens zich niet aan het gebod (en als gevolg daarvan werd de mens sterfelijk), toch zal het zo zijn als de profeet zegt in een van zijn uitspraken: de zoon zal de zonde van de vader niet hoeven dragen of op zich nemen. En God zal ook niet vergeten barmhartig te zijn, zo is ons toegezegd. Bovendien zegt een van de profeten: wanneer een zondaar zijn zonden zeer berouwt, zal God er geen aandacht meer aan schenken. David zegt toch hetzelfde: de tijd van barmhartigheid is nu gekomen voor de mensen, lijkt het, want hij heeft veel ontberingen doorstaan vanwege zijn zonden. Hij moet immers in het zweet zijns aanschijns zijn brood winnen.^{aant.} [2494]

Vervolgens stond Vrede op en sprak als vierde haar zusters als volgt toe: ‘Gerechtigheid, Waarheid en Barmhartigheid, mijn zusters, hoor wat ik hierover zeggen zal en geloof mij. Ik ben verbonden met de eeuwigheid en niet met de vijand, de verrader die met alle kwaad verbonden is. Als jullie mij vertrouwen, zal ik aantonen dat ieder van ons recht is gedaan. Mijn zuster Gerechtigheid eist vanwege de ongeoorloofde misdaden van de mens dat hij daarvoor gestraft wordt en dat is ook gebeurd, want onze Redder, Gods Zoon, aanvaardde de dood toen Hij mens werd en Hij offerde zichzelf om de hele mensheid van de eeuwige dood te bevrijden. Omwille van dit sterven zou het mogelijk zijn geweest naar behoefte ook de engelen te verlos-

sen, die echter geen berouw kennen. De ontoelaatbare zonden kwellen Gods eindeloze goedheid en ook de mens. Het is droevig het u te moeten zeggen. Laat dit daarom genoeg zijn voor u, lieve zuster Gerechtigheid. [2528]

Mijn andere zuster, Waarheid, eist dat Gods woorden en daden van kracht blijven. Zij luidden: ‘Wanneer u van deze boom eet, zult u sterven.’ Dat is ook gebeurd, want vóór deze zonde had de mens geen sterfelijk lichaam. Door de zonde werd hij sterfelijk en zo werd hij stof, zoals wij alle dagen zien. Moet men hem nu tweemaal straffen voor één en dezelfde zonde? Dat zou u, zuster, toch tegen de borst stuiten, want u heet immers Waarheid?

Ook mijn zuster Barmhartigheid moet zich matigen en tevreden zijn, want God heeft zich meelijwekkend en nederig laten pijnigen om de mens te redden. Omdat ieder van u drieën heeft gekregen waar zij recht op heeft en waar haar naam voor staat, adviseer ik, Vrede, dat we nu vrede sluiten.’ [2556]

Hierover zegt David dat Barmhartigheid en Waarheid, die daar tegenover elkaar stonden, samenkwamen en het eens werden, evenals Gerechtigheid en Vrede. Zij kusten elkaar als teken van verzoening. [2565]

Vanwege deze vrede is de advocaat van de duivel woedend weggelopen uit het geding en sindsdien heeft hij een vete met onze trouwe pleitbezorgster. Maria houdt die vete in stand om ons zo tot Gods eer te brengen en daarom moeten wij, kinderen van Eva, haar aanroepen omdat zij zich zo krachtig teweer stelde voor onze zonde. Zij is onze voorspraak in noodgevallen. Daarom, edele schone Maagd, omdat er geen aanklacht zo groot is of u kunt ons ervan vrijpleiten, moge u ons allen beschermen. [2581]

Hoe de duivels bedachten hoe zij een man konden maken [XIII]

[2582] Toen Maskeroen in de hel terugkwam en men hoorde dat hij het pleit verloren had, waren de duivels zeer nijdig. Zij bedachten een ander plan. Een uitermate boosaardige duivel zei: ‘Als wij een man konden maken, die over al onze vermogens zou beschikken en net zoals wij macht zou hebben omdat wij weten wat er in het verleden gebeurd is, als wij zo'n man bezaten die onder de mensen was en hun naar waarheid vertelde wat er gebeurd is, dan zou hij veel lieden kunnen verleiden en verraden. De profeten deden dat ook bij ons toen zij over Onze Heer spraken terwijl wij van niets wisten. Diegene zou dus alle dingen weten die vergeten zijn. Waar hij ook sprak, menigeen zou daarop vertrouwen.’ [2603]

‘Bedenk eens,’ zeiden de duivels, ‘wat een voordeel wij door hem zouden kunnen behalen. Men zou alles geloven wat hij vertelde. Was hij er maar vast!’ Toen sprak een andere duivel: ‘Ik kan omgang met vrouwen hebben als zij aan mij overgeleverd zijn. Ik ken er een die maar al te graag alles doet wat ik wil.’ Al zou deze duivel misschien niet worden gekozen, er zijn genoeg duivels die het lichaam van een man kunnen aannemen en in die vermomming met vrouwen verkeren, maar het moet wel in het geheim gebeuren. Zo troffen zij voorbereidingen voor het verwekken van een man die in het geniep al hun listen aan anderen zou leren. Zij meenden dat God er geen weet van had. [2623]

De duivel vatte het plan op een man te scheppen die de duivelse geest en geaardheid tot in de puntjes zou beheersen, met de bedoeling Gods schepsel voor zich te winnen. Naar mijn bescheiden mening waren de duivels uitermate dom, omdat zij zich niet realiseerden dat God van hun plannen op de hoogte was. Wij mogen ons er wel kwaad om maken dat zulke dommeriken ons in verleiding kunnen brengen. [2634]

De duivel zet zijn zinnen op een jong meisje. Hij zorgt ervoor dat haar ouders zelfmoord plegen, doodt haar broer en bewerkstelligt dat haar jongste zus terechtgesteld wordt en haar middelste zus zich als een hoer gedraagt. Het meisje wordt bijgestaan door haar biechtvader Blasius, die haar waarschuwt nooit nijdig te gaan slapen en steeds een kruisteken te slaan bij het slapengaan en ontwaken. Twee jaar lang krijgt de duivel geen greep op haar vroomheid. Dan keert haar in zonde vervallen zuster terug en wordt zij bij een grote ruzie uitgescholden en geslagen. Woedend trekt zij zich terug op haar kamer.

Hoe Merlijn verwekt werd en vervolgens hoe hij geboren werd [XIV]

[3093] Verneem nu hoe het verhaal verdergaat. De duivel die eerder zei dat hij met vrouwen gemeenschap kon hebben, was helemaal klaar voor het meisje toen men hem waarschuwde. In haar slaap had hij gemeenschap met haar en verwekte hij een kind. Zodra zij wakker werd, dacht zij aan de woorden van haar biechtvader, sloeg een kruis en riep: ‘Sancta Maria [Heilige Maria], wat is mij overkomen? Ik geloof dat ik er slechter aan toe ben dan toen ik naar bed ging. Help, Maria, moeder Gods, bid uw Zoon dat Hij mijn ziel redt en mijn lichaam bevrijdt van de boze duivel.’

Zij stond onmiddellijk op en zocht degene die haar deze ellende aandeed. Zij dacht hem ergens aan te treffen. De deur, het was een groot wonder, zat nog net zo dicht als zij hem de avond ervoor gedaan had. Vervolgens ging zij overal zoeken naar degene die het haar had aangedaan, maar zij vond hem niet. Toen vermoedde zij wel dat Satan en niemand anders haar te schande had gemaakt. Zij werd bedroefd en slaakte luide kreten: ‘Genade! Lieve Heer, sta de duivel niet toe dat hij mij schande aandoet!’ [3127]

De nacht liep ten einde en het werd dag. Satan liet de zus, die had gedaan wat hij wilde, en haar handlangers, die hem prima hadden gediend, het huis verlaten. Zodra zij weg waren, kwam het meisje haar kamer uit. Zij droeg een knecht op twee vrouwen te halen om met haar naar haar biechtvader te gaan. Helemaal ontredderd ging zij naar haar biechtvader toe.

De goede man vroeg haar wat er aan de hand was, want hij zag dat zij van haar stuk was. ‘Heer,’ zei zij, ‘ik ben onteerd. Mijn hart is met recht bedroefd. Mij is iets overkomen dat nog nooit eerder een vrouw overkwam. Ik kom u om raad vragen. U heeft verteld dat God de mens zal vergeven, al begaat die nog zo'n grote zonde, als de mens de zonde maar opbiecht, er spijt van heeft en het advies van zijn biechtvader opvolgt. Heer, ik heb zeer misdaan, dat zult u wel horen. De duivel heeft mij te schande gemaakt.’ Zij vertelde hem vervolgens dat haar zus bij haar kwam en dat zij woedend op haar zus werd, waarna zij werd geslagen en zij spinnijdig haar deur sloot zonder een kruisteken te slaan. ‘Ik vergat helemaal de lessen die u mij leerde. Daarvoor heeft de duivel mij gestraft en mij mijn maagdelijkheid ontnomen. Ik doorzocht mijn hele kamer, maar ik vond daarin geen man of vrouw. De deur was goed dicht. Ik heb geen idee wie of wat mij te schande maakte. Heer, ik vraag u vergiffenis als ik om deze reden zelfmoord pleeg, opdat ik mijn ziel daardoor niet verlies.’ [3177]

De goede man die haar leed aanhoorde, verbaasde zich hoe langer hoe meer, want hij had zoiets nog nooit gehoord. Hij zei: ‘De duivel is in je gevaren en je bent helemaal vol van hem, volgens mij. Wat voor boetedoening moet ik je opleggen omdat je mij leugens vertelt? Nog nooit in de wereld had een vrouw gemeenschap met een man zonder hem aan te raken of te zien. Hoe wil je mij dan wijsmaken dat deze dingen jou overkomen zijn?’ [3192]

Het wanhopige meisje bezwoer hem: ‘Zowaar God mijn leven moge beschermen, ik vertel u de waarheid.’ De goede man

antwoordde: ‘Als dat zo is, zullen wij het beiden merken. Maar je hebt zwaar gezondigd, omdat je niet deed wat ik je opdroeg. Vanwege dit voorval moet je elke vrijdag vasten, zolang je leeft. Vanwege je ontucht, waarvan ik nog steeds niet kan geloven dat het je overkomen is, zul je de penitentie doen die ik je opleg, indien je daartoe in staat bent.’ Zij zei: ‘Ik zal zo goed ik kan doen wat u mij opdraagt.’ Hij sprak: ‘God helpt je er zeker bij. Je komt God om genade smeken en vraagt advies aan de Heilige Kerk, waarvoor God zijn kostbare bloed gaf. Je biecht is oprecht, als de zaken precies zo gebeurd zijn als je vertelde en niet anders, en als je dan doet wat men je adviseert.’ Zij antwoordde: ‘Heer, alles wat ervoor gevraagd wordt, wil ik doen zo goed ik kan.’ ‘God zal je erbij helpen,’ sprak hij. ‘Als het waar is wat je mij vertelt, hoop ik van harte dat je er goed van af zult komen.’ [3223]

Het meisje zei: ‘Moge God mij behoeden, nu ik u de waarheid heb verteld.’ De goede man antwoordde: ‘Je moet mijn advies volledig volgen en voortaan elk kwaad schuwen.’ ‘Heer,’ zei zij, ‘dat zal ik doen.’ ‘Zie dan voortaan af van onkuisheid, en hou je daaraan, met name wat betreft de onkuisheid die in de slaap plaatsvindt.’ ‘Ik zal het doen, heer,’ sprak zij. ‘Wilt u er borg voor staan dat God mij mijn zonde geheel zal vergeven, als ik zo goed mogelijk doe wat u mij opdraagt?’ [3239]

Hij legde haar een zware boetedoening op. Daaraan hield zij zich wenend en trouw, en met oprecht berouw. Met liefde zegende hij haar en leerde hij haar Onze Heer lief te hebben. Hij vroeg zich af hoe datgene wat zij hem vertelde kon gebeuren. Hij nam aan dat de duivel het gedaan had. Toen bracht hij haar naar een plaats waar hij haar wijwater liet drinken. ‘Nu moet je een kruisteken maken,’ zei hij. ‘Pater et Filius et Sanctum Flamen [In de naam van Vader, de Zoon en de Heilige Geest], drink nu in die naam. Amen.’ [3253]

‘Denk voortaan,’ zei hij, ‘aan Gods geboden die ik je geleerd heb en kom naar mij toe als je problemen hebt.’ Hij zegende

haar: ‘Ga met God. Al het goede dat je doet en alle aalmoezen die je geeft, leg ik je op voor de vergeving van je zonde.’ Zij ging haar eigen weg en leidde een vroom leven. De duivel zag dat zij zijn werk op die manier teniet had gedaan en zich gedroeg alsof zij zonder zonde was. Dat maakte hem uitermate nijdig. Na verloop van tijd kwam het zover dat de vrucht in haar begon te groeien en haar lichaam deed opzwellen, zodat het de mensen opviel en zij tegen haar zeiden: ‘Je wordt flink dikker, meisje.’ Zij zei: ‘Gedankt zij Onze Heer.’ Zij zeiden: ‘Liefje, van welke man heb je dat kind ontvangen?’ ‘God moet mij bijstaan, ik weet van niets.’ ‘Heeft al het manvolk met je geslapen, dat je niet weet wie de vader is?’ Zij zei: ‘Moge Gods kracht mij nooit van deze zwangerschap verlossen, als ik ooit een man in gebaar of blik zo dicht bij mij liet komen dat hij mij zwanger zou kunnen maken.’ Zij sloegen een kruis: ‘Lief kind, dit is nog nooit een vrouw overkomen. Wie zal je geloven? Het is goed om te zien dat je degene wiens kind je draagt zo lief hebt dat je zijn naam niet bekend wilt maken, maar het is jammer dat je daarvoor zult moeten sterven, zodra de rechter het te weten komt.’ [3295]

‘Faise de moi Deus son plaisir^{aant} [God moge met mij doen wat Hij wil],’ sprak het meisje. ‘Hij kan mij hier vinden, maar moge God mijn leven sparen omdat ik niet weet wie het kind verwekte.’ De vrouwen lachten haar uit en gingen weg met de woorden: ‘God weet dat je schoonheid, je knappe gezichtje en je naïviteit je duur zijn komen te staan, want je hebt dat allemaal nu verloren.’ Zij hadden het over haar en zij moest het wel horen. Zij werd er verdrietig van en zocht wijselijk raad bij haar biechtvader. Zij vertelde wat er gebeurd was en wat de vrouwen tegen haar zeiden. De goede man zag dat zij een levensvatbaar kind droeg en sprak: ‘Heb je nagelaten te doen wat ik je opdroeg?’ ‘Nee, heer,’ antwoordde zij, ‘dat heb ik niet gedaan.’ Hij vroeg: ‘De vreemde gebeurtenis die je eerder meemaakte, overkwam die je nog vaker?’ ‘Heer,’ zei zij, ‘het is mij maar één

keer overkomen, dat voorval waar al deze droefenis uit voortkomt.’ Dat verbaasde de goede man en hij noteerde het tijdstip en de nacht waarin het plaatsvond. Hij zei: ‘Spreek niet meer over dat boosaardige geklets en maak je er niet druk om, als je mij tenminste de waarheid hebt verteld. Als het kind wordt geboren zal ik en niemand anders de waarheid weten, dat hoop ik in Gods naam. Als het waar is wat je mij verteld hebt, zul je de dood wel ontkomen. Het is geen wonder dat je bang bent. Zodra het bekend wordt bij het gerecht, zullen zij je willen doden om je goederen in beslag te kunnen nemen. Wanneer je gevangen bent genomen, moet je mij dat via een bode laten weten. Ik zal je helpen en troosten. Ik ben ervan overtuigd dat je verlost zult worden door God, indien je innerlijk overeenstemt met het uiterlijk dat je mij toont. Ga naar huis en maak je geen zorgen. Doe het goede - ik sta borg voor je. Een goed leven doet gelukkig sterven.’ Zij ging naar huis en deed alles zo goed zij kon. [3346]

Zodra het gerucht over haar zwangerschap de rechter ter ore kwam, liet hij het meisje gevangennemen. Zij werd voor de schepenen geleid en liet haar biechtvader komen om haar van advies te dienen. Hij kwam diezelfde dag nog. Tegen de rechter zeiden de mensen: ‘Heer, luister naar ons, deze vrouw beweert dat zij niet in de buurt van een man geweest is.’ [3357]

Hij sprak: ‘Denkt u soms dat een vrouw een kind kan krijgen zonder gemeenschap met een man te hebben?’ Haar biechtvader antwoordde daarop: ‘Ik kan u niet alles vertellen wat ik weet, maar ik kan u wel adviseren mijn raad op te volgen. Daar zult u goed aan doen. Spreek geen recht over haar vóór zij van het kind bevallen is, want dat zou niet rechtvaardig zijn, omdat het kind de dood niet verdiend heeft.’ Toen zei de rechter: ‘Beste man, wij zullen doen wat u wilt.’ Hij sprak: ‘Luister, heer, laat haar in een toren opsluiten en zet er voldoende bewakers bij. Laat twee vrouwen haar gezelschap houden, die haar kunnen helpen bij de bevalling. Zo moet zij opgesloten blijven tot

zij bevallen is en het kind zelfstandig kan eten. Als men een andere oplossing heeft, geef daar dan uw mening over, heer rechter. Dit is wat ik u aanraad, het is het beste wat ik kan bedenken. Als u iets anders doet, zou het mij spijten.'

Het advies dat de goede man gaf, beviel de rechter wel. Hij liet het meisje opsluiten in een stenen toren. Alle toegangen liet hij dichttimmeren. De twee beste vroedvrouwen die men kon vinden werden met haar opgesloten. Er bleef een raam open, waardoor zij alles wat zij nodig hadden naar binnen konden halen. De goede man die dit allemaal opperde, zei tegen het meisje: 'Doopt het kind zodra het geboren is. Als je merkt dat men recht over je gaat spreken, laat mij dan halen door je bediende.' 'Zeker, heer,' riep zij terug. [3402]

Zo verbleef het meisje, dat het er zwaar mee had, in de toren. Het gerecht verschaftte haar wat zij nodig had. De barenstijd brak aan. Het kind dat geboren werd, zou de aard van de duivel moeten hebben, want het was door de duivel verwekt. Maar God voorkwam de kwade opzet. Om die reden stierf Jezus voor ons uit grote ootmoed. Toen de duivel het meisje tot haar grote verdriet verkrachtte in haar slaap, smeekte zij meteen Onze Heer innig om genade. Zij vroeg de bescherming van de Heilige Kerk en van allen die God dienen. Daarom wilde Onze Lieve Heer dat de duivels kregen waar ze om gevraagd hadden: het schepsel waarvoor zij dit alles beraamden. [3421]

Zij wilden, zo vertelt het verhaal, dat het kind net als zij weet zou hebben van alle dingen die gebeurd zijn. Over al die kennis beschikte hij. Maar God, die de aard van het meisje kende en wist dat dit haar verdriet deed, wilde dat de zonde van de moeder het kind niet schaden zou. Hij gaf het kind het vermogen alle dingen te zien die zouden gaan gebeuren. Zo kreeg het van de duivel de kennis van het verleden en van Onze Heer de kennis van de toekomst. Op die manier kon het kind zich wenden tot wie het wilde. Hij kon ook zowel God zijn deel geven als de duivel, want zijn lichaam kwam van de duivel en God zond de

ziel erin. Opdat de mensen zijn duivelse aard zouden kunnen zien, gaf God hem meer kennis dan enig ander. Hij zal die nog nodig hebben op de plaatsen waar hij heen zal trekken. [3445]

Wat het kind zal doen zult u nog kunnen horen, maar nu was het dus geboren. De vrouwen waren bang omdat het zo behaard was. Zij lieten het aan de moeder zien. Zij sloeg een kruis toen zij het zag. ‘Dit kind maakt mij bang,’ zei zij. ‘Ons ook,’ antwoordden de andere vrouwen, ‘doodsbang.’ De moeder sprak: ‘Laat het nu dopen. Men kan het aan een touw vastmaken en uit het raam laten zakken.’ De vrouwen vroegen: ‘Hoe moet het kind heten, weet je dat?’ Zij zei: ‘Net zoals mijn vader heette.’ [3461]

Zij lieten het kind zonder problemen naar beneden zakken en zeiden dat men het naar zijn grootvader moest vernoemen. ‘Prima,’ zei men, ‘dat is een goed idee.’ Men noemde het kind naar zijn grootvader Merlijn. Merlijn werd het gedoopt en het werd teruggegeven aan de moeder, want niemand wilde het de borst geven. De moeder moest het wel bij zich houden tot het tien maanden oud was. De vrouwen zeiden: ‘Zo'n lelijk kind hebben wij nog nooit gezien.’ Dat verbaasde hen hoe langer hoe meer. [3475]

Toen het kind tien maanden oud was, leek het wel twee jaar. Toen het anderhalf was, zeiden de vrouwen: ‘Wij zijn van plan naar huis te gaan, want de tijd daarvoor is gekomen.’ Zij sprak: ‘Als jullie weg zijn, zal men mij meteen ter dood brengen.’ ‘Wat kunnen wij eraan doen? Wij kunnen niet meer hier bij je blijven.’ Van angst huilde zij hevig. Zij liepen naar het raam. De moeder nam haar kind in de armen en begon luid te jammeren. ‘Lief kind,’ zei zij, ‘ach, omwille van jou moet ik sterven en toch heb ik niets misdaan. Ik weet niet hoe mij dit is overkomen en men wil dat niet van mij aannemen. Dus moet ik ten onrechte sterven.’ Dat zei zij tegen het kindje en ook: ‘Heeft God gewild dat jij uit mij geboren zou worden?’ Zo beklagde zij haar grote leed. [3502]

Het kind keek haar aan en zei: ‘Lieve moeder, wees niet bedroefd. Om wat er met u is gebeurd, zult u niet worden gedood.’ Toen de moeder dat hoorde, begaven haar hart en haar ledematen het. Haar armen lieten haar in de steek, het kind viel op de grond en krijsde. De andere twee vrouwen, die bij het raam stonden, schoten te hulp. Zij vroegen: ‘Wil je het kind doden? Waarom liet je het op de grond vallen?’ De moeder antwoordde hun op bange toon: ‘Dat zou ik nooit doen, maar doordat het iets tegen mij zei, liet ik het vallen.’ Zij zeiden: ‘Wat voor iets wonderlijks vertel je ons nu weer?’ ‘Eerlijk waar,’ antwoordde zij, ‘het kind vertelde mij dat men mij hiervoor niet zou doden.’ ‘Als het dat kon, zal het nog meer zeggen,’ meenden de vrouwen. Zij pakten het kind op en bekeken het. Zij probeerden hem nog iets te laten zeggen, maar hij sprak geen woord. [3527]

De moeder opperde: ‘Zeg maar tegen het kind dat men mij omwille van hem zal verbranden, dan zal hij niet lang zwijgen.’ De moeder, die graag wilde dat het kind iets zei, nam het in haar armen. De vrouwen spraken: ‘God weet dat het jammer is dat uw mooie lichaam vanwege dit lelijke schepsel verloren gaat. Hij was maar beter niet geboren.’ [3539]

‘Jullie liegen,’ antwoordde Merlijn, ‘al droeg mijn moeder jullie dat op.’ Toen werden de vrouwen bang en zeiden dat hij de duivel was: dat kon geen kind zijn dat spreken kon en hun woorden zo goed begreep. Zij spraken weer tegen hem, maar hij zei niets meer, behalve: ‘Laat mij met rust. Jullie hebben zelf meer misdaan dan mijn moeder.’ Verbaasd zeiden zij: ‘Iedereen hier beneden moet van dit wonder horen, wij mogen dat niet verzwijgen.’ Zodra zij het voor elkaar konden krijgen, gingen ze uit de toren naar beneden en vertelden over de dingen die Merlijn gedaan had. De rechter hoorde het ook. Het verwonderde hem dat het kind kon spreken en hij zei: ‘Kan het kind praten? Dan is het tijd dat men over de moeder rechtsprekt en men haar voor de schepenen in de rechtbank leidt.’ [3563]

De sprekende peuter Merlijn weet door zijn kennis van toekomst en verleden zijn moeder vrij te pleiten. Hij toont aan dat de rechter evenmin weet wie zijn vader is en dat diens moeder even schuldig is als die van Merlijn. Ook voorspelt hij dat de echte vader van de rechter door de duivel zal worden aangezet zich te verdrinken zodra hij hoort wat Merlijn onthuld heeft. De zelfmoord van de priester (de echte vader van de rechter) bevestigt Merlijns moorden. Met zijn vrijgelaten moeder gaat Merlijn naar haar biechtvader Blasius.

[4011] Deze Blasius, kan ik u vertellen, was een wijs man. Hij schreef dit verhaal voor ons op. Blasius nam goed nota van alles wat de tweeënhalfjarige Merlijn zei. Hij was zeer nieuwsgierig naar de herkomst van Merlijns kennis en testte die de hele tijd, totdat Merlijn hem verzocht: ‘Blasius, stel mij niet steeds op de proef! Hoe meer ik je vertel, hoe meer je je zult verbazen. Ik zal je uitleggen hoe je eenvoudig de hemel kunt bereiken.’ Blasius zei: ‘Maar je vertelde mij toch dat de duivel je verwekte. Ik geloofde dat dat waar is en daarom ben ik bang dat je mij op een of andere manier te schande wilt maken.’ Merlijn sprak: ‘Zo klagen slechte mensen, die meer oog hebben voor het kwade dan voor het goede. Ik heb je toch een hoopvol feit verteld. Toen ik je mededeelde dat de duivel mijn vader was, zei ik ook dat God mij het vermogen heeft gegeven alles te voorzien wat er gaat gebeuren. Als je verstandig bent, bekijk je welke levenswijze ik het meest volg en dan zie je dat God mij zodanige vermogens gaf dat ik aan de duivels kon ontsnappen, terwijl ik toch precies weet wat zij in hun schild voeren. Ik beschik over de kennis die ik van hen kreeg, maar dat helpt hun niets. Zij begingen een stommiteit toen zij mij bij mijn moeder verwekten, want het schepsel dat zij meenden te bemachtigen, verloren zij door het vrome leven van mijn moeder. Als zij mij echter bij een boosaardige vrouw hadden verwekt, dan zou hun wens vervuld zijn en groot kwaad zijn geschied. Dan zou ik geen weet van God

hebben. Het waren de duivels die mijn moeder al dat verdriet om haar zus en broer, haar moeder en vader berokkenden. Als je je op mij verlaat, zal ik je dingen vertellen die niemand weet, behalve God, de oorsprong van alles. Die dingen moet je voor ons opschrijven in een verhaal. Zij die dat verhaal in gedachten houden, zullen zich des te beter voor zonde hoeden. Doe dus je best!’ [4068]

‘Ik zal het graag doen,’ zei Blasius, ‘maar ik vermaan je dat je mij geen kwaad doet en mij niets laat doen dat tegen Gods wil indruist, bij de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, zowaar deze drie één God zijn, en bij de vrouw uit wie Jezus Christus is geboren, en ook bij de negen engelenkoren die bij God zijn, bij de apostelen en de evangelisten, bij de martelaren en belijders, bij alle uitverkoren maagden, bij alle heiligen en bij allen die God liefhebben, en bij de heren van de Heilige Kerk, en bij de leken en de geleerden, en bij alle schepselen Gods.’ [4089]

Merlijn zei: ‘Iedereen die ik je hier heb horen noemen, moge mij verdoemen als ik je vanaf nu iets aanraad dat tegen Gods wil ingaat.’ Hij zei: ‘Vertel dan maar wat je wilt zeggen.’ Merlijn zei: ‘Haal inkt en zet de dingen die niemand weet op perkament. Dat was snel voor elkaar en Merlijn droeg hem op te schrijven over de liefde van de edele Maria, over Jozef van Arimathea, zoals men hiervoor hoorde vertellen, en over Alein en de zijnen - hoe de vader hen achterliet en hoe Petrus van daar vertrok en hoe Jozef de Graal en het bloed in zijn bezit had in de vreemde vallei, en over hoe de duivels betreurden dat zij hun macht over de mens verloren hadden, en over het geding^{aant} dat zij tot hun verdriet voerden tegen Maria, Onze Lieve Vrouwe, vanwege de zielen die hun waren beloofd, en over hoe zij zich beklagden over de profeten. ‘Om deze reden^{aant} wilden ze een man maken die hun aard zou kennen,’ sprak Merlijn, ‘en maakten zij mij, zoals mijn moeder je eerder vertelde. Zij berokkenden haar veel leed, waar door hun inherente domheid verloren zij mij en viel het hele plan in duigen.’ Zo zette Merlijn dit werk

op. Hij deed er onderzoek voor. Daarom heet het *Merlijns boek*. [4127]

Blasius verbaasde zich daar stilletjes over, maar toch leek het hem een goed idee en zette hij zijn geheugen voor het boek in. Toen zij het verhaal van Merlijns geboorte op schrift hadden gesteld zei Merlijn tot hem: ‘Jij zult hiervoor veel leed moeten dragen en ik nog meer.’ Blasius vroeg hem waarom en waar dan wel. Merlijn zei toen: ‘Men zal mij vanuit het Westen komen zoeken. Degenen die dat doen hebben hun heer plechtig beloofd dat zij mij zullen doden en hem mijn bloed onmiddellijk zullen brengen, maar zodra ze mij spreken zal dat niet meer gebeuren. Ik zal met hen meegaan en jij moet vertrekken naar het gebied waar het volk van de Graal woont. Je boek zal geliefd zijn bij degenen die er weet van hebben. Er zullen echter geen aanspraken aan kunnen worden Ontleend, want het bevat niet de woorden van de apostelen, die alleen opschreven wat ze hadden gehoord en gezien en verder niets, Het bevat wat mij is overkomen, en dat is niet anders gebeurd dan ik je heb beschreven. Net zo verscholen als ik ben, waar ik maar wil, zal ook dit geschiedverhaal zijn en bijna niemand zal er kennis van nemen. Als het boek klaar is, moet je het meenemen naar het land waar je naartoe zult gaan. Ik moet meegaan met de mensen die mij binnenkort komen halen en zal je daarna weer komen opzoeken. En als je dit hebt volbracht zul je in hun gezelschap [het gezelschap van de Graal] zijn en je boek aan dat van hen toevoegen. Al wordt het moeilijk voor ons, als zij over dit boek beschikken zullen de mensen des te meer voor ons bidden tot God.’

Er zijn nu twee boeken. Dit wordt een fraai boek. Beide spreken over hetzelfde. Nu moet ik een ander verhaal vertellen.^{aant.} [4173]

Hier begint het derde boek: hoe Vortigern^{aant.} koning wilde worden
[XVI]

[4174] In dit boek zult u horen over grote oorlogen. Engeland bestond al vele jaren, zo staat te lezen, voor de koningen christen werden, maar het behoort niet tot mijn taak alle koningen die er waren te beschrijven. Wie, wanneer hij naar mijn verhaal luistert, wil weten wat alle verschillende koningen verloren en wonnen, moet de geschiedenis van Brittannië maar lezen die de titel *Brutus' boek*^{aant.} draagt. Meester Mertijn van Rore deed zijn best om dat boek uit het Latijn in het Frans te vertalen. Daarin treft men de geschiedenis compleet aan. [4190]

Er was een koning die Constans heette. Men heeft mij voorgelezen dat hij lang aan de macht was. Hij had drie knappe zonen. Hij liet de oudste Moynes noemen, de tweede heette Pandragoen en de derde Uter. Er leefde een man in Constans' land die Vortigern heette, een trotse, fiere ridder die wist wat er omging in de wereld. Constans was oud, werd ziek en ging dood. Er ontstond grote onzekerheid over de vraag wie men koning zou moeten maken. Toen werden de oude mannen het erover eens dat men Moynes tot koning zou kiezen, omdat hij de oudste was. Al was hij jong, het zou niet goed zijn als men de kroon aan iemand anders zou geven. [4209]

Hiermee stemde ook Vortigern in. Men wijdde Moynes tot koning, zo leest men hier, en maakte Vortigern regent. Nu was er een strijdlustig en uitermate heidens volk, de Saksen, dat de gewoonte had strijd te leveren met de christenen en de koning schade te berokkenen. Vortigern had het rijk in zijn macht, want koning Moynes was duidelijk te jong en het volk was Vortigern trouw. Hij wist maar al te goed dat men hem voor wijs hield en kreeg het daardoor hoog in de bol. Hij vertelde dat hij zich niet met de strijd zou inlaten, want hij wist maar al te goed dat niemand zijn positie kon overnemen. [4227]

Zo trok hij zich terug uit de strijd. Zodra de heidenen verna-

men dat hij de strijd gestaakt had, brachten zij een groot leger samen en vielen onmiddellijk de koning aan. De koning deed zijn beklag bij Vortigern en zei: ‘Help ons het land verdedigen. Wij hebben veel vijanden. Het land staat compleet tot uw beschikking.’ Vortigern sprak: ‘Ik ga mijn eigen weg. Laat de anderen die mij haten u maar helpen. Niemand kan mij dwingen mij op enigerlei wijze in de strijd te mengen.’ [4241]

De koning en de anderen die het hoorden, waren erg boos over Vortigerns antwoord. De koning ging met zijn leger op de heidenen af. De Saksen versloegen zijn mannen, tot groot verdriet van de christenen, die klaagden: ‘Wij hebben zware verliezen geleden en dat zou ons niet zijn overkomen als Vortigern ons bijgestaan had.’ [4251]

Op die manier begonnen zij de koning te haten, steeds meer, zodat zij zeiden: ‘De koning is onbekwaam. Wij staan niet toe dat dit zo doorgaat.’ Zij vertelden de regent: ‘Wij missen al heel lang een leider, want deze koning deugt niet. Wees onze leider, want er is niemand die dat beter kan zijn.’ Hij sprak: ‘Dat kan niet, zolang mijn heer leeft.’ Zij antwoordden: ‘Het zou beter voor ons zijn als hij stierf.’ Vortigern stelde: ‘Als hij dood zou zijn en de leenmannen zouden het willen, zou ik wel koning willen worden.’ Zij dachten erover na wat dat zou kunnen betekenen en vertrokken samen naar hun gebieden om te beraadslagen. Er was iemand die naar voren bracht wat Vortigern had gezegd. Toen zei een ander meteen: ‘Het is het beste dat wij de koning doodslaan, dan kan de regent zien hoe hij door ons koning wordt en zal hij gunstig gestemd zijn jegens ons. Zo kunnen wij grote baronnen worden.’ Toen wezen zij twaalf mannen aan die hun koning zouden doden. [4283]

De twaalf kwamen bij de koning en vermoordden hem met zwaarden en messen. Niemand probeerde de moord te verijdelen. Toen zij bij Vortigern kwamen, zeiden zij: ‘Nu zult u een machtig man worden, want wij hebben de koning gedood.’ Vortigern deed alsof hij boos was: ‘Jullie hebben een zware mis-

daad begaan door de koning te doden. Vlucht weg, dat raad ik jullie aan, voordat jullie terechtgesteld worden. Jullie aanwezigheid hier bevalt mij helemaal niet.' Zij verlieten het gebouw onmiddellijk. [4301]

Zo kwam koning Moynes om het leven. De hoge edelen vergaderden om een landsheer te kiezen. Vortigern had, zoals ik eerder vertelde, de meeste aanhangers en werd tot koning gekozen. [4307]

Er waren daar twee rechtschapen mannen, die voor de twee andere koningszonen, Uter en Pandragoen, zorgden. Toen zij vernamen dat men Vortigern tot koning verkoos, bedachten zij dat Moynes het leven verloor door Vortigerns valse listen. Zij vroegen elkaar wat men nu het beste kon doen. De een zei: 'Aangezien hij Moynes vermoordde, zal hij ook deze twee zonen willen doden, zodra hij machtig genoeg is geworden. Wij hielden van hun vader Constans, die ons fraaie lenen schonk. Wij houden van zijn zonen, al zijn zij nog klein, en het is een slechte zaak als wij hen laten vermoorden terwijl zij aan ons zijn toevertrouwd.' [4323]

De twee edelen besluiten te vluchten met Uter en Pandragoen. Zij worden op het Europese vasteland opgevoed. Een van de eerste daden van koning Vortigern is het terechtstellen van de mannen die Moynes vermoordden. Hun verwanten komen vervolgens in opstand, zodat Vortigern steun moet zoeken bij de Saksen. Hij trouwt met de dochter van hun koning Hengist en begint, uit angst dat ook Uter en Pandragoen hem zullen komen aanvallen, met de bouw van een machtige toren. Omdat het bouwwerk steeds instort, raadpleegt hij wijze mannen. Zij leggen hem uit dat de toren alleen overeind zal blijven als het bloed van een vaderloos kind over de fundamenten wordt gesprengd. Vortigern stuurt zijn boodschappers uit om dat kind te zoeken.

[4605] Luister hoe Vortigern het zoeken aanpakte. De bood-

schappers reisden twee aan twee te paard en te voet naar vreemde landen, totdat een van de tweetallen een ander duo tegenkwam en zij met z'n vieren waren. Dit viertal kwam uiteindelijk bij een dorp, waar een stel kinderen op een weiland met een bal speelde. Merlijn, die dit aan had zien komen, was erbij en zag de boden komen. Hij ging hun kant op en sloeg het rijkste kind van het dorp met zijn slaghouw tegen de schenen, opdat de jongen hem zou uitschelden. Het kind brulde tegen Merlijn: 'Vuile vaderloze bastaard!' [4625]

De boodschappers begrepen dat dit het kind zonder vader was. Zij gingen naar het huilende kind toe en vroegen wat hij bedoelde. Hij legde uit: 'Dit is de zoon van een vrouw die niet weet wie hem bij haar verwekte.' Zodra Merlijn de boodschapper hoorde praten, zei hij tegen hem: 'Ik ben degene die u zoekt. U heeft gezworen mij meteen te doden en mijn bloed naar Vortigern te brengen.' Zij antwoordden: 'Hoe weet je dat?' 'Ik weet heel goed dat jullie dat hebben gezworen,' antwoordde Merlijn naar waarheid. Zij vroegen: 'Wil je met ons meegaan?' Hij sprak: 'Ik vrees voor mijn leven, maar als jullie mijn veiligheid garanderen, wil ik wel met jullie meegaan en uitleggen waarom de toren waaronder jullie mijn bloed willen gieten, ineens stort.' Zij waren verbaasd: 'Dit kind zegt verbijsterende dingen. Laten wij hem geen kwaad doen.' Ieder van hen sprak: 'Ik zal liever mijn eed breken dan dat ik dit kind op de een of andere manier zal deren.' Merlijn zei: 'U kunt wel bij mijn moeder overnachten. Ik moet toestemming vragen aan haar en aan de man die bij haar op de hof woont.' 'Daar willen wij graag naartoe gaan.'

Merlijn leidde hen naar zijn moeder, die non was en een vroom leven leidde. Zij ontving hen thuis op gepaste wijze, Zodra zij allemaal waren afgestegen bracht hij hen bij Blasius en vertelde hem: 'Deze mannen zochten mij om me te doden.' Tegen de boodschappers zei hij: 'Vertel hem de waarheid, zo vraag ik u, want als u ook maar een beetje liegt, heb ik dat direct

in de gaten.’ Zij zeiden: ‘Je liegt niet, want wij zien heel goed dat je waarheid spreekt.’ [4668]

Merlijn sprak: ‘Luister! Jullie zijn vanuit het westen gezonden door een koning die Vortigern heet en een fiere burcht aan het bouwen is. Zodra het bouwwerk zes of zeven meter^{aant.} hoog is, stort het onverwijld in. Dit maakte Vortigern boos, zodat hij er geleerden bij liet roepen. Geen van hen begreep waarom de toren instortte, daarom trokken zij strootjes, zonder daar overigens iets wijzer van te worden.^{aant.} Toen ontdekten zij dat ik geboren was en vreesden zij dat zij allemaal door mij te gronde zouden worden gericht. Zij werden het er snel over eens dat zij mij dood zouden laten slaan en vertelden dat de toren overeind zou blijven als mijn bloed eronder zou liggen. Vortigern verbaasde zich daarover. Hij dacht dat het waar was en liet mij opsporen. De geleerden droegen hem en de boodschappers op dat zij mij in ieder geval moesten doden zodra zij mij gevonden hadden en dat zij mijn bloed mee moesten brengen. De koning liet twaalf boden zweren mijn bloed te gaan halen, opdat de toren stevig zou blijven staan.

Dit zijn vier van de twaalf boodschappers. Zij kwamen daarstraks aangereden waar de kinderen aan het spelen waren en ik, die wist dat zij mij kwamen zoeken, gaf een kind een klap opdat het mij daar zou uitschelden en mij mijn moeders zonde zou verwijten. Ik wilde dat deze boodschappers mij vonden. Blasius, vraag hun of ik de waarheid spreek.’ Hij vroeg het hun. [4707].

Zij antwoordden: ‘Moge God ons met ere naar ons land laten terugkeren, hij spreekt de waarheid.’ Blasius zei: ‘Hij zal nog zo uitermate wijs worden dat het zonde zou zijn als u hem zou doden.’ ‘Wij breken liever onze eed dan hem ook maar enig kwaad te doen. Zijn vermogens zijn zo groot dat hij het merkt als wij kwaad jegens hem in de zin hebben.’ Blasius antwoordde: ‘Dat is waar. Ik zal hem roepen en dit aan hem vragen, en iets anders dat hij mij wel zal uitleggen.’ [4721]

^{aant.} Hij riep Merlijn, die hen even had verlaten omdat zij samen wilden overleggen. Blasius zei: ‘Zij willen dat ik je iets vraag.’ ‘Wat dan?’ vroeg Merlijn. Hij zei: ‘Wil je met hen meegaan?’ ‘Jazeker,’ antwoordde Merlijn, ‘als zij mij willen beloven dat ik voor de koning geleid zal worden en dat mij niets zal overkomen voordat ik hem heb gesproken.’ Zij beloofden hem dat zij hem in leven zouden laten. Blasius vroeg: ‘Ga je mij verlaten? Wat moet ik dan verder doen met het boek waaraan ik ben begonnen?’ Merlijn sprak: ‘Ik zal je niets meer of minder vertellen. Je ziet dat God mij zo genadig is dat degenen die mij dachten in hun macht te hebben nu mijn kant kiezen. Ik ben door God uitverkoren om Hem te dienen en ik zal je zeggen hoe. Niemand kan doen wat ik doe, want niemand weet zo goed als ik wat er gaat gebeuren, omdat ik de toekomst beter ken dan wie ook ter wereld. Ik moet naar het land worden gebracht van waaruit men mij heeft gezocht en ervoor zorgen dat men mij geloof zal schenken, zoals aan Onze Heer hierboven. En jij zult mij helpen het boek te maken. Ik zal je af en toe komen opzoeken en dan steeds naar Merlant vragen.’^{aant.} Dat is een woeste en onbekende streek, want de helft van het gebied wordt door niemand bezocht. Daar zul jij wonen en ik zal je vertellen wat je nodig hebt voor dit hele boek. Jij zult mij niet opzoeken. Het zal je veel goed doen. Weet je wat ik je schenken zal? Je hartenwens zal vervuld worden en je vindt een prachtige bestemming na dit leven.^{aant.} Men zal je werk graag beluisteren en ook het voorafgaande over Jozef van Arimathea, aan wie God genade toonde. Als je je werk hebt gedaan voor het verhaal over hem en zijn geslacht, dat God uitverkoos om Hem te dienen, zal je verdienste zo groot zijn dat je bij Jozefs vrienden zult verblijven en ook in mijn gezelschap. Ik zal je wijzen waar zij zich bevinden. Daar zul je het prachtige geschenk zien dat Jozef ontving doordat hij Jezus van het kruis nam. Wees er trouwens van overtuigd dat ik in het land waar ik naartoe zal gaan de goede mensen dag en nacht het goede zal doen nastreven. Ik ken iemand van Jozefs

geslacht. Het grote werk zal pas echt beginnen als de vierde koning benoemd zal worden, die Artur zal heten.

Jij zult gelijk vertrekken. Ik zal je opzoeken waar je gaat wonen en je vertellen wat je moet opschrijven. Wees ervan verzekerd dat je werk geprezen zal worden door leken en geleerden. En daarna,' sprak Merlijn, 'als het af is, ga je naar het gezelschap waarover ik sprak. Daar zul je het prachtige geschenk zien. Je boek zul je meenemen. Geen geschiedverhaal zal zo hoog geprezen worden als dat over koning Artur, die dan zal heersen. Dan heb jij de eer die allen bezitten die bij de Graal horen, wel verdiend. Jouw boek zal daar zijn gezag aan ontlennen en het zal graag voorgelezen en beluisterd worden, want het zal weinig woorden bevatten die niet de moeite waard zijn. Zo zal het boek alle lof verdienen.' Aldus legde Merlijn aan Blasius uit wat hem ten deel zou vallen. Blasius verheugde zich daarover en zei: 'Geen tegenslag of ongemak zal mij ervan weerhouden te doen wat je mij opdraagt.' [4818]

Tegen de boodschappers zei Merlijn: 'Ik moet afscheid van mijn moeder nemen.' Zij vergezelden hem. Hij zei: 'Vrouwe, ik ben ontboden naar verre landen en kom uw toestemming vragen om te vertrekken. Omwille van de gave die Hij mij schonk moet u Gods wil gehoorzamen. Ik kan er niet onderuit, ik moet naar de vreemde landen. Blasius gaat ook weg. Zo zult u ons allebei kwijtraken.' Zij antwoordde: 'Moge God u geleiden. Ik denk er niet aan u tegen te houden. Ik zou willen dat Blasius hier zou kunnen blijven, als u dat zou kunnen toestaan.' 'Nee, dat kan niet, moeder,' sprak Merlijn. Noodgedwongen nam hij afscheid van haar en ging met de boden mee. Ook Blasius ging op weg naar de plaats waar Merlijn hem heen stuurde.

Merlijn en de anderen reden flink door, de ene dag na de andere, tot zij bij een stad kwamen waar het markt was. Merlijn zag een gewone man daar twee schoenen kopen en ook leer waarvan men sterke zolen kon maken, omdat hij op pelgrimstocht wilde gaan. [4850]

Merlijn lachte toen hij de man de schoenen zag dragen. De boodschappers vroegen waarom hij lachte en hij zei: ‘Om die man met zijn schoenen. Weet u wat hij met dat leer wil doen? Hij wil zijn schoenen daarmee repareren. Ik kan u in waarheid zeggen dat hij dood zal zijn voor hij thuis is. Volg hem maar, dan zult u iets wonderlijks zien. Zij verwonderden zich daarover: ‘Wij willen weten of dat waar is.’ Zij vroegen de man met de schoenen wat hij met het leer wilde doen. Hij zei: ‘Dat zal ik vertellen: ik wil op pelgrimage gaan.’ [4864]

Allen vonden het een overduidelijk wonder dat Merlijn dat allemaal wist, maar zij zeiden daarbij ook: ‘Deze man lijkt ons gezond. Wij zullen hem met z'n tweeën achternagaan om te kijken of de voorspelling uitkomt.’ Het tweetal volgde hem een tijdje. Zij waren nog geen mijl onderweg of de man lag dood voor hen. Na hun terugkeer vertelden zij wat zij hadden gezien. De andere boden antwoordden: ‘De geleerden die ons opdroegen deze jongeling te doden, waren dwaas. Het zou ons liever zijn dat ons iets overkwam dan dat men hem het leven zou ontnemen.’ Dit zeiden ze stilletjes tegen elkaar; zij dachten dat Merlijn het niet in de gaten had. Even later bedankte Merlijn hen voor hun woorden. ‘Waarom bedank je ons?’ vroegen zij. ‘Voor wat jullie gezegd hebben,’ antwoordde hij. Zij waren zeer verbijsterd over zijn antwoord en zeiden: ‘Wij kunnen niets zeggen of je hebt er weet van.’ [4889]

Zij reden verder over berg en dal. Op een dag kwamen zij in het koninkrijk van Vortigern door een stad waar zij veel verdrietige mensen zagen, die een kind ten grave droegen. De familieleden weenden daar hartverscheurend om, terwijl de priesters en geestelijken zongen. Merlijn begon keihard te lachen. ‘Waarom lach je?’ vroegen zijn metgezellen. Merlijn legde het hun uit: ‘Zien jullie de man die daar staat te huilen?’ ‘Ja, wat is daarmee?’ ‘En de priester die daar zingt voor de dode die men meevoert? De priester zou eigenlijk moeten huilen. Begrijpen jullie wat ik bedoel? Degene die er niets mee te maken heeft, wringt

de handen, en degene wiens kind het is, loopt te zingen.’ Zij zeiden: ‘Hoe kunnen wij dat te weten komen?’ ‘Ik durf wel voor te stellen dat jullie naar de moeder toegaan en haar vragen waarom haar man zo bedroefd is. Zij zal zeggen: “Vanwege zijn kind.” Zeg dan: “Het kind is helemaal niet van hem. Wij weten net zo goed als u dat het eigenlijk het kind van de priester is, die daar zo aan het zingen is en die het zelf ook heel goed weet.”’ [4918]

De bode vroeg de vrouw of zij haar man trouw was, zoals Merlijn had geopperd. Zij zei vlug: ‘Genade, moge God u van de hel wegleden, ik zal u de waarheid vertellen, maar laat mijn man het niet horen, want hij zou mij doodslaan.’ Toen zij dit hoorden, gingen zij gevierden weer weg met de woorden: ‘Wij zagen nog nooit zo'n waarzegger.’

Zij zetten hun reis voort tot zij in de buurt van hun heer Vortigern kwamen. Toen vroegen zij Merlijn wat hij hun aanraadde tegen de koning en zijn raadslieden te zeggen: ‘Wij zullen twee van ons vooruitsturen, die zullen vertellen wat ons overkomen is. Wat wil je dat we over jou zeggen?’ [4940]

‘Laat mij dat maar bepalen,’ zei Merlijn, ‘dat zal in uw aller voordeel zijn, want jullie zeggen het omwille van mij. Ik zal jullie vertellen wat je moet doen, zodat jullie niets kwalijk genomen zal worden.’ Zij zeiden: ‘Wij zullen ons daaraan houden.’ ‘Ga dan,’ zei hij, ‘naar Vortigern en vertel hem dat jullie mij bij je hebben en dat ik hem zal vertellen hoe zijn toren overeind kan blijven staan, indien hij naar mij wil luisteren in plaats van naar de kwaadwillende vuile sufferds die mij dood wilden laten maken. Ik zal hem ook duidelijk maken waarom zij hem dat aanraadden. Vertel hem dit ten overstaan van al zijn mannen en doe dan wat hij u zal opdragen.’

De boodschappers reden gelijk weg en kwamen bij Vortigern. Verheugd hen te zien vroeg hij hoe het hen was vergaan. ‘Goed,’ zeiden zij. Nadat zij waren afgestegen, vertelden zij hoe zij Merlijn vonden en hoe hij vrijwillig met hen meekwam. Vortigern vroeg: ‘Wat vertellen jullie me nu? Waren jullie niet op

zoek naar het kind zonder vader om zijn bloed mee te brengen?’ Zij zeiden: ‘Er is geen betere waarzegger dan deze jongen. Die geleerden hebben geen idee waarom de toren niet blijft staan, maar hij zal het u uitleggen indien hij met u mag komen spreken. Als u wilt, doden wij hem voor wij hem bij u brengen. Hij wordt bewaakt door twee van onze kameraden.’ De koning zei: ‘Als jullie je leven ervoor inzetten, wil ik dat hij mij komt vertellen wat de toren doet instorten. Met jullie leven als onderpand laat ik hem in leven.’ Zij antwoordden: ‘Ja, dat hebben wij ervoor over.’ [4982]

Hoe Merlijn Vortigern vertelde waarom zijn toren instortte en over de rode en de witte draak [XVIII]

[4983] De boodschappers gingen Merlijn halen en Vortigern volgde hen. Zodra Merlijn hen zag komen, zei hij: ‘Jullie hebben je leven voor mij in de waagschaal gesteld.’ ‘Dat is waar,’ zeiden zij, ‘liever dan u te laten doden, zetten wij ons eigen leven op het spel.’ ‘Ik zal jullie snel verlossen,’ sprak Merlijn en ging met hen mee. Toen kwamen zij bij Vortigern. Merlijn groette hem vriendelijk en nam hem terzijde. ‘U liet mij zoeken, heer,’ zei hij, ‘vanwege de toren die u zorgen baart. U beval dat men mij dood moest maken, omdat mijn bloed uw toren overeind zou houden, zo was u verteld. Degene die u dat adviseerde, loog, maar als men vertelde dat de toren door mij overeind zou blijven, zei men u de waarheid.’ Vortigern zei direct tegen hem: ‘Als u mij hierover de waarheid vertelt, zal ik met hen doen wat u maar wilt.’ Merlijn stelde voor: ‘Laten wij maar naar de geleerden toegaan. Ik zal hun vragen wat de toren doet instorten en zij zullen dat niet kunnen verklaren.’

Zij gingen naar de plaats waar de stenen van het bouwwerk lagen en ontboden de geleerden. Zodra zij voor Vortigern verschenen, vroeg Merlijn hun: ‘Heren, waarom stort deze toren

in?’ Zij antwoordden: ‘Wij hebben er geen andere verklaring voor dan wat wij de koning meedeelden.’ Vortigern zei: ‘Het waren vreemde dingen die u mij vertelde. Dat ik een kind zonder vader zou moeten laten zoeken... Ik weet niet hoe men daarop is gekomen.’ Merlijn sprak: ‘Jullie houden de koning voor een dwaas, aangezien jullie hem zo'n kind lieten zoeken. Dat strekte hem niet tot eer. Jullie ontdekten dat er een kind zonder aardse vader was geboren dat jullie allemaal zou doden en vertelden dat tegen de koning, opdat hij het kind zou doden en het bloed ervan in de fundamenten zou gieten. Dan zou de toren blijven staan. Dit zeiden jullie om je eigen leven te redden.’ Elk van hen werd zo bang als een haas, omdat hij verwachtte meteen te moeten sterven.

Merlijn zei tegen de koning: ‘Heer, nu kunt u wel inzien dat zij mij niet willen doden vanwege uw toren, maar om hun eigen hachje te redden. Vraag het hun maar waar ik bij ben, zij zullen het niet ontkennen.’ De koning zei: ‘Spreekt hij de waarheid?’ ‘Ja,’ zeiden allen meteen, ‘maar wij snappen niet hoe hij daarachter is gekomen. Wij smeken u, goede heer, breng ons niet ter dood voordat wij hebben gezien hoe hij de toren overeind zal laten staan.’ Merlijn sprak: ‘Jullie zullen niet sterven voor je dat met eigen ogen hebt gezien.’ [5050]

Daarop zei Merlijn tot Vortigern: ‘U wilt vast ook wel weten wat dit bouwwerk steeds doet instorten. Als u doet wat ik vraag, zult u snel de waarheid vernemen. Onder de toren bevindt zich een rivier en onder dat water liggen twee stenen, waaronder twee grote draken zitten, die niets kunnen zien. De ene draak is wit en de andere rood. De een weet wel dat de ander in de buurt is. Als het gewicht van de toren te groot wordt, maken zij zoveel beweging dat alles omvalt dat bovenop hen staat. Laat dit onderzoeken, u zult het aantreffen. Laat mij ophangen, vastbinden en wurgen als u het niet vindt. Als u deze toestand wel aantreft, laat dan de mannen vrij die borg staan voor mij.’ [5068]

De koning sprak: ‘Als je mij de waarheid zegt, bestaat er geen

wijzere man dan jij, maar vertel mij hoe men dit het beste kan aanpakken.’ Merlijn zei: ‘Men moet de aarde daar volledig weghalen.’ De koning liet het meteen doen. De mensen vonden het onzin, maar durfden hem dat niet te vertellen. Merlijn liet de geleerden bewaken. Men wachtte lange tijd, totdat de arbeiders het water aantroffen. Toen ontbood men Vortigern en hij bracht Merlijn mee. Zij zagen het grote water. De koning riep zijn twee raadslieden bij zich en zei: ‘Dit kind is uiterst wijs. Hij zegt dat zich hieronder twee draken bevinden. Het is een kleine moeite zijn advies op te volgen.’ Toen riep hij Merlijn en zei: ‘Je hebt in ieder geval de waarheid over het water gesproken, maar ik weet niet of de draken er zijn.’ Merlijn antwoordde: ‘Voor men het met eigen ogen ziet, kan men het niet zeker weten.’ ‘Vriend Merlijn,’ zei hij, ‘vertel mij hoe men het water weg kan leiden.’ ‘Met grote geulen kan men het in het diepe dal laten lopen.’ Meteen werd met het graven van de geulen begonnen. Merlijn zei tegen Vortigern: ‘Zodra de ene draak bij de ander kan komen, zal de een de ander doden. Roep uw edelen erbij, zodat zij het gevecht kunnen zien, want de strijd tussen de twee draken zal grote dingen aanduiden.’ De koning zei: ‘Ik zal hen laten halen.’ Hij liet al zijn onderdanen zo spoedig mogelijk komen, ridders, geestelijken en edelen. Vortigern vertelde hun over Merlijns daden en zei dat de draken zouden vechten. Zij vroegen: ‘Heeft u hem nog niet gevraagd welke draak de ander zal doden?’ ‘Nee,’ zei hij. [5116]

Toen het water weggevoerd was, kwamen de twee grote stenen bloot te liggen. Merlijn sprak: ‘Ziet u die dingen?’ ‘Jazeker.’ ‘Daar zitten de draken,’ zei Merlijn. ‘Hoe kan men hen het best tevoorschijn halen?’ vroeg Vortigern. Merlijn legde uit: ‘Zij doen niemand kwaad voor de een bij de ander komt, dan gaan ze vechten tot de een voor de ander bezwijkt.’ De koning en zijn raadslieden vroegen welk van beide moest sterven. Merlijn zei: ‘Voorzover ik het weet en u kan vertellen, zal ik het u zeggen ten overstaan van drie mannen.’ De koning riep uit het gezels-

schap drie man naar voren en vertelde hun wat Merlijn had gezegd. Toen zeiden zij: ‘Vraag welke draak zal winnen.’ Merlijn vroeg: ‘Behoren deze drie mannen tot je vertrouwelingen?’ ‘Ja, meer dan wie ook.’ ‘Dan kan ik het hun wel vertellen,’ zei Merlijn. De koning sprak: ‘Zo is het.’ [5142]

Merlijn zei: ‘De witte draak zal winnen. Hij zal het eerst heel moeilijk hebben. Dit zal een groot voorteken zijn voor degene die kan begrijpen wat het betekent, maar dat leg ik niemand uit voor het gebeurt.’ Hij beval dat men de steen optilde. Toen kwam daar een witte draak tevoorschijn. Zodra de mensen hem zagen, werden zij bang. Hij was gruwelijk en groot. De andere draak die men vond was rood. Daarvoor werden zij nog banger, want hij was zeer angstaanjagend. De koning schatte hem als de winnaar in.^{aant.} Merlijn zei: ‘Laat de mannen die voor mij in stonden gaan, want zij zijn nu vrij.’ De koning sprak: ‘Het zij zo.’

Ondertussen kwamen de draken al bewegend zo dichtbij elkaar in de buurt dat zij elkaar aanraakten en zagen. Daardoor werden zij zeer woest. Zij vlogen elkaar met hun tanden aan. Niemand zag ooit dieren zo hevig strijden. Zij vochten de hele dag en de volgende tot de middag. Iedereen was ervan overtuigd dat de rode zou gaan winnen, totdat de witte uit neus en mond een zo felle vlam blies dat de rode draak door de hitte verbrandde. Toen ging ook de witte draak liggen. Hij leefde daarna nog maar drie dagen. Alle aanwezigen zeiden: ‘Zo'n wonder zag nog niemand.’ [5179]

Toen sprak Merlijn: ‘Heer koning, bouw uw kasteel opnieuw: het zal nu nooit meer instorten.’ Vortigern beval dat men het bouwwerk hoog en sterk maakte. Hij probeerde dikwijls van Merlijn te weten te komen wat de strijd betekende en waarom de rode draak er zo lang het beste voor stond. Merlijn antwoordde hem tenslotte: ‘Het gevecht betekent alles wat gebeurd is en nog zal gebeuren. Als u mij in aanwezigheid van getuigen uw woord wilt geven dat mij niets zal overkomen, zal ik u vertellen wat het betekent.’ [5196]

‘Akkoord!’ sprak Vortigern. ‘Laat dan uw raad hier komen en ook de geleerden die vanwege de toren gevangen gehouden worden.’ Vortigern liet hen halen. Merlijn sprak tegen de geleerden en zei: ‘Wat waren jullie dom toen je op die manier wetenschap bedreef. Jullie gedroegen je niet zoals het geleerde mensen betaamt. Daarom kregen jullie je verdiende loon. Jullie vernamen dat ik was geboren en degene die dat vertelde, beweerde dat ik jullie zou doden. Omdat ik aan de duivels ben ontkomen, hoopten zij dat jullie mij zouden vermoorden. Maar ik heb een Heer als beschermer, die mij behoedt voor hun dreigementen en ik zal hen in hoge mate logenstraffen. Door mij zal jullie nooit kwaad geschieden, als jullie mijn advies willen opvolgen.’ De geleerden vonden het geen slecht idee wat Merlijn hun voorstelde en zij antwoordden hem vol goede moed: ‘Je zult ons niets voorstellen dat wij in ere niet kunnen doen, want je bent de wijste man op aarde.’ [5225]

Merlijn zei: ‘Doe zulke dingen nooit meer! Beloof mij dat en ga dan biechten, dat is mijn advies. Doe boete voor je zonde, zodat je ziel niet aangetast wordt, dan laat ik jullie vrij.’ Zij bedankten hem vurig en zeiden dat ze dat graag zouden doen. Zo zijn zij aan de dood ontsnapt. Alle aanwezigen vonden dit eerzaam van Merlijn. De koning vroeg hem vervolgens: ‘Vertel je mij niet wat het gevecht van de draken betekent? De rest heb ik wel begrepen, maar leg mij nog eens wat meer uit.’ [5240]

Merlijn sprak: ‘De rode draak staat voor jou en je claim op de troon, de witte voor de kinderen van Constans.’ Vortigern schaamde zich daarvoor. Toen zei Merlijn: ‘Als ik je er geen plezier mee doe, zwijg ik over wat ik weet.’ Vortigern antwoordde: ‘Hier is niemand aanwezig die niet tot mijn raad behoort, vertel mij daarom wat het betekent, de waarheid en niets anders.’ Merlijn sprak: ‘Je hoorde mij zeggen dat de rode voor jou staat. Ik zal uitleggen waarom ik dat denk. Constans' kinderen bleven jong achter toen zij hun vader verloren. Als jij hen zo had liefgehad als je had horen te doen, zou je hen geholpen hebben

^{aant.} tegen alte tegenstanders. Nu heb je hen met geweld verdreven en hou je het land in je macht omdat het volk je gunstig gezind was. Toen zij je noodgedwongen om hulp vroegen, liet jij hen in de steek, zodat Engeland gevaar liep en het volk om een leider smeekte. Je zei dat je geen koning over het volk wilde zijn, tenzij koning Moynes dood was, en degenen die dat hoorden begrepen het maar al te goed. Zo liet jij je koning vermoorden. Zijn broers vluchtten onmiddellijk en nog steeds onthoud je hun land. En toen degenen die de koning hadden gedood bij je kwamen, liet je hen meteen terechtstellen, net alsof je het erg vond dat hij dood was. Maar je behield zijn rijk en dat was daarmee in tegenspraak. Om je te beschermen bouwde je de burcht, maar er is niets dat je kan redden.’ Volgens Robert^{aant.} zei de koning: ‘Merlijn, je spreekt de waarheid. Ik vraag je om raad, omdat je vast en zeker de wijste man op aarde bent: zeg mij daarom meteen hoe ik zal sterven.’ Merlijn sprak: ‘Als ik dat niet zou doen, zou mijn uitleg niet compleet zijn.’ ‘Daar ben ik je dankbaar voor,’ antwoordde Vortigern. Merlijn zei: ‘Luister, de rode draak staat voor jouw macht en de witte voor de rechten van de koningskinderen die uit het land zijn verdreven. Dat de draken lang vochten, betekent dat je hun land lang in handen hebt gehad en dat de witte draak de rode verbrandde betekent, zoals ik het begrepen heb, dat jij zult worden verbrand door hun vuur. Geloof maar niet dat je vesting je zal redden van een dergelijke dood.’ [5304]

De koning vroeg: ‘Waar zijn de kinderen?’ Merlijn antwoordde: ‘Overzee, waar zij een groot leger bijeengebracht hebben. Zij willen hierheen komen om strijd te leveren en zeggen dat zij meteen over jou willen oordelen, omdat je Moynes liet vermoorden. Over drie maanden zullen zij met heel wat schippers in de haven van Winchester arriveren.’ [5314]

Nadat Merlijn dit aan Vortigern meedeelde, zoals u gehoord hebt, verzamelde hij zijn mannen. De wijze Merlijn ging naar Winchester, waar Constans' kinderen aan land zouden komen.

Vortigerns mensen wisten niet waarom zij bijeengeroepen werden, voordat Merlijn het hun vertelde. Merlijn vertrok meteen nadat hij dit alles aan Vortigern had uitgelegd en ging naar Blasius. Hij zei tegen Blasius dat hij zijn reis, waarvoor men hem kwam halen, naar volle tevredenheid had volbracht. Merlijn vertelde Blasius alle gebeurtenissen en droeg hem op ze in het boek op te tekenen. [5340]

Merlijn verbleef lange tijd daar, totdat de kinderen van Constans hem lieten zoeken. Vortigern wachtte op de dag die Merlijn had aangekondigd. Op die dag zagen de bewoners van Winchester veel schippers en ingescheepte soldaten van de kinderen van Constans. Vortigern begreep dat zij hem kwamen aanvallen. Hij bracht zijn leger in staat van paraatheid om zich bij de haven teweer te stellen. Maar degenen die eerder tegen hem vochten, hinderden hem daarbij zoveel zij konden. Constans' kinderen wilden aan land gaan. Toen de mensen hen voor het eerst zagen, vroegen zij zich af waar zij vandaan kwamen. [5355]

De kinderen kwamen de haven in. Degenen die de haven verdedigden, vroegen: 'Waar komt dat leger vandaan?' Zij antwoordden: 'Het zijn Aurelius Ambrosius, Uter en Pandragoen, die wraak willen komen nemen op Vortigern, die hun land ten onrechte in zijn bezit heeft en hun broer liet vermoorden.^{aant.} Daarom zijn zij hier.' Toen de bewoners van de stad begrepen dat de zonen van hun heer met een sterk leger gekomen waren en dat het hun zou berouwen als zij tegen hen vochten, keerden zij zich tegen Vortigern. Zo werd Vortigern door het merendeel van zijn mannen in de steek gelaten en werd hij bang. Hij gaf degenen die hem niet afvielen opdracht de vesting te bemannen en dat deden zij meteen.

De schepen waren de haven binnengelopen en de ridders van boord gegaan. Alle inwoners van Winchester heetten hen welkom en ontvingen hen als hun heer. Degenen die Vortigern steunden, verdedigden de vesting dapper. Het hele invasieleger bevocht hen, tot op een bepaald moment Pandragoen bij een

aanval de burcht in brand stak en Vortigern in het vuur omkwam. Zo veroverden zij het hele land. Overal maakten zij bekend dat zij iedereen die tegen hen was op dezelfde wijze zouden aanvallen. Dit is het einde van het derde boek.^{aant.} [5396]

Pandragoen wordt koning en zet de strijd tegen de Saksen met succes voort. Merlijn wordt benoemd tot adviseur van de koning, nadat hij diens vertrouwen heeft weten te winnen door hem te helpen in de oorlog en door een overtuigend bewijs van zijn vermogens te leveren. Hij voorspelt namelijk voor een en dezelfde edelman drie verschillende doodsoorzaken: gebroken nek, ophanging en verdrinking. Ze komen alledrie uit als de man bij een val van zijn paard zijn nek breekt, vast blijft zitten in de stijgbeugel en ondersteboven in het water van een riviertje blijft hangen. Vóór de veldslag waarin de Saksen definitief verslagen zullen worden, raadt Merlijn Pandragoen en Uter aan te biechten, aangezien slechts een van hen de slag zal overleven.

[6615] De twee broers begrepen Merlijns woorden. Zij ontboden hun mannen en beloofden hun fraaie geschenken te geven, zo vertelt het gedicht. Zij verzochten de hoge edelen de wapens op te nemen en bevalen in het hele land dat het krijgsvolk in de eerste week van juni gewapend naar de vlakte van Salisbury bij de mooie rivier de Thames moest komen om het land te verdedigen. Iedereen die dat hoorde, zei dat hij graag aan het verzoek zou voldoen. [6629]

Zo kwam de dag dat het krijgsvolk op Merlijns advies ontboden was. De heren beloofden te doen wat Merlijn voorstelde en lieten dat met Pinksteren ook niet na: zij hielden hof bij de rivier in het dal van Salisbury en gaven daar veel geschenken weg. Al snel kwam de mededeling dat de Saksen het land waren binnengevallen. Zodra de heren dat hoorden, dachten zij aan Merlijns mededeling. Dit was op Sint-Barnabasdag [11 juni]. [6642]

Toen gebod Pandragoen dat zij zouden biechten. Op advies van de priester vergaf elk de ander al diens misstappen. De heidenen ontscheepten in het geheim en deden het rustig aan. Na negen dagen gingen zij op weg. In die tijd vroeg Pandragoen aan Merlijn wat hij doen moest. Merlijn sprak: ‘Heer Pandragoen, stuur Uter nu met veel ridders daarheen. Zodra zij op het veld komen waar zij hun tenten hebben, moeten zij de Saksen van de schepen wegdrijven en hen dwingen ver van de rivier te blijven. Zij moeten de vijanden dan zo in bedwang houden dat zij ter plaatse moeten blijven of zij willen of niet. Als het leger 's morgens in beweging komt, moet Uter de Saksen fel aanvallen zodat zij nergens heen kunnen gaan. Dan zullen zelfs de dappersten naar huis terug willen. Als hij hen zo twee dagen in bedwang houdt, komt u de derde dag met uw leger om tegen hen te vechten. [6670]

Het zal een mooie, zonnige dag zijn. U zult dan aan het firmament en in de lucht een draak zien, die symbool is voor uw overwinning. Vecht dan zonder vrees, de zege zal zwaar bevochten worden.’ Dit hoorden de baronnen niet, alleen Uter en Pandragoen. Zij waren verheugd dit te horen. Merlijn sprak vervolgens: ‘Ik moet weg, maar wees niet bang. Wat ik u verteld heb, is waar. Streef ernaar goede en dappere mannen te zijn, dat adviseer ik u.’ [6684]

Zo scheidden zij. Uter begaf zich, zo vertelt men mij, met zijn dappere ridders tussen de heidenen en hun schepen. Merlijn beval beiden in Gods hoede aan. Hij wendde zich tot Uter en zei: ‘Ik zeg je in waarheid dat jij niets te vrezen hebt. Jij zult niet sterven in deze strijd en daar mag je je terecht over verheugen.’ Merlijn ging naar Northumberland, waar hij Blasius opzocht. Blasius heeft dit alles opgetekend en via hem is het tot ons gekomen. [6698]

Uter zorgde ervoor dat de heidenen ver van de rivier bleven en hij liet hen niet bij hun schepen komen. Hij hield hen zo goed omsingeld dat zij tegen hun wil op het dorre veld moesten

blijven en voerde de strijd tegen hen zo op dat zij nergens heen durfden te gaan. Zo hield hij hen twee dagen in bedwang. Op de derde dag arriveerde Pandragoen met zijn leger. Hij zag hoe de tegenstanders achter hoge verdedigingswallen op de dorre vlakke lagen en hoe zij uit alle macht probeerden hun leger op te stellen om tegen Uter te vechten. Zodra Uter de koning zag, verzamelde hij zijn hele leger en viel de vijand aan. Toen de heidenen in de gaten kregen dat zij van alle kanten werden aangevallen, zonk de moed hun in de schoenen. Zij konden zonder te vechten niet naar hun schepen terugkeren. Toen zag men in de lucht een zeer afschrikwekkende draak vliegen, zoals Merlijn had voorspeld. De draak spuwde vlammen en vuur uit zijn keel op de schepen. Dat zagen vele mensen, die er zeer bevreesd voor waren.

Pandragoen riep: 'Geef de paarden de sporen!' en Uter haastte zich des te feller aan te vallen toen hij zag wat zijn broer deed. Het leger van de koning was eerder bij de vijand en Uter schaamde zich daarvoor, dat zeg ik u naar waarheid. In de grote strijd aldaar werden aan beide zijden velen gedood. De heidenen leden grotere verliezen. Ik ben niet in staat te vertellen wie het in de strijd het beste deed, want in de Franse tekst kon ik dat niet terugvinden. Maar de auteur vermeldt wel dat Pandragoen daar sneuvelde, samen met veel van zijn mannen. Uter behaalde in het gevecht de overwinning, zo vertelt ons het geschiedverhaal. Ik heb niet gelezen of gehoord dat er van de heidenen ook maar een ontsnapte: zij vonden allemaal de dood. [6750]

Hoe Uter koning werd en hoe de zetels van de Ronde Tafel werden gemaakt [XXII]

[6751] Zo verliep de slag bij Salisbury, waarin koning Pandragoen sneuvelde. Naar de gewoonte van het land kreeg Uter het rijk. Verneem nu wat hij deed: hij liet de lichamen van de gedo-

de christenen bij elkaar brengen en beval dat ieder het lijk van een vriend opzocht en begroef in een hoge tombe van fraaie stenen. Op elke tombe schreef men hoe de dode heette. Maar de tombe van de koning beschreef men niet. Uter plaatste die hoger dan alle andere. Hij zei: ‘Degene die niet doorheeft dat dit de heer was van allen die hier liggen, heeft het niet goed begrepen.’ Gedurende zijn hele leven bleef Uter heer en meester in zijn rijk, zolang hij de koningskroon droeg. Hij kwam naar Londen, waar al zijn onderdanen toestroomden. Daar liet hij zich tot koning kronen door de abten, priesters, geestelijken en prelaten van de Kerk. Zo werd Uter, na de dood van de koning, ten overstaan van de edelen tot koning gekozen. [6780]

Nadat de leenmannen hun leeneed opnieuw hadden afgelegd, kwam Merlijn aan, op de vijftiende dag. De koning was blij Merlijn te zien. Merlijn sprak: ‘Vertel aan je onderdanen dat ik je lang geleden deze strijd voorspelde.’ En Uter vertelde alles, behalve over de draak, waarvan hij niets wist, omdat Merlijn dat alleen aan Pandragoen verteld had. Merlijn legde Uter uit wat de draak betekende. Hij vertelde aan allen dat de draak stond voor de dood van koning Pandragoen en voor de roem van Uter. Omdat de koning Pandragoen heette, wilde Merlijn dat dat Uters tweede naam werd, vanwege zijn broer en vanwege het teken van de draak. Om deze twee redenen liet hij zich voortaan Uter Pandragoen noemen door de baronnen. Uter had veel aan Merlijns advies. Merlijn bleef bij hem, zodat hij hem in alles raad kon geven. [6809]

Toen ^{aant.} gebeurde het op een dag dat koning Uter Pandragoen rustig op zijn troon zat en Merlijn tot hem zei: ‘Vertel mij eens, waarom doet u helemaal niets meer voor uw broer, ^{aant.} die dood is en begraven ligt in Salisbury?’ De koning antwoordde: ‘Bedenk wat je wilt en laat het mij horen.’ ‘U hebt gezworen en zelf beloofd,’ zei Merlijn, ‘dat wij op de plaats waar hij begraven ligt een gedenkteken zouden oprichten dat nooit zou vergaan. Kom uw eed na, dan zal ik mijn belofte ook inlossen.’ Uter Panda-

goen antwoordde toen: ‘Zeg wat je wilt; ik zal het graag doen.’ Hierop sprak Merlijn: ‘Ik wil dat u mensen naar Ierland stuurt om van die grote stenen te halen die daar te vinden zijn en dat u ze door ballingen hierheen laat brengen; ze kunnen ze niet zo groot meebrengen of ik kan ze wel in mijn eentje overeind zetten. Stuur uw mensen naar Ierland; ik ga met hen mee.’ [6832]

Koning Uter Pandragoen gaf bevel dat alles wat Merlijn wilde, moest gebeuren en hij stuurde veel schepen naar Ierland. Toen ze daar aangekomen waren, wees Merlijn hun de grote stenen met de woorden: ‘Dit zijn de stenen die ik bedoel en die jullie naar Engeland moeten brengen.’ Iedereen was het er roerend over eens dat niets ter wereld die stenen in beweging zou kunnen krijgen. ‘Wij brengen ze niet weg, wat er ook gebeurt.’ Toen zei Merlijn: ‘Dan zijn jullie voor niets naar dit land gekomen.’

Ze keerden meteen terug en vertelden de koning, hun heer, dat niemand ooit zou kunnen doen wat Merlijn had opgedragen. De koning antwoordde daarop: ‘Zeg dat niet voordat Merlijn terug is!’ Spoedig daarna kwam Merlijn terug aan het hof en de koning vertelde hem prompt wat de zeelui hadden gezegd. [6854]

‘Heer,’ zei Merlijn, ‘zij hebben hun belofte verbroken, maar ik heb die van mij gehouden.’ Toen vervoerde Merlijn, met niets anders dan zijn toverkracht, de grote stenen in korte tijd naar het dal van Salisbury. Hij bracht de koning en veel van zijn onderdanen naar de plaats waar de stenen lagen, om te zien wat er gebeurd was, en toen ze de stenen zagen, zeiden ze dat niets ter wereld ze van hun plaats had kunnen krijgen; ze vroegen zich af wie ze daar gebracht had, want niemand had ze daar zien aankomen. Merlijn zei: ‘Het zou u tot eer strekken als u die stenen overeind kon zetten, want het zijn ongetwijfeld de mooiste die ook maar ergens te vinden zijn. Maar nu houd ik op met praten.’ [6874]

‘Dat kan toch alleen God zelf,’ was het antwoord van Uter

Pandragoen, waarop Merlijn zei: ‘Ga nu allemaal weg, verlaat dit veld. Ik wil mijn belofte inlossen. Ik heb iets gedaan waarover men ongetwijfeld nog lang zal spreken, zolang de wereld zal bestaan.’ Toen zette Merlijn de stenen overeind met niets anders dan zijn verborgen krachten. Daarna ging hij naar de koning terug, van wie hij veel hield en die hij voorbeeldig diende. [6887]

Op een dag dat Merlijn er zeker van was dat de koning hem goedgezind was en vast en zeker met alles zou instemmen wat hij hem zou zeggen, nam hij hem terzijde en zei: ‘Ik wil eens met u praten over een nieuw plan: u bent een jonge, moderne koning; dit gehele koninkrijk is van u en u hebt net zoveel macht als welke koning dan ook. Daarom wil ik u dit zeggen: herinnert u zich nog dat Hengist op een nacht heeft geprobeerd u te doden, en dat ik u toen gered heb? Het lijkt me dus dat u mij toch wel kunt vertrouwen?’ [6906]

‘Ja zeker,’ zei de koning, ‘ik beloof je, alles wat jij mij opdraagt, zal ik doen.’ ‘Wel, heer Uter Pandragoen,’ zei Merlijn, ‘het ziet er goed voor u uit, in ernst. Wat ik u wil voorstellen zal u totaal niet schaden en er is geen gemakkelijker manier om de hemel te verdienen.’ ‘Ik zal het zeker doen, zelfs al zou het iets moeilijks zijn,’ zo luidde het antwoord van de koning. ‘Het lijkt een vreemde zaak,’ zei Merlijn, ‘en ik zal het u vertellen als u er met niemand over spreekt; ik wil namelijk dat alle lof en eer ú toe zullen komen.’ [6923]

‘Niemand zal er van mij iets over horen,’ beloofde de koning. ‘U moet begrijpen,’ vervolgde Merlijn, ‘dat mijn gave om alles te weten wat er gebeurd is, mij geschonken wordt door niemand minder dan de duivel. Maar daarnaast heeft God, die alles vermag, mij bovendien de gave geschonken dat ik ook alles weet wat er in de toekomst nog gebeuren zal. Hierdoor ben ik zowel aan de duivels als aan de hel ontsnapt, omdat ik niet doe wat zij graag willen. Weet u waar de macht vandaan komt waarmee ik van tevoren alles kan vertellen wat God gebieden zal? En wan-

neer u dat weet, moet u niet nalaten te doen wat Onze Heer wil. [6939]

Zwijg nu en luister naar mijn woorden: omwille van ons, om de zondaren te verlossen, is Jezus op aarde gekomen. Aan de tafel waaraan Hij met zijn discipelen heeft gegeten, sprak Hij de woorden: “Een van u heeft Mij verraden.” Omdat dat de waarheid was, is de schuldige gauw vertrokken. Toen Onze Heer omwille van ons aan het kruis gestorven was, heeft een ridder die Onze Heer liefhad Hem heimelijk van het kruis gehaald. Jezus was als een dief aan het kruis genageld, om onze zonden. Spoedig daarna is Hij opgestaan en de ridder die Hem van het kruis had afgehaald, is met zijn familie en knechten gaan wonen op een onherbergzame plek, totdat het onheil hen overviel en zij getroffen werden door een hongersnood. Toen begon iedereen bij hem te klagen en vroeg hij aan God of Hij hem wilde openbaren waarom zijn mensen al dat leed moesten verdragen. Toen heeft Onze Heer die ridder bevolen een tafel op te richten, ter ere van de tafel waaraan Hij die laatste maal had gezeten, en op die tafel zijn schaal te zetten en die te bedekken met een kleine doek, aan alle kanten behalve aan de kant die naar hem toe gekeerd was. Op die manier zou hij de mensen kunnen onderscheiden die zonder zonden waren. De mensen die daar aan tafel zaten, kregen toen alles wat zij wensten. Er bleef altijd één lege plaats; die symboliseerde de plaats waarvan Judas was weggelopen, want hij sloop weg en verried Jezus, waardoor hij overladen werd met schande. [6978]

Maar nu moet u weten dat de apostelen hierna iemand hebben gekozen die deze plaats wel waardig was en dat was Mathias van Trier.^{aanl.} Heer, dit nu zijn twee tafels die min of meer met elkaar overeenstemmen. De mensen die zich steeds opnieuw aan Jozefs tafel voedden, noemden die schaal de Graal. Wanneer u dit alles van mij aanneemt, laat u ter ere van de Drievuldigheid een tafel maken. Dan beloof ik u dat u daardoor veel eer te beurt zal vallen en dat het goed voor uw zielenheil zal zijn.

Ook zal er tijdens uw leven een groot wonder geschieden, waarvan u getuige zult zijn en daar wil ik u bij helpen, heer koning. Het zal bovendien iets zijn waarover veel gesproken zal worden, omdat wie er op de juiste manier over zal kunnen spreken, grote genade ten deel zal vallen. De mensen die indertijd de Graal in hun bezit hebben gekregen, zijn naar het westen getrokken, zoals onze Heer hun dat geboden had. Maar ook een grote groep andere mensen, die niets weten van de Graal, trekt naar het westen. [7008]

Als u mij gelooft, moet u omwille van dit alles een nieuwe tafel laten maken; wanneer u dat zult doen, zult u daardoor gelukkig worden.’ Dit alles zei Merlijn tegen de koning en zijn woorden klonken Uter goed in de oren: ‘Ik wil dat graag doen. Ik wil alles doen wat Onze Heer verlangt.’ Uter Pandragoen zei tot Merlijn: ‘Ik draag die taak aan jou op; je kunt me niets bevelen, of ik zal het volledig ten uitvoer brengen.’ Dit waren Uter Pandragoens woorden en hij liet Merlijn geheel en al zijn gang gaan, waar deze erg blij om was. [7023]

Zijn hart zwol van trots en hij zei: ‘Heer, help mij eens bedenken waar we dit alles het beste zouden kunnen doen?’ ‘Op een plaats waar het jou het beste lijkt,’ luidde het antwoord, ‘en ook op een plaats waar wij God er het beste mee dienen.’ ‘Dat is Cardoel, in Wales,’ bedacht Merlijn, ‘daar moet u met Pinksteren hofdag houden. Wees daar goedgunstig en geef mooie geschenken; men zal u erom prijzen. Ik ga vast vooruit om alles te regelen; geef mij timmerlieden mee en anderen die doen wat ik hun zeg.’ Dit deed de koning meteen en in het hele land liet hij bekendmaken dat hij met Pinksteren te Cardoel hof zou houden. [7038]

Merlijn bracht in die stad alles in gereedheid wat nodig was voor het vervaardigen van de ronde tafel. Spoedig daarna, in de week voor Pinksteren, arriveerde de koning en vroeg Merlijn hoe het was. ‘Goed,’ zei deze, ‘alles is gebeurd.’ Op dat moment kon je in de verte ridders en jonkvrouwen zien aankomen

en Uter Pandragoen vroeg: ‘Wie zul je aan de tafel laten plaatsnemen?’ ‘Dat zult u morgen zien,’ antwoordde Merlijn, ‘u zult iets zien waarvan u niet wist dat het bestond: ik zal wel vijftig ridders uitkiezen, de dappersten van het hele rijk. Als ze eenmaal aan de tafel zitten, zullen ze niet weer naar hun eigen hoven willen terugkeren. Het zullen voortreffelijke ridders zijn. Wanneer u de lege plaats ziet, vergeet dan niet de tafel die deze tot voorbeeld gediend heeft.’ En Merlijn deed zoals hij gezegd had. [7063]

De volgende dag koos hij een voor een vijftig ridders uit en nodigde hen uit om aan de tafel te komen eten. ‘Heel graag,’ zeiden zij en Merlijn, die heel wijs was, liep om de ronde tafel heen, riep vervolgens de koning en toonde hem de lege plaats. De koning en vele anderen zagen die wél, maar niemand anders dan Merlijn kende de betekenis ervan. [7076]

Merlijns werk was voltooid en hij zei tegen de koning dat hij kon gaan eten. Die antwoordde: ‘Vriend, dat doe ik pas als deze heren allemaal bediend zijn.’ En pas toen de ridders allemaal bediend waren, ging de koning ook eten.

Uter Pandragoen hield acht volle dagen hof en gaf veel geschenken, zowel aan ridders als aan jonkvrouwen, waarvoor men hem in hoge mate prees, dat kunt u van mij aannemen. Toen iedereen weer vertrok, vroeg de koning aan de mannen die aan Merlijns tafel zaten wat hun plan was. ‘Heer,’ antwoordden zij, ‘wij willen hier allemaal rustig blijven; wij willen niet weggaan, als dat zou betekenen dat we dan niet hier zouden kunnen zijn, iedere keer wanneer het tijd is voor een dienst, om hier gelukkig te zijn. Wij willen onze familie en ons gevolg hierheen laten komen en hier als goede mensen blijven wonen.’ ‘Wilt u dat werkelijk?’ vroeg de koning. ‘Ja zeker,’ luidde het antwoord. ‘Wij vragen ons af wat dit alles te betekenen heeft. Wij hadden elkaar tot vandaag nooit eerder gezien, en nu hebben wij elkaar lief, zoals een vader zijn eigen kind. Alleen de dood kan ons nog scheiden!’ Toen de koning dit alles merkte,

droeg hij zijn onderdanen op deze ridders net zoveel eer te betonen als hemzelf, of zelfs meer. [7108]

En zo werd op Merlijns aanraden de Tafelronde gesticht en ging het hof uiteen. De koning zei: ‘Merlijn, je hebt mij gezegd, en ik geloof je zonder meer, dat deze Tafel God welgevallig is; ik zou graag van je horen wat die lege plaats te betekenen heeft. En ik zou je ook willen vragen wie die plaats zal innemen.’ Merlijn antwoordde: ‘Ik zal het u allemaal vertellen. Die plek zal bij uw leven nog niet bezet worden, wat er ook gebeurt. Degene die uitverkoren is om die plaats in te nemen, is nog niet verwekt, laat staan geboren. Dat zal pas gebeuren tijdens de regering van uw opvolger. En hij die die plaats zal innemen, zal ook datgene voltooien dat met betrekking tot de Graal nog niet gedaan is. De mensen van het Graal-gezelschap zijn er ook nooit getuige van geweest dat die lege plaats werd bezet. Maar ik wil u nu nog vragen uw hof in deze stad te vestigen. En luister verder: u moet hier de belangrijkste feestdagen vieren en al uw hooggeplaatste raadslieden moeten deze tafel in ere houden.’ ‘Ik zal alles doen wat je me adviseert,’ was het antwoord van de koning. [7138]

‘Ik moet nu gaan, heer,’ kondigde Merlijn aan, ‘en u zult mij lange tijd niet terugzien.’ ‘Waar ga je dan naartoe?’ vroeg Uter Pandragoen. ‘Ik heb net besloten hier mijn feesten te vieren en dan zul jij hier niet meer terugkomen?’ ‘Ik kan hier niet blijven,’ legde Merlijn uit. ‘Ik wil dat de mensen die getuige zullen zijn van wat er hier gaat gebeuren, denken dat ik hier niet aanwezig ben.’ En met deze woorden verliet hij Uter Pandragoen. Merlijn ging naar Blasius en vertelde hem hoe de Tafelronde was opgericht. De geschiedenis verhaalt dat hij daar lang verbleef: er gingen meer dan drie jaar overheen voordat hij terugkwam, naar ik gehoord heb. [7156]

Veel mensen die Merlijn wilden zwartmaken, kwamen algauw naar het hof in Cardoel, onder wie menig roemrijk man. Ze vroegen naar de betekenis van de lege plaats. Waarom zat daar geen groot man? Dan zou het gezelschap toch compleet

zijn? ‘Merlijn heeft me daarover veel wonderbaarlijks verteld,’ antwoordde de koning. ‘Hij zei dat die plaats leeg zou blijven zolang als ik leef en dat degene die uitverkoren is Om daar te zitten nog niet eens is geboren.’

Ze zeiden dat dat niet waar kon zijn en dat Merlijn een leugenachtige kerel was. ‘U bent zelf immers net zo groot als iemand die na u zal komen en u weet dat er in uw rijk nog wel meer zulke goede mensen leven als zij die nu aan de tafel zitten.’ ‘Wat jullie daar allemaal zeggen, durf ik niet zo stellig te beweren,’ antwoordde de koning. ‘U bent geen knip voor uw neus waard, als u die lege plaats niet eens laat uitproberen.’ Maar de koning zei dat hij dat niet zou doen: ‘Ik vrees voor Merlijns toorn!’ ‘Dat hoeft u volgens ons niet te doen,’ was het antwoord. [7184]

‘U zegt dat Merlijn alles weet wat er maar over hem gezegd wordt. Als dat zo is, weet hij nu ook dat wij op dit moment over hem spreken. En als het hem werkelijk ook maar enige zorg zou baren, zou hij wel hierheen komen, wat er ook gebeurt, omdat hij die plaats niet wil laten uitproberen. Maar omdat hij zo'n leugenaar is, willen wij die plaats eens uitproberen. Geef ons toch toestemming, dan kunt u zien wat er gebeurt.’ ‘Het is alleen maar dat ik vrees voor Merlijns woede,’ zei Uter Pandragoen, ‘anders deed ik niets liever.’ En weer zeiden ze: ‘Heer, als Merlijn nog in leven is, zal hij het echt niet laten gebeuren. Laat het ons toch proberen, dan kunt u het zelf zien!’ ‘Doe het dan maar met Pinksteren,’ gaf de koning tenslotte toe en zij dankten hem verheugd. [7202]

Vol verwachting keken ze uit naar Pinksteren. Merlijn, die alles wel degelijk wist, vertelde aan Blasius wat ze wilden gaan doen. Hij wilde niet naar het hof gaan, omdat ze daar de lege plaats zouden gaan beproeven en hij zei: ‘Ik heb liever dat een slecht mens die plaats uitprobeert dan dat een goed mens zich eraan zou bezondigen. Als ik nu naar het hof zou gaan, zouden ze me ervan beschuldigen dat ik het zou willen verhinderen. Ze

zullen het pas geloven als ze met eigen ogen zien wat er gebeurt. Daarom ga ik niet naar Cardoel.’ En zo bleef Merlijn nog weg tot vijftien dagen na Pinksteren.

Uter Pandragoen mocht degene die de lege plaats wilde uitproberen heel graag en die vertelde hem bovendien dat Merlijn onderweg door schurken was doodgeslagen. De koning geloofde dat, omdat Merlijn immers niet kwam opdagen. Met Pinksteren was de koning te Cardoel en vroeg om een jongeman die de lege plaats zou komen uitproberen. Hij vroeg wie dat zou gaan doen. Een van de aanwezigen zei: ‘Heer, dat zal ik zijn,’ omdat hij bij de koning in de gunst stond en degene was die er het eerst over begonnen was, en omdat hij van hoge geboorte was. De man die zichzelf zo naar voren schoof, had klerken bij zich die verklaarden dat Merlijn dood was, zodat hij nu op de plek kon gaan zitten. Het hele hof was aanwezig en ze gingen aan tafel. Alle ridders zaten op hun plaats. De man die de lege plek zou gaan bezetten, zei: ‘Ik kom nu bij u zitten.’ Verder zweeg iedereen, geloof me, en wachtte af wat hij zou doen. Uter Pandragoen en veel van zijn mensen bleven staan. De man liep naar de lege stoel en zat er maar heel even op. Toen zonk hij in de diepte als een stuk lood in een rivier. Ik heb horen vertellen dat nog nooit een christenmens zó snel in de diepte gezakt is! Iedereen die het zag gebeuren werd vreselijk bang. [7258]

Toen de man verdwenen was, kwamen de anderen dichterbij; ze waren boos over het gebeurde en wilden ook op de lege plaats gaan zitten, maar de koning verbood hun dat en gaf de ridders bevel op te staan: zo zou men de plaats waar de man verdwenen was niet meer kunnen onderscheiden van de andere. De ridders gehoorzaamden onmiddellijk. Er heerste grote rouw aan het hof en de koning was des te verdrietiger, omdat Merlijn hem immers had voorspeld dat degene die voor de lege plaats uitverkoren was, nog niet geboren was. Hij betreurde het edele slachtoffer zeer en voelde zich bedrogen. Hiermee pleitte hij zich vrij van alle schuld. [7274]

Na vijftien dagen kwam Merlijn terug en toen de koning dat hoorde, ging hij hem tegemoet. Zo gauw hij Merlijn zag, zei hij dat hij iets doms had gedaan door toe te staan dat er iemand probeerde op de lege plaats te gaan zitten. ‘Ik ben misleid,’ zei Uter Pandragoen. ‘Dat komt vaker voor,’ zei Merlijn. ‘Er zijn veel mensen die een ander willen voorliegen en uiteindelijk zelf de dupe worden. Daar komt nog bij dat ze u verteld hebben dat schurken mij zouden hebben doodgeslagen als een wild dier.’ ‘Dat is maar al te waar,’ zei de koning. [7290]

Merlijn antwoordde: ‘Heer, beproef die lege plaats nooit meer, want daar komt grote ellende van. Die plaats en ook die tafel zullen veel mensen in uw koninkrijk nog grote eer aanbrengen.’ ‘Beste Merlijn,’ sprak de koning toen, ‘ik vraag me toch wel af waar die man gebleven is.’ ‘Dat moet u niet vragen, heer,’ gaf Merlijn ten antwoord, ‘want zelfs al zou u het weten, dan zou het u niets verder helpen. Maar om degenen die tot het gezelschap behoren alle eer te bewijzen, zeg ik u dat u van nu af aan al uw feestdagen in deze stad moet vieren, om de tafel die zich hier bevindt. Wees ervan overtuigd dat die tafel alle eer waard is. Doe voortaan alles wat ik u heb verteld. Ik moet gaan, maar zal u graag blijven dienen.’ ^{aant.} [7320]

Uter Pandragoen wordt verliefd op Ygerne, de echtgenote van zijn leenman, de hertog van Cornwall. Zij wijst zijn avances echter af en licht haar man in. Zij vluchten weg van Uters hof. De koning gebruikt deze vlucht als aanleiding om de hertog aan te vallen in Cornwall. Terwijl Ygerne in het kasteel Tintagel verblijft, verschanst de hertog zich in een andere burcht, waar hij door Uter belegerd wordt. Uter wordt ziek van liefde. Hij eet en drinkt niet meer. Zijn vertrouweling Ulfijn stelt voor Merlijns hulp in te roepen. Merlijn blijkt in vermomming al in de buurt: in de gedaante van een oude man en later van een kreupele ontmoet hij Ulfijn, maar deze herkent hem niet tot Merlijn zich bekendmaakt.

[8039] Zodra de koning Merlijn zag, riep hij met luide stem ‘Welkom!’ en omhelsde hem. ‘Ik hoef mijn klacht niet uit te spreken,’ zei de koning, ‘u weet net zoveel als ik van de toestand met Ygerne. Nooit was ik zo blij iemand te zien. Ik smeed u, in Gods naam, help mij uit deze smart, die mij zo doet lijden.’ Merlijn stelde: ‘Ik zeg u niets als uw raadsheer Ulfijn er niet bij is.’ Men riep Ulfijn erbij, die tegen Merlijn zei: ‘Dat u die oude man was met wie ik gisteren sprak! En die kreupele kerel!’ Merlijn antwoordde: ‘Dat was zo. Zodra Uter u naar mij toe stuurde, wist ik wel dat hij vermoedde dat ik de oude man was.’ Ulfijn sprak: ‘Genoeg daarover, vertel mij over uw plannen. U moet de gelegenheid te baat nemen, nu we hier even alleen zijn.’ De koning zei: ‘Ik weet eigenlijk helemaal niet wat ik nog vragen moet. Merlijn kent al mijn gedachten en zou het weten als ik hem zou voorliegen. Ik vraag hem mij aan Ygerne te helpen en zal alles doen wat daarvoor gedaan moet worden.’ Merlijn sprak: ‘Als u mij wilt geven wat ik u vraag, zal ik ervoor zorgen dat u snel naakt bij haar kunt liggen en met haar kunt vrijen.’ Ulfijn lachte daarom: ‘Laat maar zien wat voor hart u hebt!’ De koning zei: ‘Er is niets dat u mij kunt vragen dat ik u niet graag zal geven.’ Merlijn zei: ‘Zweer het!’ ‘Ik doe,’ sprak hij, ‘alles wat u wilt.’ [8082]

Merlijn sprak: ‘Zweer dan voor mij en uw trouwe leenman Ulfijn dat ik zal krijgen wat ik vraag, wanneer u met haar geslapen hebt.’ De koning zei: ‘Dat doe ik graag.’ Merlijn vroeg Ulfijn of hij dat samen met de koning zweren wilde. ‘Ja,’ zei Ulfijn onmiddellijk. [8090]

Merlijn lachte en zei: ‘Het is afdoende als de zaak bezworen wordt.’ De koning liet het heiligste relik komen dat men vinden kon en zwoer dat hij zich aan de afspraak zou houden. Daarna zwoer Ulfijn dat. Toen Merlijn de eden ontvangen had, sprak de koning vol begeerte: ‘Haast u, doe snel wat ik wil.’ Merlijn zei: ‘Zorg ervoor dat u het juiste uiterlijk hebt, want de vrouwe is slim en uitermate trouw aan God en haar echtgenoot.’ [8106]

‘Nu zult u horen wat ik van plan ben: ik zal u er in korte tijd net zo uit laten zien als de hertog, zodat men zal denken dat hij het is. De hertog heeft twee vertrouwelingen: de een heet Bretel, de ander Jordaen. Ik zal er zelf als Bretel uitzien en Ulfijn zal Jordaens gelijkenis aannemen. Zo gaan wij gedrieën naar Tintagel. Ik zal ons naar binnen leiden. Wij moeten vroeg vertrekken. Er zullen nog meer vreemde dingen gebeuren. Stel uw ridders en baronnen in slagorde op, maar verbied hen te strijden voor u terug bent en zeg niemand waar u heen gaat.’ De koning zei: ‘Ik volg uw advies, zodra wij klaar zijn.’ Merlijn zei: ‘Ik zal de vermomming voorbereiden, ga aan de slag.’ De koning haastte zich om te doen wat Merlijn hem opdroeg. Toen alles klaar was, ging hij meteen weer naar hem toe en zei: ‘Ik heb alles gedaan, zorg nu voor mijn uiterlijk.’ Merlijn sprak: ‘Laten we naar dat heideveld gaan.’ Toen reden zij naar Tintagel. Merlijn zei tegen de koning: ‘Wacht hier, ik ga voor u iets halen.’ Merlijn ging meteen op zoek en kwam bij de koning terug met een kruid: ‘Wrijf uw handen hiermee in en ook uw voeten en gezicht.’ Dat deed de koning en zo kreeg hij het uiterlijk van de hertog. Het was zo overtuigend dat niemand eraan zou kunnen twijfelen. [8150]

Vervolgens gaf hij Ulfijn het uiterlijk van Jordaen en bracht hem snel bij de koning. Hij sloeg een kruis toen hij de koning zag en zei: ‘God, dat men iemand zo kan veranderen!’ De koning vroeg: ‘Herken je mij dan?’ ‘Ja, als de hertog!’ ‘Ik snap niet hoe dit mogelijk is,’ zei de koning, ‘jij bent Jordaen.’ Merlijn veranderde zichzelf in Bretel en zo gingen zij naar Tintagel. [8162]

Zij hadden drie mantels voor hun vermomming, zo vertelt men mij, en ze kwamen 's avonds laat in Tintagel aan. Merlijn, die Bretel leek te zijn, riep bij de poort: ‘Laat ons naar binnen!’ Zij kwamen dichterbij en de poortwachters zagen de koning voor hun heer aan. ‘Laat hen binnen,’ riepen zij luid, ‘het is de hertog met Bretel en Jordaen.’ Toen zij binnen waren, be-

val Bretel hen in de burcht niet te vertellen dat de hertog er was, maar het de vrouwe wel te melden. Toen hij bij het kasteel kwam, steeg de koning af. Merlijn nam de koning mee, op zodanige wijze dat niemand er weet van had. Gedrieën kwamen zij bij de kamer van de schone Ygerne, die naar bed was gegaan. De koning deed zijn schoenen uit en ging bij de dame liggen. U kunt mij op mijn woord vertrouwen dat hij bij haar de edele koning Artur verwekte, over wie men menig avonturenverhaal vertelt. De dame was blij de koning te zien, omdat zij dacht dat zij haar heer, die zij zeer beminde, bij zich in bed had. [8192]

Zij lagen samen in bed tot de ochtend. Toen kwam het bericht dat de drossaard gevangengenomen was en de hertog gedood. De andere twee hoorden dat en kwamen naar de koning toe. ‘Sta op,’ zeiden zij, ‘het is dag. Uw mannen en iedereen in het hele kasteel zeggen dat u dood bent.’ Hij sprak: ‘Dat verwondert mij niet, want toen ik het kamp verliet, heb ik tegen niemand gezegd dat ik wegging.’^{aant.} Nadat hij zijn kleren had aangetrokken, nam hij afscheid van iedereen. Hij kuste Ygerne op haar mond en zei: ‘Mijn lief, het ga je goed.’ [8210]

Zij verlieten Tintagel zonder herkend te worden. Zodra zij de burcht uit waren, zei Bretel: ‘Wij zijn ontkomen, denken jullie ook niet? Heer koning, u hebt gekregen wat u wilde, zorg ervoor dat u uw belofte aan mij houdt.’ De koning antwoordde: ‘U hebt mij waarlijk het meest zwaarwegende verzoek gedaan dat ooit een man aan een ander deed.’ Merlijn sprak: ‘Ik wil dat u weet dat u een kind bij Ygerne hebt verwekt en dat dat kind voor mij is en niet voor u zal zijn. U moet het mij vrijwillig afstaan en ik wil ook dat de nacht waarin het is verwekt wordt genoteerd.’ ‘Je kunt erop vertrouwen dat ik mijn belofte zal houden: ik zal je het kind graag geven.’ [8230]

Zo kwamen zij bij een rivier, waar zij hun gewone gedaante weer aannamen. Zodra ze bij het leger terugkwamen, liepen de mannen naar hen toe. Hij vroeg hun hoe de hertog gesneuveld was en zij antwoordden dat de hertog was overleden op de och-

tend dat de koning weg was gegaan, toen het leger in ruste was. ‘Toen de hertog vernam dat u hier niet was, nam hij de wapens op en sloeg velen dood voor zij bewapend waren. Toen wij het geschreeuw hoorden, kwamen wij er snel op af en joegen hen weer terug naar de vesting. De hertog werd geveld, wij sloegen hem daar dood.’ De koning sprak: ‘Ik betreur het dat de hertog omgekomen is.’ Hij uitte er diepe rouw over. [8256]

Na de dood van de hertog wordt snel vrede gesloten met diens leenmannen. Om de aangerichte schade enigszins te vergoeden, zal Uter met Ygerne troumen en haar oudste dochter met koning Loth van Orcanië. Deze Loth zal de vader zijn van Mordret, Gariët, Gaheriës, Agravein en Walewein. Hij zal ook een bastaarddochter verwekken die in een klooster zoveel kennis van astronomie opdoet dat men haar Morgaine ‘lifeie’ (defee) noemt.

Hoe Artur na zijn geboorte aan Merlijn werd gegeven en over Keye [XXV]

[8691] Nu was Ygerne bedroefd omdat zij in verwachting was. Zij begon te huilen toen zij op een nacht bij haar man lag. Hij zei: ‘Van wie is dit kind? Gezien de tijd die verstreken is sinds ik u tot vrouw nam, kunt u van mij niet zo vergevorderd zwanger zijn. Die tijdstippen liggen vast. En u weet ook dat het waar is dat de hertog lange tijd niet bij u sliep voor hij sneuvelde. Dus van hem bent u ook niet zwanger.’ Zij zei bang en verdrietig: ‘Omdat u dat allemaal weet, kan ik tegen u niet liegen en ik wil u ook niet bedriegen, maar wees mij om Godswil genadig. Ik zal u een wonderbaarlijk verhaal vertellen als u mij belooft mij niet te verlaten.’ Hij beloofde: ‘Dat zal ik niet doen, wat er ook gebeurt.’ ‘Ik zal u vertellen,’ zei zij, ‘over normale zaken en over wonderlijke trucs. Er kwam een man in mijn kamer die er als de hertog uitzag. Hij had Jordaen en Bretel bij zich, of hun dub-

belgangers. Zij kwamen zelfverzekerd binnen, terwijl de hele hofhouding toekeek. Die nacht ging hij met mij naar bed en ik wist meteen dat hij een kind verwekte. Ik dacht dat het mijn man was. Dit was precies de nacht voordat mijn echtgenoot omkwam. In de burcht kwam die ochtend het bericht binnen dat mijn heer gedood was. Toen liet de man in mijn bed mij weten dat hij zijn mannen in het kasteel stilletjes had verlaten. Na die mededeling ging hij weg.’ [8732]

De koning zei toen: ‘Vrouwe, hou dit geheim, want het strekt u niet tot eer en kan u niets opleveren. Wees ervan verzekerd, dat als het kind geboren wordt, het noch van u noch van mij zal kunnen zijn. Als het geboren is, zult u het in het geheim geven aan degene die ik aanwijs, zodat wij van schande gevrijwaard blijven.’ Zij vouwde haar handen en zei: ‘Heer, doe met mij wat u wilt.’ De koning vertelde Ulfijn wat de dame gezegd had: ‘Zo zie je dat mijn vrouwe goed en trouw is, want zij heeft over zoiets belangrijks niet willen liegen.’ Ulfijn zei: ‘Ongetwijfeld wordt Merlijns verzoek zo ingewilligd, want anders had hij het kind niet goedschiks kunnen krijgen.’ [8756]

Op het tijdstip dat hij zich weer zou laten zien kwam Merlijn naar Ulfijn en vertelde hem wat hij wilde. Terwijl zij aan het praten waren, lieten zij de koning erbij halen. Toen spraken zij met z'n drieën over allerlei onderwerpen. De koning vertelde Merlijn hoe Ulfijn vrede stichtte en wat hij aan de vrouwe meedeelde. ‘Ulfijn,’ zei Merlijn, ‘wat u omwille van de koning misdeed jegens de koningin hebt u grotendeels goedge maakt, maar eerlijk gezegd sta ik nog bij hen in het krijt wat betreft de zaak van de koning en de dame. Zij weet niet wie haar zwanger heeft gemaakt.’ De koning sprak: ‘Wees maar niet bang, u bent zo wijs, u komt daar wel uit.’ Merlijn zei: ‘Het strekt u niet tot eer, als u mij niet helpt wanneer u daartoe in staat bent.’ ‘Ik doe dat graag,’ zei Uter Pandragoen. ‘Zorg ervoor dat men mij het kind in handen geeft.’ ‘Dat doe ik,’ antwoordde de koning. [8782]

Merlijn was ter ore gekomen dat er een verstandig man in deze stad was. Hij beschreef hem voor de koning: ‘De verstandigste man van het koninkrijk, en zijn vrouw is de beste die ik kan vinden. Zij ligt nu ook in het kraambed. Zij zijn niet rijk. Laat de man snel ontbieden en geef hem geld, op voorwaarde dat zij willen zweren een kind op te voeden en er goed op te passen als men het bij hen brengt. De vrouw moet het de borst geven, terwijl zij haar eigen kind door een voedster moeten laten zogen. Zij zullen moeten zweren dat zij het kind zullen beschermen alsof het hun eigen kind is.’ [8800]

Uter Pandragoen antwoordde: ‘Ik zal doen wat u wilt.’ Merlijn nam meteen afscheid en verliet het hof. De koning liet de man komen en bewees hem eer ten overstaan van de aanwezigen. Het verwonderde de man zeer dat de koning hem eer betoonde. ‘Goede vriend,’ sprak de koning, ‘ik zal u iets vertellen omdat u mijn leenman bent. Er is mij iets wonderlijks overkomen. Ik vraag u op uw trouw mij uit de problemen te helpen en al mijn zaken geheim te houden.’ [8815]

Hij zei: ‘Ik zal alles doen wat ik kan, heer, en alles geheimhouden voorzover ik dat kan.’ De koning sprak: ‘Vriend, hoor dan van een groot wonder. Toen ik lag te slapen, meende ik dat een man mij riep en mij vertelde dat u de beste man van het koninkrijk was en dat uw vrouw een baby heeft. Ik vraag u dat kind elders te laten zogen door een andere vrouw. Ik wil dat uw vrouw dat doet op mijn verzoek. Ik vraag haar ook dat zij zonder erover te spreken een ander kind zal voeden dat haar binnenkort gezonden zal worden.’ [8832]

‘Eerlijk gezegd, heer,’ sprak de man, ‘vraagt u nogal wat van mij: ik moet mijn kind naar een andere voedster brengen en zo laten verbasteren,^{aant} ook al komt mij dat duur te staan. Ik denk dat ik dat beter met mijn vrouw kan bespreken. Kunt u mij zeggen, heer,’ zei hij, ‘wanneer men ons dat kind zal brengen?’ ‘Dat weet ik echt niet,’ antwoordde Uter. De goede man zei tegen de koning: ‘Er is niets in de wereld, dat ik niet graag voor u zou

willen doen.’ Toen gaf Uter Pandragoen hem zoveel geschenken dat hij hem overhaalde.

Thuis vertelde hij zijn vrouw over de problemen van de koning. Zij had daar veel begrip voor, maar vroeg: ‘Hoe kan ik het over mijn hart verkrijgen een ander kind te zogen?’ De man antwoordde: ‘Wij moeten dit voor de koning doen, want hij is onze rechtmatige heer. Hij heeft ons zoveel eer betoond, en zoveel beloofd en ook gegeven. Wij moeten in zijn gunst zien te blijven. Ik wil dat u doet wat hij vraagt.’ De vrouw sprak: ‘Het kind en ik behoren u toe. Beschik over ons zoals u goeddunkt, want ik zal er niet tegen protesteren.’ De man was zeer verheugd dat zijn vrouw dit wilde doen. Hij liet zoeken naar een min die zijn kind goed kon voeden. Daarop werd het kind weggebracht. [8868]

De koning zag aan zijn vrouw dat zij snel zou gaan bevallen. Merlijn arriveerde een dag voor de bevalling aan het hof en zei onder vier ogen tegen Ulfijn: ‘Ik waardeer het zeer dat de koning zo goed uitvoerde wat hem gevraagd werd. Vertel hem dat hij tegen de koningin moet zeggen dat zij morgen een kind zal hebben. De eerste man die men tegenkomt bij het verlaten van de kraamkamer moet men het kind in alle heimelijkheid geven.’ Ulfijn sprak: ‘Zult u voor die tijd met mijn heer spreken?’ ‘Nee,’ zei Merlijn. Toen ging Ulfijn naar de koning en vertelde hem wat Merlijn hem opdroeg. De koning vroeg: ‘Wil hij niet met mij spreken voor hij vertrekt?’ ‘Nee, maar doe wat hij gebiedt.’ [8890]

Toen Ulfijn hem dit verteld had, ging de koning naar de koningin en vertelde haar: ‘Vrouwe, ik voorspel u dat u mij nooit meer iets graag zult beloven.’ ‘Heer, jawel hoor, wat u mij ook vertelt, ik zal alles doen dat u mij opdraagt.’ De koning zei: ‘Twijfel er niet aan: morgen zal de zwangerschap die u hindert voorbij zijn. Ik verzoek u voor die gelegenheid: geef het kind zodra het is geboren aan een van de vrouwen die bij u zijn. Laat haar het kind overhandigen aan de eerste persoon die zij bui-

^{aant}ten de kraamkamer aantreft. Laat hen er nooit over spreken, om welke reden dan ook, dat u bevallen bent, want dat zou ons tot schande strekken. Men zou achteraf zeggen dat het niet mogelijk was, dat het kind niet van mij was en ook niet van de hertog kon zijn.’ [8916]

De dame antwoordde: ‘Heer, u hebt helemaal gelijk. Ik weet niet wie het kind bij mij verwekte. Ik zal alles doen wat u wilt, omdat ik mij schaam voor mijn toestand. Maar het verwondert mij, al kraam ik misschien onzin uit, hoe u wist wanneer ik uitgerekend ben.’ De koning sprak: ‘Hou daar maar over op en doe wat ik u opdraag.’ ‘Dat zal ik doen, heer, zo helpe mij God.’ [8926]

Zo eindigde hun gesprek. Ygerne wachtte tot de tijd kwam dat God wilde dat zij bevallen zou. Na vespertijd begon het. De weeën kwamen de volgende dag en duurden tot na middernacht. God verlostte haar van haar zwangerschap en gaf haar een kindje. Zodra zij meende dat de tijd gekomen was, riep zij een van de jonkvrouwen, die zij als trouw had leren kennen. ‘Liefje,’ zei zij, ‘pak het kind en geef het aan de eerste die je erom vraagt buiten de kraamkamer. Kijk goed naar die man.’ Zij liet het kind omwinden met de beste stoffen die men kon vinden. Zij bakerde het heel goed in en droeg het naar buiten.

Daar trof zij een oude man aan, ziek, bleek en smerig. Zij vroeg hem: ‘Vriend, wat wil je?’ Hij antwoordde: ‘Ik wil wat jij draagt.’ ‘Wie ben jij dan? Wat moet ik tegen mijn vrouwe zeggen?’ Hij zei: ‘Daar zeg ik je niets over, doe wat je vrouwe je opdroeg.’ ‘Wie moet ik dan zeggen dat ik het kind gegeven heb?’ ‘Ik zeg niets daarover.’ [8956]

Toen gaf zij hem het kind. Hij vertrok snel als de wind. Zij wist niet waar hij gebleven was. De koningin hilde om wat er gebeurd was.

Met het kind ging Merlijn naar Auctor^{aant} en gaf het aan hem. Hij trof Auctor op weg naar de kerk. Merlijn zag er als een oude man uit en riep naar hem: ‘Ik wil met u praten, als dat kan.’

Auctor keek om, schatte hem als een goed mens in en zei: ‘Zeg het maar.’ De oude man sprak: ‘Ik breng u een kind dat u moet aannemen en openlijk opvoeden alsof het uw eigen kind is. U moet weten dat als u dat doet, het u en uw nakomelingen eer en goed zal opleveren, neem dat maar van mij aan.’ [8980]

‘Kan ik erop vertrouwen,’ sprak Auctor, ‘dat dit het kind is, waarvoor ik een eed aflegde, waarvan de koning wilde dat mijn vrouwe het zogen zou en waarom hij wilde dat ik mijn kind elders zou onderbrengen?’ ‘Ja,’ zei de oude man, ‘zo waar ik hier sta. Ieder goed mens, en ook de koning, zou u verzoeken dit te doen en ik vraag het u ook met klem. Wees ervan overtuigd, goede heer, dat mijn verzoek u net zoveel zal opleveren als dat van een veel rijker man.’ Auctor nam het mooie kind aan en vroeg de oude man of het al gedoopt was. Hij zei: ‘Nee, nog niet, maar laat het nu naar de kerk brengen.’ Auctor sprak: ‘Ik moet u vragen hoe het kind genoemd moet worden.’ De oude antwoordde: ‘Als je aan mijn wens gevolg geeft, zal het Artur worden gedoopt. Verder heb ik hier niets te zoeken. Ik ga weg, of wilt u nog iets vragen? Er is één ding waaruit u kunt afleiden dat het u goed zal doen: ik maak mij sterk dat u niet zult weten van welk van de twee kinderen u het meest houdt, van dit of van uw eigen kind.’ [9010]

Auctor vroeg: ‘Wie kan ik zeggen dat mij dit kind gaf, als de koning, die mij bij ede aan zich verbond, daarnaar vraagt?’ Hij sprak: ‘Daar zeg ik niets over. U zult van mij nooit weten wie ik ben.’ [9016]

Daarop liep hij weg. Auctor liet het kind dopen en bracht het naar zijn vrouw. Het kind werd Artur gedoopt. Hij sprak: ‘Vrouw, ik breng je het kind, zoals mij verzocht werd.’ Zij zei: ‘Het is welkom, lief, is het gedoopt?’ ‘Ja,’ sprak hij, ‘het heet Artur.’ Het kind kostte haar de nodige tranen, omdat zij het de borst gaf en opvoedde, terwijl zij haar eigen kind voor geld door een ander liet verzorgen en de borst geven. Al deed zij het met tegenzin, zij moest het doen. [9030]

Koning Uter wordt oud en ziek. De Saksen, die het land weer binnenvallen, weet hij nog mel te verslaan, maar zijn einde nadert. Op advies van Merlijn noemt hij op zijn sterfbed zijn zoon Artur als zijn opvolger. Na Uters dood ontstaat een machtsvacuüm. De edelen vragen Merlijn om raad. Hij verzoekt hun alle edelen en bisschoppen met Kerstmis bijeen te laten komen in Logres: God zal uitkomst bieden. Na dit advies verdwijnt Merlijn. Hij zal pas terugkeren als de nieuwe koning is gekozen.

Over de steen waar het zwaard in stak en over hoe koning Artur tot koning werd gekozen [XXVII]

[9419] Nu konden de baronnen zelf bedenken wat zij wilden. Merlijn ging naar Blasius, zijn raadgever, en vertelde wat er zou gaan gebeuren. Blasius maakte dat aan ons bekend. Men ontbood met Kerstmis groot en klein naar Logres. Zo werd het opvolgingsoverleg afgesloten. Auctor, die het kind had opgevoed zodat het groot en verstandig was geworden, zorgde er zo trouw voor dat tot zijn zestiende jaar niemand behalve zijn vrouw voor de jongen zorgde. Hij wist niet van wie hij meer hield, van Artur of van zijn eigen kind Keye. ‘Lief kind,’ noemde hij de jongen en niets anders. Hij dacht dat dat goed was. Op Allerheiligen [1 november] sloeg Auctor zijn zoon Keye tot ridder. Hij ging naar Logres met de anderen die daarheen gingen en nam zijn kinderen mee. Bij de avonddienst waren alle geestelijken van het land aanwezig en ook alle baronnen die iets voorstelden. Zij deden wat Merlijn vroeg en gedroegen zich nederig en vroom. Arm en rijk kwam naar de vesperdienst. Zij baden God dat hij hun een teken zou geven dat hen zou sterken in de uitvoering van de wet. Naar de nachtmis kwamen er nog meer. De heren kwamen de eerste en de tweede mis bijwonen. Nu waren er ook dwazen die zeiden dat zij die bleven wachten tot God hun iets zou tonen om de koning te kiezen, gek waren.

Net toen zij daarover wilden gaan praten, begon de mis en ging men samen het klooster in. Toen zij daar binnenkwamen, begon een geestelijke met de dienst. [9468]

Maar voor het zover was, kwam hij naar de mensen toe en zei: ‘Lieve mensen, jullie zijn hier gekomen vanwege vier vrome wensen. Welke dat zijn zal ik u vertellen: omwille van uw ziel, net als altijd, omwille ook van de feestdag, omwille van het wonder dat Onze Heer hier zal verrichten en omwille van een koning die trouw zal zijn aan de Heilige Kerk en haar zal beschermen en versterken. Wij bidden God die alles kent, dat is Jezus Christus onze koning, dat Hij ons een waar teken zendt, zodat wij zonder misverstanden doen wat Hij het liefste wenst, zo waarlijk als Hij op deze dag werd geboren. Bid nu allen een onzevader.’ Zij antwoordden: ‘Dat zullen wij doen.’ [9490]

Men begon de mis op te dragen. Bij de offerande gingen sommige mensen naar buiten, naar een groot plein. Toen zij daar aankwamen, zagen zij het licht worden. Op het plein vonden zij een steen. Zij wisten niet waarvan hij gemaakt was. Het zou een steen van marmer kunnen zijn, dachten zij. Zij vonden er vervolgens een aambeeld op van een voet breed. Het aambeeld bevatte een zwaard, dat erin stak tot aan de steen. Degenen die het klooster als eersten verlieten, verbaasden zich hierover. Zij vertelden het de bisschop, die Brixes heette. Hij hoorde het terwijl hij de mis opdroeg, nam snel wijwater en ging voor de anderen uit naar buiten. De gewone mensen en geestelijken volgden hem naar de plaats waar de steen lag, die nu door iedereen bekeken werd. Toen zij het aambeeld zagen waarin het zwaard zo vastzat, riepen zij: ‘Sancte Pater!’ [Heilige Vader!] en wierpen het wijwater erop. De bisschop boog zich voorover en zag midden op het zwaard gouden letters, die zeiden dat degene die het zwaard eruit zou trekken bij de wil Gods koning zou zijn met grote eer. [9528]

Meteen liet hij de steen bewaken door tien dappere en verstandige mannen, vijf gewone mannen en vijf geestelijken. Zij

gingen de kerk weer in en zeiden: ‘God heeft ons een prachtig teken gegeven.’ Zij zongen *Te Deum laudamus* met heldere stem. Bij het altaar wendde de bisschop zich tot de mensen en zei: ‘Beproof het zwaard en ontdek of iemand onder ons uitverkoren is, want God geeft ons het teken dat u kunt zien. Ik vraag u, om Gods wil, dat niemand vanwege zijn edele status of door andere wereldse roem, tegen dit teken protesteert, want degene die dit teken zo mysterieus zond, zal zijn wil wel duidelijk maken.’ [9548]

Men zette de dienst des Heren voort en toen deze op waardige wijze was afgerond, ging men naar de steen. Ieder vroeg aan de ander wie het eerst aan het zwaard trekken zou. Men zei vervolgens dat men de bisschop zou laten halen om te horen wat hij erover zou zeggen. Er was lang forse ruzie, want iedereen wilde eerst. Wie ook maar enige macht had in de stad wilde het proberen. Er was discussie en rumoer, waarover men hier maar niet zal spreken. [9562]

De bisschop sprak hen allen toe: ‘U bent niet zo verstandig als ik zou willen. U kunt hier opmerken dat God alles weet. Hij heeft één man uitverkoren, wij weten alleen nog niet wie. Maar ik kan u wel zeggen dat adeldom of rijkdom er hierbij niets toe doen, alleen Gods wil telt. En ik weet ook zeker: als degene die het zwaard zal trekken nog niet geboren is, zullen wij er niet in slagen en zal niemand het zwaard uit het aambeeld trekken.’ [9580]

Zij waren het erover eens dat de bisschop de waarheid sprak. Toen beraadslaagden de baronnen en spraken zij af dat zij zich aan de woorden van de bisschop zouden houden. Zij zeiden: ‘Het volk luistert goed naar wat de bisschop zegt, met grote ootmoedigheid.’ De bisschop sprak: ‘Het zwaard komt van Onze Heer, doe er om geen enkele reden iets anders mee, dan wat God beveelt en passend is voor christenen, zodat ik mij er niet voor hoeft te schamen.’ Voor de hoogmis vond deze woordenstrijd plaats. Zij spraken allemaal afzonderlijk nog met de bis-

schop. Hij stelde de zaak uit tot na de hoogmis. Zodra die mis afgelopen was, sprak de bisschop: ‘Aanschouw het wonder dat God om uwentwille heeft verricht op deze plaats. Hieruit kunt u afleiden wie het koninkrijk waardig is. Het goede zwaard staat voor het recht dat hij met kracht handhaaft in Gods naam. Zo wordt onze koning gekozen. Ik weet zeker dat God van tevoren bedenkt wie het land zal besturen. De rijken hoeven er niet over te twisten wie als eerste een poging mag wagen. Hoogmoed betaamt de armen niet, al gaan de rijken hier voor. Het is immers gebruikelijk, dat wie hier de hoogste positie heeft als eerste gaat. Er is toch niemand die de koning door de domsten zou willen laten kiezen.’ [9622]

Men volgde het advies van de bisschop zonder verder gemopper. Wie men het meest waardig achtte zou als eerste proberen het zwaard te trekken. Bovendien zwoeren alle edelen dat zij degene die het zwaard kon trekken zouden eren en als koning erkennen. [9631]

De bisschop koos honderd vijftig van de meest hoogstaanden uit en liet hen meteen allemaal een poging wagen met het zwaard. Daarna liet hij de anderen het zwaard proberen, wie het maar wilde. Niemand kon het zwaard uit het aambeeld trekken. Tien man bewaakten de steen, terwijl iedereen die wilde een poging waagde. [9642]

Zo werd het, vertelt het avonturenverhaal, acht dagen lang geprobeerd, waarbij zij allemaal aan het zwaard trokken, tot het Nieuwjaarsdag werd. Die dag gingen alle baronnen naar de mis, zoals zij gewoon waren. De bisschop stelde vast wat hem het beste leek en vertelde het hun: ‘Men kan zo snel nog geen koning vinden. Ga het zwaard nog maar een keer proberen. U moet nu toch toegeven dat niemand het kan trekken, behalve degene die God aanwijst.’ Zij spraken: ‘Wij gaan hier niet weg voor wij dat zien gebeuren, wanneer het ook moge zijn.’ [9660]

Na de mis gingen zij naar hun verblijven. Zoals gebruikelijk op een feestdag gingen men na het eten een steekspel spelen op

een weide. De tien mannen die het zwaard moesten bewaken, gingen ook die kant op om het steekspel te zien. Ook werden er mensen heen gebracht die beter thuis hadden kunnen blijven. Toen de strijd was beslecht, gaven de ridders hun schilden aan hun schildknapen, die daarmee gingen vechten. Er ontstond zo'n woeste vechtpartij dat iedereen in de stad erheen liep, sommigen bewapend, anderen niet. Auctor had Keye tot ridder geslagen, zoals ik eerder zei. Toen hij de strijd hoorde beginnen, droeg Keye zijn broer Artur op snel naar huis te rijden om zijn zwaard te halen. [9685]

Artur reageerde vlug: 'Dat doe ik meteen.' Hij gaf het paard de sporen en reed naar de herberg. Hij zocht Keyes zwaard daar binnen, maar kon het niet vinden. De waardin had het in een afgesloten kamer gelegd en was met de groep vrouwen en kinderen meegegaan naar het gevecht. Toen hij niet bij het zwaard kon komen, huilde hij van woede. Op dat moment kwam hij bij het klooster waar de steen lag met het zwaard erin. Hij bedacht: als ik dat eruit kan trekken, kan ik het aan mijn broer geven. Onbevreesd reed hij ernaartoe, pakte snel het zwaard en verstopte het onder zijn kleding. Keye was doorgereden en zag zijn broer uit de stad komen. Hij reed naar hem toe en vroeg of hij het zwaard bij zich had. Artur zei dat hij er van huis geen kon brengen, 'maar toch breng ik u een zwaard'. Hij haalde het zwaard onder zijn kleren vandaan en gaf het snel aan zijn broer. Die pakte het aan en wist zeker dat dit het zwaard uit de steen was. Keye dacht dat hij koning zou worden. Hij zocht zijn vader op en zei: 'Vader, ik word de heer van alles. Kijk hier, het zwaard dat ik trok uit de steen waar het in stak.' [9720]

Keye hield wel van grote woorden. Zodra zijn vader het zwaard zag, vroeg hij zich af waar het vandaan kwam. 'Uit de steen,' zei Keye, 'waar ik het uit haalde.' Zijn vader geloofde er geen snars van: 'Jij spreekt de waarheid niet.' Gedrieën gingen zij naar de kerk, waar Auctor zag dat het zwaard niet meer in de steen zat. Toen zei hij: 'Keye, mijn lieve kind, vertel mij hoe

je eraan kwam. Ik zal het weten als je mij voorliegt. Als je tegen mij liegt, zal ik nooit meer van je houden.’ Keye schaamde zich toen zeer: ‘Ik lieg niet tegen u, wat er ook gebeurt: mijn broer Artur bracht het mij, toen hij mijn zwaard niet kon vinden. Ik weet niet hoe hij het in handen kreeg.’ ‘Geef mij het zwaard,’ zei Auctor, ‘jij hebt er niets mee van doen. Ik wil weten hoe het zit.’

Hij zag Artur in de buurt staan en sprak: ‘Lieve zoon, kom hier en doe voor mij het zwaard in de steen, zoals het was toen u het de eerste keer pakte.’ Artur stak het zwaard in het aambeeld dat daar weer net zo stond als eerder. Auctor riep Keye erbij en droeg hem op aan het zwaard te trekken. Hij greep het met zijn handen, maar kon het er niet uit trekken. Toen ging Auctor de kerk in en riep hen beiden ook naar binnen. Hij sprak: ‘Ik wist meteen dat Keye het zwaard niet pakte.’ [9755]

Daarna omhelsde de goede man Artur en zei: ‘Mijn lieve zoon, als ik ervoor kon zorgen dat u de kroon zou dragen, wat zou dan mijn beloning zijn?’ Hij sprak: ‘Mijn beste vader, als ik landgoederen of andere eervolle zaken zou hebben, zou u erover kunnen beschikken.’ Auctor antwoordde hem: ‘In zekere zin ben ik uw vader, maar ik verwekte u niet en ik weet niet wie dat wel deed.’ [9768]

Toen Artur hoorde dat Auctor het vaderschap ontkende, huilde hij jammerlijk en zei: ‘God, Heer van het hemelrijk, waarom heb ik mijn vader verloren?’ Auctor sprak: ‘U had een vader. Ach lieve zoon, vertel mij nu: als ik u de kroon bezorg, wat zal ik dan als beloning krijgen?’ Artur zei: ‘Alles wat u wilt.’ Toen vertelde Auctor hem hoe hij hem opvoedde en hoe zijn vrouw hem de borst gaf en hoe hij om zijnentwille toestond dat een andere vrouw Keye zoogde. Artur moest hem daarvoor zeker dankbaar zijn, want zo goed beschermd en opgevoed was nog nooit een kind. ‘Als ik u het rijk bezorg, wat zal dan de beloning voor Keye zijn?’ [9788]

Artur zei: ‘Ik vraag u vooral mij niet vaderloos te maken, ik

zou niet weten wat ik dan zou moeten doen. Maar als u mij aan deze eer helpt, en als God wil dat dat gebeurt, dan zult u niets kunnen bedenken dat ik u niet meteen zal schenken.’ Auctor sprak: ‘Om uw land zal ik niet vragen, maar het volgende wens ik hier en nu voor als u koning bent. Zorg er omwille van mij voor dat mijn zoon Keye uw hofmaarschalk wordt en dat hij dat ambt niet verliest vanwege een of andere misstap die hij begaat. Dat hij af en toe een stommitieit uithaalt, daar zult u begrip voor moeten hebben, want ik liet hem elders zogen, terwijl u zijn goede moedermelk dronk. Daarom is het terecht dat u zijn onhebbelijkheden gedooft.’ Artur bezwoer het hem op het altaar: ‘Het verzoek is ingewilligd.’ Toen verlieten zij de kerk. [9812]

Al het volk kwam rond vespertijd huiswaarts. Mannen, vrouwen, kinderen en bedienden, iedereen kwam terug van het gevecht. Auctor ging met zijn zoons naar de bisschop en vertelde hem alles: ‘Heer, hier is mijn zoon die nog niet eens ridder is, hij wil graag proberen het zwaard te trekken. Laat de baronnen hierheen komen.’ De bisschop droeg de heren op terug te keren naar de kerk. [9824]

Auctor sprak: ‘Pak het zwaard, mijn zoon, en geef het aan de bisschop.’ Artur trok het zwaard eruit en bood het meteen aan de bisschop aan. De bisschop omhelsde hem terstond, zong *Te Deum laudamus* met de geestelijken en bracht hem naar de kerk. De baronnen keken toe en wisten niet hoe zij het hadden. Zij beweerden echter wel dat zij dit knulletje in geen geval hun heer zouden laten worden, omdat de bisschop hen op een dwaalspoor geleid had. De bisschop zei: ‘God kent de mensen veel beter dan jullie.’ De goede ridder Auctor en al het gewone volk lieten Artur daar niet in de steek. [9842]

De baronnen verzetten zich tegen de gang van zaken. De bisschop sprak krachtige taal: ‘Al had iedereen het tegendeel gezworen, als God het wil, moet het gebeuren. Beste Artur,’ zei hij vervolgens, ‘steek het zwaard in het aambeeld. Heren, laat maar trekken wie trekken wil.’ Zij trokken allemaal tevergeefs aan het

zwaard, want het was niet aan hen voorbehouden. Zij zeiden: ‘Wij schieten hier niets mee op, maar het verwondert ons zeer dat nu een kind koning over ons moet worden.’ ‘God doet alles op bijzondere wijze,’ sprak de bisschop. [9856]

Vervolgens verzochten de baronnen dat men het zwaard zou laten staan tot Onze-Lieve-Vrouwedag [Maria Lichtmis, 2 februari] en dat men iedereen zou opdragen het te blijven proberen. De bisschop verhoorde het verzoek en liet het zwaard ter plaatse tot die dag. In die tijd probeerde menig man het te vergeefs. Op de afgesproken dag zei de bisschop tegen Artur: ‘Als God u dit avontuur gunt, neem dan het zwaard.’ Artur deed het onmiddellijk. Toen het volk het zag, weende menigeen van vreugde. Men vroeg openlijk of er iemand protesteerde. De hoge heren spraken: ‘Heer bisschop, laat het tot Pasen staan en niet langer. Als in die tijd niemand het zwaard trekt, zullen wij u hierin volgen.’ ‘Zult u dat dan zonder strijd doen, als wij tot Pasen wachten?’ Zij zeiden: ‘Ja, wij zullen hem het rijk in handen geven.’ [9880]

De bisschop sprak: ‘Artur, steek het zwaard weer in het aambeeld. U zult verkrijgen wat God gebiedt.’ Artur deed wat men hem opdroeg. Toen koos het volk tien mannen die het zwaard moesten bewaken. [9886]

Zo wachtten zij tot het Pasen was. In die tijd zorgde de omgang met Artur ervoor dat de bisschop veel van hem ging houden. Hij zei: ‘Dit land behoort u toe. Zorg ervoor dat u een goed mens zult zijn. Kies wie u wilt in uw raad en verricht uw functie zoals het een koning betaamt. Het is u toegewezen, wees niet bang.’ Artur antwoordde: ‘Ik vertrouw in alles op God en Zijn geboden. Kies naar uw wil, heer, degenen die God gehoorzamen en mijn eer bevorderen. Vraag aan mijn vader of hem dat goeddunkt.’ De trouwe bisschop liet Auctor komen en vertelde hem wat Artur gezegd had. De goede mannen gaven hem advies en de bisschop maakte bekend dat Keye tot hofmaarschalk was benoemd. De andere ambten liet men open tot Pa-

sen. Rond die tijd kwam van wijd en zijd iedereen naar Londen. [9910]

Op de avond voor Pasen liet de bisschop alle baronnen naar de grote zaal halen en sprak: 'Ik hoop dat het de wil van Jezus is dat dit kind onze koning zal worden. Ik heb heel wat deugden in zijn handelwijze gezien.' De heren antwoordden: 'Wij zijn daar niet tegen, maar het verbaast ons dat een zo jonge man, die niet van hoge geboorte is, onze heer zal zijn.' De bisschop sprak: 'Als u nog meer in te brengen hebt tegen het recht dat God gebiedt, berit u geen goed christen.' Zij zeiden: 'Wij gaan niet tegen God in, doe wat Hij u gebiedt. U kent Artur al langer en wij kennen hem helemaal niet. Wij vragen u nog één ding voor wij hem koning maken: laat ons in het geheim beproeven wat voor soort man hij is. Er is hier iemand die dat snel kan bepalen als hij zijn gewoonten kent.' [9934]

De bisschop sprak: 'Ik krijg de indruk dat u wilt dat men zijn wijding uitstelt.' 'Ja,' zeiden zij, 'op zijn minst tot morgen. Als hij het koningschap waardig blijkt te zijn, dan kiezen wij hem zonder omhaal en kunt u hem wijden met Pinksteren. Dat vragen wij u te doen.' De bisschop sprak: 'Het lijkt mij een goed idee.' [9942]

Daarmee werd de vergadering afgerond. De volgend ochtend bracht men Artur naar het parlement omdat men hem kiezen wilde. Hij trok het zwaard uit het aambeeld toen hem dat gevraagd werd. Zij kozen hem tot koning en vroegen hem naar hen te luisteren en het zwaard in het aambeeld te steken. Hij sprak: 'Ik doe wat u wilt.' Zij brachten hem naar de kerk om zijn aard te testen. 'Wij zien wel in,' zeiden zij, 'dat God wil dat wij u gehoorzamen, daarom beschouwen wij u voortaan als onze heer, Artur, en accepteren wij u zonder tegenspraak. Stel uw wijding tot Pinksteren uit, maar wees niettemin onze vorst. Zeg ons wat u hierover denkt, zonder advies van een ander in te winnen.' Artur, die het zelf moest bepalen, sprak: 'Het zou niet rechtmatig zijn als u mij leenhulde wilde doen. Ik mag geen

macht over u uitoefenen voor ik tot koning ben verheven en gewijd, volgens het koninklijk recht. Dat u mij vraagt vorst over het land te zijn, is zonder eerverlies niet mogelijk voor ik mijn rechten heb verworven. Ik geef graag gevolg aan uw verzoek mijn wijding uit te stellen, want ik kan nu en in de toekomst zonder u geen eer verwerven.' [9976]

Iedereen vond dat de jongen wijs was. Zij zeiden dat het hun wel behaagde dat hij met Pinksteren de kroon zou dragen en lieten hem allerlei sieraden en dure geschenken brengen om te kijken of hij hebberig was. Hij vroeg toen hier en daar wat elk van de geschenken waard was. Op basis van wat men hem over de waarde vertelde, gaf hij op zijn beurt geschenken, dure en minder dure. Zo was hij snel alles weer kwijt. Ridders die hij hoorde prijzen, gaf hij paarden. De verliefden en minnaars gaf hij goud en heel wat sieraden. Al waren zij poseurs, hij gaf hun de juiste kleinoden. Zo bepaalden de wijze mannen dat hij niet naar rijkdom taalde. Wie het ook maar wilde, merkte dat hij vrijgevig was. Ook zeiden alle wijzen dat hij edelmoedig was en geen vrek, want zodra hij iets kreeg, gaf hij het weg waar het goed besteed was. Zij konden hem niet op een ondeugd betrappen.

Tot Pinksteren hebben zij gewacht en zijn toen naar Londen gekomen om het zwaard in de steen te beproeven. Met Londen en Logres moet wel hetzelfde zijn bedoeld in de Franse tekst, lijkt mij, wil het verhaal tenminste kloppen.^{aant.} Zij trokken tevergeefs aan het zwaard. De bisschop had een scepter en een kroon laten maken. Op Pinksteravond was het mooi weer. Tegen de avond liet de bisschop Artur tot koning kronen in aanwezigheid van veel enthousiaste ridders en geestelijken. 's Nachts waakte hij in de kerk. 's Morgens kwamen de baronnen. De bisschop sprak hen toe, zoals gebruikelijk: 'Nu kunnen wij de man die God uitverkoren heeft, zien en horen. Zie hier de koninklijke versierselen. Is er iemand tegen?' Allen zeiden dat zij het toejuichten en vroegen hem, indien zij per ongeluk iets tegen hem

gedaan hadden, hun dat te vergeven. Zij smeekten hem genade op hun knieën. Artur stond voor hen met betraande ogen. Hij vergaf iedereen en vroeg hun God te bidden dat Hij hun allen zou vergeven, vanwege de grote genade die Hem tot eer strekte. [10037]

Daarna leidden zij hem naar zijn koninklijke kleding. Toen hij was aangekleed, stond de bisschop klaar om de mis op te dragen. De bisschop zei tegen Artur: ‘Ga uw zwaard halen, Artur, want u bent vorst van het rijk.’ Na die woorden ging de hele processie met hem naar de steen. Daar aangekomen sprak de bisschop: ‘Indien u in God gelooft, en in zijn geboden, en in zijn moeder Maria, in de dappere Sint-Petrus, in alle mannelijke en vrouwelijke heiligen en in allen die van de Heilige Kerk houden, indien u in vrede wilt heersen, de hulpelozen troosten en het recht onbevreesd wilt handhaven, neem dan het zwaard ter hand waarmee God u heeft uitverkoren!’ [10059]

Artur stond vooraan met natte ogen, menigeen was in tranen. Hij sprak: ‘Zo waar God van het hemelrijk macht heeft over alles, zo moet Hij mij de kracht geven goed te maken wat ik misdaan heb.’ Toen knielde hij, nam het zwaard tussen knop en gevest en trok het uit het aambeeld. Daarna legde hij het op het altaar. Daar werd hij gewijd, zoals het een koning betaamt. Op verzoek van de bisschop verliet men de kerk en ging men naar het plein waar de steen had gestaan. Die was nu weggedragen, zij wisten niet waarheen. [10079]

Zo werd Artur tot koning gekozen. Hij regeerde het land en de steden van Logres lange tijd in onvrede, zoals u hierna zult horen, want nu pas begon de strijd van de baronnen tegen hem. Maar hij overwon hen allemaal in de strijd. Hier eindigt de kroning van koning Artur. Nu zult u verder horen over de oorlogen die hij in zijn tijd moest voeren.^{aant.} [10092]

**Lodewijk van Velthem, *Het boek van Merlijn*
(1326)**

***Over een hof dat koning Artur in Cardoel hield, waar koningen,
hertogen en vorsten bijeenkwamen [XXVII]***

Proloog

[10409] God, die alles vermag, en zijn moeder, in wier buik Hij lag, moeten mij bij dit begin de wijsheid en het vertelvermogen geven om dit werk af te maken, dat Jacob van Maerlant begon. Hij liet het werk rusten op het moment dat Artur de koningskroon ontving, zoals dat in *Merlijn* beschreven is. Nu zal heer Lodewijk van Velthem het werk voortzetten zoals het in het Frans is opgetekend, want nu pas begint het verhaal over Merlijn en de koning, en over het begin van Arturs regering volgens de raadgevingen van Merlijn. [10424]

Het was inmiddels half augustus geworden. Nadat Artur de kroon had ontvangen en gewijd was, hield hij te Cardoel een hof, waarover veel fraais te vertellen is. Koning Loth, die heel het land van Leonois en een deel van Orcanië in zijn bezit had, kwam erheen met vijfhonderd prijzenswaardige ridders. Koning Uriëns op zijn beurt, die de ene helft van het land van Gorre bezat (de andere helft behoorde toe aan Bandemagus,^{aant.} die de vader van Meleagant^{aant.} was), kwam met vierhonderd ridders. Koning Neutres, heer van Garlot, kwam ook en bracht zevenhonderd ridders mee. Hij was getrouwd met Arturs zuster. Ook de dappere Carados Britos, die koning was van Astragorre, kwam naar het hof. Naar ik las, was hij ridder van de Tafelronde. Zeshonderd ridders bracht hij mee. Verder kwam koning Anguisant, die heer was over Schotland, met vierhonderd ridders. Koning Ydier van Cornwall nam vierhonderd jonge ridders mee. Toen zij allen samengekomen waren, ontving Artur

hen eervol, zoals een jongeling dat doen zou. Hij gaf hun grote en kleine geschenken, passend bij ieders status. [10460]

Toen de hoge heren de geschenken zagen die koning Artur hun gaf, waren zij verontwaardigd en zeiden zij dat zij wel gek zouden zijn indien zij zo'n knul, van zo lage afkomst, de macht over hen lieten uitoefenen en lieten regeren: 'Hij zal niet lang koning en heer zijn over het hele land Logres.' Zij weigerden vervolgens de geschenken en lieten Artur weten dat zij hem niet als koning of vorst beschouwden en dat zij er grote spijt van hadden dat zij hem hadden laten wijden en leenhulde hadden gebracht. Hij moest goed begrijpen dat zij niet meer naar zijn hof zouden komen om hem te eren of gunsten te bewijzen, maar om hem te onteren, van de troon te stoten en het land uit te jagen, zodat hij het zou verlaten om er nooit meer terug te komen. Als hij het land niet verliet, zouden zij hem doden. Hij zou niet kunnen ontsnappen. Koning Artur zorgde er vervolgens voor dat hij veilig was, want hij vreesde verraad. Daarom verdaagde men het hof voor een periode van veertien dagen, waarin de een de ander niets zou doen. [10493]

Niet zo lang daarna arriveerde Merlijn ter plaatse. Hij vertoonde zich aan de mensen, omdat hij wilde dat men hem zag. Toen stak het gerucht de kop op dat Merlijn in de stad was. Zodra de hoge heren dat vernamen, lieten zij hem ontbieden om met hen te komen praten. Hij deed dat graag, zeg ik u, en zij heetten hem van harte welkom. Zij namen hem mee naar een groot en prachtig paleis buiten de stad aan een rivier, gelegen in een buitengewoon prachtige weide. Boven in het paleis kon men vanuit de ramen de weiden en kruidenvelden, wouden en bomen rondom Cardoel zien. [10514]

In de zaal vroegen de baronnen Merlijn wat hij vond van de nieuwe koning die de aartsbisschop en de gewone mensen eendrachtig benoemd hadden. Merlijn antwoordde dat zij dat terecht gedaan hadden. 'Wat?' riepen de heren uit, 'wat zegt u? Zijn hier dan geen edele baronnen die beter geschikt zouden

zijn voor het koningschap dan deze knaap van wie men niet weet waar hij vandaan komt?' Merlijn antwoordde: 'U vertelt de waarheid, bijna niemand weet wie hij is; toch is hier niemand even edel of vooraanstaand, wees daarvan verzekerd, noch meer waard koning te zijn of meer waard zoveel eer te ontvangen als God Artur hier nu geeft. Ik wil dat u weet dat hij niet Auctors zoon is, noch de broer van Keye, al voedden Auctor en zijn vrouw hem wel op.' 'Merlijn, wat vertelt u nu?' zeiden de baronnen, 'vroeger geloofden wij meer van wat u zei dan nu.' Merlijn zei: 'Heren, verzoek de jonge koning naar u toe te komen en geef hem vrijgeleide daartoe, samen met Ulfijn en met Auctor, die de koning van kleins af opvoedde. Uit hun woorden zult u kunnen opmaken hoe Artur bij hem gekomen is.' Daarop zeiden de baronnen: 'Wij zullen doen wat u ons adviseert: laat de koning met Ulfijn en Auctor hier komen.' Men gaf Bretel opdracht de boodschap over te brengen. Merlijn droeg hem op ook de aartsbisschop van Logres mee te nemen. [10560]

Bretel kwam bij Artur en zijn vrienden. Hij vertelde dat de baronnen de koning onder vrijgeleide ontboden, evenals zijn vader Auctor en de aartsbisschop. Zij antwoordden dat zij daaraan graag gehoor gaven. Toen ging Bretel naar Ulfijn en droeg hem op snel te komen, aangezien Merlijn en de baronnen hem ontboden en hem nodig hadden. Ulfijn was blij dat Merlijn aanwezig was, omdat Merlijn de heren alles over Artur, over wat er met hem gebeurde, zou vertellen en hen zou inlichten. Ulfijn, Auctor, de bisschop en de koning gingen vervolgens met Bretel naar de baronnen en Merlijn in het paleis. Dat verheugde hen, kan ik u vertellen. Ulfijn liet Merlijn weten dat hij blij was hem te zien. Koning Artur droeg een wapenrusting met een kort borstharnas onder zijn kleren. [10588]

Bij de baronnen troffen zij veel nieuwsgierigen aan, die gekomen waren om te vernemen wat Merlijn over de koning zou vertellen. Omdat de koning gewijd was, stonden zij voor hem op, en ook omwille van de bisschop, anders waren ze gewoon

blijven zitten. Iedereen nam weer plaats, maar de bisschop bleef staan en zei: ‘Heren, in Godsnaam, heb medelijden met de christengemeenschap, opdat zij niet verloren gaat vanwege uw door twist en boosheid ingegeven daden, want het zou ons allen te schande maken als men dat in enig land zou vernemen. Ieder van ons is slechts een mens en na dit leven is de rijke man net zo dood als de arme.’ Nadat de bisschop dit gezegd had, lieten de heren weten dat zij wilden horen wat Merlijn te vertellen had, daarna mocht de bisschop rustig doorgaan met zijn preek: ‘Merlijn heeft ons een van de grootste wonderen verteld die wij ooit meemaakten.’ De bisschop zei: ‘Dat wil ik horen.’ [10618]

Terwijl de bisschop ging zitten, stond Merlijn op en zei: ‘Heren, ik heb u beloofd nu te vertellen wie Artur is, want u zegt dat u niets weet van hem en van zijn afkomst. Ik vertel u dat Artur, de koning die hier in uw midden zit en de kroon eerder kreeg, de zoon is van Uter Pandragoen, die hem verwekte bij Ygerne in de nacht dat op dezelfde plaats de hertog^{aant.} werd gedood. Diezelfde ochtend kwam Uter Pandragoen bij zijn mannen, nadat de hertog doodgeslagen was, en toen zei ik meteen tegen de koning: “Heer, ik heb u een grote dienst bewezen, zoals God weet. Nu wil ik dat u mij het kind dat Ygerne draagt, zult geven.” De koning beloofde: “Ik geef het u graag.” Hij bezwoer mij dat hij, op het moment dat het kind geboren zou worden, al het mogelijke zou doen om het mij te geven. Hij gaf mij een brief dienaangaande en hing daar zijn zegel aan. Ulfijn, zijn raadsman, heeft die brief nog. Hij zwoer net als de koning dat hij zich daaraan zou houden. Daarna, toen Ygerne zwanger bleek en de koning haar gekroond had, gebeurde het regelmatig dat de koning tegen haar zei dat het zijn kind niet was, noch dat van de hertog, en daarmee deed hij haar grote schande aan. Toch vertelde zij hem precies de waarheid over wanneer het kind verwekt was en in welke nacht, al wist zij niet zeker wie het verwekte. Toen wist hij wel dat het zijn kind was en van niemand anders. Daarna hield hij zeer veel van haar. Hij verleende haar veel waardigheid

en eer, maar zei wel: “Vrouwe, aangezien het mijn kind niet is, zou het niet terecht zijn als het iets zou erven in dit land en koning zou worden na mijn dood. Daarom,” zei de koning, “vraag ik u, opdat u mijn genegenheid zult behouden: geef het kind onmiddellijk na de geboorte aan de eerste man die in de zaal zal komen en het zal opeisen.” De dame zei: “Ik zal alles doen wat u mij gevraagd heeft.” 's Avonds na de geboorte werd het kind aan mij gegeven. Toen bracht ik het naar deze goede man, Auctor, die hier voor u staat. Ik vroeg hem het kind de borst te laten geven door zijn vrouw, die kort daarvoor was bevallen van een zoon die Keye heette. Auctor deed dat en liet zijn eigen kind Keye vanaf dat moment door een andere vrouw zogen, omdat Uter Pandragoen hem, voordat ik het kind bij hem bracht, had verzocht alles voor het kind te doen wat ik hem opdroeg. Auctor deed destijds wat ik wilde. Hij liet het kind dopen en Artur noemen. God vergeet zulke dingen niet en beloont de goede daden van een moeder en vader via hun erfgenamen en nakomelingen. U moet ook weten dat God de steen en het zwaard zond om te bepalen wie waardig zou zijn koning te worden: onder uw aller ogen toonde God onmiskenbaar dat Artur het koninkrijk waardig was. Wees ervan verzekerd dat ik u in geen dele heb voorgelogen. Vraag het maar aan Ulfijn en aan Auctor, die Artur opvoedde, want zij weten zeker dat dit alles waar is.’ [10713]

Toen vroegen de baronnen hun of het zo was als Merlijn vertelde. Zij zeiden: ‘Hij vertelde niets dan de waarheid van begin tot eind en heeft geen woord gelogen.’ Ulfijn toonde vervolgens de brieven zei: ‘Heren, kijk: dit is de brief die Uter Pandragoen aan Merlijn gaf.’ Daarna nam de aartsbisschop, die zeer ingenomen was met wat hij had vernomen, de brief ter hand en las hem voor, terwijl alle baronnen luisterden om de brief goed te kunnen begrijpen. Precies wat Merlijn verteld had, vond men in de brief beschreven, niets meer of minder. [10730]

De gewone mensen en de geestelijken hoorden de aartsbisschop deze woorden voorlezen en namen ze zeer ter harte. Zij

vervloekten iedereen die de koning een strobreed in de weg zou leggen of zou tegenstreven, waar dan ook. Toen de baronnen vernamen dat de gewone mensen en de geestelijken partij kozen voor Artur, zeiden zij dat zij zich daar niets van aantrokken omdat het allemaal bedriegerij van zijn kant was: 'Moge God nooit toestaan dat iemand die buitenechtelijk verwekt is over ons zal heersen.' Zij voegden daar nog heel wat onhoofse woorden aan toe, die ik u niet wil vertellen, en zij zeiden, dat zeg ik u wel, dat nimmer een bastaard koning over hen zou worden of over hen zou regeren. Zij wilden absoluut niet dat hij koning over het goede en hoogstaande rijk van Logres zou worden.

Daarop sprak de aartsbisschop: 'Wie anders zou er koning moeten worden dan deze man die God daartoe heeft uitverkoren boven alle aanwezigen? Het kan tegen uw zin zijn, maar God zal Artur beschermen in het koninkrijk dat Hij hem toevertrouwd heeft. Geen levende ziel zal hem tegen Gods wens daaruit kunnen verdrijven.' [10766]

Zodra de baronnen begrepen dat het gewone volk en de geestelijkheid samen tegenover hen stonden, zeiden zij tegen hen allen dat zij nooit en te nimmer zouden toestaan dat Artur hun koning zou worden, ongeacht wie Artur ook in bescherming zouden mogen nemen. Zij verklaarden Artur en degenen die hem steunden de oorlog. Vervolgens gingen zij naar hun verblijven om zich te bewapenen. Koning Artur ging terug naar zijn toren. Hij riep alle manschappen onder de wapens. Dat waren zeventuizend mannen - geestelijken en gewone mensen. Men telde 340 arme ridders, die hij strijdrossen, rijpaarden en geld had gegeven en die zwoeren hem tot de dood bij te staan. [10788]

Artur maakt zich met zijn getrouwen op voor de strijd. Hij verzoekt Merlijn de rol van raadsheer, die hij bij Uter had, meer op te pakken. Merlijn adviseert de jonge koning steun te zoeken bij koning Leodegan van Carmelide. Aan diens hof hebben de ridders van

Uters Ronde Tafel zich teruggetrokken. Leodegan heeft veel problemen met koning Rioen, die al zoveel koningen heeft verslagen dat hij van hun uitgerukte baarden een mantel heeft kunnen maken. Ook heeft Leodegan een huwbare dochter. Maar vóór Artur naar Carmelide kan gaan, moet hij het beleg van zijn stad doorbreken. Merlijns toverkunsten worden daarbij ten volle ingezet.

Hoe Merlijn Arturs vijanden met toverkunsten op de vlucht joeg **[XXVIII]**

[10997] Het verhaal vertelt vervolgens dat aartsbisschop Brixes bij de kantelen van de burcht ging staan. Artur liet zich de wapens aangorden en beval zijn mannen de paarden te bestijgen, terwijl Merlijn voor Artur een prachtige draak, waarvan veel zou afhangen, bovenop een lans liet vastmaken. De draak was helemaal rood en uit zijn bek kwamen vlammen en vuur. Hij had een geweldige lange, dunne, kronkelende staart. De draak was helemaal van zilver. Men wist niet waar hij vandaan kwam, maar hij was heel licht. Merlijn liet hem op een schacht zetten. Iedereen verbaasde zich over de draak. Toen gaf de koning de drakenlans aan Keye, zijn hofmaarschalk, en vanaf dat moment was hij de heer van de vaandeldragers. Daarna waren al Arturs mannen klaar. De ruiters wachtten op de anderen. [11022]

Vanaf de andere kant kwamen de edelen het paleis belegeren. Zij sloegen hun tenten op in het grote en vlakke omringende veld. De bisschop vroeg hun wat zij zo geheel bewapend kwamen doen: ‘Vertel mij dat eens.’ Zij antwoordden: ‘Wij zijn gekomen om deze toren te veroveren, want wij willen niet dat iemand anders hem in bezit heeft.’ Toen deed de bisschop hen in alle ernst in de ban. In Gods naam vervloekte hij allen die het land dat Artur als koning regeerde enige schade zouden willen berokkenen. De baronnen zeiden vervolgens dat zij zich niets van zijn banvloek aantrokken, maar Artur waar zij maar kon-

den zouden aanvallen en hem het land uit zouden jagen. Als zij hem in handen kregen, zou hij de dood niet ontsnappen. Toen Merlijn hun dreigementen hoorde, voerde hij een toverkunst uit waarmee hij alle tenten en paviljoens deed ontvlammen. Dat maakte de baronnen bang. Zij raakten in paniek omdat zij niet wisten hoe zij uit hun tenten moesten ontsnappen. Hevig bevreesd liepen zij naar het veld. Menigeen verbrandde. [11061]

Meteen riep Merlijn: ‘Doe de poort open en val aan!’ Er was groot kabaal op het veld. Artur hoorde dat en trok de poort uit met zijn schild om de hals en zijn helm op het hoofd. Zijn goedbewapende mannen volgden hem snel en vielen de vijand dapper aan. Er was geen tegenstander die niet op de vlucht sloeg. De baronnen wisten echt niet dat er zoveel mannen bij de koning in de toren waren, die hen nu met de lans dapper aanvielen en zeer velen doodden. Zij waren, dat vertel ik u, nog erg van hun stuk door het vuur. De mannen van de koning konden in de strijd doen wat zij wilden; veel tegenstanders werden gedood. De koning werd daar zo goed op de proef gesteld dat iedereen zich over zijn daden verbaasde. Hij stak ridders met paard en al neer. Alles wat op hem af kwam ging tegen de vlakte en niemand kon voor hem standhouden. Dit maakte de andere vorsten woedend. [11089]

Zij trokken zich aan de zijkant terug en zeiden dat het een blamage zou zijn als Artur hun zou ontsnappen. ‘Wij zijn immers uitermate goede ridders en ook nog onderling verbonden door vriendschap en familiebanden.’ Koning Neutres sprak: ‘Ik zal hem aan u uitleveren, dood of levend. Als hij gedood wordt, is onze strijd voorbij en kunnen wij een ander koning maken.’ ‘Val hem aan!’ riepen de baronnen. ‘Als u ons nodig hebt, zullen wij u te hulp komen.’ Koning Neutres, een sterke, grote en goedgebouwde ridder, ging op Artur af. Hij was jong en werd hoog geacht. Met in zijn hand een scherpe speer reed hij in het strijdgewoel recht op koning Artur af. Deze wendde zijn paard zo snel mogelijk in Neutres' richting. Hij droeg een

ruwhouten lans met een gepolijste ijzeren punt, die men hem daar juist had gebracht. Hij gaf zijn paard de sporen en reed zo hard hij kon op Neutres af, tot ieders grote bewondering. Zijn mannen hielden hun hart vast, want zij wisten dat koning Neutres groot en sterk was. Zij baden God innig dat Hij Artur nu zou beschermen. [11124]

Zij botsten met zo'n kracht op elkaar dat hun schilden braken. Koning Neutres versplinterde zijn lans op koning Artur, terwijl Artur hem op zijn beurt zo door de schouder stak dat hij ter aarde stortte en onder zijn paard terechtkwam, met zijn benen in de lucht maar verder niet gewond. Dit maakte koning Loth erg boos, want hij was Neutres' verwant: zij waren met twee zusters getrouwd. Hij gaf zijn paard de sporen en reed op koning Artur in, die met zijn speer in de hand nog ter plaatse was. Hij zag koning Loth aan komen stormen en reed zo hard hij kon op hem af, met weinig ontzag voor Loths kracht. Zij botsten hard en staken elkaar met hun lansen zodat die braken. Bij de passage raakten zij elkaar met de helmen, de schilden en de lichamen zo hard dat koning Loth op de grond viel en daar ondersteboven bleef liggen. Artur bleef in het zadel, maar hij zag sterretjes. Het werd een groot strijdgewoel van beide partijen, want het leger dat met de koningen meegekomen was, deed zijn uiterste best om Loth en Neutres te ontzetten, terwijl degenen die bij Artur hoorden zich inspanden om hen gevangen te nemen. In deze schermutseling raakte menigeen gewond. De baronnen en hun mannen kregen het uiteindelijk voor elkaar dat zij het tweetal redden en daarna weer te paard hielpen. [11169]

Ondertussen was koning Artur weer bijgekomen. Hij trok zijn zwaard en ging ten strijde. Het scheen allen toe dat zijn zwaard zoveel licht gaf dat het leek alsof er dertig toortsen aangestoken waren. Dit was het zwaard dat hij uit het aambeeld had getrokken. De letters die erop stonden, zeiden: 'Dit zwaard heet *Caliburnus*.'^{aant.} Dat is Hebreeuws en betekent (en dat geldt

ook voor de naam in het Diets) dat het zwaard staal en ijzer kan doorsnijden, zoals men hierna zal merken. [11184]

Met het zwaard sloeg Artur in het hevigste strijdgewoel meteen een ridder de schouder af, zodat deze ver van het lichaam wegvloog. Zijn slag was zo geweldig dat hij de ridder doorsneed en ook de zadelplaat en de rug van het paard, zodat ridder en paard op de grond vielen. Alle tegenstanders die dat zagen, raakten in paniek. Zij werden bang vanwege die klap en vluchtten weg. Zo bleef hij slagen uitdelen en wonderen verrichten. Hij velde en doodde daar velen. Door enorme angst bevangen vluchtten allen voor hem weg. Er was niemand die hem durfde opwachten, iedereen maakte plaats voor hem, zeg ik u. [11206]

Toen de zes koningen de wonderbaarlijke slagen zagen die Artur hun manschappen in toenemende mate toebracht, werden zij ongerust en woedend op de koning. Zij besloten: 'Laten wij allemaal samen op hem afgaan en hem op de grond werpen, anders winnen we dit nooit.' Dat beloofden zij allemaal. Zij pakten grote lansen en staken daarmee krachtig in op Arturs schild en borstharnas, maar Artur weerde zich duchtig en zijn wapenrusting was zo sterk dat die alle steken doorstond. Zij vielen hem echter zo hard aan dat zij hem met paard en al op de grond wierpen en over hem heen reden. Daarna sloegen zij op hem in. Arturs hofmaarschalk Keye kwam er met Auctor en Ulfijn snel op af om hem te beschermen tegen de zes koningen die hem aanvielen. Keye stak koning Anguisant, de neef van koning Artur, met zijn lans door het harnas in de schouder, zodat hij bewusteloos van zijn paard viel. Auctor stak koning Carados in de borst, zodat het ijzer moeiteloos door de zijkant van zijn harnas ging en hij bewusteloos neer viel. Ulfijn en koning Neutres reden hard op elkaar af en vielen allebei ter aarde met hun paarden erbovenop. Koning Ydier en Bretel braken de speren op elkaar. Zo bleef alleen koning Loth over als aanvaller van Artur, die zich verweerde maar onder hem op de grond lag. Koning Loth gaf hem daar heel wat klappen op

zijn helm en achterhoofd, zodat hij bewusteloos raakte. [11260]

Hofmaarschalk Keye zag dat zijn heer op de grond lag en door zijn tegenstander werd belaagd. Hij reed eropaf en sloeg koning Loth zo hard dat deze moest buigen in het zadel. Hij gaf hem vervolgens zo'n klap dat Loth niet meer wist waar hij was en wel op de grond moest vallen. Beide partijen kwamen daarheen om hun ridders te beschermen. De strijd werd uitgebreid en hevig en menigeen liet het leven. Arturs mannen slaagden erin hem weer op zijn paard te zetten en ook de tegenstanders hielpen hun aanvoerders weer in het zadel. Voor het zover was, leden zij echter grote verliezen, want de gewone mensen uit de stad vielen hen aan met knuppels, met haken, met van alles, met ijzeren hooivorken en met bogen. Het lawaai was enorm waar zij hen aanvielen, omsingelden en dood sloegen; mannen en paarden, klein en groot, niemand werd ontzien. Wie er ook maar voor hun voeten kwam, of het nu een koning of een ridder was, zij sloegen iedereen dood met hun bijlen en knotsen. Niemand durfde bij hen in de buurt te komen. Het liep slecht af met wie in hun handen viel. Zij beroemden zich erop dat zij liever wilden sterven dan dat zij iemand koning Artur enig leed lieten berokkenen. Zij vielen de zes koningen en hun leger zo fanatiek aan dat deze allemaal moesten vluchten. Dit was voor hen een grote schande. Zij zwoeren dat zij geen vreugde meer zouden kennen en niets anders wilden hebben om hun wraak te volbrengen dan het hoofd van Artur, dat vertel ik u. [11307]

Koning Artur was verhit en boos vanwege de gebeurtenissen en reed achter de koningen aan, zo ver voor zijn mannen uit dat hij koning Ydier inhaalde. Hij hief zijn zwaard en wilde Ydiers hoofd kloven, maar zijn paard ging te snel, zodat de slag op het paard van koning Ydier terecht kwam en het onthoofdde. Man en paard vielen op de grond. Koning Ydiers verwanten vreesden het ergste. Zij dachten dat hij gewond geraakt was en keerden terug om hem te redden. De strijd was hevig, want zij wilden hem graag ontzetten en koning Arturs mannen wil-

den hem gevangennemen. De zes koningen verloren veel manschappen daar, want Artur sloeg er heel wat dood en liet met zijn zwaard menig paard ter aarde storten. Hij zat helemaal onder het bloed. Zijn paard, schild en hele wapenrusting waren bedekt, zodat men geen wapenteken meer kon zien. Toch werd koning Ydier gered en in het zadel gezet. Zo reden Arturs tegenstanders vernederd weg. Artur vierde de teugels niet, maar achtervolgde hen en joeg hen op. Zij ontsnapten hem echter allemaal. [11342]

De zes koningen leden zware schade: behalve de manschappen die omkwamen, verloren zij hun wapenrustingen in het vuur dat de tenten verwoestte. Alleen het gouden en zilveren vaatwerk dat hun toebehoorde bleef grotendeels gespaard. Het werd door koning Artur in beslag genomen. Aldus werd de veldslag beëindigd. [11351]

Nu zult u horen over Merlijns voorspellingen en over koning Artur.

Over de voorspellingen die Merlijn aan koning Artur doet [XXIX]

[11355] Het verhaal vertelt nu verder: toen koning Artur had vernomen dat de zes koningen gevlucht waren, liet hij op Merlijns advies royaal de buitgemaakte goederen verdelen. Daarna reed hij naar Cardoel. Aldaar ontbood hij snel soldaten van waar hij hen ook maar vinden kon. Hij schonk hun, wederom op aanraden van Merlijn, met gulle hand kostbare kleding en paarden, goederen en geld. Zij zwoeren vervolgens dat zij hem nooit in de steek zouden laten, al moesten zij voor hem sterven. Zo haalde koning Artur zijn manschappen bij elkaar uit alle mogelijke steden door middel van grote geschenken en door zijn grote goedheid en barmhartigheid. U moet weten dat het boek ons op veel plaatsen mededeelt dat hij een van de beste en barmhartigste koningen was die men vinden kon. [11379]

Hij liet zijn burchten en steden versterken. Daarna ging hij naar Logres, naar de stad die nu Londen heet, en gaf renten en landerijen aan de mensen die dat waard waren. Op de dag van Onze-Lieve-Vrouwe in september [Maria's geboorte: 8 september] hield hij daar hof. Door vriendelijke woorden en geschenken bereikte hij dat al zijn onderdanen hem liefhadden en hem nooit ontrouw werden. Later gebeurden er dingen waarbij hij hen nodig had en zij hem als dappere helden hielpen. Dat zult u hierna wel horen. Toen hij had bewerkstelligd dat alle gewone mensen van hem hielden, sloeg hij eigenhandig tweehonderd dapperen tot ridder. [11402]

Artur voorzag zijn kastelen en steden nu goed van voedsel en manschappen. Merlijn nam de koning en zijn raadgever Ulfijn apart en zei: 'Heer, ik wil u nu inlichten over mijn levenswijze. Heer, in Northumberland woont een heilige kluizenaar in een onherbergzaam oord. Die goede man is mijn grote vriend in alle nood. Hij redde het leven van mijn moeder.' Daarop vertelde hij wat er met zijn moeder was gebeurd, dat men haar verbranden wilde, en ook over koning Vortigern, die hem liet zoeken omdat zijn toren tot zijn ergernis steeds instortte. Daarna vertelde hij hem over Ambrosius die later Pandragoen genoemd werd vanwege een draak, die hij altijd als wapenteken voerde. Men noemde hem daarom Pandragoen in Bourges in Berry, waar hij werd opgevoed. Vervolgens vertelde Merlijn Artur hoe hij aan Uter en Pandragoen de grote strijd te Salisbury voorspelde, waarin Pandragoen zou sterven, en ook hoe hij een goede verstandhouding had met Arturs vader Uter Pandragoen en hoe hij hem met Arturs moeder naar bed liet gaan in Tintagel en hem eruit liet zien als de hertog, haar echtgenoot. 'Aldus, heer koning, werd u verwekt met de hulp van toverkunst.' [11444]

Hij legde hem ook heel duidelijk uit hoe Ulfijn het huwelijk en de vrede arrangeerde, en hoe hij zo de dood van de hertog goedmaakte, en ook dat zijn moeder voor hij geboren werd vijf mooie en geliefde dochters had gekregen. Drie van hen werden

door de hertog verwekt en twee door haar eerste man. Een van de dochters is getrouwd met koning Loth, de tweede met koning Neutres, de derde met koning Uriëns, de vierde met koning Brandens, die ook de vader is van Anguisant. De vijfde zuster woont in een klooster in een fraaie streek, waar zij astronomie heeft geleerd. De vrouw van koning Loth heeft vijf zonen. Een van hen verwekte hij bij haar in Londen, toen Artur nog een schildknaap was. ‘De oudste van de vijf heet Walewein. Hij zal de trouwste man zijn die ooit is geboren en de beste, en degene van wie u het meest zult houden, want hij zal uw aanzien vergroten en u eren zolang hij zal leven. Hij zal voor u uw land veroveren en al uw baronnen verslaan. Door de vrees die hij en u uw tegenstanders zullen inboezemen zult u alles te boven komen, met de hulp van zijn broers. Koning Uriëns heeft een zeer knappe zoon die Ywein heet, heer. Hij zal qua ridderlijke deugden op zijn neef Walewein lijken. Het kind van koning Neutres heet Galescins, zo kan men in de bron vinden. Deze jongelingen zullen u tot in de dood dienen en u zult hen eigenhandig tot ridder slaan. Vervolgens zullen zij als groep menig edelman aan u onderwerpen. Vanwege uw grote verdiensten zullen zij u allemaal dienen. [11494]

Aan de andere kant van het Kanaal, overzee in Bretagne, wonen twee koningen die broers zijn en twee mooie zusters als vrouw hebben. Deze twee koningen zijn uw leenmannen. De oudste heet koning Ban van Bonewick en de ander koning Bohort van Gaunes. Zij zullen later kinderen krijgen die zullen behoren tot de besten onder de zon. De twee broers hebben een kwaadaardige en gemene buurman aan wie het land Deserte toebehoort en die hun nog grote schade zal berokkenen, maar hen nu tot zijn grote verdriet nog niet de baas is. De twee broers zijn zo goedgehartig en trouw dat men in de hele wereld geen betere edelen zou kunnen vinden. Daarom wil ik, heer,’ sprak Merlijn, ‘dat u hen naar het hof ontbiedt, zodat zij naar Londen komen en u met hen kunt kennismaken. Laat hen met

Allerheiligen [1 november] in Londen komen en nodig dan ook al uw onderdanen uit. Sommigen zullen met goede bedoelingen komen en sommigen met minder goede, waar de koningen Bohort en Ban, die twee zo goede en trouwe mannen, zullen uit loyaliteit komen. Maak dan met hen kennis en geef hun op royale wijze geschenken. Bied hun uw diensten van harte aan, dan zullen zij u leenhulde doen. Als uw hofdag voorbij is, vertel hun dan dat u naar Carmelide wilt gaan, naar koning Leodegan, en vraag hun u te vergezellen. Zij zijn dappere en trouwe baronnen, die u wel nodig zult hebben voor u daarvandaan terugkomt. Daarna zult u hen hier beter kunnen gebruiken dan ooit tevoren, want de baronnen van dit rijk zullen het gehele land opeisen, zodat u er niet in kunt. Zij zullen u echter geen leed of schade kunnen berokkenen, omdat deze twee koningen dat zullen voorkomen door u dapper te helpen. [11553]

Ook wil ik dat u weet dat het mijn gewoonte is in de bossen te verblijven. Dit heb ik van nature, door de vader die mij verwekte, want hij hield er niet van in gezelschap te zijn van mensen die van God houden. Maar meer nog dan om zijnentwille ben ik er graag vanwege Blasius, die een zeer goed mens is. U kunt er overigens van verzekerd zijn over mij te kunnen beschikken wanneer u mij waar nodig hebt. Ik zal altijd voor u klaarstaan. U zult mij dikwijls een andere gedaante zien aannemen dan ik nu heb. Ik zal u vertellen waarom: ik wil niet dat de mensen mij herkennen als ik met u kom spreken. Tenslotte wil ik dat u mij, als een waardig koning, op de heiligen zweert dat u nooit iets zult doorvertellen dat u in vertrouwen van mij verneemt. Als u er iets van doorvertelt, zult u dat berouwen.' [11578]

De koning zwoer hem niets te zullen doen dat hem zou belemmeren, schaden of op de een of andere manier tegenwerken. Merlijn beloofde hem zijn vriendschap en zei dat hij hem voortaan altijd zou dienen, zodat men hem daarvoor dankbaar zou zijn. Zo werden de vriendschap en het geven van hulp en advies bevestigd. [11589]

Er was groot feest in de goede stad Londen omdat de nieuwe koning mild en goed was. Allen zeiden dat zij nog nooit zo'n goede man hadden gezien en dat was zeker waar: hij was de beste van het aardrijk en de dapperste en vrijgevigste. Toen lieten de burgers van de stad een quintein^{aant.} Oprichten, waarop de nieuwe ridders met de lans af reden. Ik vertel u dat het feest wel acht dagen duurde. De koning bereidde zich voor op het houden van zijn hofdag ter plaatse en op zijn vertrek nadien. Hij nodigde iedereen die land in zijn bezit had uit om dat opnieuw van hem in leen te ontvangen. [11608]

Ook de koningen Ban en Bohort komen naar Arturs hof, samen met hun broer Gwinebant, een tovenaars die al snel vriendschap met Merlijn sluit en veel van hem leert. Er wordt een groot toernooi gehouden, waar er worden ook strijdplannen gesmeed. In het geheim worden hulptroepen van het vasteland opgeroepen. De tegenstanders van Artur voeren openlijk strijd met hem, maar worden op hun beurt aangevallen door de Saksen. Een eerste grote slag tegen de tien koningen wordt door Artur gewonnen, dankzij allerlei krijgslisten van Merlijn en dankzij de dappere daden van Ban en Bohort. Na de strijd gaat Merlijn naar zijn biechtvader Blasius om verslag uit te brengen. Blasius tekent alles op in zijn boek.

Over Merlijns wonderen [XXXVII]

[15127] Het verhaal vertelt nu in het bijzonder dat Artur zich verheugde over zijn overwinning toen hij de tien koningen en de hertog had verslagen en verdreven met de hulp van de twee koningen en Merlijn. Hij ging naar de tenten en paviljoens die nog platlagen vanwege de storm waarmee Merlijn ze neerwierp. Men zette ze snel overeind en nam er het gemak van. Als wachters kozen zij Phariën, Leonce, Griflet en Lucan de schenker. Leonce en Phariën bewaakten met vijfduizend man

de naar het bos gerichte kant, terwijl Lucan en Grifflet met vierduizend man de kant van de vlakte voor hun rekening namen. De drie koningen en degenen die bij hen waren, maakten plezier. Zij aten en dronken alles op wat zij daar aantroffen en door de elf gevluichte edelen achtergelaten was. Zij rustten zo tot de ochtend. [15157]

Artur liet alle goederen die daar waren achtergebleven voor zich verzamelen en verdeelde alles royaal, de een ontving wat meer en de ander wat minder. Zo deelde hij de buit, die bestond uit rijpaarden, strijdrossen en stoffen. Alles wat er was verdeelde men daar oordeelkundig, zodat zij er niets zelf van hielden. Daarna droeg elk van de twee koningen zijn mensen op naar huis te gaan, op veertig man na, die zij mee wilden nemen naar het land van Carmelide. Phariën, Leonce en Graciaen leidden hun manschappen naar huis om hun gebieden te beschermen, zodat Claudas hun in het geheim of openbaar geen schade zou kunnen berokkenen. Terug in eigen land kochten sommigen een lijfrente of landgoed, waar zij eerzaam van konden leven. [15181]

Koning Artur was met de twee koningen nog in zijn eigen land. Te Bredegan wachtten zij of Merlijn nog zou komen. Op Onze-Lieve-Vrouwedag [Maria's onbevleete ontvangenis: 8 december] zagen zij na het eten een sterke boerenkinkel aankomen bij de rivier. De boer zag daar veel eenden liggen in een beek, die uit een bron ontsprong en niet bevroren was op dat moment. De eenden zwommen daarin, zoals hun natuur dat ingeeft. Hij schoot er daar een dood met een pijl door de kop. Vervolgens schoot hij een woerd. Hij pakte beide vogels, hing ze aan zijn gordel en kwam naar de koningen toe, die alles aanschouwd hadden. [15204]

Koning Artur vroeg hem meteen of hij de vogels wilde verkopen. De boer zei: 'Ja.' 'Wat moet ik je ervoor geven?' De boer droeg twee hozen van koeienleer en een wambuis met capuchon van grijs laken, met een ruwe zwarte pels gevoerd. Hij

had niets op zijn hoofd en zijn haren stonden overeind alsof het borstels waren. Hij leek een gevaarlijke kerel en zei tegen koning Artur: ‘Ik ken geen enkele koning die een schat in de grond heeft liggen en toch zoveel moeite heeft met geschenken uitdelen als u. Moge het slecht aflopen met degene die van een arm man een rijk man maakt, hoewel die man dat best zou kunnen verdienen. Ik geef u de vogels als u dat vraagt, en dat terwijl ik niet meer bezit dan u ziet en u het niet aandurft mij een honderdste te geven van uw bezit, dat nu wellicht in de grond zal verrotten in het bos vóór u het gaat halen.’ [15233]

De koningen zeiden tegen elkaar: ‘Welke duivel heeft hem dat verteld?’ Koning Ban riep vervolgens tegen de boer: ‘Zeg eens, man, wie vertelde je dat er een schat in de grond zit?’ ‘Pak de vogels waar aan,’ antwoordde hij, ‘ik wil ervandoor.’ ‘Meneer de boer,’ sprak de koning, ‘voor u weggaat moet u ons vertellen wie het u gezegd heeft.’ ‘Dat deed een wildeman die zich Merlijn noemt. Ook verklapte hij mij dat hij u de schat al zo'n beetje had aangewezen en dat hij vandaag naar u toe zal komen.’ Ondertussen was Ulfijn uit een kamer naar hen toe gekomen. Koning Artur zei: ‘Hoe kan ik geloven dat Merlijn met je sprak?’ ‘Geloof mij als u wilt of geloof mij niet als u dat wilt, dan bent u er ook van af, zeg ik altijd maar.’ Toen Ulfijn het antwoord hoorde dat de boer gaf, wist hij wel dat het Merlijn was. Merlijn merkte dat Ulfijn hem herkend had en zei: ‘Vriend, neem deze vogels en geef ze aan de koning, uw heer, die zich weinig meer van anderen aantrekt.’ Ulfijn antwoordde: ‘Beste vriend, dat heeft vandaag iemand tegen je gezegd omwille van een schat, terwijl hij weinig opheeft met bezit.’ Hij begon hartelijk te lachen en nam de boer mee. Hij zei: ‘Ik heb veel met u te bespreken en daarvoor zou u worden beloond als u dat wilde.’ [15278]

Daarna keek Ulfijn naar de koning en lachte om hem. De koning vroeg: ‘Waarom lach je?’ ‘Dat zal ik u nog wel vertellen,’ antwoordde hij. Merlijn werd door Ulfijn naar een kamer ge-

bracht en zei: ‘Ulfijn, neem deze vogels mee, zodat je heer ze kan opeten. Ik geef ze graag aan hem, hoewel het niet in hem opkomt een arme man te helpen die hem daarvoor later bij een andere gelegenheid zou kunnen belonen.’ Ulfijn antwoordde: ‘Dit is niet de eerste keer dat u hem in zijn nood helpt en u zult hem nog vaker bijstaan. Maar als hij u, heer, net zo goed herkende als ik, dan zou hij u met grote vreugde ontvangen.’ [15296]

Daarop kwam Bretel, die het hele gesprek had gehoord, tevoorschijn. Hij vond dat de boer meer leek op een rover of een moordenaar, want hij was erg lelijk om te zien. Maar toen hij het gesprek hoorde, herkende hij Merlijn. Hij lachte in zijn vuistje. Koning Artur vroeg hem waarom hij lachte. Bretel antwoordde: ‘Heer, de vogelvanger zal het u wel zeggen.’ Toen lachte de boer en verzocht Ulfijn Artur in te lichten. Ulfijn sprak: ‘Heer, uw vriend Merlijn zou toch vandaag komen om met u te spreken?’ ‘Dat zou hij doen,’ zei de koning, ‘waarom begin je daar nu over?’ ‘Ik zeg het omdat u de mensen helemaal niet zo goed kent als u zou moeten. U bent met sommigen zeer bevriend geweest en als zij dan twee of drie dagen wegblijven, dan kent u hen niet meer als zij weer voor uw neus staan. Dat valt mij van u tegen.’ De koning leek van zijn stuk gebracht en vroeg meteen aan Ulfijn wie hij dan had gezien en niet herkend: ‘Vertel het mij; ik was van mening dat ik niemand tweemaal van nabij ontmoette die ik nadien niet zou herkennen.’ ‘Heer,’ sprak Ulfijn, ‘eerlijk waar, u heeft vandaag nog iemand gesproken die u, als u hem had herkend, heel wat meer eer zou hebben bewezen dan u nu gedaan heeft.’ [15339]

De koning vroeg: ‘Wie heb ik dan ontmoet?’ Ulfijn antwoordde: ‘Zou u Merlijn herkennen als u hem hier zag in deze ruimte?’ ‘Ja, natuurlijk,’ zei hij. ‘Bekijk dan deze man eens goed om te zien of u hem kent.’ De koning antwoordde: ‘Ik ken hem helemaal niet, ik heb hem nooit ontmoet, voorzover ik weet.’ ‘Goede genade,’ zei Ulfijn meteen, ‘hij heeft de vele diensten die hij u verleende slecht besteed, als u hem niet herkent. Het is

Merlijn, die u heel goed heeft gediend, u eer heeft verschaft en u met raad en daad heeft bijgestaan wanneer u hem waar nodig had.’ [15357]

Artur sloeg een kruis, zo geschrokken dat hij geen woord meer kon uitbrengen. De koningen waren verbaasd en zeiden tegen Merlijn: ‘U zag er nog nooit zo uit als nu.’ ‘Heren, dat geloof ik graag, dat u mij nog nooit zo vermomd zag. Toch ben ik Merlijn.’ De koningen sloegen ook een kruis, terwijl Ulfijn hun zei: ‘Wees waar niet zo benauwd. Hij zal er snel anders uitzien als hij dat wil en de gedaante aannemen waarin u hem eerder zag. Verbaas u er waar niet over, want hij zal u nog genoeg van dit soort dingen laten zien.’ [15374]

Merlijn trok zich in een kamer terug en nam zijn normale gedaante weer aan. Ondertussen zei Ulfijn: ‘Niemand heeft vat op Merlijn. Hij wisselt van gedaante. Dat kan hij van nature, niet door zijn kennis, want hij heeft het van zijn vader. U zult hem vaak met eigen ogen zien en toch niet herkennen. Omdat hij zo altijd ontsnappen kan, vreest hij niemand. Er zijn er heel wat die hem zouden willen doden en dat weet hij heel goed, want hij kent ieders gedachten.’ Gwinebant, de broer van de twee koningen (zoals ik u al vertelde), bevestigde dat dit allemaal waar was. Ulfijn stelde voor: ‘Laten we nu de kamer waar hij zich bevindt weer in gaan. Hij zal zijn normale gedaante weer hebben, zoals u hem eerder zag toen hij kennis met u maakte.’ In de kamer troffen zij Merlijn aan zoals zij hem kenden. Zij liepen op hem af en kusten en omhelsden hem. Zij waren blij hem te zien omdat zij op hem gesteld waren. Toen gingen zij bij elkaar zitten om over vele zaken te praten. ‘Merlijn,’ zei koning Artur, ‘ik weet heel goed dat jij mij de vogels gaf.’ Merlijn begon te lachen en zei: ‘Heer, ze zijn u van harte gegund.’ Zo praatten zij daar en maakten plezier tot Halfvasten. [15419]

In die dagen arriveerde er een jonkvrouw die Lysanor heette, zoals ik las. Zij was de dochter van een graaf die Severin heette en overleden was. Zij was geboren, moet u weten, op kasteel

Quinpecorentijn en was naar het hof gekomen om koning Artur leenhulde te brengen. Nadat Artur de elf baronnen had verslagen, hadden de andere edelen die hulde ook gebracht, omdat zij vreesden dat hij hun land zou hebben afgenomen als zij niet naar hem toe gekomen waren, en ook omdat zij zich naar eigen zeggen geen betere leenheer konden wensen. Daarom kwamen zij om hun land in leen te ontvangen. Te Bredegan, waar de koning resideerde, logeerde de jonkvrouw bij een rijke burger in de stad. Toen de koning zag dat de jonkvrouw heel mooi was, werd hij verliefd op haar, zodat hij, op advies van Merlijn, met haar naar bed ging en een kind bij haar verwekte, dat later Loete^{aant} werd genoemd en een dappere ridder werd. Hij werd lid van de Tafelronde en verrichtte veel moedige daden, zoals dit boek u vertellen zal. Hier spreek ik verder niet meer over hem, omdat ik moet vertellen over Artur, die te Bredegan verbleef tot Halfvasten. Op die dag nam hij afscheid van de jonkvrouw die zwanger was en begaf zich naar het koninkrijk Carmelide, samen met de twee koningen en nog veertig ridders. [15463]

De elf verslagen vorsten beraden zich op de toekomst en besluiten huiswaarts te keren om zich met nieuwe manschappen te versterken en zich teweer te stellen tegen de binnendringende Saksen, die onder meer met een groot leger voor Winchester liggen. Arturs roem bereikt zelfs de jonge Sagrimor in Constantinopel. Hij maakt zich op om naar Brittannië te gaan om door Artur tot ridder geslagen te worden.

Over de jeugd van Walewein en zijn broers, over wie Arturs neven waren en over hoe zij zijn land beschermden terwijl hij uit Carmelide terugkeerde [xxxix]

[16355] In de zoete meidagen, toen allerhande vogeltjes hun lied zongen en het bos met groene blaadjes werd bedekt, toen de we-

reld helemaal in vreugde ontvlamde en opbloede en van blijheid gloeide, toen de zoete kruiden ontsproten die in de winter in rust waren, toen de bergen en de dalen met bloemen waren bestrooid en bossen, heide en bomen van groen blad waren voorzien, toen de aarde de vruchten die verborgen waren tevoorschijn liet komen en van alles door de warme lucht zichtbaar werd gemaakt dat in de winter verscholen lag, toen de heerlijke liefde opbloede die huist in de harten van jonge mensen, van mooie jonge jonkvrouwen en van hoofse schone dames, van jonge heren en van menig hoofse man, die aangename en vrolijke harten hebben in het lieflijke nieuwe seizoen dat toen begon - in die tijd, heb ik vernomen, wilden Walewein, Gariët, Agravein, Gaheriës en Galescins met hun vrienden naar koning Artur gaan. Zoals het verhaal u zal uitleggen waren zij allemaal kinderen van Arturs zusters. Ygerne, koning Arturs moeder zoals ik u zal toelichten, had twee dochters bij haar man, de hertog, en een daarvan was getrouwd met koning Neutres. Hij verwekte bij haar een zoon die Galescins genoemd werd en later een vermetel ridder werd, zoals u hierna wel zult horen. Koning Loth had de andere dochter als vrouw en kreeg met haar vier zoons. De eerste heette Walewein, de tweede Gaheriës, de derde Agravein en de vierde Gariët. Zij waren knap en handig met de wapens toen zij volwassen waren geworden. [16410]

Nu hoorde Galescins, de zoon van koning Neutres, zijn moeder vaak zeggen dat koning Artur zijn oom was. Hij nam dat van haar aan en zocht een boodschapper op die hij snel naar zijn neef Walewein en diens broers stuurde om hun te vragen met hem te komen spreken bij de nieuwe vesting in Broserant en dat te doen op de allerheimelijkste manier. Indien mogelijk moest Walewein vertrekken op de derde dag na Pasen. De boodschapper ging op pad en reed tot hij in Gales aankwam bij de plaats waar de jongelingen verbleven met hun moeder. Hun vader was in de stad Hauterive, waar de Saksen zich bevonden. Toen de bode in Gales Walewein zag, vertelde hij hem dat hij werd uit-

genodigd door zijn neef Galescins: ‘Neem uw broers ook mee en kom naar de nieuwe vesting. Hij zal u daar ontmoeten. Vertrek op de derde dag na Pasen.’ De jongelingen waren verheugd over het bericht en zeiden dat zij allemaal met liefde zouden komen, want zij zagen wel in dat het niet zonder reden was dat hij hen met zoveel haast ontbood. Walewein gaf de boodschapper een paard en droeg hem op zijn neef te groeten. De bode beloofde dat hij dat zou doen en vertrok. Hij reed naar Galescins en groette hem namens Walewein met de mededeling dat Walewein en zijn broers hem beloofden naar de nieuwe vesting te komen, als hen dat zou lukken, op de dag dat hij hun verzocht daar te zijn. [16462]

Meteen ging Galescins zich met zijn kameraden voorbereiden. Hij vertrok naar de nieuwe vesting, arriveerde daar op Paaszondag en wachtte tot zijn neven kwamen. Zij begroetten elkaar met veel blijdschap. Daarna vroeg Walewein hem waarom hij hen met zoveel spoed ontbood: ‘Dat zou ik nu wel graag van u horen, want als uw bericht niet was gekomen, zouden wij heel ergens anders zijn, op een plaats waar wij in het geheim heen willen gaan.’ [16476]

Galescins vroeg daarop: ‘Neef, waar wilde u zonder mij heengaan? U hoort eigenlijk geen dingen te doen zonder mij. Vertel mij eens waar u dan heen wilt, dan zal ik u vertellen wat ik van plan ben en waarom ik u hier uitnodigde.’ Walewein sprak: ‘Bij Onze Heer, ik wil op weg gaan om voortaan de allerbeste, aardigste en vrijgevigste, barmhartigste en dapperste en edelste man van heel het christenrijk te dienen, over wie ik meer goeds heb gehoord dan ik naar waarheid ooit hoorde spreken over enig man.’ ‘God,’ antwoordde Galescins, ‘wie kan dat zijn? God, nu moet U ervoor zorgen dat het degene is voor wie ik jullie hier ontbood.’ ‘Bij God,’ zei Walewein, ‘men dient over een zo voortreffelijk man niet te zwijgen, waar zijn naam te noemen ten overstaan van goede mensen, zoals God weet. Hij heet koning Artur en is uw oom en de onze. Volstrekt ten onrechte voe-

ren de baronnen van het rijk oorlog tegen hem, terwijl zij hem zouden moeten accepteren. God weet dat ik nooit een zwaard zal dragen, voor Artur zelf het mij aangordt.’ Galescins kon van blijdschap geen woord uitbrengen. Hij greep Walewein bij de armen en omhelsde hem van vreugde. Hij zei dat hij hem enkel en alleen daarom had uitgenodigd. Sinds zijn vader was teruggekomen van de veldslag, waarin hij destijds verpletterend was verslagen, had hij het plan naar koning Artur te gaan. Walewein zei vervolgens dat hij had horen vertellen wat er gebeurd was: ‘En mijn moeder vertelde het mij ook.’ [16528]

Na een lang gesprek bepaalden zij wanneer zij zouden vertrekken: binnen veertien dagen zouden zij op pad gaan. Daarna vertrokken zij meteen van de ontmoetingsplaats. Ieder voorzag zich thuis in het geheim van paarden en uitrusting, van fraaie en schitterende sieraden, en ook van de wapens die bij hen pasten. Galescins bracht tweehonderd kameraden mee, dapper en vrolijk, goed te paard en in het harnas, de besten van zijn land. Hij reed zo heimelijk weg dat zijn vader er niets van merkte. Hij arriveerde bij de nieuwe vesting en wachtte daar op Walewein en zijn broers, die vijfhonderd mannen, moedig en opgewekt, meebrachten, goed te paard en in het harnas, en allemaal kinderen van hoge edelen, ridders en schildknapen die goed met wapens overweg konden. Van de vijfhonderd waren er zestig ridder, dapper en behendig, en van degenen die Galescins meebracht waren er waar twintig ridder. [16560]

Samen maakten zij veel plezier en bereidden zij zich voor. Zij besloten naar Logres in Brittannië te gaan om daar te vernemen waar hun oom, de koning, zich bevond. Zo zijn Walewein, Gaheriës, Agravein, Gariët en Galescins met hun gevolg vertrokken uit de nieuwe vesting en in vier dagen naar Brittannië gereden. [16575]

Op de vijfde dag stonden zij vroeg op vanwege de middaghitte. Zo konden zij in de koelte van de ochtend rijden terwijl het mooi weer was. Bovendien hielden zij van die aangename

uren, zoals mensen doen die jong en vrolijk zijn. Zij hoefden zich niet erg in te spannen. Zij waren voor schildknapen goed bewapend: elk droeg een stevige ijzeren helm op zijn hoofd, van goede kwaliteit, en hun zwaarden hingen aan de zadelboog. Vanwege de Saksen was het gebied niet veilig. Het was een rijk land gezien alle producten die men er aantrof, waar het werd helaas langdurig en onterecht verwoest. [16597]

De jongelingen over wie ik u vertelde, reden naar Logres en troffen onderweg koning Gwinebant, koning Walebron, koning Modelant, koning Sornagut, koning Soringant en koning Kinehant. Zij hadden het land van Logres verwoest en leeggeroofd en voerden grote hoeveelheden voedsel met zich mee. Zij hadden zoveel buitgemaakt dat zij hun mensen lange tijd konden voeden met vlees, brood en wijn. Zij hadden de havens leeggehaald, die zo waren volgeladen met voedsel en koopmansgoederen, dat zij er zeventuizend lastpaarden, vijfhonderd wagens en zeshonderd karren mee vulden. Het kraken van de wagens was onbeschrijflijk. Waar zij reden stookte het vreselijk. De Saksen maakten zulke grote vuren van de dorpen die zij in brand staken dat op een halve mijl afstand te zien was welke kant zij op gingen. [16629]

Toen de jongelingen in de buurt van dit leger kwamen, hoorden zij de bevolking om hulp roepen omdat zij door de Saksen werden beroofd en omdat hun huizen werden verbrand. U moet weten dat er wel tienduizend Saksen waren, nog afgezien van het voetvolk dat later het land doortrok en alles stal wat los en vast zat. Toen de jongelingen het lawaai en geweeklaag hoorden dat daar opsteeg, vroegen zij de dorpingen waar koning Artur was. De dorpsbewoners antwoordden dat hij nu in Carmelide was: 'Met Halfvasten ging hij rechtstreeks daarnaartoe. Hij heeft zijn burchten en steden zo versterkt dat niemand hem schade kan berokkenen. De Saksen zijn daarover zo boos dat zij alles vernietigen en het land beroven.' De jongemannen begrepen dat Artur niet in het land was en besloten de plundering te

verhinderen en het land te beschermen totdat de koning, hun oom, was teruggekomen. De dorpelingen vroegen vervolgens wie zij waren. Zij vertelden van hun plannen, tot grote vreugde van de bewoners, die hoopten dat de koning zijn eer en ook zijn land zou behouden als de jongelingen snel vriendschap met hem zouden sluiten. Zij bedankten de jongelingen hartelijk en prezen hen zeer. Zij voegden zich bij hen en reden met hen mee. [16672]

De jongelingen werden in het hart geraakt door de ellende die de Saksen in het land veroorzaakten. Zij riepen tegen hun mannen: ‘Edele baronnen, maak u klaar. Laten wij de plundering door deze boosaardige Saksen verhinderen. Laat zien, wie doet er wat aan?’ Vervolgens trokken zij de zadellijen aan en sprongen te paard. Daarna stelden zij hun bataljons op, waarvan er wel tachtig waren, dapper en trouw. De landlieden die dat zagen, zeker vijfhonderd man te paard en te voet, voegden zich bij hen. In slagorde reden zij samen op, tot zij bij de karren kwamen en bij de vierduizend Saksen die de karren begeleidden. Dit was rond het middaguur. Het was uitermate heet en het zand stookte in het rond. Waar zij hun paarden heen lieten draven en waar de vijand ook waar heen vluchtte, daar vielen zij met veel lawaai aan. Zij verwondden en doodden hun vijanden. Walewein doodde er zoveel dat hij van top tot teen bebloed was. Niemand doodde zoveel tegenstanders als hij, want hij droeg een dubbele bijl die hij met twee handen zwaaide. Wie hij raakte, kliefde hij tot aan de gordel. Zijn broers deden het ook prima, zodat niemand hun slagen durfde afwachten. Ook Galescins verrichtte grote daden en wilde niet wijken van Waleweins zijde: hij sloeg alles dood wat hem voor de voeten kwam. Maar men hoorde nooit eerder van de wonderbaarlijke dingen die Walewein deed. Tegen hem baatte geen ijzer of staal en geen wapenrusting; geen enkele man was sterk genoeg. [16720]

De jongelingen vochten zo doeltreffend dat er van de vierduizend man die de buit begeleidden niet meer dan twintig

ontsnapt en naar de hoofdmacht vluchtten, die zeventuizend man sterk was. Sommigen van hen droegen geen wapenrusting, die hadden ze door hun schildknapen op de karren laten laden vanwege de grote hitte. Toen de twintig vluchtelingen er aankwamen, maakten zij veel kabaal. Zij vertelden dat zij compleet verslagen waren. Degenen die de karren begeleidden riepen vervolgens iedereen te wapen, maar een derde deel van hen had geen wapens, want - en dat speet hen nu zeer - die zaten in de voorop rijdende karren, die door de jongelingen veroverd waren en inmiddels met de dorpelingen naar Logres gezonden. [16743]

De jongelingen achtervolgden de twintig man die wegvluchtten en kwamen bij degenen die zich aan het bewapenen waren. Zij vielen hen zonder aarzelen aan. Het werd een enorme veldslag. De slachting zag er ontstellend uit. Bij deze aanval sloeg Walewein als een dappere held met zijn bijl koning Alebroen zo hard dat hij hem kliefde tot aan zijn borst. Galescins doodde koning Soringan en nog veel meer ridders. Agravein mengde zich in het gevecht en stak menigeen van het paard, terwijl Gaheriës koning Gwinebant achtervolgde, die - al was het een schande - wel een boogschot ver wegvluchtte van zijn groep. Dit kwam doordat hij Gaheriës met zijn speer van het paard stak en verwondde. Het leverde Gaheriës echter geen blijvend letsel op. Gariët wilde dit wreken, waar Gwinebant vluchtte weg omdat hij niet tegenover hem durfde te blijven staan. Al wegrijdend zag hij hem zulke enorme klappen uitdelen dat hij blij zou zijn als hij daaraan kon ontkomen. [16774]

Het boek vertelt op deze plaats dat Gariët met de wapens haast even behendig was als zijn broer Walewein, toen hij eenmaal volgroeid en ervaren was. Toen hij zag dat Gwinebant hem ontweek, zwoer hij direct dat deze hem niet zou ontsnappen vóór hij zijn broer had gewroken, want hij dacht dat Gaheriës dood was. Hij gaf zijn paard de sporen en achtervolgde Gwinebant tot hij ver van zijn eigen mannen verwijderd was.

Op dat moment kwamen Gwinebants mannen gewapend op hem af, elk van hen rende op de strijd af. Toen Gariët koning Gwinebant inhaalde, riep hij: ‘Nu moet je betalen!’ Hij hief zijn zwaard en gaf de koning een klap tussen de helm en het schild op zijn schouder, zodat die arm met schild en al op de grond viel. De koning stortte bewusteloos ter aarde. Gariët keerde om en was verheugd dat hij zijn broer had gewroken. De Saksen zagen de klap die hij uitdeelde en wilden hem die betaald zetten. Koning Gwinebant riep ook nog: ‘Het zal slecht met jullie aflopen als jullie hem laten ontsnappen!’ Dus vielen zij hem aan, omsingelden hem en staken hem met lansen, zodat zij zijn paard doodden en hem op de grond wierpen. Hij sprong echter gelijk overeind, greep zijn zwaard en ging op hen af als een leeuw. Er was geen Saks die binnen het bereik van zijn zwaard durfde komen, waar zij belaagden hem met zwaarden, speren en messen en dwongen hem tweemaal op de knieën. [16820]

Hij had niet aan gevangenneming of de dood kunnen ontkomen als er niet een schildknaap was geweest die schreeuwend het veld op kwam en Walewein vastgreep, die inmiddels zijn broer Gaheriës weer op het paard gezet had, dat hij van koning Sarnagut afgepakt had. De schildknaap riep: ‘Walewein, edele man, waar wacht u op? Ik vrees dat u Gariët zult verliezen als u hem niet gaat redden. Hij heeft een koning achtervolgd en gedood en is daarbij zo ver van ons verwijderd geraakt dat hij het nu zwaar heeft, want de Saksen hebben hem omsingeld. En ik vertel u ook dat zij zijn paard hebben gedood. Hij heeft hard hulp nodig. Het zou zonde zijn als hij sneuvelde op het slagveld.’ Walewein schrok en riep Maria en God aan: ‘Maria, Moeder, vol van deugden, ik smeeek u dat u mijn broer steunt, zodat ik hem niet verlies, want als dat gebeurt, zal ik nooit meer vreugde kennen en nooit meer een schild om mijn hals dragen.’ Daarna vroeg hij aan de schildknaap waar zijn broer was en deze wees hem aan bij een groep bomen. [16854]

Walewein riep zijn kameraden bij zich en zei: ‘Nu zal ik wel

zien wie mij helpt.’ Galescins vroeg Walewein: ‘Beste neef, wat zegt u nu? Wij moeten niets vragen, waar rijden zo hard wij kunnen, anders hebben zij hem vast gedood vóór wij daar zijn aangekomen.’ De jongelingen gaven hun paarden de sporen. Walewein reed voorop met een bijl in zijn hand. Hij reed op Gahiëts belagers in en sloeg hen zo hard met de bijl dat niemand zijn slagen durfde afwachten, want wie hij raakte, stierf. Zijn kameraden reden het strijdgewoel in en wierpen zoveel tegenstanders van het paard dat zij in grote hopen op de grond lagen. Zij vochten en streden totdat zij Gariët languit op de grond vonden. De Saksen hadden hem de stalen helm afgenomen en ook het hoofdkapje weggehaald en zijn hoofd ontbloot om hem te onthoofden. Maar toen bedachten zij dat zij hem levend gevangen wilden nemen en naar koning Barnagut sturen. Dat was hun heer, een koning van de Saksen. Daarom hadden zij zijn handen op zijn rug gebonden en leidden zij hem weg. Op dat moment kwamen Walewein en zijn broers ter plaatse en deelden zulke slagen uit dat ieder die in hun buurt kwam de dood vond. Walewein verrichtte meer opzienbarende wapenfeiten dan wie ook in die tijd. Toen degenen die zijn broer hadden vastgebonden dat zagen, sloegen zij op de vlucht.

Zodra Gariët Walewein zag, schaamde hij zich dat hij op de grond lag en sprong hij overeind. Ze maakten zijn handen los. Hij pakte zijn helm en zette hem weer op. Hij nam zijn zwaard weer ter hand en begon te vechten. Om zich heen kijkend zag hij Agravein aankomen, die hem een paard bracht en tegen hem zei: ‘Broer, stij meteen op. Het was stom van u om zo ver van ons weg te rijden, u had het bijna met de dood bekocht. Laat dat een goede les voor u zijn.’ Hij sprong op het paard. Daarna verzamelden de broers hun mannen om zich heen. [16915]

De Saksen en hun trawanten bliezen op hun trompetten en stelden zich in slagorde op. De jongelingen vielen hen samen met de dorpelingen aan. Sommige dorpelingen voerden haastig de grote buit weg naar Logres, dat drie mijl daarvandaan lag.

Zij waren bang dat de Saksen hen zouden achtervolgen. Bij de stadspoort riepen zij: ‘Laat ons erin!’ De poortwachters vroegen: ‘Van wie zijn die goederen?’ Toen antwoordden zij: ‘Er zijn dappere jongelingen gekomen: Walewein en zijn broers en hun neef Galescins, de zoon van koning Neutres, die wel zeventuizend dapperen bij zich hebben, jonge en strijdvaardige mannen. Zij zeggen dat zij het land van hun oom zullen helpen behouden en hem nooit op eigen initiatief in de steek zullen laten. Zij kwamen met vierduizend man hier in de buurt op de plaats waar de Saksen de buit wegvoerden en hebben hen allemaal gedood en de goederen gered en aan ons gegeven om naar de stad te brengen, terwijl zij daar bleven strijden tegen de zeventuizend Saksen die achter de buit aan kwamen. Doe nu onmiddellijk de poort open en ga hen helpen, dan doe je goed.’ [16951]

Dit verheugde de poortwachters, die snel de poort openden. Zij lieten hen binnenkomen en maakten zich daarna meteen op om de jongelingen te gaan helpen. Vervolgens blies men op een hoorn. Toen men dat hoorde in de stad kwam al het volk samen bij het huis van de burggraaf om op hem te wachten. De burggraaf was een trouwe man, die Does van Cardoel heette. Hij ging naar de mensen toe en trof er wel zeventuizend aan, goed bewapend en te paard. Hij zei tegen hen: ‘Een aantal van u moet als verdedigers in de stad blijven, de rest zal uitrijden. Wij weten immers niet wat wij zullen aantreffen. Daarom zou het onverstandig zijn om onze stad onbeschermd achter te laten.’ Zij antwoordden: ‘U hebt gelijk, neem zoveel mannen mee als u nodig hebt.’ Toen nam hij er vierduizend mee en liet er drieduizend achter in de stad. [16978]

De burggraaf reed vervolgens snel naar de plaats waar men hevig streed. De Saksen trokken zich daar niet zoveel van aan, omdat er niet veel mannen bij de jongelingen waren. Ook waren zij vanwege de jeugd van hun tegenstanders niet erg bang voor hen. De jongelingen waren waar met tachtig ridders en zeshonderd schildknapen, en dan nog driehonderd manschap-

pen van de plaatselijke bevolking die zich bij de jongelingen gevoegd hadden en zeiden dat zij liever wilden sterven dan hen in de steek te laten. Er waren wel zeventuizend Saksen, waaronder de koningen Madelant en Gwinebant. Zij stelden twee bataljons op, elk drieëneenhalfduizend man sterk, die de jongelingen tegelijk aanvielen. [16999]

Gwinebant had een scherpe lans in zijn hand. Hij was groot, sterk en dapper en reed zo overmoedig ten aanval dat het leek alsof hij hen allemaal wilde weggagen, wegblazen en bang maken. Walewein, die voor iedereen uitreed, hield zijn lans in zijn hand en reed hard op hem af. Gwinebant stak Walewein tegen de borst, zodat zijn lans brak, waar Waleweins borstharnas was zo goed dat het de stoot doorstond. Walewein reed naar Gwinebant en gaf hem zo'n harde klap dat hij plat op zijn zadelboog lag. Als de bijl niet in zijn hand was gedraaid toen hij hem die klap gaf, had hij hem het hoofd gekliefd tot de tanden. Doordat de slag afschampte, sloeg hij het paard het hoofd af en zo vielen ros en ruiter ter aarde. Toen de Saksen hun leider zagen vallen, waren zij diep bedroefd. Zij meenden dat hun koning Gwinebant dood was. Allemaal reden zij eropaf om hem te redden. Walewein sloeg op hen in, terwijl zij hem van alle kanten staken met hun speren. Zij doorstaken zijn paard, dat op de grond viel. Hij sprong overeind en ging hen te lijf. Hij sloeg zo vreselijk in het rond dat niemand in zijn buurt durfde komen. Vervolgens kwamen zijn broers en kameraden eropaf gereden om hem te redden. [17041]

De strijd werd hevig. Walewein zag aan de Saksen dat zij hem gevangen wilden nemen. Hij zei: 'Bij God Onze Heer, zij krijgen mij niet te pakken, al was ik hier alleen!' Hij greep zijn slagbijl met beide handen en liep naar een Saks toe die Agravein over zijn zadelboog gebogen hield om hem het hoofd af te slaan. Walewein werd razend van woede. Hij zette zich schrap en hief zijn bijl om de Saks te slaan. Deze zag de klap aankomen en hield zijn schild ervoor, waar Walewein sloeg het schild

gewoon in twee stukken. De houw kwam op de schouder van de Saks terecht en kliefde hem tot de gordel. Hij viel dood in het zand, terwijl Walewein op diens paard sprong en zijn mannen toeriep: ‘Wie zich bewijst, zal men zeker opmerken, want ik zeg u dat er niet een zal ontsnappen, in het bos noch in het struikgewas. Nu zult u mijn slagen zien.’ Met die woorden reed hij het strijdgewoel in en begon zo vreselijk in het rond te slaan met zijn bijl dat niemand eraan kon ontkomen. Wie hij raakte, moest sterven. Wie Walewein uit het oog verloren had, kon hem eenvoudig weer vinden aan de hand van zijn slachtoffers, van wie er daar hele bergen lagen. [17082]

Toch kregen de Saksen het voor elkaar dat zij Gwinebant ontzetten. Gwinebant pakte weer een speer en ging ertegenaan. Hij kwam Agravein tegen, die een van Gwinebants neven bij de teugel vasthield en hem zo doodstak. Daarover wond Gwinebant zich vreselijk op. Hij stak bij Agravein onder het dek van het paard, zodat het zwaard door de buik van het paard ging en het dood neerviel op de grond, met Agravein erbij, waar die raakte niet ernstig gewond. Toen Gaheriës, Gariët en Galescins zagen dat Agravein gevallen was, werden zij diepbedroefd omdat zij meenden dat hij dood was. Zij reden er snel op af om hem te beschermen tegen zijn vijanden. Galescins gaf Gwinebant zo'n klap dat hij hem in het zadel over de zadelboog heen liet buigen. Gaheriës sloeg hem vervolgens zo dat Gwinebants arm van zijn lichaam af vloog en op de grond viel. Terwijl Gwinebant over de zadelboog heen gebogen lag, raakte Gariët hem tenslotte zo tussen hals en helm dat zijn hoofd op de grond viel. Galescins pakte de torso en gooide hem van het paard. Hij nam het strijddros en gaf het aan Agravein, die te voet op het slagveld stond. Agravein steeg te paard en ging de Saksen weer te lijf. [17120]

Het gevecht werd hevig rondomde vier jongelingen, waar zij hadden geen idee waar Walewein heen was gegaan. Hij was al vechtende zo ver het Saksische leger in gereden dat hij moeilijk

te vinden was. Toen de Saksen in de gaten kregen dat hun koning Gwinebant dood was, werden zij zo bang dat zij niet wisten wat zij doen moesten. Zij vluchtten radeloos naar het bataljon van Madelant toe. Walewein merkte dat hij zo ver was gereden dat hij niet meer wist waar zijn broers waren en stopte tot hij zijn kameraden weer ontdekte. Het verheugde hen elkaar weer te zien en zij maakten samen een kring, waar koning Madelant met zesduizend Saksen op af kwam. Er zou veel leed en verdriet zijn ontstaan voor het land van Brittannië als de hulptroepen uit de stad niet waren komen helpen met vierduizend goedbepapende mannen op dappere en snelle paarden. De jongelingen waren blij het wapenteken van Logres te zien, dat door Does van Cardoel gevoerd werd, nadat de dorpelingen hun uitgelegd hadden wie hij was. [17156]

‘Nu begint het gevecht pas goed!’ zei Walewein en viel aan. Zijn kameraden volgden hem. Ook de soldaten van de stad reden met sterke lansen op de vijand af, zodat menigeen sneuvelde toen zij op de Saksen instaken. De strijd werd ontzagwekkend hevig; menig ridder stierf. Er stroomden snelle beken van bloed en het stof vloog zo in het rond dat de een de ander niet kon herkennen in de strijd. Zo duurde de hevige veldslag tot vroeg in de avond op het veld van Logres. Velen sneuvelden of raakten verminkt of gewond. Walewein verrichtte de grootste wonderen die men ooit zag. Het krijgsvolk uit Logres keek met plezier naar hem, want hij sloeg man en paard tegen de grond; niemand durfde zijn slag af te wachten. [17181]

Koning Madelant had burggraaf Does van Cardoel van zijn paard gestoken. Hij hield hem bij zijn helm vast en wilde hem het hoofd afslaan. Op dat moment kwam Walewein aangereden op de plaats waar de mannen van Logres geweldig vochten om hun burggraaf te redden. Tevergeefs, want Madelant was te sterk en te groot. Walewein reed het strijdgewoel in en sloeg zo meedogenloos op de tegenstanders in, dat zij onder zijn slagen uiteenweken en voor hem wegvluchtten. Zo kwam hij bij Ma-

delant, hief zijn strijdbijl met beide handen en sloeg Madelant tot aan de tanden dwars door de helm van bruin staal. Madelant viel van zijn paard op de grond. [17201]

Daarop ontstond een grote jacht, want de Saksen sloegen massaal op de vlucht. Na de dood van hun heer vluchtten zij naar Winchester, waar het andere leger lag. Na zijn redding achtervolgde Does van Cardoel de Saksen dapper met zijn manschappen. Zo zegevierden de jongelingen met Gods hulp en de bijstand uit de stad. Van de tienduizend Saksen bleven er maar vierduizend over, die op de vlucht sloegen. De achtervolging duurde nog de hele nacht en daarna trok men naar de stad. [17216]

Er werd een grote buit binnengehaald, die de Saksen hadden geroofd van de inwoners. Alles werd Logres binnengebracht. De jongelingen werden geprezen zodra men wist wie zij waren. Men bracht alle goederen bij hen en vertelde Walewein dat men hem als hun aanvoerder beschouwde: hij moest de buit verdelen zoals hem dat goeddunkte. Toen zei Walewein: ‘Wat er ook gebeurt: ik ga niet over het gezag van de burchtheer heen, want hij kent de mensen veel beter en weet waar hij de goederen het best kan besteden, aan arm en rijk, dan ik die hen nog nooit zag. Hij kan doen wat hij wil, met mijn volledige instemming.’ Daarvoor prezen de mensen hem zeer. Zij zeiden: ‘Er ontbreekt niets om hem een voortreffelijk man te laten worden, als hij in leven blijft.’ [17239]

De jongelingen zijn een tijd in de stad Logres gebleven en hebben haar goed beschermd tegen alle aanvallen. Nu zwijgt het verhaal hierover en zal vertellen over koning Artur en de koningen Ban en Bohort, die naar koning Leodegan gingen. [17246]

Koning Leodegan is de vader van Genevere, verwekt bij zijn wettige echtgenote en herkenbaar aan een vlekje in de vorm van een kroon op haar schouder, en van nog een tweede Genevere. Dit meisje is op

dezelfde dag verwekt, toen Leodegan de vrouw van zijn hofmaarschalk verkrachtte. De twee Geneveres lijken heel veel op elkaar en worden gezamenlijk opgevoed. Na de dood van zijn echtgenote leeft Leodegan met de vrouw van zijn hofmaarschalk samen. Aan Leodegans hof verblijven de tweehonderd vijftig ridders van de Tafelronde. Zijn rijk wordt belaagd door koning Rioen en zijn Saksische onderkoningen. Als Artur, Merlijn en de twee koningen aanbieden hem te helpen worden zij ingehuurd. In de strijd tegen twee van Rioens vazallen bij de stad Coronasse zijn zij - onder meer door de trucs en listen van Merlijn - zeer succesvol. Vooral Artur wekt Geneveres dankbare bewondering door haar gevangengenomen vader te bevrijden. Samen met de Tafelronde-ridders slagen de huurlingen erin een enorme overmacht aan Saksen en reuzen te verslaan. Rioen belegert ondertussen de stad Deneblase, die Leodegans hulp inroept.

Hoe koning Artur en Genevere verliefd op elkaar werden [XLI]

[18761] Het verhaal vertelt nu dat de bewoners van Coronasse blij waren dat de Saksen waren overwonnen ten koste van zo weinig slachtoffers. Zij werden verslagen door de listen van Merlijn, door de tweeënveertig huurlingen en door de Tafelronde-ridders. Nu zegt het boek: toen de Saksen allemaal weggejaagd waren, keerden de ridders naar de stad terug. Koning Leodegan kwam hen tegemoet en bewees hun veel eer. Toen iedereen samengekomen was, liet hij alle veroverde buit aan de tweeënveertig presenteren met de mededeling dat die hun toebehoorde omdat zij die met het vechten hadden gewonnen: ‘Wijzelf hebben niets veroverd, helemaal niets. Bovendien hebben jullie mij voor de dood en voor gevangenschap behoed.’ Zij bedankten de koning, waar zeiden dat zij er niets van wilden ontvangen: ‘De tijd om geschenken te ontvangen komt nog wel voor ons. Schenk de goederen nu aan anderen, zoals u goeddunkt.’ Toen zei koning Leodegan: ‘Aangezien u er niets van

wilt nemen, deelt u het dan uit.' Merlijn adviseerde de drie koningen de goederen in ontvangst te nemen. Zij namen de buit aan en verdeelden hem, op Merlijns aanwijzing, zo dat er voor henzelf niets overbleef dat ook maar iets waard was. Hiervoor werden zij volop geprezen. Door hun grote daden en vrijgevigheid verwierven zij veel eer in dat land en die stad. Iedereen sprak alleen nog over hen. Zij volgden het advies van Merlijn, en iedereen waardeerde dat. Artur gaf zijn gastheer en gastvrouw zoveel goederen dat zij vanaf die tijd rijke mensen waren. [18813]

Na het verdelen van de buit zei koning Leodegan dat hij niets liever wilde dan dat de tweeënveertig huurlingen voortaan tot zijn eigen leger zouden behoren en collega's zouden worden van de heren van de Tafelronde. Zo werden zij aldaar ontvangen. Men liet hun de wapenrusting uittrekken. Koning Leodegan zei tegen zijn dochter dat zij twee zilveren bekkens moest klaarmaken en de ridders met warm water moest gaan wassen. Zij ging snel naar hen toe, waar koning Artur wilde onder geen beding dat zij hem waste, totdat Merlijn en Leodegan hem opdroegen dat toe te staan. Toen pas begon zij zijn hals en zijn gezicht te wassen. Zij droogde hem met een schone handdoek af. Daarna waste zij de andere koningen. En de andere Genevere, die de dochter van de vrouw van de drossaard was, waste de andere ridders en ook haar vader, de koning. [18841]

De Genevere die koning Leodegans dochter bij zijn echtgenote was, nam drie mantels en hing die om de schouders van de drie koningen. Artur was een uitermate knappe man. Genevere bekeek hem en mompelde: 'De jonkvrouw die in zo'n ridder de begeerte opwekt haar liefde te winnen, heeft het getroffen. Met recht zou zij zich erin mogen verheugen zo'n man lief te hebben en met recht zou zij worden vervloekt door God en de wereld als zij hem haar liefde zou weigeren. Zij zou geen eer waard zijn als zij hem vanwege de liefde iets in de weg zou leggen.' [18862]

Ondertussen waren de tafels gedekt en was het eten bereid. Koning Ban liet koning Artur eerst plaatsnemen, tussen hemzelf en zijn broer, want zij bewezen hem alle mogelijke eer. Dit zag koning Leodegan, die aan dezelfde tafel zat. Vanwege de eer die zij hem bewezen meende hij dat hij hun aller heer was en hij was dan ook uitermate nieuwsgierig wie de jongeman zou kunnen zijn. Hij nam zich voor te ontdekken wie hij was en wie de anderen waren en had er veel voor over om dat te weten te komen. [18879]

De Tafelronde-ridders gingen bij de huurlingen zitten, omdat zij vriendschap voor elkaar voelden. Koning Leodegan bedacht: God, mocht het toch zo zijn dat deze knappe, dappere man die zij allemaal dienen, met mijn dochter trouwt. Ik weet heel goed dat zo'n jonge man alleen zoveel dappere daden kan verrichten als hij van hoge komaf is. Misschien is hij een geest die met zijn kameraden door God gezonden is om dit land te beschermen en Gods heerschappij te verstevigen. [18898]

Vervolgens dacht hij aan de ridderdaden die Artur en zijn mannen verrichtten, aan de wijze waarop hij uitreed uit de belegerde stad en aan de manier waarop hij hem bevrijdde toen hij gevangengenomen was, en daarna heel de dag vreselijk strijd leverde, met zijn tweeënveertig man tegen vijfduizend vijanden. Hij verzonk zo in gedachten dat hij zijn eten en zijn gasten vergat en stil bleef zitten. Dit merkte Hervi van Rivel op. Het irriteerde hem, dus hij stond op en ging naar de koning toe. Zachtjes zei hij tegen hem: 'Heer, ik zag u nooit eerder zo'n misstap begaan: u zou deze heren moeten vermaken, waar u zit er nu bij alsof u slaapt en droomt. Zo moet u zich niet gedragen!' 'Hervi,' antwoordde de koning, 'zo waar ik God liefheb, ik zat te denken aan de edelste, beste en de dapperste man van de wereld. Ik kon het niet laten daarover te peinzen. Neem mij dat niet kwalijk.' Hervi sprak: 'Dat kan wel zijn, waar u kunt beter over hem nadenken als u daarvoor de tijd en de rust hebt. Het is nu de tijd niet om na te denken, waar voor feest en blijdschap

omwille van deze heren die alle eer verdienen.’ Toen hield de koning op met zijn gepeins. [18935]

Zijn dochter Genevere bediende Artur. Zij schonk zijn glas vol en knielde voor hem als hij drinken wilde. Hij kon zijn ogen niet van haar afhouden. Zij was het mooiste meisje. Zij droeg een japon en had op haar hoofd een kroon met veel kostbare edelstenen. Haar hals was mooi en welgevormd. Haar vlechten waren prachtig en vielen tot op haar gordel. Haar gezicht zag er helder uit, rood en wit waren lieflijk vermengd, op geheel natuurlijke wijze. Het heeft geen zin erover te zwijgen: nooit was een vrouw mooier van ledematen, handen, voeten, vingers en lichaam. Ik kan haar schoonheid niet genoeg prijzen. Bovendien was zij volmaakt hoofs, barmhartig en vrijgevig, deugdzaam, lieflijk en standvastig. Dit alles had zij in zich en nog meer dat ik niet allemaal kan vertellen. [18965]

Koning Artur keek naar het meisje dat niet mooier had kunnen zijn, zoals wij over haar verteld hebben. Haar borstjes waren rond en klein, net als twee appeltjes, en haar lichaam was witter dan sneeuw. Hoe kan ik haar meer prijzen? Zij was niet te mager, maar ook niet te dik, precies daartussenin. [18974]

De koning keek heel intens naar haar en zijn gedachten waren vol van haar, zozeer dat hij zijn eten helemaal vergat. Hij wendde echter zijn ogen van haar af, opdat niemand het zou merken. De jonkvrouw nam zijn beker en zei: ‘Jongeman, drink waar op. Als ik wél wist hoe u heette, zou ik u nog “jongeman” noemen. Drink waar, schaam u nergens voor en vrees niets, want met de wapens bent u ook niet bang, dacht ik zo. Dat bleek vandaag wel toen er vijfduizend mensen naar u keken.’ Artur antwoordde: ‘Jonkvrouw, u mag zeggen wat u wilt. Over één ding zwijg ik, waar ik drink graag, mooie, lieve maagd, uit uw hand. Moge God het mij laten verdienen dat u het fijn vindt om dit voor mij te doen.’ ‘Heer,’ zei zij, ‘u hoeft niets te verdienen: vraag het mij gewoon, want u heeft dat al honderdmaal meer aan mij verdiend dan ik het ooit aan u zou kunnen verdienen. U

verdiende het toen mijn vader gevangengenomen was en u hem verlost en nogmaals toen u degene doodstak die mijn vader van het paard had geworpen en u uw leven waagde om mijn vader te redden. Met de wapens joeg u heel het leger op de vlucht. Wie zag ooit een zo jonge man durven wat u daar hebt gedaan?’ [19013]

Koning Artur liet haar daarover zeggen wat zij wilde, terwijl hij voor zich uit keek en zweeg. Hij pakte zijn beker, dronk en verzocht haar: ‘Jonkvrouw, kom overeind, u hebt mij nu wel genoeg bediend. Ga zitten, jonkvrouw, op mijn verzoek.’ Haar vader reageerde: ‘Dat geeft geen pas.’ Dus diende zij daarna nog menig gerecht op. [19023]

Na de maaltijd en het wegnemen van de tafellakens zei koning Ban tegen koning Leodegan: ‘Heer, ik verbaas mij erover dat u, toch een zeer verstandig man, uw dochter niet uithuwelijkt. Zij is volwassen en mooi, waarom geeft u haar niet aan een dappere en machtige man die uw land kan helpen beschermen tegen uw vijanden? Ik meen van u begrepen te hebben dat u, behalve Genevere, geen kinderen hebt die het land zullen erven?’ Koning Leodegan antwoordde: ‘Bij God, heer, dat komt door de zware oorlog die koning Rioen van Denemarken al zeven jaar tegen mij voert. Hij strijdt hevig tegen mij, zodat ik er nooit toe kon komen, zelfs al had ik het mij voorgenomen. Bovendien kwam er niemand naar mij toe. Maar als er nu een jonge, machtige vrijgezel zou komen die meer gevreesd zou worden dan ik en die mijn strijd voor mij zou voeren, dan zou ik hem mijn dochter tot vrouw geven en mijn rijk schenken na mijn dood. Bij Onze Heer, ik zou wel willen dat mijn wensdroom uitkomt. Dan zou mijn dochter binnen drie dagen getrouwd zijn met een van de beste vrijgezellen, een jongeman die ik nooit eerder zag en die met de wapens de allerbeste is. Ook beweer ik dat hij van een hogere adel is dan ik ben.’ Toen lachte Merlijn een beetje en zei tegen koning Bohort dat Leodegan het over koning Artur had. [19066]

^{aant.}Nu zweeg koning Ban over dit onderwerp en sprak hij over andere zaken. Koning Leodegan had meteen in de gaten dat de zaak hen niet interesseerde en slaakte een diepe zucht, omdat hij dacht dat zij niets wilden weten van een huwelijk. Hij zag ook hoeveel eer de tweeënveertig huurlingen koning Artur bewezen. Zij dienden hem gehoorzaam alsof hij hun heer was. Koning Leodegan verbaasde zich en werd bedroefd, terwijl de jonkvrouw zo verliefd was op Artur dat zij helemaal van slag raakte. Zij wilde dat hij haar metgezel en echtgenoot zou worden en zag hem liever dan alle anderen. [19088]

Het verhaal vertelt ons dat zij de verstandigste, mooiste en meest geliefde jonkvrouw was van de hele christenheid, afgezien van Clarine, die nu de vrouw was van koning Percides van Casinure, en van de dochter van koning Pelles, die de nicht was van de Visserkoning en van de koning die altijd ziek was vanwege een verwonding. De ene koning heette Alein van het vaste eiland en hield het land van Listenois in bezit, aangezien de koning van dat land altijd ziek was en de Rijke Visser heette.^{aant.} Dat was de gewonde koning, want hij had een wond in zijn dij. Als kind, zo vertelt men mij, heette hij Broen, maar hij werd de Rijke Visser genoemd omdat hij een vis ving die hij daarna op de tafel van de Heilige Graal zette, zoals men later wel zal vertellen. De Rijke Visser had de Graal in bewaring, zoals het verhaal u eerder vertelde, die Jozef van Arimathea hem gaf om mee te nemen met zijn gezelschap. Hij was de vader van koning Pelles en koning Alein. Het land van Listenois hadden zij veroverd sinds zij India verlieten. Deze twee koningen regeerden het land. Koning Pelles' dochter^{aant.} had de Graal in bewaring. Zij was mooi en uitermate kuis en woonde bij haar grootvader. Zij behield de Graal totdat Galaät^{aant.} kwam, zoals dit boek u later zal vertellen als het beschrijft hoe het met de Graal afliep. [19131]

Nu is het goed dat ik mij omkeer en terugga naar de tweeënveertig kameraden op de plaats waar ik mijn verhaal onderbrak. Toen de tafels werden afgeruimd, zoals ik eerder liet we-

ten, nam Merlijn de drie koningen terzijde: ‘Weet u wat er in Brittannië is gebeurd?’ Koning Artur sprak: ‘Bij God, Merlijn, dat zou ik heel graag willen weten.’ ‘Ik zal het u vertellen, heer. Er is een groot Saksisch leger bij de stad Logres geweest, dat het land daar beroofd heeft langs de rivieroever en de kust. Zij hadden de buit bijeengebracht en wilden met wel tienduizend man naar Winchester gaan, toen zij werden aangevallen door vijf jongelingen, alle vijf neven van u.’ Hij vertelde hoe de vijf vertrokken waren van hun vader en moeder zonder dat die ervan wisten. Ook vertelde hij de drie koningen hoe de jongemannen de stad beschermden. Hij beschreef al hun andere verrichtingen: hoe zij vervolgens in de stad ontvangen werden en hoe zij hun ridderslag uitstelden totdat koning Artur, hun oom, hen met eigen hand tot ridder zou slaan. ‘Stop maar,’ zei Merlijn, ‘met piekeren over uw land, u hebt daar zo'n goede plaatsvervanger dat u zich geen zorgen hoeft te maken. Wees verheugd en denk voortaan aan uw eigen welzijn, want uw land krijgt ook nog hulp van de zoon van de keizer van Constantinopel, die jonge baronnen meebrengt, kinderen van edelen. Zij willen u dienen opdat u hen tot ridder zult slaan. Om die reden zullen nog vele anderen komen en daarom zult u boven de hele wereld verheven worden.’

[19181]

‘Merlijn,’ zei koning Artur, ‘zeg mij hoe de dapperste jongelingen heten.’ ‘Heer, de eerste heet Walewein, de tweede Gaheriës, de derde Agravein en de vierde Gariët. Hun vader is koning Loth en uw zuster is hun moeder. En de vijfde van hen is Galescins, de zoon van koning Neutres en ook van uw andere zuster. De zesde die is gekomen heet Sagrimor en is dé zoon van de dochter van de koning van Constantinopel. Al deze jongelingen zullen u dienen, evenals veel andere heren die nu nog uw vijanden zijn.’ Terwijl Merlijn dit aan de koningen vertelde, kwamen de andere metgezellen erbij. Zij verheugden zich over de berichten. Daarna vertrokken zij met de aanwezige ridders naar hun herbergen, waar zij lange tijd verbleven en niets

anders deden dan eten, drinken en plezier maken. Koning Leodegan werd in de tijd dat zij daar verbleven door veel mannen bijgestaan, terwijl in diezelfde tijd de vijandige baronnen veel leed overkwam, zoals ik u hier zal vertellen voor ik meer over Leodegan vertel. [19217]

Arturs vijanden, de elf vorsten, hebben het moeilijk. Elk van hen moet in zijn eigen land de strijd tegen de Saksen aanbinden. Daar komt nog bij dat de Saksen hun legermacht voor Winchester versterken en ook de stad Clarence gaan belegeren. De zonen van koning Uriëns volgen het voorbeeld van Walewein en zijn broers: Ywein de grote en zijn halfbroer gaan op weg naar hun oom Artur om hem te dienen en van hem de ridderslag te ontvangen.

Merlijn laat Artur en zijn mannen bij Leodegan achter en gaat naar zijn biechtvader Blasius om verslag te doen van alles wat er gebeurd is. Sagrimor is inmiddels per schip uit Constantinopel aangekomen en vindt de Saksen op zijn weg naar Carmeloet. Vermomd als oude man en later als ridder leidt Merlijn Walewein naar de plaats waar Sagrimor in hevige gevechten verwickeld is. Samen verslaan zij de Saksen. Vanuit Carmeloet opereren zij als een vliegende brigade die - gewoonlijk op aanwijzing van Merlijn (in allerlei vermommingen) - ten strijde trekt om groepen Saksen te bevechten en jonge strijders bij te staan. Ywein de Grote en zijn halfbroers, Keye van Strans en Ymein met de mitte handen, komen de groep versterken en worden opgenomen in de vriendenkring.

Hoe Walewein en zijn broers hun moeder redden [LI]

[21452] Het verhaal vertelt dat de jongelingen blij waren dat zij Arondeel hadden bereikt. Er kwam daar een ridder aangesneld op een forsgebouwd paard, met een schild en harnas dat op veel plaatsen door zwaardhouwen beschadigd was. Hij keek omhoog naar het kasteel en zag hoe men daar plezier maak-

te. Vervolgens riep hij of er iemand aanwezig was die hem zou durven volgen naar een plaats waar niemand hem zou kunnen beschermen. Walewein vroeg de ridder waar hij hem heen wilde leiden en de ridder vroeg: 'Wie bent u?' 'Ik ben het, Walewein,' antwoordde hij. 'Dan zal ik het u vertellen, want het gaat u meer aan dan enig ander man. Hier in het bos wacht een zeer eervol avontuur, dat de degene die het volbrengen kan eeuwige lof zal bezorgen. Maar ik weet zeker dat u het niet aandurft. En al wilt u mij niet volgen, toch zal ik erheen gaan.' Walewein was boos omdat de man hem laf noemde. Daarna reed de onbekende weg. Hij wist heel goed wat er in Waleweins hart omging. Walewein riep: 'Wacht op mij, rij niet van mij weg. Als u mij wilt beloven dat u mij niet zult leiden naar een plaats waar mij kwaad zal overkomen en dat u mij helpen zult tegen iedereen, dan zal ik u gaarne volgen.' [21489]

Walewein trok zijn wapenrusting aan. Zijn kameraden zeiden met hem mee te gaan. Walewein meende dat zij dat niet moesten doen: 'Hij wil alleen mij waar daar hebben.' Toen vroeg Sagrimor aan de ridder of er ook nog een ander mee mocht. 'Zijn metgezellen hier laten hem niet graag alleen gaan. U wordt er beter van als zij met u meegaan. Wij vragen het u allemaal.' De ridder zei: 'Wie wil, kan meekomen: de onderneming is van zodanige aard dat wie er ook waar komt, een avontuur zal vinden.' Dit verheugde Sagrimor en de anderen zeer. Zij wapenden zich voor de strijd en leidden wel zeventuizend manschappen de stad uit. Toen Walewein bij de ridder kwam, liet hij hem zijn erewoord geven dat hij hem niet met kwade bedoelingen opgehaald had. Dat zwoer de ridder hem. [21513]

Zo reden zij die nacht en de volgende dag met de ridder mee, totdat zij 's morgens een jongen ontmoetten, die op de vlucht was met een kind in een wieg voor zich op het paard. Walewein vroeg hem waarom hij zo hard wegreed. De knaap antwoordde dat hij bij koning Loth hoorde: 'Kortgeleden hebben de Saksen hem verslagen en hem zijn vrouw ontnomen toen hij haar naar

Glacedoen wilde brengen. Nu ben ik ontsnapt met dit kind van koning Loth en zijn vrouw. Het is het jongste van hun vijf kinderen en ik wil het graag naar een veilige plaats brengen.’ Walewein zei tegen hem: ‘Vlucht niet verder, waar ga naar dat bos daar, zodat je kunt zien hoe het ons zal vergaan. Wij zullen je goed beschermen.’ Hij beloofde hem dat te doen. [21537]

Daarna verliet Walewein de jongen. De onbekende ridder haastte zich zeer en reed voor hem uit, met de mededeling dat hij hem vlug moest volgen. Zij reden snel achter hem aan en kwamen na korte tijd bij de plaats waar koning Loth verslagen was en vanwaar hij naar Glacedoen gevlucht was met de hem overgebleven ridders. Walewein keek rond en zag een dame die door de Saksen bij de haren achter een paard over een veld gesleept werd. Zij riep Maria om hulp, opdat Zij haar snel en genadig zou redden. Haar ontvoerder Taurus sloeg haar hard met zijn geharnaste hand, zodat zij bewusteloos op de grond viel. Hij pakte haar op en zette haar op zijn paard, terwijl zij hevig huilde omdat zij geslagen werd. Zij liet zich meteen weer van het paard vallen. Omdat hij haar niet in bedwang kon houden, pakte Taurus haar bij de haren, sleepte haar achter zich aan en sloeg haar in het gezicht tot zij helemaal onder het bloed zat, dat uit haar neus en mond stroomde. Hij sleepte haar zo lang voort dat zij niet meer op haar benen kon staan. [21568]

De ridder zei tegen Walewein: ‘Ken je die dame soms? Als je van haar houdt, wreek haar dan.’ Walewein herkende haar en werd bijna gek van woede. Hij gaf zijn paard de sporen. Hij had een scherpe speer in zijn hand en riep met luide stem meteen: ‘Hoerenzoon, dief, moordenaar, laat die vrouw met rust!’ Taurus zag Walewein aankomen, liet de vrouw vallen, greep een lans en reed op hem af. Zij stootten op elkaar met grote snelheid: Taurus brak zijn speer en Walewein stak hem met de lans door het lichaam, zodat man en paard samen op de grond vielen en Taurus zijn nek brak. Agravein en zijn twee broers sprongen van hun paarden en hakten hem in mootjes. Daarna vielen zij de

Saksen aan. Zij hielden niet op voor zij er tienduizend hadden gedood. Walewein was witheet en deelde zulke vreselijke klappen uit dat niemand binnen zijn bereik het er levend afbracht. Alle Saksen sloegen op de vlucht en waren blij te ontkomen. [21600]

Daarna keerde Walewein terug naar zijn moeder op de plaats waar hij haar had laten liggen. Hij steeg af en nam haar in zijn armen. Hij was diepbedroefd en al zijn kameraden die hem zijn verdriet zagen uiteten, huilden met hem mee. Toen zijn broers erbij kwamen, begon de smart van voren af aan. De dame, die de woorden, het gehuil en geweeklaag hoorde, deed haar ogen open en zag dat Walewein haar in zijn armen hield. Zij sprak tegen hem, zij wist wie hij was: ‘Ach God, Vader van ontferming en U, Moeder van het hemelrijk, U beiden dank ik zeer voor de geweldige hulp die u mij gezonden heeft. Ik vraag u, lieve zoon Walewein, dat u niet meer om mij huilt. Ik ben niet meer in gevaar, waar wel zwaargewond.’ Zij vroeg hem ook waar zijn broers waren. Toen kwamen zij heel verdrietig naar haar toe, stegen af en zeiden: ‘Vrouwe, wij zijn hier bij u.’ Daarvoor dankte zij God nogmaals en zei: ‘Ik ben mijn kind, Mordret, kwijtgeraakt en mijn man, die vandaag enorm zijn best deed om mij te beschermen, dat kan ik jullie vertellen. Ik zag hem alleen vechten tegen vijfduizend Saksen, nadat zijn mannen van het slagveld waren verdreven en in sommige gevallen gedood. Ik zag dat men werpspiesen en speren naar hem gooide, zoveel dat niemand het kon doorstaan. Hij wilde mij niet achterlaten, totdat ik hem bezwoer mij te verlaten. Hij verliet mij diepbedroefd.’ [21647]

Walewein zei: ‘Vrouwe, ik kan u vertellen waar Mordret is, want de knaap die hem vervoerde, kwam ik vandaag tegen en liet ik wachten in het bos hier vlakbij. Maar ik weet niet waar mijn vader is.’ Zo werd de dame gerustgesteld. Walewein liet water brengen en waste het gezicht van zijn moeder. Hij liet vervolgens een draagbaar maken en legde haar erop. Zij namen

alle goederen mee die de Saksen daar brachten en voerden die mee naar Arondeel. Onderweg kwamen zij tot hun blijdschap de jongen met het kind tegen. [21664]

Zij kwamen met grote vreugde in Arondeel aan en bleven in dat kasteel tot hun moeder genezen was. Daarna brachten zij haar en hun jongste broer naar Logres, waar zij een deel van hun manschappen achterlieten om het kasteel te beschermen. Ook zwoeren de jongelingen dat hun vader hun moeder nooit meer zou terugkrijgen, als hij zich niet met hun oom, koning Artur, zou verzoenen. De moeder was verheugd toen zij haar kinderen dat hoorde zeggen. Zij werden in Logres goed ontvangen. Walewein liet daar vragen of iemand de ridder kende die hem kwam ophalen om zijn moeder te redden, waar niemand wist wie hij was of waar hij was gebleven. Dit bericht deed de ronde tot het de wijze Does bereikte. Hij ging naar Walewein toe en zei: ‘Walewein, kende u degene die de boodschap bracht over Sagrimor en later over Ywein in Bredegan?’ Walewein sprak: ‘Ik kende geen van hen.’ Does moest daar hard om lachen en Walewein verbaasde zich erover dat Does zo moest lachen. Hij liet Does zweren op de trouw die hij aan Artur verschuldigd was dat hij het hem zou uitleggen. Does zei: ‘U hebt het mij bezworen en ik moet het u zeggen, waar u moet mij beloven dat u het aan niemand zult doorvertellen.’ Walewein zei toen: ‘Ik zal dat niet doen.’ Does sprak: ‘Let op, het was Merlijn, die zich zo kan vermommen als hij waar wil, op allerlei manieren en met allerlei dingen.’ Walewein vroeg verbaasd: ‘Is dat die man die door de duivel werd verwekt bij een jonkvrouw en die later Uter Pendragoen zo goed diende?’ ‘Die is het’, zei Does. ‘Godsamme,’ zei Walewein, ‘hoe is het mogelijk dat ik hem in zoveel verschillende gedaanten heb gezien?’ ‘Het is een en dezelfde man,’ sprak Does. ‘Hij doet met de kracht van nigromantie^{aant} wat hij waar wil.’ Walewein maakte van opperste verbazing een kruisteken en zei vervolgens dat hij graag met Merlijn zou kennismaken. ‘Ik weet zeker dat hij ons goedge-

zind is, aangezien hij al die dingen voor ons doet.’ Does antwoordde: ‘U zult hem zien als hij dat wil, want wat wij samen bespreken, weet hij allemaal.’ [21732]

Zo verbleven zij in Logres en beschermden het land dapper en goed tegen de Saksen. Nu zwijgt het boek hierover om over Merlijn te vertellen. [21737]

Over Merlijn en zijn voorspellingen en over zijn leermeester Blasius **[LII]**

[21738] Nu vertelt het verhaal dat de ridder die Walewein de weg wees bij de redding van zijn moeder naar Northumberland ging. Het was Merlijn, die nu naar zijn leermeester Blasius reisde om hem alle avonturen te vertellen die in het land van Logres gebeurd waren. Blasius schreef dat allemaal op en via hem weten wij het. Nadat hij met hem gesproken had, zei Merlijn dat hij poolshoogte moest gaan nemen in het koninkrijk Bonewijc, ‘opdat het in ieder geval geen schade lijdt, want de koningen Ban en Bohort zijn uitermate trouwe leenmannen. Het zou zonde zijn als ik hen schade liet lijden terwijl zij met koning Artur in Carmelide zijn. Daar komt bij dat koning Claudas de leenman is geworden van de koning van Gaule [Frankrijk] en hem zijn land heeft opgedragen. Samen zijn zij naar Rome gegaan om hun land van de keizer te ontvangen, zodat de keizer hun hulp zal bieden om Bonewijc en Gaunes te verwoesten. De Romeinen zijn met veel manschappen uitgetrokken, onder leiding van Pontus en Antonius. Een van hen was raadsman in Rome en is een rijk man. Uit vriendschap voor hen komt ook Frollo mee, een hertog die familie is van Pontus en Antonius en uit Alemanië twintigduizend man meebrengt. De mensen van Gaunes en die van Bonewijc weten niet dat deze ellende op hen afkomt. Zij zouden er zeer onder lijden als zij onverwachts door de vijanden werden aangevallen.’ [21784]

Zodra Blasius dit hoorde, begon hij te jammeren: ‘Goede meester, u moet nu de christenheid bijstaan, net als eerder, opdat die niet verloren gaat.’ Merlijn antwoordde: ‘Bij dag of bij nacht, ik zal hen bijstaan zoveel ik kan, met raad en daad. Bovendien is er geen land dat ik met recht meer zou haten dan Gaule, want de wolvin^{aant.} is daar nu gekomen. Zij zal de leeuw vastbinden met banden die niet zullen zijn van hout of ijzer, zilver of goud, lood of een ander materiaal dat op aarde bestaat. Toch zal hij zo strak zijn vastgebonden dat hij zich niet zal kunnen verroeren.’ ‘Bij God de Heer’, sprak Blasius, ‘wat vertelt u mij nu? Is de leeuw niet veel sterker en ook veel meer gevreesd dan de wolvin?’ ‘Ja, dat is zo,’ zei Merlijn, en vervolgde: ‘Deze woorden gaan over mijzelf en toch zal ik mij er niet tegen kunnen beschermen.’ Met deze wolvin bedoelt hij een vrouw die later de sukkel zo boeide met toverwoorden die hij haar zelf leerde dat zij hem voor altijd onteerde, zoals dit boek hierna uitgebreid over hem zal vertellen.^{aant.} Blasius sloeg een kruis vanwege deze woorden en vroeg verder wat er zou worden van het land van Logres^{aant.} dat de Saksen nu verwoestten. ‘Maak je daar waar niet druk om,’ zei Merlijn, ‘want koning Artur zal door die ontwikkeling eerder vrede sluiten met de elf vorsten dan het onderspit delven. Daarna zal hij de Saksen doen vertrekken. Daar komt bij dat het ook gaat om de grote vriendschap van de wonderbaarlijke luipaard^{aant.} die uit het koninkrijk Bonewijc zal komen en die grootser, sterker en dapperder zal zijn dan alle andere dieren; en uit het opbloeiende Brittannië zal daarna de grote leeuw^{aant.} komen voor wie alle dieren zullen buigen en door wie de hemel zal oplichten. Als dit niet het geval zou zijn, zou ik niet zo mijn best doen om het land van Bonewijc te behoeden voor de problemen waarin het zal belanden, waar omdat God mij met een bepaalde bedoeling in staat heeft gesteld te helpen het avontuur van de Graal ten einde te brengen in uw en koning Arturs tijd, zal ik mij inspannen om deze dingen te laten plaatsvinden. Vraag mij er nu niet meer over!’ [21853]

Blasius, die het allemaal had begrepen, schreef het op. Merlijn ging naar Bonewijc en maakte zijn opwachting bij Leonce van Parne, die hem meteen herkende omdat hij hem al had ontmoet in koning Arturs land. Hij betoonde Merlijn veel eer en vroeg hem: 'Ik zou graag iets van u willen weten.' Merlijn zei: 'Ik weet net zo goed als u wat u mij nu vragen wilt.' Leonce antwoordde: 'Als u het weet, vertel het mij dan maar.' 'Ik zal het doen,' sprak Merlijn, 'omdat ik u graag mag: u wilt mij vragen waar ik de drie koningen heb gelaten en waarom ik hier ben.' Leonce zei: 'Mij dunkt dat u inderdaad weet wat ik vragen wilde, het is zo dat ik dat graag wil weten.' 'Ik zal het u vertellen,' zei Merlijn. 'Deze profetie is nu aan de orde: de draak zal de luipaard uit het wilde woud jagen en ook de oude Ieeuw, die eerder zo sterk en hoogstaand was dat alle dieren ondergeschikt aan hem waren en voor hem bogen.^{aant} U hebt een slechte en onaangename buurman die Claudas heet en die zijn land heeft ontvangen van de koning van Gaule en van de keizer van Rome. Zij hebben de keizer hulde gezworen en hij heeft hun beloofd dit land voor hen te verwoesten. Samen met een hertog uit Alemanië die Frollo heet, willen zij dit land veroveren, maar zij zullen hun zin niet krijgen. Daarom ben ik naar u toe gekomen, opdat u uw vrienden en verwanten van overal kunt oproepen en al het koren en het vee in veiligheid kunt brengen, zodat zij als zij in dit land arriveren niets zullen aantreffen dat zij kunnen vangen of beschadigen. Ook hebben zij het plan opgevat u fel aan te vallen, maar u kunt hen dat betaald zetten, zodat men er altijd nog over zal spreken en het u lof en eer zal opleveren. Maar u moet zich beschermen met evenveel inzet als u liefde voor uw beide heren voelt. Ik verbied u de stad te verlaten, want dan zou u compleet worden onteerd. Wees ervan verzekerd dat u veel hulp zult krijgen op de woensdag na Sint-Jansdag [24 juni], want dan zal de strijd plaatsvinden tussen Trebes, de Loire en Arsonne, twee uren voor de dageraad. Daar zullen de Romeinen en de mannen van Gaule en van Alemanië verblijven.

U trekt dan daarheen op de meest heimelijke manier, door het woud van Darvant. Vertel dit aan niemand, behalve aan Phariën en Graciaen, die u trouw zijn. Zorg dat u deze taak verricht. Moge God u beschermen, ik ga nu weg.’ [21930]

‘Waar gaat u heen?’ vroeg Leonce. ‘Ik zal het u zeggen: ik ga naar het land van Carmelide, naar de drie koningen om hun te vertellen hoe zij de Saksen moeten verslaan en de reuzen vangen. Daar zal een enorme veldslag plaatsvinden op de donderdag na Pinksteren.’ ‘Heer, ik vraag u vriendelijk mijn neven, de twee koningen, te groeten, en ook koning Artur.’ ‘Ik zal dat graag doen,’ sprak Merlijn. [21945]

Toen reed hij weg en kwam hij vervolgens bij een fraai kasteel waar een jonkvrouw woonde. Het stond op een ronde heuvel bij een mooie vallei. Er was ook een bos bij, Briokes genaamd, waarin het goed jagen was op herten, hinden en damherten. De jonkvrouw waarover ik u vertelde, was de dochter van Dyonas. Vrouwe Diane, die de godin van het woud was, kwam dikwijls bij Dyonas omdat hij haar petekind was. Bij haar afscheid zorgde zij ervoor dat hij veel geluk zou beleven. Zij sprak tegen Dyonas: ‘De maan en de sterren schenken je dat je een dochter zult verwekken, die bemind zal worden door de wijste man die er is sinds de tijd van Vortigern. Vanwege zijn liefde zal hij haar alle kennis verschaffen die een vrouw kan bezitten. Alles wat zij hem voorstelt, zal hij aanvaarden en doen omwille van haar.’ Dit gaf Vrouwe Diane als geschenk aan Dyonas. Toen Dyonas volwassen was, werd hij een voortreffelijke en knappe ridder en diende hij de hertog van Borgonië^{aanl.} zo goed dat deze hem zijn mooie en verstandige nicht ten huwelijk gaf. Dyonas hield van vogels en honden toen hij jong was. De hertog bezat een deel van het bos Briokes. De ene helft was van hem en de andere helft van koning Ban. Toen zijn nicht trouwde, gaf hij haar zijn deel van het bos en al het land dat hij daar bezat. Zodra Dyonas met haar getrouwd was, liet hij in het bos een mooi kasteel bij een fraai gelegen meer bouwen om van de

jacht te genieten en zich met vogels en honden te vermaken. [21997]

Zo kwam hij in het bos te wonen. Hij bezocht koning Ban geregeld en stond hem met tien ridders vaak en snel bij in de strijd tegen koning Claudas, omdat hij trouw was aan koning Ban en koning Bohort. Vanwege zijn trouwe diensten gaf koning Ban de andere helft van het bos met de renten en landgoederen voor eeuwig aan hem en zijn erfgenamen. Dyonas had zoveel deugden dat wie met hem omging op hem gesteld raakte. Zo woonde hij daar lange tijd en verwekte hij een prachtige dochter, Nimiane geheten, bij zijn vrouw. Nimiane betekent in het Diets iets als ‘ik zal het niet doen’. Deze woorden zullen nog op Merlijn slaan, zoals u hierna wel zult horen. [22020]

De jonkvrouw groeide op. Merlijn bezocht, na zijn vertrek van Leonce, het bos van Briokes, waar hij de gedaante van een oude man aannam en naar de bron ging die het meertje voedde. De bron was heel mooi, de bodem was zichtbaar en leek wel van zilver, zo schitterde het zand. Bij de bron kwam Nimiane zich vaak vermaken, omdat hij zo mooi was. Ook nu was zij daar op het moment dat Merlijn arriveerde. Hij zag haar en was onmiddellijk onder de indruk van haar fraaie lichaam. Hij bekeek haar nog eens extra goed. Toen zei hij tegen zichzelf dat het een schande zou zijn als hij zijn kennis en verstand omwille van haar zou verliezen. [22041]

Nadat hij lang had nagedacht, ging hij naar haar toe en groette hij haar. Zij antwoordde hem: ‘Moge God, die alle harten kent, u voortaan geven wat u wilt en wat goed voor u is, zonder u of iemand anders te kwetsen, en u ook net zoveel geven als ik nu zou wensen.’ Merlijn ging na deze begroeting bij de bron zitten en vroeg de jonkvrouw wie zij was. Zij vertelde hem: ‘Ik ben de dochter van een edele ridder en ik woon in het kasteel. En wie bent u?’ ‘Jonkvrouw,’ antwoordde hij, ‘ik ben een rondtrekkende man en zoek mijn meester, die mij fraaie kunsten leerde.’ ‘Wat voor kunsten leerde hij u?’ vroeg de jonkvrouw.

‘Hij leerde mij hoe ik hier opeens een kasteel kan laten verschijnen met veel mensen erin. En ik zou nog veel meer kunnen vertonen: ik zou over dit meertje kunnen lopen zonder natte voeten te krijgen en een rivier kunnen laten ontstaan waar er nu geen is.’ ‘Bij God,’ sprak de jonkvrouw, ‘dat zijn nog eens toverkunsten! Ik zou wel willen dat ik die kon verrichten, ook al zou het mij veel moeite kosten.’ ‘Ik kan nog meer,’ zei Merlijn, ‘want niemand kan een spel bedenken dat ik, als ik dat zou willen doen, niet zou kunnen vervaardigen.’ ‘Bij God,’ zei de jonkvrouw, ‘als u het zou willen zou ik graag uw toverkunsten van u leren. Ik beloof u dan in het openbaar dat ik uw vriendin en liefje zal zijn.’ [22083]

‘Bij God,’ zei Merlijn toen, ‘jonkvrouw, ik vind u zo lief en beminnelijk en mooi, dat ik u nu hier wat van mijn kunsten wil tonen, opdat u mijn vriendin wilt zijn. Meer vraag ik niet.’ De jonkvrouw stemde daarin toe; zij was niet op listen bedacht. Merlijn kwam naar haar toe, maakte een kring met een stokje en ging naast de jonkvrouw zitten. Hij had er nog niet lang gezeten of er kwamen ridders en dames uit het bos gereden, met flink wat jonkvrouwen en jongens. Zij kwamen hand in hand en zingend aangereden, voorafgegaan door trompetters, en gingen de kring in die Merlijn daar had getekend. Daar begonnen zij rond te dansen, men zou niet half kunnen vertellen hoe. Toen maakte Merlijn een kasteel dat er heel mooi uitzag en heel lekker rook. Er stonden allerlei bloemen en vruchtbomen bij die een heerlijke geur verspreidden. [22114]

De jonkvrouw schrok vreselijk van de wonderbaarlijke dingen die zij zag. Zij wist niet wat zij moest doen. Zij was zozeer van haar stuk dat zij de liedjes niet kon verstaan, hoe goed zij daarvoor ook haar best deed, behalve het refrein, dat luidde: ‘De liefde begint met feesten en eindigt met diepe rouw.’ [22125]

Dit alles duurde van de middag tot de avond. Men kon van verre het gezang horen, want zij zongen luid en helder. Het

gezing bereikte de mensen in het kasteel waar de jonkvrouw woonde. Zij kwamen naar buiten en zagen het fraaie kasteel staan in de lusthof. Er werd zo druk gedanst dat zij nog nooit iets vergelijkbaars hadden gezien. Zij verbaasden zich over het kasteel en over de tuin, omdat zij nog nooit zo'n mooi kasteel en zo'n prachtige tuin hadden gezien, en bovendien over de dames en de jonkvrouwen, omdat elk van hen zo mooi uitgedost was. [22143]

Nadat er lang gedanst was, gingen de vrouwen en jonkvrouwen in het groene gras zitten, terwijl de ridders een quintein^{aant.} opzetten en daarmee speelden. Aan de andere kant van het veld hielden de jongemannen een steekspel tegen de schildknepen. Merlijn kwam naar de jonkvrouw toe en nam haar bij de hand. Hij vroeg: 'Jonkvrouw, wat vindt u ervan?' 'Lieve schat,' zei zij, 'het bevalt mij zo goed dat ik helemaal de uwe ben.' 'Jonkvrouw, hou u dan aan uw belofte.' 'Bij God, dat zal ik doen, ten overstaan van iedereen. Maar u heeft mij nog niet geleerd wat u mij beloofde te leren.' Merlijn zei: 'Ik zal het u nu vertellen en u zult het opschrijven, want dat kunt u wel, u bent immers goed opgeleid.' 'Hoe weet u dat ik schrijven kan en goed onderwijs heb gehad?' 'Dat weet ik,' zei hij, 'omdat mijn meester mij leerde alles te weten wat men doet.' 'Bij God,' sprak de jonkvrouw, 'dat is de mooiste toverkunst die ik ooit zag en de kunst die ik het eerst zou willen leren. Weet u soms ook wat er nu zal gaan gebeuren?' 'Ja liefje,' antwoordde hij, 'dat weet ik.' 'Heer God,' zei zij, 'wat zoekt u dan verder nog? Het zou toch genoeg moeten zijn voor u.' Terwijl zij praatten gingen de ridders en dames hand in hand en zingend snel het bos in. Kort daarna waren zij verdwenen. Men wist niet waarheen: het kasteel en de dans verdwenen helemaal, maar de tuin bleef daar nog lange tijd, omdat de jonkvrouw dat aan Merlijn had gevraagd. De tuin noemde men daar voortaan 'de plaats van vreugde'. [22189]

Merlijn wilde vertrekken. 'Wat?' riep zij uit, 'maar ik ben nog niet volleerd.' Merlijn zei: 'Dat zult u te zijner tijd wel zijn,

maar voor leren is ook tijd nodig. Bovendien moet ik toegeven dat ik nog niet zeker ben van uw liefde.’ ‘Zeg mij dan welke zekerheid ik u moet geven!’ ‘Ik wil dat u mij belooft mijn geliefde te zijn zolang u leeft, zodat ik met u kan doen wat ik wil.’ De jonkvrouw dacht daarover na en sprak: ‘Dat zal ik doen als u mij eerst alles leert wat ik wil.’ Hij zei: ‘Akkoord.’ Zij deed hem haar belofte. [22206]

Merlijn leerde de jonkvrouw daar om een rivier te maken waar zij dat wilde, die net zolang bleef bestaan als zij wilde, en menig andere toverkunst, die zij allemaal opschreef. Zo bleef hij daar tot de avond, toen nam hij afscheid en wilde vertrekken. De jonkvrouw vroeg hem wanneer hij weer langs zou komen. ‘Op Sint-Jansavond [23 juni],’ beloofde hij, ‘zal ik hier weer naar u toe komen.’ Zo nam Merlijn afscheid en ging hij naar Carmelide. Hier houdt het boek op met vertellen over Merlijn. [22222]

Ondertussen zijn Arturs vijanden, die veel te lijden hebben van de plunderende Saksen, zich aan het versterken. Zij verzamelen een week na Maria Magdalenadag [21 juli] in de buurt van de Severn.

Hier begint het tweede boek van Merlijn, over hoe koning Artur Genevere veroverde, over de twee koningen en over koning Rioen.

[LIV]

[22298] Omstreeks Pinksteren, na afloop van de maand mei aan het begin van de zomer, het vrolijke seizoen, ging Merlijn weg van de jonkvrouw over wie ik vertelde en kwam hij in Tornas, waar de drie koningen zich bevonden. Zij waren blij hem te zien. Koning Leodegan had heel wat manschappen bijeengebracht. Al zijn onderdanen waren daar nu gearriveerd, omdat hij de stad Deneblase onmiddellijk wilde ontzetten en óf voor

de stad sneuvelen óf de machtige en zeer sterke koning Rioen verdrijven, die daar met een groot leger bivakkeerde. [22317]

De drie koningen namen Merlijn apart en vroegen hem om raad. Merlijn sprak: ‘Laat Leodegan weten dat hij zijn mannen moet verzamelen en zijn bataljons indelen, zodat men met Pinksteren kan vertrekken, en laat hem tienduizend man vooruitsturen om het gebied voor te bereiden en te bevoorraden. Zij moeten ook alle spionnen die zij vinden kunnen, gevangennemen en doden, zodat er niet een kan terugkeren om de vijand iets te vertellen over wat er daar plaatsvindt. Zij moeten 's nachts de meest heimelijke route volgen die men kent. U, uw kameraden en de Tafelronde-ridders moeten er steeds bij zijn.’ Koning Artur vroeg Merlijn hoe het ging met de mensen in zijn land. Merlijn vertelde hem meteen alles wat er was gebeurd en vertelde ook over de kinderen van koning Loth, dat zij hun moeder hadden gered en haar niet aan hun vader zouden teruggeven als hij zich niet met Artur zou verzoenen. Dat beviel koning Artur zeer. [22349]

Daarna vertelde Merlijn de koningen Ban en Bohort over Claudas, Pontus en Antonius en over alles wat er had plaatsgevonden, en ook dat hij Leonce had gesproken: ‘Hij laat u van harte groeten. Ik heb hem precies opgedragen wat hij moet doen.’ De twee koningen werden ongerust toen zij dit bericht vernamen en voelden zich ongemakkelijk. Het maakte koning Artur zo bedroefd dat hij begon te huilen en tegen Merlijn zei: ‘Vriend, sta hen bij, dat vraag ik u, want als u hen niet helpt zijn zij verloren en zal ik geen vreugde meer kennen.’ Merlijn antwoordde: ‘Heer, er komt geen einde aan mijn hulp, zolang ik mijzelf meester ben, maar u moet ook weten dat u en hun nog heel wat inspanningen te wachten staan. De profetie^{aanl.} zegt nu dat de grote draak zal komen die de leeuw overal uit het bloeiende Brittannië zal verjagen, met de hulp van de dertig serpentes, die vanwege zijn grote dapperheid liefde zullen koesteren voor de gekroonde draak, voor wie de christelijke mensen van

Brittannië en Carmelide zullen moeten buigen. Maar de krachtige luipaard die de leeuw helemaal zal vernietigen is nog niet geboren, zodat de draak de macht en de kracht niet zal hebben om hem compleet te verdrijven, hoezeer hij zich ook inzet.’ [22392]

De drie koningen schrokken van Merlijns raadselachtige woorden, want zij hadden hem nog nooit zo horen praten. Zij vroegen hem wat hij bedoelde. Hij antwoordde: ‘U mag het niet weten, maar ik kan u wel vertellen dat het grootste deel van het land aan koning Artur zal toevallen.’ Daarna hielden zij erover op. [22403]

Daarop vroeg koning Ban Merlijn wat hij nu met zijn land aan moest. Merlijn antwoordde: ‘Dat zal ik u uitleggen. Als wij de Saksen hebben verdreven, zullen wij met alle legers die we te pakken kunnen krijgen naar Bredegan in Logres gaan om de grote schat, die daar bij het ongebaande bos ligt, op te halen. De schat bevat twaalf prachtige zwaarden, de beste van de wereld. Koning Artur zal daar zijn neven tot ridder slaan, die voor zijn zaak hun vader in grote problemen hebben achtergelaten, evenals hun moeder en hun vrienden. Zij hebben u, heer, heel goed gediend en wij zullen hen dan meenemen naar Bonewijc, want daar zullen we tegenover heel wat vijanden staan. Daar zal men de grote luipaard zien, die zo trots en moedig zal zijn dat uit ontzag voor hem de grote draak van het verre eiland zich terug zal trekken voor de grote, gekroonde leeuw. De luipaard zal hem geen kwaad doen, al is hij daartoe in staat. Aan het einde zal de luipaard de draak zover krijgen dat hij zal krtielen voor de leeuw om genade te vragen.’^{aanl.}

‘Heer,’ zei koning Ban vervolgens, ‘weet u ook hoe de zaak zal aflopen waarvoor wij in dit land gekomen zijn?’ ‘Maak u daar maar helemaal geen zorgen over: voor u vanhier vertrekt, zal dit koninkrijk volledig in Arturs handen zijn.’ ‘Heer,’ sprak hij, ‘uw duistere woorden begrijpen wij niet, daarom vraag ik u dat u ze ons uitlegt.’ ‘Ik kan ze u niet verklaren,’ zei hij, ‘maar

ik wil wel dat koning Artur weet wat hem tijdens zijn leven zal overkomen.’ [22451]

Op dat moment kwam er een boodschapper aan, een hoofse en knappe jongeman van vijftwintig jaar die Guioimer heette. Hij zou de Tafelronde-ridders nog veel leed bezorgen, toen koningin Genevere hem ernstig beledigde omdat hij zoveel hield van Arturs zuster Morgaine, zoals dit boek u hierna nog zal vertellen. Ik hou daar nu over op en zal u de boodschap vertellen. Hij groette allen in de kamer waar Merlijn met de drie koningen was en zei daarna dat koning Leodegan hen graag wilde spreken. Zij vonden dat prima, antwoordden zij. Te paard reden zij naar het hof. Koning Leodegan kwam naar hen toe voor zij goed en wel afgestegen waren en nam hen mee naar een kamer waar zij met z'n vijven onder elkaar waren. Hij sprak: ‘Ik beschouw u als zeer verstandige en trouwe mannen en ik waardeer u zeer, meer dan u weet. En dat is terecht, want u redde mij het leven toen ik gevangengenomen was. Er is niets dat ik liever van u zou willen weten dan wie u bent. U zult mij dat wel zeggen als u daaraan toe bent en niet eerder, en ik zal het u dus niet vragen of afdwingen. Ik wil u vragen wat we nu moeten doen, want koning Rioen is mijn land binnengedrongen en belegert de fraaiste stad die ik heb met zestien koningen die elk twintigduizend mannen in hun leger hebben. Aan de andere kant zijn mijn leenmannen gekomen, maar dat baat weinig tegen die overmacht. Om Gods wil, geef mij raad, want ik wil doen wat u mij adviseert.’ [22504]

Merlijn zei rustig: ‘Heer koning, maak u geen zorgen. Bij de trouw die ik aan u verschuldigd ben, koning Rioen zal binnenkort wensen dat hij in zijn eigen land was gebleven, want dit zal hem zijn beste stad kosten. U moet ook weten dat u niet zozeer in ondertal bent: u hebt nog zeventigduizend man. U moet tienduizend ridders, dat adviseer ik u, vooruitsturen. Zij zullen alle gespuis en spionnen vangen en zo behandelen dat zij geen boodschap over uw handelingen kunnen sturen naar de Saksen

en u daardoor verraden. Maak dan tien bataljons van elk zeventuizend man. Wij zullen maandagochtend vroeg, twee uur voor de dageraad, vertrekken, zodat wij de vijanden slapend zullen aantreffen, want zij hebben een overvloed aan eten en drinken. Zij stoppen en gieten zich zo vol dat zij alles vergeten en zetten geen schildwacht uit, maar zij hebben wel aan de ene kant van de stad een verdedigingswal opgeworpen, zodat er niemand van die kant kan komen om hun kwaad te doen. Ik weet daar echter een geheime doorgang, waarvoor zij niet op hun hoede zijn. Als wij hen slapend aantreffen, zullen wij hen zo te grazen kunnen nemen, dat zij lange tijd geen strijd meer tegen dit land zullen willen leveren.’ [22543]

Koning Leodegan verbaasde zich over Merlijns woorden en bekeek hem aandachtig. Daarna keek hij naar zijn gesprekspartners. Niemand zei iets. Leodegan zuchtte diep en bedacht dat zij edele mannen waren en van hogere status dan hij had kunnen denken. Toen begon hij te huilen en kon hij geen woord uitbrengen. Hij liet zich aan hun voeten vallen om genade te vragen; hij smeekte hen dat zij om Gods wil zijn land en hem genadig wilden zijn en bescherming zouden willen bieden: ‘Zonder God en u zal ik al mijn land verliezen.’ [22563]

Koning Artur en de andere heren werden hierdoor in verlegenheid gebracht. Zij namen koning Leodegan in hun armen, tilden hem op, troostten hem zo goed zij konden en gingen samen met hem op een bank zitten. Merlijn sprak: ‘Heer, zou u nu niet graag van mij horen wie wij zijn en waar wij vandaan komen?’ ‘Niets zou ik liever vernemen dan dat,’ antwoordde de koning. ‘Ik zal het u precies vertellen,’ zei Merlijn. ‘Bekijk deze jongeman eens. Hij is een goede ridder, dat ziet men zo, hij is van hogere komaf dan u en hij heeft nog geen vrouw. Wij zijn op zoek naar avontuur, met de bedoeling bij een hoge edelman te komen die hem zijn dochter tot vrouw zou willen geven.’ ‘Ach mijn God, heer, genade,’ riep hij uit, ‘heb ik geen prachtige dochter, de mooiste en verstandigste van de wereld? Qua

geboorte, noch qua rijkdom komt er iemand in haar buurt. Als het uw wil zou zijn en de zijne, gaf ik haar aan hem als vrouw. Ik heb geen kinderen aan wie ik mijn land nalaat behalve zij.’ Merlijn antwoordde: ‘Daar zal hij geen enkel bezwaar tegen hebben.’ Zij bedankten de koning zeer en zeiden dat zij wilden dat hun heer dit zou doen en haar meteen tot vrouw zou nemen. [22598]

De koning ging persoonlijk naar zijn dochter toe, liet haar op de allerkostbaarste manier aankleden en nam haar uitermate verheugd mee naar de drie koningen, met in zijn kielzog heel wat ridders. De drie koningen kwamen de zaal in. Toen zei Leodegan het volgende, zo luid dat iedereen in de zaal het kon horen: ‘Edele heer en jongeman, ik kan u niet anders noemen omdat ik niet weet hoe u heet, ziehier mijn dochter, klaar om uw vrouw te worden. Zij is mooi en verstandig. Alle eer en alle landgoederen die zij bezit na mijn dood geef ik u met haar. Ik kan haar immers aan geen beter, wijzer of dapperder man geven, dat moet iedereen die hier nu staat weten.’ Koning Artur kwam naar voren en bedankte hem hartelijk. Daarna gaf Genevere hem haar rechterhand en stemden zij er allebei mee in. De bisschop van Tornas, die voor dit doel ontboden was, zegende hen. Hun bruiloft was schitterend. [22628]

Merlijn kwam naar voren en riep zo hard dat iedereen het kon horen: ‘Heren, wilt u graag weten wie de bruidegom is en wie wij zijn?’ Koning Leodegan sprak: ‘Heer, ik wil niets liever weten. Bij God, het is nu ook weer niet zo verbazingwekkend dat ik wil horen aan wie ik mijn dochter heb geschonken.’ Merlijn zei: ‘Degene die nu naast u staat en die uw dochter heeft ontvangen, zo vertel ik u ten overstaan van alle aanwezigen, heet koning Artur en is heer van het land Brittannië. Zijn vader was Uter Pandragoen en u, heer, en al uw baronnen die nu tot uw rijk behoren, zullen zijn leenmannen zijn. Breng hem nu leenhulde, dan zullen wij op eervolle wijze ten strijde trekken tegen de schreeuwlelijk van een koning die dit land meent

te kunnen veroveren. Maar dat zal anders gaan dan hij denkt! Weet u wie de twee mannen zijn die hier staan? Het zijn twee broers: de een is koning Ban van Bonewijc en de ander koning Bohort van Gaunes. Zij stammen uit het hoogste geslacht dat de christenheid kent. Alle anderen die met hen mee zijn gekomen zijn koningskinderen of hertogen of burggraven, hooggeboren en rijk.' Zodra koning Leodegan en de andere heren dit hoorden en begrepen, waren zij zeer blij. Nooit zag men zulke vreugde. [22669]

De heren van de Tafelronde kwamen naar Artur toe en werden zijn leenmannen, want zij hadden daar lang naar verlangd. Daarna kwamen de anderen met koning Leodegan en brachten hem leenhulde. Toen ging men eten en had men veel plezier. Die avond maakte Merlijn zich bekend aan de leden van de Tafelronde. De bruid was ook ingenomen met haar bruidegom en Leodegan was de allergelukkigste man. Hij zei dat God hem veel eer betoonde door hem het gezelschap van zulke voortreffelijke mannen te schenken en doordat zijn dochter zo'n geweldig man als echtgenoot zou hebben. 'God,' zei hij, 'nu het zo gelopen is dat ik mijn dochter heb gegeven aan de allerbeste man, maakt het mij niet meer uit wat U met mij doet.' Daarna gingen zij slapen. [22692]

Zodra zij de volgende morgen waren opgestaan, stuurde de koning tienduizend uitgelezen mannen vooruit, zoals Merlijn hem adviseerde. Daarna deelde hij de andere troepen in en verdeelde hij zijn mannen over tien bataljons. Het eerste omvatte de drie koningen, Merlijn met de drakenbanier en de ridders van de Tafelronde, zodat er in totaal zeventuizend man was; in de tweede groep had Gwinemar, een verwant van koning Leodegan, zeventuizend prima ridders; daarna kwam de zoon van de Vrouwe van het Woud zonder Terugkeer met zeventuizend man in zijn bataljon; het vierde bataljon van zeventuizend man leidde Belias; Andalus was de volgende, ook met zeventuizend soldaten; daarna kwam de blonde Belis, die ook zeventuizend

man aanvoerde; de zevende schare van zeventuizend werd geleid door Ydier van Noyors, die later meemaakte dat hij vijf ringen afnam van een ridder, waarover dit boek u nog een zeer wonderbaarlijk verhaal zal vertellen;^{aant.} de achtste groepsleider was Landan, hij voerde ook zeventuizend man aan; het negende bataljon werd geleid door Groine de Pletter, ook hij had zeventuizend man in de strijd; de tiende groep, die negenduizend man telde, werd geleid door koning Leodegan en zijn hofmaarschalk Cleodalis. De dag nadat de tien troepen waren ingedeeld, hield Leodegan daar op feestelijke wijze hof omdat het Pinksteren was. [22736]

Na de mis ging men eten. De vier koningen zaten aan een tafel, terwijl de rest naar ieders waardigheid een plaats vond. Van alles wat er op aarde groeit, werd daar aan ieder genoeg gegeven. Bij de vier koningen zaten de beide Geneveres, die heel mooi waren en van gelijke grootte. Koning Arturs vrouw was echter iets langer en verstandiger, en sprak over alle onderwerpen vlotter en beter dan de andere Genevere. Daarbij was zij de slimste en beste van de twee en had zij meer deugden dan enige vrouw op de wereld. Ook had zij dikker haar dan de ander, maar verder leken zij zozeer op elkaar dat niemand er zeker van was dat hij ze zou kunnen onderscheiden. [22758]

Na een korte nacht wekte degene die als eerste wakker was de anderen uit hun slaap. Men wapende zich snel. Genevere bewapende koning Artur, gordde hem zijn zwaard om en maakte geknield zijn sporen vast. Daar moest Merlijn om lachen. Hij wees de twee koningen erop: 'Kijk eens, hoe bevalt zij u, nu zij koning Artur zo goed dient?' Beiden prezen het zeer en daarvoor werden zij nog beloond toen zij koning Artur tot hun grote verdriet kwijt waren geraakt door Bertalie, de vuile verrader, zoals het boek u hierna allemaal zal vertellen.^{aant.} Toen zei Merlijn lachend en plagerig tegen koning Artur: 'Heer, voor dit moment was u geen echte ridder. Er ontbreekt u, als nieuwe ridder, maar één ding. U mag wel zeggen, als u nu op weg gaat, dat een

mooie koningsdochter een nieuwe ridder heeft geschapen.’ De koning vroeg Merlijn wat er nog aan hem ontbrak: ‘Zeg mij wat zij nog niet heeft gedaan, dan zal zij het doen, zodat alles correct is.’ Toen zei Genevere: ‘Heer, wat ik hier ook voor u doe, ik weet dat u hoofs en verstandig bent, zodat u mij nooit en nergens iets zult laten ondernemen of van mij vragen waardoor ik schande zou ondervinden of wat men mij kwalijk zou kunnen nemen, al kost het u uw beste kasteel.’ ‘Jonkvrouw,’ zei hij, ‘u heeft gelijk, wees niet bevreesd: door wat ik met Merlijn besprak, zal u niets overkomen.’ [22804]

Artur vroeg Merlijn nog een keer wat hem ontbrak. ‘Heer, een kus op haar mond, als dat de jonkvrouw lief zou zijn.’ ‘Bij God,’ sprak de koning, ‘daaraan zal het niet ontbreken, ik zal een nieuwe ridder worden.’ En zij zei vervolgens: ‘Christus weet het, het zal gebeuren: u zult een nieuwe ridder zijn, want ik ben de uwe en u bent de mijne. Mijn vader heeft mij aan u gegeven en u mag met mij doen wat u wilt, mijn hele leven lang.’ Toen nam de koning haar in zijn armen en kuste haar zacht. En zij kuste hem liefdevol terug. [22823]

Ondertussen waren de paarden gereed. Men bracht ze bij de heren. Genevere nam Arturs helm en zette die op zijn hoofd. Hij nam afscheid en de anderen ook. Zij reden allemaal achter elkaar weg. Ingedeeld in scharen gingen zij op pad. De tienduizend ridders die vooruit waren gegaan hadden wel veertig spionnen van koning Rioen gevangengenomen en opgesloten. Zij bewaakten het gebied zo goed dat geen enkel bericht koning Rioen bereikte. [22840]

Zij reden totdat zij op een woensdag het leger van koning Rioen bereikten. Merlijn reed met de drakenbanier voorop tot bij de tenten. De maan gaf weinig licht en zij sliepen vast, want het was heet overdag en zij hadden veel gedronken. Merlijn liet zijn manschappen zich verzamelen in het struikgewas in een dal bij de rivier. Hij verbood hen de vijand te naderen voor hij op een hoorn blies. Toen het leger verzameld was, blies hij op

zijn hoorn en riep hij Onze Lieve Vrouwe aan: ‘Maria, Moeder van Onze Heer, vraag uw kind om bijstand voor mijn heer en voor ons allemaal als wij de aanval inzetten.’ Merlijn schreeuwde: ‘Val nu aan!’ en zij vielen het leger aan, waar iedereen vast lag te slapen. Merlijn deed zo'n harde wind opsteken dat er geen tent overeind bleef. De tenten vielen op de hoofden van de vijanden, zodat zij helemaal verdoofd waren. De christenen sloegen overal toe en doodden menig man voor de vijanden in de gaten hadden wie hen aanvielen. Er werd ‘Help!’ geroepen en veel gegild. [22872]

De edelen stonden op en trokken haastig hun wapenrusting aan, want die hadden zij hard nodig. Zij verzamelden zich voor de tent van koning Rioen, waar zij op de bazuinen lieten blazen. De christenen sloegen in dit gevecht wel twintigduizend heidenen dood. De rest joegen zij naar de tenten van de koning, waar de heidenen hun tegenstand boden. De ongewapenden bewapenden zich, terwijl het dag begon te worden. De bataljons trokken zich terug, ieder verzamelde zijn mannen om zich heen. Merlijn hief zijn banier en viel de reuzen aan. Toen koning Rioen de schade zag die hem aangedaan was, werd hij bijna gek van woede. Hij sprong op een groot paard en pakte een strijdbijl die zo groot en zwaar was dat één man hem maar net kon dragen. Hij ging bekijken wie vooraan en achteraan stond om hun moed in te spreken. Toen gaf Rioen Solinas de leiding over het eerste bataljon en droeg hij hem op zijn schande te wreken. Solinas, die uitermate sterk en dapper was, ging op weg. Merlijn zag hem aankomen en zei tegen Artur: ‘Zorg er nu voor dat de kus die uw lief u zo hartelijk gaf beloond wordt, zodat men zich uw daden voor altijd zal herinneren.’ Artur beloofde zijn best te doen. Toen kwamen de legers met grote kracht bij elkaar. Koning Artur verrichtte dappere daden en werd door iedereen nauwgezet bekeken. Hij viel Jonap aan, een buitengewoon grote reus. De reus zag hem aankomen en was niet echt bang, want Artur leek slechts een kind in ver-

houding tot de reus. Zij knalden op elkaar en Jonap doorstak Arturs schild. Van zijn kant stak Artur hem door schild en maliënkolder heen dwars door de schouder, maar de reus liet niet blijken dat hem dit deerde, zo groot was zijn moed. Zij vlogen nogmaals met de paarden op elkaar af, zodat de dieren met hen op de grond vielen. Daar bleven zij allebei een tijdje liggen tot zij weer bijkwamen. Van beide kanten viel men aan om de eigen leider te helpen. Er werd menige speer gebroken en menige klap uitgedeeld. De reuzen verloren veel meer mannen in het gevecht dan de christenen. Beide koningen werden weer op hun paard gezet, terwijl men elkaar hevig aanviel. [22942]

De ridders van de Tafelronde verrichtten wonderen in de slag en de tweeënveertig kameraden van Artur sloegen zoveel mannen dood dat het niet te tellen was. Zij dreven de Saksen achteruit tot achter hun standaard. Het strijdgewoel stokte op die plaats. Koning Arturs mannen deden het daar zo goed dat het een wonder zou zijn het te kunnen beschrijven. Veel Saksen schrokken van hen. Ridder Does deed het nog beter dan alle anderen, zoals wij vernemen. In de tijd van Uter Pandragoen en ook in die van Artur, die hij als ridder diende, was hij een goed en dapper ridder. Het verhaal vertelt over hem dat hij de neef van Perceval was, van moeders kant. Hij was de zoon van Jozefs zus Enisente, die Broens vrouw geworden was en bij wie Broen twaalfkinderen had, die Brittannië nog zeer goede diensten bewezen. Hij was ook familie van de dappere ridder Celidonis, de zoon van Nasciën die het grote wonder van de Graal voor het eerst aanschouwde, en verwant aan koning Pelles en zijn broer, die eveneens Nasciën heette. Deze Nasciën zorgde later lang voor Galaät, zoals dit boek u hiernazal vertellen.^{aanl}Nasciën leefde later op voorbeeldige wijze: toen hij het ridderschap eraan gaf werd hij een toegewijd kluizenaar. God schonk hem ook dat hij priester werd en de mis opdroeg. Hij bleef zijn leven lang kuis. Deze Nasciën maakte mee dat de engel hem naar de derde troon bracht, waar hij de Vader, de Zoon en de Heilige Geest

aanschouwde. Hij heeft sindsdien ook de *Geschiedenis van de Heilige Graal* eigenhandig geschreven in opdracht van Onze Heer en voegde die samen met het boek dat Merlijn Blasius liet schrijven.^{aant.} Later gaf hij ook koning Artur raad, toen Galehaut, die heerste over dertig koningen die hij met kracht overwon, hem zijn land wilde ontnemen.^{aant.} Hierna zult u dat allemaal wel horen, als het boek het u zal vertellen, maar ik moet nu naar mijn verhaal terugkeren waar ik het achterliet bij de strijd die men in alle hevigheid voerde. [23007]

Aangespoord door Merlijn verrichten Artur en de andere koningen heldendaden in de slag tegen de overmacht aan reuzen. Uiteindelijk komt het tot een confrontatie tussen Artur en Rioen.

Het gevecht tussen koning Artur en koning Rioen [LV]

[23493] Nu vertelt het verhaal dat koning Artur koning Rioen achtervolgde. Hij haalde hem in bij een bosje in een vallei en riep: ‘Laffe reus, schurk, draai om of u bent dood, ik ben hier maar alleen.’ Toen de gigant dat hoorde, minachtte hij Artur. Hij vond hem erg klein. Artur leek slechts een kind in verhouding tot de reus, die meteen zijn paard wendde. Rioen nam zijn strijdbijl ter hand en zijn schild, dat van het bot van een olifant was gemaakt. Koning Artur had een uiterst scherpe spies. Hij aarzelde niet, reed op Rioen af en stak hem door zijn schild en zijn maliënkolder. Hij bracht hem een wond toe aan de linkerzijde boven de heup, zodat het bloed naar beneden stroomde. Toen hij merkte dat hij gewond was, beet Rioen op zijn tanden. Zijn ogen draaiden weg van woede en hij hief zijn bijl op om koning Artur te slaan. Rioen was groot, sterk en krachtig en wel vijf meter lang. Tussen de ogen mat hij zeker twintig centimeter. Dat monster wilde toeslaan. Artur zag het en reed zo hard tegen hem aan dat zij allebei op de grond vielen. Meteen ston-

den zij weer op, koning Artur iets eerder, want hij was jong, tussen de zeventien en achttien, terwijl koning Rioen wel tweeënveertig was. [23536]

Artur trok Caliburnus, zijn goede zwaard, dat wel een brandende fakkel leek door het licht dat het uitstraalde. Hij sloeg de reus ermee, die zich met zijn strijdbijl verdedigde. Artur sloeg de bijl in tweeën, hoewel hij met ijzer omwonden was. Toen werd de reus kwaad en pakte hij een van de beste zwaarden ter wereld. Het boek zegt dat het zwaard aan Hereules toebehoorde, die er Jason mee leidde naar Colchis en het Gulden Vlies en er heel wat reuzen mee doodde in het land waar Jason zijn geliefde Medea heen bracht. Hercules leefde ten tijde van koning Adrastus en was later ook koning van de Grieken. Hij had het zwaard jarenlang in zijn bezit en daarna behoorde het aan Chodidinnus toe, de zoon van de koning van Calsedon.^{aant.} Vervolgens ging het van erfgenaam naar erfgenaam totdat koning Rioen het kreeg, want hij was van het geslacht van Hercules. Het zwaard heette Malmiadors. Zodra Artur het zag schitteren als het zonlicht wilde hij het hebben met heel zijn hart. Hij zei dat zijn dag goed zou zijn als hij het zwaard kon veroveren.^{aant.}[23571]

Koning Rioen sprak tegen de stilstaande Artur: ‘U bent zonder twijfel zeer dapper, heer ridder, al weet ik niet wie u bent, dat u mij alleen zo ver achterna rijdt. Omdat u zo dapper bent, zal ik u een hoofs aanbod doen, dat ik niemand ooit eerder deed: geef mij uw zwaard en wapenrusting, en vertel mij hoe u heet, dan zal ik u vrij laten vertrekken, want het spijt mij u te doden, omdat u mij zo jong lijkt.’ Geërgerd antwoordde Artur: ‘Denkt u dat ik mij zomaar over zal geven, omdat u groot bent en ik klein? Leg zelf uw zwaard en wapenrusting maar neer en kom mij genade vragen en u aan mijn wil onderwerpen. Ik beloof u niets anders dan de dood!’ Daarop lachte de reus en vroeg wie hij was en hoe hij heette. Koning Artur antwoordde: ‘Als u mij wilt vertellen wat ik u zal vragen, zal ik u de waarheid zeggen.’ Dat beloofde Rioen hem meteen. Koning Artur zei: ‘Ik

ben de zoon van Uter Pandragoen en heet Artur. Ik ben gekomen om dit land te beschermen omdat het mij toebehoort. Het is mij via een huwelijk gegeven door koning Leodegan. Al zijn leenmannen hebben het land van mij ontvangen en mij leenhulde gebracht.’ ‘Wat?’ zei koning Rioen, ‘bent u koning Artur, de zoon van Uter Pandragoen die Hengist doodde?’ ‘Ja,’ antwoordde hij, ‘en nu wil ik weten wie u bent en hoe men u noemt.’ [23616]

‘Ik zal het vertellen: ik heet koning Rioen en al het land behoort mij toe tot aan het gebied van de heidenen. Ook aan de andere kant zou het land van mij zijn als men er overheen kon gaan, maar dat kan niet zolang het verschrikkelijke beest daar verblijft. Er is daar een grenssteen die Judas daar neergeworpen heeft omdat hij het land tot dat punt veroverd had. De oude mannen zeggen dat zodra de grenssteen wordt verwijderd alle avonturen van Logres voorbij zullen zijn. Degene die de steen wegneemt, moet hem in de afgrond van Sathanië^{aantl} werpen, zodat hij nooit meer wordt gezien. Hij is van zodanige aard dat dat moet gebeuren. Nu weet u wie ik ben en hoe ik heet, maar ik zeg u ook dat ik niet meer zal eten zolang u leeft, want u heeft mij het leed aangedaan dat ik verjaagd ben. Dat komt allemaal door u en daarom zal ik mij hier en nu op u wreken.’ [23646]

‘Mijn God,’ sprak Artur, ‘dat wordt hongerlijden. Wees ervan overtuigd dat ik door uw hand niet zal sterven. Ik daag u uit: als u zo dapper bent, wreek u dan maar!’ Woedend kwam de reus op Artur af. Met zijn zwaard sloeg hij een stuk van zijn schild af. Artur reed op hem af en sloeg door zijn helm en hoofdkapje heen, zodat hij hem verwondde. Als het zwaard niet was gedraaid, had Rioen de wereld terstond verlaten. Toen de reus deze wond voelde, werd hij razend van woede. Hij reed naar Artur toe en wilde hem met zijn armen grijpen, maar Artur was hem te snel af en ontsnapte. [23667]

Ondertussen arriveren er hulptroupen ter plaatse. Artur en Rioen komen in een groter gevecht terecht. Als zij elkaar weer tegenkomen, slaat Rioen Arturzo hardop zijn schild dat zijn zwaard daarin blijft steken. Rioen vlucht dan weer weg. Artur is blij met het zwaard dat hij in zijn bezit heeft gekregen en laat het trots aan Ban en Bohort zien. Tijdens de nachtelijke schermutselingen krijgt hij alle kans ket uit teproberen. Het bevalt hem veel beter dan Caliburnus.

Koning Amant mengt zich in de strijd, maar koning Bohort rekt met hem af. Gedurende die gevechten creëert Bohorts tovenaarsbroer Gwinebant de magische dans en het zelf-schakende schaakbord. Deze wonderlijke avonturen zullen blijven bestaan tot er een ridder komt die nooit tegen de liefde zondigde. Bohort, Ban en Artur verlaten Leodegan om naar Bredegan te gaan. Daar ontmoet Artur Walewein en de jongelingen. Zij worden tot ridder geslagen en krijgen twaalf prachtige zwaarden uit de schat die op aanwijzing van Merlijn is gevonden. Artur maakt Walewein zijn 'conincstavel' en geeft hem het zwaard uit de steen, Caliburnus [Excalibur]. Merlijn gaat weer even bij Blasius langs. In Bredegan ontmoet Merlijn Morgaine, die hij in de nigromantie onderwijst.

Met Ban en Bohort, de ridders van de Tafelronde en de jonge ridders gaat Artur naar het vasteland. Zijn leger verslaat dat van Claudas en Frollo, zodat de belegering van Trebes [dat bij de Loire ligt] ongedaan gemaakt wordt. Met name Walewein verricht heldendaden in de gevechten. Merlijn zoekt zijn geliefde weer op. Ditmaal leert hij haar hoe zij mensen in slaap kan toveren.

Over Merlijn en Grisandoles en over de keizer van Rome [LXIII]

[26366] Het verhaal vertelt hier dat Walewein het land van Claudas verwoest had en weer naar de drie koningen terugkeerde. Daar ontmoette hij ook Merlijn, die bij zijn vriendin vandaan kwam. De rijke buit die Walewein meebracht uit Clau-

das' land verheugde hen zeer. Koning Ban nodigde koning Artur en alle anderen uit om met hem naar Gaunes te gaan. Daar bewees hij hun grote eer. Zij vierden daar drie dagen lang een geweldig feest. Van Gaunes gingen zij naar Roetsele, waar zij zich vlot inscheepten. Merlijn kwam met de drie koningen praten en droeg koning Artur op zo snel mogelijk met vierduizend van zijn beste mannen naar Carmelide te gaan. 'Maar Merlijn,' vroeg hij, 'zul je dan niet bij mij zijn op mijn bruiloft aldaar?' 'Jawel,' antwoordde Merlijn, 'maar u moet weten dat ik eerst nog weg moet gaan om een klus te klaren. Wees er echter van verzekerd dat ik bij u zal zijn als het zover is.' [26396]

Zo verliet hij de koningen en reisde hij naar het woud van Rome, dat uitgestrekt en woest is. In die tijd was er een keizer die een hooggeboren echtgenote had. Zij was de wellustigste vrouw van de wereld. Zij had met haar man de keizer een dochter die heel mooi was. Vanaf die tijd hield die dame twaalf jonge mannen in vrouwenkleren bij zich, die met haar naar bed gingen als de keizer niet bij haar was. Als de jonge mannen een baard kregen, liet zij hen een middeltje van kalk, koningsgeel en in urine gekookte mede op hun kin strijken, zodat de baard niet zou groeien. Zij liet hen hun haar lang dragen, gevlochten en gekruld, zoals jonkvrouwen dat plegen te hebben, en zij droegen lange slepende kleding, met windsels om het hoofd. Zo verbleven zij bij haar en woonden zij bij haar, zonder dat iemand hen doorzag. [26425]

Enige tijd daarna kwam er een jonkvrouw naar het hof, de dochter van een vorst. Zij was een dochter van de hertog van Alemanië en heette Avengnable. Frollo had haar verdrevén. Zij kwam naar Rome verkleed als jongen. Zij was groot van stuk en lang. Nadien werd zij in de huishouding van de keizer opgenomen als schildknaap. Zij diende hem zo goed dat hij haar meester van zijn huishouden maakte en waardeerde haar zo dat hij haar ridder maakte en bij de andere tweehonderd ongehuwde ridders liet wonen. Kort daarna werd zij drossaard van het land

en liet zij zich Grisandoles noemen, maar haar echte naam was Avengnable.^{aant.}
[26445]

Op een nacht droomde de keizer dat er een grote zeug door zijn paleis liep, zo groot dat hij haars gelijke nooit zag. De borstelige haren van de zeug leken hem zo lang dat zij over de grond sleepten. De zeug had een gouden kroon op het hoofd en hij had het idee dat hij haar eerder gezien had, maar durfde niet te beweren dat zij van hem was. Toen zag hij twaalf wolven uit zijn slaapkamer komen, die de een na de ander bij de zeug gingen liggen. De keizer vroeg zich af wat men aan moest met de zeug waar de wolven zo mee aan de gang waren geweest. Toen zei men dat zij niet waardig was onder de mensen te zijn. Haar vlees moest men niet eten en men zou haar veroordelen tot de vuurdood en de wolven ook. Toen werden zij op een grote hoop verbrand. Dit droomde hij en toen werd de keizer wakker. Hij wilde zijn droom niet aan zijn vrouw vertellen. [26473]

Die ochtend ging hij naar de mis. Bij thuiskomst trof hij zijn aanzienlijkste baronnen in zijn paleis aan. Men dekte de tafel af en ging eten, maar de keizer zat er de hele tijd in gedachten verzonken bij. De baronnen merkten dat op en het deed hun verdriet, maar zij zeiden er niets over. [26482]

Hoor nu over Merlijn, die alles van die droom wist. Hij arriveerde in de buurt van Rome en veranderde zich in het grootste hert dat men ooit zag, met een witte voet aan zijn rechterpoot en op zijn hoofd een enorm gewei met vijf takken. Het hert rende de stad Rome in alsof de hele wereld achter hem aan zat, zo bang zag het eruit. Toen de mensen het hert in de gaten kregen, werd het een hele heisa: groot en klein liepen het dier achterna met stokken, net zolang tot het op de plaats kwam waar de keizer zat te eten. De dienaren hoorden het lawaai en liepen naar het hert toe, dat zij zagen aankomen. Het hert snelde de zaal in, sprong op de tafel van de keizer en gooide eten en drinken omver. Na enige tijd sprong het dier van de tafel en knielde voor de keizer. Het hert zei: 'Keizer, waar pieker je over? Het baat je

niets, je zult niemand vinden die je droom kan duiden voor de wildeman hem je uitgelegd heeft.’ [26513]

Het hert liep weg, maar men sloot alle deuren en vensters. Daarop sprak het dier de juiste toverwoorden: alle deuren en ramen sprongen open, zo hard dat ze allemaal kapot gingen. Daarna sprong het naar buiten en vluchtte weer de stad door. Zij joegen het dier op, maar het liep de stad uit. Daar verloren zij het uit het oog, zodat zij onverrichter zake naar de stad terugkeerden. [26526]

De ontsnapping van het hert beviel de keizer helemaal niet. Hij liet overal omroepen dat hij degene die het hert ving zijn dochter tot vrouw zou geven, mits diegene een edelman was, met daarbij de helft van zijn bezit en na zijn dood zelfs alles. Heel wat jonkers gingen met spiesen op zoek naar het hert, maar dat was allemaal verloren moeite, zij zagen het dier nergens. Sommigen keerden toen weer terug, maar Grisandoles niet. Hij reed acht dagen in het bos heen en weer. Op de achtste dag was hij afgestegen en bad hij tot Onze Heer dat hij zou vinden wat hij zocht. Toen kwam het hert dat in Rome gezien werd, tevoorschijn en sprak: ‘Avengnable, je jaagt op een verzinsel. Je kunt je plan niet uitvoeren. Ga naar huis en haal varkensvlees, peper, melk, honing en brood, allemaal warm. Neem vier kameraden mee en een knecht die het eten kan bereiden. Breng alles naar dit woud en zoek hier de meest woeste plaats die je kunt vinden. Maak daar je tafel klaar en zet je eten bij het vuur, dan zal de wildeman komen. Je hoeft niet bang voor hem te zijn.’ [26565]

Daarna verdween het hert. Grisandoles verbaasde zich zeer hierover. Hij steeg op zijn paard en piekerde over het hert. Hij dacht dat het een geest was, omdat het dier hem aansprak met de naam waar zij langgeleden mee gedoopt was. Grisandoles reed naar een nabijgelegen dorp en sloeg in wat hij nodig had. Met vier kameraden is hij teruggegaan naar het bos, waar hij onder een eik een woeste plek aantrof. Daar maakten zij het eten

klaar en zetten zij een tafel neer, zoals het hert Grisandoles had opgedragen. Vervolgens verstopten zij zich. Merlijn, die van alles op de hoogte was, kwam daarheen, vermomd als een wildeman en met een stok om zich heen slaand tegen de ene boom na de andere. Zo kwam hij naar het vuur toe. De knecht die het vlees roosterde, schrok vreselijk. De wildeman begon zich bij het vuur ontzettend te krabben. Daarna pakte hij het vlees alsof hij buiten zinnen was en at het allemaal op. Hij greep de honing en het warme brood en stopte zich zo vol dat het leek alsof hij opzwol. Vervolgens ging hij bij het vuur liggen om zich te warmen en viel in slaap. [26599]

Grisandoles ging met zijn mannen naar de slapende woesteling toe en bond hem met een keten vast aan het zadel van een van hen. De wildeman werd wakker. Hij wilde opstaan en zijn stok grijpen, maar kon dat niet. Hij gedroeg zich alsof hij helemaal buiten zinnen was. Zij grepen hem, zetten hem op een paard en bonden hem vast aan het zadel, met achter hem degene aan wie hij vastzat en die hem om zijn middel vasthield. Toen keek de wildeman naar Grisandoles en Iachte. Grisandoles vroeg de wildeman stilletjes waarom hij lachte en nog meer dingen, maar deze gaf hem geen antwoord, behalve dat hij hem toevoegde: ‘Onnatuurlijke travestiet, giftige, stinkende bedrieger, verloochenaar van je naam, ik zal je niets vertellen voordat ik bij de keizer ben!’ Daarna zei hij niets meer. Grisandoles verbaasde zich daarover en voerde hem mee tot zij bij een klooster kwamen, waar veel arme mensen verzameld waren die brood wilden. [26630]

Bij de poort van het klooster Iachte de wildeman de armen uit. Grisandoles vroeg hem nogmaals waarom hij lachte. Hij antwoordde: ‘Opgedirkt persoon, knoop dit in uw oren: vanwege uw lichaam zal ik u niets meedelen voordat wij bij de keizer zijn.’ Grisandoles zweeg en zij reden door naar een kapel waar men de mis las. Grisandoles en zijn metgezellen stegen af en gingen naar de mis. Zij troffen daar een ridder aan met

zijn schildknaap, die de vastgebonden wildeman kwam bekijken. Hij vroeg zich af wat voor schepsel hij was. Daarna gaf de schildknaap zijn heer een klap, waarvoor de jongen zich schaamde nadat hij het had gedaan. Maar het was gauw gedaan met zijn schaamte toen hij weer op zijn plaats terugkwam, die hij had verlaten toen hij bij hen ging kijken. En de ridder deed er helemaal niets aan, terwijl de wildeman geweldig lachte. [26655]

Niet lang daarna kwam de schildknaap nogmaals tevoorschijn. Hij gaf zijn heer nog een dreun en weer lachte de wildeman. De ridder schaamde zich zeer, maar de schildknaap kon het niets schelen, zodra hij weer op zijn plaats zat. Nog een derde keer kwam de knaap naar zijn heer om hem te slaan. Ondertussen was de mis afgelopen. Grisandoles verliet de kerk en de ridder vroeg hem meteen wie hij was en wie degene was die hij vastgebonden meevoerde. Hij antwoordde dat hij in dienst van de keizer was: ‘Deze wildeman breng ik naar de keizer, omdat hij hem een droom moet uitleggen. Vertel mij nu eens, beste man, waarom uw schildknaap u hier drie klappen gaf en u daar helemaal niets tegen deed?’ De ridder sprak: ‘Hoe dat zit, zult u vernemen.’ Hij riep zijn schildknaap erbij en vroeg hem waarom hij hem sloeg. De jongen zei: ‘Ik zou er de verdrinkingsdood voor over hebben gehad, ik moest het doen.’ ‘Zou je mij graag nog meer slaan?’ ‘Nee heer, voor geen enkele beloning.’ Grisandoles was hier zeer verwonderd over. [26685]

De ridder wilde meegaan naar het hof om het wonder te horen dat de wildeman zou vertellen. Zo reden zij samen verder. Grisandoles vroeg de wildeman waarom hij lachte toen de schildknaap zijn heer sloeg. ‘Zwijg,’ zei deze, ‘opgedirkt figuur, bedrieger die door zijn bedrog menigeen verdriet heeft gedaan en de dood in heeft gejaagd. Je bent het scherpste scheermes dat er is. Vraag mij niets voor wij voor de keizer staan!’ Grisandoles durfde na dit antwoord niet door te vragen. [26699]

Zo reden zij voort tot zij in Rome aankwamen, waar al het

volk meteen uitliep om de wildeman te bekijken. Grisandoles leidde hem voor de keizer en zei: 'Heer, ik geef u hier in het openbaar een wildeman en u mag hem houden, want het heeft mij veel moeite gekost hem te pakken te krijgen, dat kan ik u wel vertellen.' De keizer beloofde hem te belonen: 'En de wildeman zal ik ook belonen als hij bij mij wil blijven.' 'Ja, dat wil ik,' sprak de wildeman. 'Hoe kan ik erop vertrouwen,' vroeg de keizer, 'dat je hier bij mij wilt blijven?' 'Dat zal ik u zeggen,' antwoordde de wildeman, 'ik zal het u zweren op mijn christelijke geloof.' 'Ben je een christen?' vroeg de keizer snel. 'Ja,' antwoordde hij, 'een wildeman verwekte mij toen mijn moeder verdwaald was in het woud van Broceliande. Er kwam een wildeman naar haar toe, had gemeenschap met haar en verwekte mij daar. Daarna ontvluchtte zij hem en kwam zij weer thuis. Nadat zij van mij bevallen was, liet zij mij dopen. Toen ik groot geworden was, zocht ik het bos op, want mijn natuur deed mij veel naar mijn vader verlangen. Zo liep ik dan door het woud als een wildeman, door de aard die ik van hem meekreeg. Nu hebt u vernomen hoe ik christen geworden ben.' [25735]

De keizer sprak: 'Ik zal u losmaken, als u mij hier wilt beloven mij niet te ontvluchten.' Hij beloofde de keizer dat meteen trouw. Daarna vertelde Grisandoles de keizer van begin tot eind wat er met de wildeman gebeurd was. De keizer vroeg hem ook het nodige en nog wat andere dingen die hij graag wilde weten. Merlijn zei: 'Ik ben niet van plan u de informatie te onthouden, maar laat eerst al uw baronnen hier komen, anders kan ik het niet vertellen. Ten overstaan van hen allen zal ik u uw droom uitleggen en nog wat meer.' De keizer liet zijn baronnen halen, waarvan er al heel wat op het gedoe waren afgekomen. Toen zij er allemaal waren, vroegen zij de keizer waarom hij hen had laten komen. 'In Gods naam, heren, dat zal ik u zeggen: ik heb vreemde dingen gedroomd en die zal deze wildeman mij uitleggen. Nu wil ik daaraan niets doen zonder u. Ik wil dat u het allemaal hoort, daarom heb ik u ontboden.' Vervol-

gens vroeg de keizer aan de wildeman: ‘Wil je mij iets vertellen over mijn droom, dan vraag ik je dat nu te doen.’ ‘Ja,’ antwoordde hij, ‘maar laat eerst de koningin komen met al haar hofdames.’ Men liet hen allemaal halen. Toen zei Merlijn: ‘Heer keizer, u moet mij beloven, ten overstaan van al uw baronnen, dat u mij vrij zult laten vertrekken, dan zal ik uw droom voor u duiden.’ Hij beloofde het hem met al zijn mannen erbij. [26775]

De wildeman zei: ‘Heer, u lag destijds bij uw echtgenote en droomde dat u een zeug met borstelhaar zag met op het hoofd een gouden kroon.’ Hij beschreef alle details verder, zoals u hiervoor hoorde. Nadat hij dat allemaal verteld had, vroeg hij: ‘Heer keizer, wat denkt u, heb ik mij ergens vergist?’ ‘Nee, helemaal niet,’ antwoordde hij. ‘Heer,’ opperden de baronnen, ‘aangezien hij dit zo goed heeft beschreven, zal hij u ook de waarheid over de betekenis van uw droom vertellen.’ ‘Zeker,’ beaamde de wildeman, ‘ik zal de droom zo duiden dat u het met eigen ogen zult aanschouwen.’ ‘Zeg het dan maar,’ zei de keizer. ‘Graag, heer,’ sprak hij, ‘luister: de zeug die u aan het begin zag, dat is uw vrouw, de keizerin, en haar lange borstelige haar staat voor haar lange slepende kleding. De kroon die de zeug op haar hoofd had, duidt de kroon van uw vrouw aan. Als u het zou willen, zou ik het hierbij kunnen laten.’ [26802]

De keizer beval: ‘Kwijt u volledig van uw belofte!’ Toen vervolgde de wildeman: ‘De twaalf wolven, heer, die u uit uw kamer zag komen, dat zijn deze twaalf jonkvrouwen, die uw vrouw onderhoudt. Maar het zijn geen jonkvrouwen, het zijn allemaal mannen. Laat hen maar uitkleden, dan ziet u de waarheid. U moet heel goed weten: als u er niet bent, liggen zij steeds bij haar. Nu heeft u uw droom gehoord.’ [26814]

De keizer kon geen woord uitbrengen, zo kwaad was hij dat zij vrouw hem zo ontrouw was. Hij zei tegen Grisandoles: ‘Trek deze personen al hun kleren uit. Ik wil dat mijn baronnen het aanschouwen.’ De drossaard deed dat meteen. Toen zij ontkleed waren, zag men dat het allemaal mannen waren. Dat ver-

baasde iedereen zeer. Vervolgens vroeg de keizer de verzamelde baronnen wat hij daaraan moest doen en zij beraadden zich daar lang over. Tenslotte werden zij het erover eens dat men hen in het openbaar zou moeten verbranden, omdat zij hun heer ontrouw waren: ‘Daarom hebben zij dat zeker verdiend.’ De keizer liet het vuur gereedmaken midden op het plein. Vervolgens liet hij de handen van de keizerin vastbinden en haar met alle anderen in het vuur gooien. Hij liet haar midden in het hofverbranden. Zo nam de keizer wraak op zijn vrouw en haar minnaars. [26842]

Deze gebeurtenis was groot nieuws in het hele land. Menigeeen prees de wildeman en vond dat hij een geweldige waarzegger was. Nadien vroeg de keizer hem vriendelijk of hij hem wilde vertellen waarom hij zo hard moest lachen zodra hij bij de abdij kwam, en bij de kapel waar hij lachte om de schildknaap die zijn heer sloeg. En hij lachte ook toen de keizerin de zaal binnenkwam. ‘De reden daarvoor, dat vraag ik u, wilt u mij die niet vertellen?’ Toen antwoordde Merlijn: ‘Over deze zaken, heer, zal ik u inlichten: dat ik de eerste keer lachte, was omdat ik door een vrouw gevangengenomen werd met behulp van haar slimheid en haar kracht, terwijl dat alle mannen niet lukte. U moet weten dat Grisandoles hier een van de mooiste vrouwen in uw rijk en een kuise maagd is. Bij de abdij lachte ik omdat er daar een enorme schat voor de poort ligt. Daar zaten degenen die liefdadigheid vroegen bovenop. Er lag meer rijkdom onder hun voeten dan vandaag de dag de hele abdij waard is. Grisandoles, moet u weten, die in waarheid Avengnable heet en naar een jonkvrouw is vernoemd, vroeg mij ook waarom ik lachte. Ik antwoordde haar in nogal bedekte termen en liet haar weten dat zij zich als man voordeed maar een vrouw was. Daarop sprak ik haar in het geheim aan. Alles wat ik tegen haar zei was waar, want het is waar dat veel mannen door vrouwen worden bedrogen en dat door hen veel steden verloren gaan en landen verwoest worden. Ik zeg dit echter niet omdat iets aan haar mij

niet bevalt of omdat er enige boosaardigheid in haar schuilt. U hebt zelf ondervonden dat menigeen door vrouwen te schande wordt gemaakt, maar maak u nu verder geen verwijten over uw vrouw. Al is dit gebeurd, zij heeft het verdiend. Neem daarom geen wraak op andere vrouwen, want vrouwen die niet een of andere man kwaad berokkend hebben, zijn dun gezaaid. Zolang de wereld bestaat en verder draait, zal de vrouw steeds slechter worden. Dat komt door de zonde van de wellust, want de vrouw heeft een bepaalde gewoonte: al heeft zij de beste man van de wereld, dan meent zij nog de slechtste te hebben die er is. Dit komt door de zwakte die in de vrouw zit. Maar dat moet geen reden zijn om op alle vrouwen boos te zijn, want er zijn er nog genoeg te vinden die trouw zijn. En al bent u nu door een vrouw bedrogen, u zult een andere vinden, die het zeker waard zal zijn hier keizerin te worden. Als u mij wilt geloven, zult u er beter van worden. [26919]

Er is een voorspelling die zegt dat de grote draak weg zal vliegen uit Rome en het koninkrijk Brittannië wil veroveren en onder zijn heerschappij brengen, tegen de zin van de tortelduif die de draak onder haar vleugel opgevoed heeft. Zodra de draak vertrekt om het grote Brittannië aan te vallen, zal hem een leeuw tegemoetkomen en tegen hem vechten, terwijl er een trotse en overmoedige stier bij komt, die de leeuw heeft meegebracht en die de draak dood zal steken met zijn horens. Zo zal de leeuw van zijn probleem bevrijd worden.^{aant} Ik zal u niet uitleggen wat het betekent dat ik verteld heb, want ik ben niet verplicht dat te duiden. Maar het zal gebeuren in uw regeerperiode, pas ervoor op en hoed u voor verkeerd advies, want daar zult u veel mee te maken krijgen in deze situatie.

Vervolgens, mijn gelach bij de kapel was niet vanwege de klap die de schildknaap gaf aan zijn heer, maar dat was omdat de voet van de schildknaap boven op een grote schat stond. Hij bemerkte om die reden niet dat hij erbovenop stond. De klap duidt overmoed aan, omdat men door grote rijkdommen alles

vergeet en niemand meer kent. Zelfs om God of de eigen moeder geeft men niets meer dan de schildknaap om zijn heer. Rijkdom maakt de mensen vals en onbetrouwbaar bovendien. En als hen iets overkomt, zweren zij God en al Zijn heiligen af en zeggen zij dat zij Hem niet dankbaar zijn voor wat Hij hun aandoet. Dat komt allemaal door de overmoed, omdat die mensen hechten aan bezit. [26965]

De tweede klap waar ik om moest lachen, staat voor de rijke woekeraar, die in zijn geld baadt en zijn burens uitlacht. Hij leent geld tegen beloning en wacht af tot hij zijn klant te pakken krijgt. Dat is zijn beroep. Als hij hem in handen heeft, wil hij het zijne meteen terug hebben en dan geeft diegene hem wat hij wil. [26975]

De derde klap staat voor de valse advocaten die hun burens uit afgunst in het verderf storten, omdat die mensen het overal goed doen en nergens bang voor zijn. Als de advocaten dat weten, zoeken zij valse beschuldigingen die zij hun kunnen aanwrijven en gaan zij het geding aan omdat zij wat van hun bezit willen hebben. Daarom zegt men: 'Een slechte buur maakt zijn omgeving het leven zuur.' [26987]

Nu weet u waarom de klappen uitgedeeld werden. God, die van alles op de hoogte is, liet dit vooral gebeuren omdat Hij wilde dat de mens op dit soort dingen zou letten. De mens zou er in het vervolg de moed niet meer toe hebben, want rijkdom en bezit zijn niet anders dan de dood voor de ziel, aangezien deze zaken de mens in de schoot van de duivel brengen. [26999]

Weet u waarom ik lachte toen de keizerin hier arriveerde met haar twaalf trawanten? Dat was louter en alleen om haar en haar zonde te minachten, omdat zij een prima echtgenoot had en toch met twaalf schurken omging, aan wie zij haar lichaam gaf. Zij meende dat zij dat haar hele leven zou kunnen volhouden zonder dat iemand erachter zou komen. Dat deed mij verdriet omwille van u en van uw dochter, die zeker door u verwekt is, en die, dat moet u weten, later niet naar haar moeder zal aarden.

Nu weet u waarom ik alles op deze manier heb gedaan. Ik wil nu snel vertrekken.’
[27017]

De keizer zei: ‘Blijf nog even bij mij, want ik wil weten of het waar is van Grisandoles en de schat.’ De wildeman stemde daarmee in en liet Grisandoles ter plekke voor de keizer uitkleden. Toen zag men naar waarheid dat het een prachtig mooie vrouw was. De keizer verwonderde zich uitermate hierover. Hij vroeg ook nog aan de wildeman wat hij nu moest doen, want hij had hem zijn dochter tot echtgenote beloofd, evenals de helft van zijn koninkrijk en na zijn dood zelfs alles: ‘Ik wil mijn belofte gestand doen.’ Merlijn antwoordde: ‘Ik zal het u vertellen, indien u mijn advies wilt opvolgen. U zult daar nietslechter van worden.’ De keizer zei ja en Merlijn ging door: ‘Dan adviseer ik u dat u nu Avengnable tot vrouw neemt, want zij is de dochter van Mathenes, de hertog van Salerno. Hertog Frolo heeft haar onterfd, evenals haar vader en moeder en hun zoon. Daarom zijn zij alle drie gevlucht naar een stad in de Provence. Laat hen opzoeken en hun vervolgens het erfdeel teruggeven, dat hun ten onrechte ontnomen is. Geef uw dochter dan Avengnables broer als wettige echtgenoot, aangezien hij dapper en ook knap is.’ De baronnen beraadden zich en volgden het advies van de wildeman op. [27055]

De keizer vroeg hem daarna hoe hij heette en waar het hert vandaan kwam. ‘Heer, zwijg daarover, dat verzoek ik u!’ ‘Wilt u ons verder nog iets vertellen?’ vroeg de keizer. ‘Ja, heer,’ zei hij, ‘over de gekroonde, moedige leeuw en de woeste, trotse draak zal ik u op nog een andere manier vertellen, zodat u het beter zult onthouden.
^{aant.} Het is waar dat de voorspellingen overal aangeven dat het grote everzwijn van Rome, dat wordt aangeduid door de draak, de gekroonde leeuw zal aanvallen in het bloeiende Brittannië, tegen het gebod van de tortelduif met het gouden hoofd in, die zijn geliefde zal zijn. Maar de ever en zijn partij zullen zo overmoedig zijn dat zij in Gaule zullen komen vechten tegen de geweldige gekroonde leeuw, die daar met al zijn

kinderen zal zijn. Daar zal een kind van de leeuw het everzwijn doden, zonder twijfel. Daarom raad ik u aan niet tegen het verbod van uw echtgenote in te gaan, als u haar eenmaal hebt gekroond. Houdt u zich hier niet aan, dan zal dat u vaak en ernstig schaden. Geef mij toestemming om te vertrekken, heer, want ik heb u nu alles verteld.’ [27086]

De keizer gaf hem verlof om te gaan, maar voor de wildeman vertrok, schreef hij op de deur van de zaal in het Hebreeuws: ‘Ik maak aan allen bekend dat de wildeman die de droom van keizer uitlegde, Merlijn was. Hij was ook het hert dat men door de stad achtervolgde en dat tegen de keizer en Grisandoles sprak.’ Toen vertrok hij uit Rome en ging hij naar Blasius, zijn leermeester. [27099]

Merlijn vertelt Blasius over zijn avonturen in Rome, maar weet ook te melden dat koning Ban een zoon (Lanceloet) heeft verwekt die de beste ridder van zijn tijd zal worden. Blasius schrijft alles op. Arturs vijanden voeren strijd tegen de Saksen, maar weten hen niet te verslaan. Artur keert terug van het vasteland en voegt zich weer bij Leodegan in Tornas. Als Merlijn gearriveerd is, trouwt Artur met Genevere. Het bruiloftsfeest wordt onder meer opgeluisterd met een toernooi waarin Walewein en zijn jonge ridders de Tafelronde-ridders de baas zijn. 's Nachts proberen de handlangers van de andere Genevere de koningin te ontvoeren, maar Bretel en Ulfijn zijn al door Merlijn gewaarschuwd en steken er een stokje voor. Koning Loth heeft het plan opgevat de koningin te ontvoeren om haar te ruilen tegen zijn eigen echtgenote. Hij valt Artur aan als deze met zijn vrouw op weg is naar Logres. Juist op tijd komt Walewein hen te hulp. Hij steekt zijn vader van het paard en zorgt ervoor dat Loth zich met Artur verzoent. Met Genevere aan zijn zijde houdt Artur een prachtige hofdag.

Over de belofte van koning Artur en over de Tafelronde-ridders, en over de belofte van heer Walewein en zijn kameraden [LXVIII]

[28493] Hier vertelt het verhaal dat koning Artur na afloop van de maaltijd de volgende woorden sprak: ‘Heren, ik dank u allen zeer dat u naar mijn hof gekomen bent om mij te eren. Ik beloof hier, ten overstaan van deze baronnen, dat ik voortaan, wanneer ik hof houdt op een feestdag en mijn kroon draag, niet zal eten als ik niet eerst van een avontuur hoor, wat het ook moge zijn. Ook beloof ik dat ik degenen die een avontuur naar voren brengen zal laten bijstaan door een ridder van mijn hof als zij daar behoefte aan hebben, om zo mijn lof en die van de ridders van mijn hof te vergroten. Ik wil mij hieraan houden zolang ik leef.’ [28513]

De ridders van de Tafelronde hoorden wat Artur beloofde en zeiden tegen elkaar dat zij hier een belofte aan toe moesten voegen. Zij vroegen vervolgens Nasciën het woord voor hen te doen. Hij ging naar de koning toe. Hij sprak zo luid en duidelijk dat iedereen in de zaal het hoorde. ‘Heer koning,’ zei Nasciën, ‘de ridders van de Tafelronde willen ook een belofte doen: er zal nooit een jonkvrouw in het hof komen vragen om hulp tegen een ridder alleen, of er zal een ridder met haar meegaan, waarheen zij hem ook wil leiden, en zich zo inzetten dat men haar recht zal doen wat betreft het onrecht dat haar is aangedaan.’ Koning Artur vroeg meteen of zij allemaal wilden zweren wat Nasciën verwoord had. Zij beaamden dat allemaal. Toen zwoeren zij die belofte te houden tot hun dood. Iedereen was blij. [28540]

Walewein zocht zijn metgezellen op en zei dat als zij hem wilden volgen in wat hij hun zou aanraden, zij daarmee allemaal eer zouden behalen, waar men er ook over sprak. Zij gingen allemaal meteen akkoord. Hij liet hen zweren. Zij waren met tachtig man en hij nam hen allemaal mee naar de koningin en zei: ‘Vrouwel! Deze ridders en ik komen naar u toe en

vragen u ons in uw hofhouding op te nemen om uw ridders te zijn. Voortaan zullen wij op elke plaats waar wij komen, zeggen dat wij uw ridders zijn.’ De koningin bedankte Walewein hartelijk en ook alle anderen, en sprak: ‘Ik neem u allemaal in mijn hofhouding op als mijn mannen en vrienden. Moge God mij zolang laten leven dat ik u kan bedanken voor uw belofte en voor de eer die u mij bewijst.’ Walewein antwoordde: ‘Nu is duidelijk, vrouwe, dat wij uw ridders zijn. Wij willen u een belofte doen: als er iemand in uw hof komt die u om hulp vraagt vanwege een probleem of onrecht dat hem is aangedaan, dan zal een van uw ridders eropaf gaan, mits het om één tegenstander gaat, waar hij ook maar heen moet. Bovendien zullen degenen die om hulp vragen mogen kiezen welke ridder zij willen en over hem beschikken zolang zij hem ook maar enigszins nodig hebben. Als hij binnen een maand niet terugkomt, gaan wij hem allemaal zoeken gedurende een jaar en een dag, tot hij aan het hof kan terugkomen. Hij moet dan alle avonturen die hem in die periode zijn overkomen vertellen, of ze nu goed of slecht zijn verlopen. Wij zullen op de relieken zweren te zullen vertrekken en terug te keren naar het hof.’ Koning Artur was uitermate in zijn schik met de belofte die hij Walewein hoorde uitspreken. De koningin was vanwege deze belofte een van de gelukkigste mensen van het hof. [28594]

Toen Artur zag hoe blij de koningin was, zei hij: ‘Vrouwe, ik wil dat deze groep u nog meer welgezind wordt, want ik wil, vrouwe, dat u al mijn rijkdom ter hand neemt en daarmee doet wat u goed en passend vindt. Aangezien God u in uw leven een zo fraai gevolg heeft gegeven, wil ik dat u uitdeelster zult zijn en geschenken zult geven wanneer u de tijd daarvoor gekomen acht.’ De koningin knielde aan de voeten van de koning om hem voor die eer te danken. Daarna riep zij Walewein bij zich en zei dat zij wilde dat men vier klerken zou benoemen om voortaan alle avonturen op te schrijven die de ridders van het hof ten deel vielen, zodat zolang de wereld bestaat men

hun avonturen zou kunnen lezen. Zo werden er vier klerken aangesteld om vanaf dat moment de avonturen op te tekenen. Tot nu toe had Blasius alles opgeschreven wat Merlijn heeft meegedeeld, voortaan schreven de klerken de avonturen op.^{aant.}[28622]

Walewein beloofde bovendien nog dat wanneer hij van een avontuur hoorde, hij het zou opzoeken met zijn kameraden, zodat zij de waarheid over het avontuur aan het hof zouden kunnen vertellen. Dit beloofden al Waleweins metgezellen en ook de ridders van de Ronde Tafel. Vanaf die dag werden Walewein en zijn voortreffelijke kompanen de ridders van de koningin genoemd. Bovendien kreeg Walewein de eretitel ‘vader van de avonturen’,^{aant.} omdat hij de avonturen waarop deze belofte betrekking had tot een goed einde bracht. [28638]

Na alle beloften en de maaltijd vertoonde ieder die dat wilde zijn kunsten. Met veel plezier kwam Dagenet van Carlioen naar voren. Hij had geweldig veel lol, terwijl groot en klein toekeek. Hij was half gek: hij buitelde, hij zong, hij gilte en riep met luide stem: ‘Morgen gaan we het avontuur zoeken op de weide hier buiten. Laat u zien! Wie wil er nu binnen blijven zitten? Heer Walewein, zult u het wagen daar te verschijnen met uw ridders? Nee, vast niet. Heren van de Tafelronde, zult u mij morgen durven volgen als ik vooruit zal rijden? Nee, u heeft het hart niet.’ Dat alles riep Dagenet, die buitengewoon bangig was. Hij ging zich ongetwijfeld nog meermaals bewapenen en reed dan rond in een bosje, waar hij zijn schild in een boom hing om het vervolgens met zijn eigen zwaard te bewerken, zodat hij het kloofde en de verf eraf sloeg. Vervolgens kwam hij dan naar het hof om te zeggen dat hij een ridder of twee gedood had. Maar als hij een gewapende ridder had zien rijden die hem aangesproken had, dan was hij gevluht zo snel hij kon. Ook had hij dikwijls ridders in de gaten gehouden, die te paard peinsden over dingen die met hen waren gebeurd. Dan reed hij zwijgend naar hen toe en pakte hen bij de teugel. Hij poch-

te dat hij hen gevangengenomen had en schepte daar flink over op. Zo zat Dagenet in elkaar. Hij was een knappe ridder van een aanzienlijk geslacht. Hier zwijg ik er nu verder over om u van het toernooi te vertellen dat de ridders onderling uitvochten. [28682]

Om de festiviteiten luister bij te zetten wordt er een toernooi georganiseerd, waarin de jonge ridders van de koningin het tegen de gevestigde orde van de Tafelronde opnemen. Het toernooi loopt uit de hand omdat de oude garde onoorbare middelen gebruikt om niet het onderspit te delven. Walewein en de zijnen trekken nu ook hun scherpe strijdwapens. Er vallen veel gewonden en zelfs doden. Het gevecht wordt tot in de stad voortgezet. Het kost koning Artur grote moeite Walewein tot bedaren te brengen en de strijd te laten ophouden. Uiteindelijk bemiddelt de koningin tussen Walewein en de Tafelronde-ridders, met als resultaat dat hij hun vergeeft. Hij wordt meester van de Tafelronde. Artur besluit de ridders aan zijn hof niet meer tegen elkaar te laten vechten. Het bericht doet de ronde dat de Heilige Graal en Lans in het land zijn en door de beste ridder gevonden kunnen worden. De ridders van de Ronde Tafel richten zich op die zoektocht.

Nu zij bondgenoten zijn geworden, willen koning Artur en koning Loth proberen de andere koningen aan hun kant te krijgen om samen de Saksen te verjagen. Loth en zijn zoons gaan naar de andere Britse koningen toe. Bij een schermutseling onderweg verovert Walewein het prachtpaard Gringalet op de Saksische koning Clarioen. Listonas, de zoon van de Graalkoning Pelles, wordt gered van de Saksen en voegt zich bij Waleweins gezellen, evenals zijn broer Elisier, die Waleweins schildknaap wordt.

In september vergadert koning Loth met zijn voormalige bondgenoten in Aronsdeel in Schotland. Zij besluiten vrede te sluiten met koning Artur om samen de Saksen aan te kunnen vallen. De strijdmachten zullen samenkomen te Salisbury. Merlijn zal ervoor zorgen dat daar dan ook extra troepen van het vasteland de christenen

bij komen staan, terwijl Artur al zijn manschappen bijeenbrengt. De Saksen maken zich op voor de strijd.

Hoe de koningen samenkomen te Salisbury en hoe er vrede gesloten wordt tussen koning Artur en de andere vorsten [LXXII]

[32225] Het verhaal vertelt nu dat op het veld van Salisbury alle vorsten samengekomen waren. De eerste van hen was hertog Escan van Cambenic, die negenduizend goedbewapende en dappere mannen meebracht. Vervolgens kwam Tradeliant van Cornwall met elfduizend man; daarna koning Clarioen met achtduizend strijders en een witte banier met een rood kruis erop. Alle anderen hadden dezelfde vlag. Clarioen verbleef bij de koning van de honderd ridders. Daarna kwam koning Beliant met tienduizend ridders en na hem koning Carados, die lid was van de Ronde Tafel maar sinds de strijd begon niet bij Arturs mannen was geweest. Hij had tienduizend man bij zich. Toen kwam koning Brangores, die vanwege Onze Heer gekomen was om tegen de heidenen te strijden en hij bracht tienduizend man mee. Vervolgens arriveerde Minoras, de drossaard van de koning van Driënde. Hij was door koning Lac gestuurd om de vergeving van zonden te verkrijgen die de pauselijke legaat in Gods naam had afgekondigd in het hele land. Hij voerde zeventuizend dappere mannen aan. De drossaard van koning Pelles kwam aan met zesduizend man die de koning omwille van God daarheen zond. Daarna kwam koning Pellinors drossaard, gezonden door de koning, met zesduizend man in naapi van God. Toen arriveerden de drossaard van koning Alein, die voor God zesduizend soldaten naar de strijd stuurde, en Galehaut, de zoon van de reuzin, die van het verre eiland kwam en voor God tienduizend man meebracht. Agigner kwam ook aan, de drossaard van Clamadeus, met vijfduizend man. [32276]

Toen deze vorsten, die omwille van God gekomen waren,

gehuisvest waren, gingen de tien baronnen naar elk van hen toe. Zij bewezen iedere vorst eer en dankten hem voor zijn komst om het land te beschermen. Vervolgens arriveerde koning Cleolas met zeventuizend man, en daarna hertog Belias met zeventuizend manschappen en Marganores, de drossaard van de koning van Sorelois, met zeventuizend man. Al degenen over wie ik hier lees, kwamen voor God. [32292]

Merlijn ging naar koning Artur toe: ‘Kijk nu eens, edele en dappere koning Artur, wat God allemaal voor u heeft verricht. Hij heeft u hier geweldige hulpstroepen gestuurd om u en de christenen bij te staan. Met recht moet u Hem danken en loven, altijd en overal.’ De koning antwoordde: ‘God is zijn zondaars niet vergeten, dat kan men aan mij wel zien: Hij heeft overal en altijd achter mij gestaan, daar moet Hij duizendvoudig voor gedankt worden. Hij zal mij in de toekomst ook bijstaan, dat geloof ik vast, want ik vertrouw mij helemaal aan zijn genade toe, opdat Hij mijn lichaam en ziel zal redden.’ Merlijn beaamde: ‘Het vaste geloofdat u altijd heeft gehad zal u helpen en ik raad u aan dat u altijd even standvastig zult blijven in uw geloof. Dat zal u overal de overwinning bezorgen.’ ‘Merlijn,’ zei hij, ‘God moet weten dat ik Hem nooit zal afzweren, hoe bang ik ook ben.’ [32320]

‘Heer,’ vervolgde Merlijn, ‘nu moet u bedenken wat u wilt doen met de vorsten die hier zijn gekomen.’ De koning antwoordde: ‘Ik zal handelen naar uw advies, want zonder uw raadgevingen zou ik hieraan niet kunnen beginnen.’ ‘Heer,’ zei Merlijn, ‘u moet nu naar de belangrijke heren die hier aangekomen zijn, toe gaan en hen bedanken voor de omvangrijke hulpstroepen die zij u hier gebracht hebben. Vooral degenen die uw leenman niet zijn, moet u uw erkentelijkheid tonen. God betoonde nooit eerder een vorst de eer dat hij over zoveel goede manschappen kon beschikken als hier nu bijeengekomen zijn. Nooit meer zullen zoveel dappere mannen op dit veld of in deze omgeving samenkomen, behalve op de dag dat het kind de vader

zal doden en de vader het kind.^{aant.} Dat zal op deze plek gebeuren en dan zal het land van Brittannië zonder kind en vader achterblijven. Nooit zal de schade goedge maakt worden. Op diezelfde dag zullen alle bisschoppen de rouw aannemen, en dat is niet verwonderlijk aangezien de heren en menig edelman hun einde zullen vinden. Ik zeg u ook dat er nog nooit zo'n grote veldslag was als de slag die hier nu zal plaatsvinden.' [32355]

De koning vernam dat de vader zijn kind zou doden en het kind de vader, en dacht daarover na. Hij werd er verdrietig en bezorgd van, omdat het land zonder troonopvolger en leider zou achterblijven. Hij vroeg Merlijn vriendelijk of hij hem deze dingen duidelijk wilde uitleggen, want hij zou het graag precies willen weten. Merlijn antwoordde: 'Heer, u zult er niet meer over te weten komen dan wat ik over de leeuw vertelde, die onge kroond zal zijn en die drie leeuwen mee zal brengen waarvan de derde geen kroon zal dragen. Deze drie zullen het boosaardige gebroed van Logres doden. Vraag mij niets meer,' zei hij, 'maar ga naar de baronnen zoals ik u gezegd heb.' 'Graag,' antwoordde Artur. [32378]

Hij steeg op en nam de koningen Ban en Bohort mee, evenals Sagrimor en Keye, Ywein de grote, Gaheriës, Galescins en Gariët. Met hen reed koning Artur van tent naar tent. Hij bedankte elke vorst afzonderlijk voor zijn komst.

Ondertussen zal ik u vertellen over koning Loth, die de vorsten samen had gebracht, zoals ik u meedeelde. Eenmaal aangekomen in Salisbury waren zij in de tent van koning Loth bij - eengekomen. Zij begroetten elkaar hartelijk. Daarna gingen de edelen op een kostbare bank zitten. Toen zij daar zaten te praten, kwam Merlijn naar hen toe. Zij stonden voor hem op en heetten hem welkom. Hij bedankte hen: 'God, die macht heeft over alles, moge hier zijn macht gebruiken om de Saksen die u grote schade berokkenen, te verdrijven uit uw midden.' 'Bij God,' antwoordden de baronnen, 'de schade is nu al enorm.' 'Die zou nog veel groter zijn, als de geweldige hulptroepen hier

niet zouden zijn die God ons gezonden heeft en die bestaan uit dappere mannen die omwille van God hierheen zijn gekomen. Daarvoor mag u God dankbaar zijn!’ sprak Merlijn. ‘Ook zeg ik u dat wij in staat zijn een grote oorlog te beëindigen als wij alle- maal tot één partij behoren; zo niet, dan zal het slecht aflopen. Het zou een goede zaak voor ons allemaal zijn als er vrede gesloten werd tussen u en koning Artur, die ons aller heer is. Wij zouden daardoor meer ontzag voor hem hebben.’ [32426]

Koning Loth voegde daaraan toe: ‘Heren, zo waarlijk helpe mij God, Merlijn heeft goed gesproken, want de vrede zou eervol voor u zijn, jegens God en voor de wereld. Nooit zou u ergens zo eervol kunnen handelen.’ Koning Uriëns sprong boos op en zei: ‘Verduiveld, heer koning, wat zegt u nu? Wij hebben een wapenstilstand afgekondigd totdat de Saksen zijn verdreven. Als zij weg zijn, zullen wij doen wat ons goedgeeft, en nu wilt u ons ompraten om dit te doen? Ik doe daar niet aan mee. Ik weet niet wat de anderen doen, maar als zij ermee instemmen, acht ik hen allen meinedig.’ ‘Eerlijk,’ zei koning Neutres, ‘ik sluit geen vrede, als dat niet samen met u en de anderen gebeurt.’ Hetzelfde zeiden zij allemaal, tot woede van koning Loth, die zich echter stilhield. Daarna sprak Merlijn: ‘Heren, ik zeg u, boosheid is niet goed op dit moment.’ [32454]

Terwijl zij daar praatten, kwam koning Artur met de koningen Ban en Bohort bij de tent waarin de vorsten zaten. Koning Loth sprong overeind toen hij koning Artur zag: ‘Heren, hier is mijn heer, koning Artur!’ Toen sprongen zij allemaal op, omdat hij de koning was, maar hij had hen al gegroet voordat zij waren opgestaan en zei uiterst vriendelijk: ‘Dit hele gezelschap is welkom.’ Zij antwoordden hem allemaal dat God het hem zou lonen. Nadat zij allemaal waren gaan zitten, bedankte de koning hen dat zij gekomen waren voor zijn strijd om de Saksen te verdrijven. ‘Zij hebben de christenen grote schade berokkend. Laat ons er nu een eind aan maken en ons gaan klaarmaken.’ ‘Heer,’ zei Loth meteen, ‘laat Merlijn daarbij zijn gang

gaan: hij zal ons aanwijzingen geven en wij zullen doen wat hij ons opdraagt.’ Alle baronnen volgden zijn voorbeeld en gaven de leiding aan Merlijn. [32485]

De vorsten gingen uit elkaar. De koning reed naar zijn tent, de vorsten begeleidden hem en gingen daarna naar hun eigen verblijfplaats. Koning Artur, koning Ban, koning Bohort, Walewein, Merlijn en Ywein gingen beraadslagen. Merlijn zei tegen hen: ‘Het leger dat hier aangekomen is, heeft rust nodig. Laat de baronnen twee dagen uitrusten. Maandagochtend vroeg zullen we naar Clarence trekken, want daar zijn al de Saksen die Winchester belegeren, evenals degenen die zij verslagen hebben en die zij gevangen zouden hebben gehouden, als zij niet gevlucht waren. Ik zal de vorsten laten weten dat zij maandag klaar moeten staan.’ [32507]

Dat spraken zij af. Ondertussen zagen zij heer Waleweins schildknaap Elisier, de zoon van koning Pelles, aan komen lopen. Hij zei onmiddellijk tegen heer Walewein: ‘Heer, ik vraag u nu mijn verzoek in te willigen. U zou mij op mijn verzoek tot ridder zou slaan. Ik wil mijn ridderschap graag bewijzen tegen de Saksen en ik zal nooit ridder worden als u het mij niet maakt.’ Walewein antwoordde: ‘Beste vriend, dat zal ik graag doen, want u bent dat zeker waardig.’ De volgende dag sloeg hij hem met veel eer tot ridder en ook de koning bewees hem eer, vanwege zijn hoge geboorte en omdat Walewein hem had verteld over de dappere daden die Elisier voordien verrichtte. Op de dag dat hij ridder geworden was, liet Artur hem bij het eten tussen hemzelf en koning Ban zitten, terwijl er een feestelijke maaltijd werd opgediend. [32535]

De volgende dag verzocht Merlijn de koning zich klaar te maken om de dag daarna te vertrekken: ‘Let erop dat u niemand laat weten waar u heen zult gaan. U moet mij volgen als ik voorop rijd. Ik zal de vorsten zeggen dat zij zich moeten klaarmaken.’ De koning antwoordde: ‘Merlijn, doe wat je moet doen voor onze zaak.’ Merlijn ging naar de vorsten toe en ver-

telde hun dat zij zich 's morgens vroeg moesten bewapenen. Elke vorst liet hij een witte banier met daarop een rood kruis voeren. Toen zij allemaal klaar waren, klom Merlijn op een enorme ruïne. Hij droeg Arturs banier voor het hele leger uit, met alle heren achter zich aan. Zo reed hij naar Clarence, dat door koning Hargodabrant met twintig andere koningen belegerd werd. Deze koning had zijn foerageurs in een omtrek van wel twintig mijl uitgestuurd en zij plunderden het land. [32565]

Een groep van deze foerageurs was bij het kasteel Garlot gekomen, het beste kasteel dat koning Neutres bezat. Daar arriveerden vier Saksische koningen met tal van manschappen, die veel buit gemaakt hadden. De bewoners van het kasteel waren op hen af gegaan om de goederen te redden. Bij het gevecht vielen veel doden aan beide zijden, maar tenslotte moesten de mannen van Garlot de buit achterlaten en naar het kasteel vluchten. De Saksen belegerden het kasteel: de vier koningen zwoeren dat zij niet zouden vertrekken voor zij het veroverd hadden. De koningin werd bang toen zij zag hoe men het kasteel belegerde, en vroeg de drossaard wat zij daaraan kon doen. Zij besloten 's nachts samen het kasteel te verlaten via een klein poortje dat naar de rivier leidde. Daarna zouden zij naar een andere burcht gaan, die zes mijl verderop was en die men Ter Bescherming noemde, omdat Vortigern zich daar tegen de dood wist te beschermen. Zo heet de burcht nu nog. [32597]

De dame en haar drossaard vertrokken via het poortje met twee schildknapen, maar de Saksen hadden wachtposten neergezet rondom het kasteel. De vrouw werd gevangengenomen en de drossaard gedood, terwijl de twee schildknapen zwaargewond wisten te vluchten. Zij kwamen bij het leger dat door Merlijn geleid werd. Aan de banieren met de rode kruisen zagen zij dat het christenen waren. Zij reden onvervaard op hen af, groot misbaar makend. Merlijn vroeg hun wat er aan de hand was. Zij vertelden hoe de koningin van Garlot gevangen was ge-

nomen, hoe de drossaard was gedood en ook over de enorme buit die de Saksen bij zich hadden. ‘Welke kant gaan zij op, vertel het mij snel!’ ‘Heer, naar de brug van de geplaveide weg.’ [32623]

Merlijn riep daarop met luide stem: ‘Volg mij, zij zullen de koningin niet meevoeren.’ Hij gaf zijn ruiter de sporen en reed zo hard hij kon vooruit met heer Walewein op zijn hielen, evenals Elisier, koning Ban en koning Bohort. Elk van hen had een bataljon bij zich. Zij reden zo ver dat zij de buit achterhaalden, die door vierduizend Saksen begeleid werd. Elisier deed Walewein een verzoek: ‘Heer, ik verzoek u dat u mij de eerste stoot gunt, want ik heb nog niet gevochten sinds ik tot ridder ben geslagen.’ Heer Walewein antwoordde lachend: ‘Bij God, dat sta ik graag toe.’ [32641]

Meteen verliet Elisier de groep en riep tegen de Saksen: ‘U zult de buit hier laten, al bent u dubbel zo dapper!’ Dioles hoorde dit en reed op hem af, zodat hij zijn lans op Elisier brak. Elisier stak die ridder zo dat hij dood op de grond tuimelde, waarbij zijn speer brak. Hij pakte zijn zwaard en sloeg de drossaard van koning Brandon zo hard dat hij hem tot aan de schouder kloofde. Toen zei heer Walewein tegen Merlijn: ‘Onze nieuwe ridder lijkt aardig begonnen te zijn!’ ‘U heeft gelijk,’ zei Merlijn, ‘en hij zal het hierna nog beter doen.’ [32657]

Toen riep Merlijn zijn strijdkreet. Heer Walewein viel aan met al zijn mannen. Zij sloegen heel wat Saksen dood, zodat die genoodzaakt waren de buit achter te laten en te vluchten richting Garlot, waar de andere Saksen waren. Daar bevonden zich de koningen Pignores, Pincenas, Maglores en Brames. Deze vier koningen lieten het kasteel met veel geweld bestormen. Zodra zij de vluchtende Saksen aan zagen komen, hielden zij op met de bestorming en vielen de achtervolgers aan, die daar zonder slagorde arriveerden. Toen zij het leger zagen dat Merlijn daarheen leidde, vroegen zij zich verwonderd af waar al die manschappen vandaan konden komen. Zij vielen hen aan, want

zij hadden daar ook veel soldaten. Heer Walewein, koning Ban, koning Bohort en Elisier ontvingen hen uitermate dapper. De strijd nam in omvang toe. Merlijn reed rond en riep: ‘Val aan!’ [32686]

De strijd was op zijn hoogtepunt toen koning Pignores veertig van zijn beste mannen opdroeg de koningin van Garlot mee te nemen naar koning Hargodabrant, die zich bij de stad Clarence bevond. Zij grepen de koningin en voerden haar naar Clarence. Koning Pignores sloeg in het gevecht alles neer wat voor zijn voeten kwam en berokkende de christenen veel schade. Toen Walewein dat zag, zei hij tot zichzelf: als deze man lang leeft, lijden wij grote verliezen. Elisier, die altijd graag in Waleweins nabijheid was, hoorde dat. Hij reed het strijdgewoel in, tilde zijn zwaard met twee handen op en sloeg Pignores zo hard door de helm en het hoofdkapje dat hij zijn hoofd kloofde tot aan de tanden. Toen zei Merlijn: ‘Hij heeft voor vrede gezorgd.’ Dat zei hij tegen Walewein, die antwoordde: ‘Mij dunkt dat God en Maria onze strijdmakker voor ons moeten beschermen.’ [32716]

Daarna viel Walewein de Saksen aan, die ontdaan waren door de dood van hun heer. Koning Ban sloeg vervolgens ook nog koning Pincenas dood. Merlijn zag dat de Saksen aan de verliezende hand waren en riep koning Ban, Walewein, Leonce en Elisier bij zich. Hij vertelde hun dat veertig Saksen de koningin als gevangene naar Clarence brachten: ‘Als wij haar verliezen, zal ons dat vaak verweten worden. Laat ons hen daarom achternagaan. Ga maar vast vooruit, wij volgen jullie op de voet.’ Merlijn, die nu voorop reed, werd gevolgd door honderd goede ridders, voor het geval zij tegenstand zouden ondervinden van de Saksen bij Clarence. Terwijl zij de achtervolging inzetten, waren de Saksen die de koningin van Garlot meevoerden het leger tot op twee mijl genaderd. Zij zagen een fraai bosje met een heerlijke bron onder een laurierboom en reden daarheen om verkoeling te vinden. Zij tilden de koningin van het

paard en zetten haar neer bij de bron. Zij gilte, huilde en had zoveel verdriet als een vrouw maar kan hebben. Niemand kon haar troosten. Zij riep in het rond: ‘Koning Neutres! Hier eindigt de grote liefde tussen u en mij, ik ben bang dat ik u nooit meer zal zien!’ Daarna viel zij flauw. Toen zij weer bijgekomen was, trok zij haar haar uit en wong zich de handen op meelijwekkende wijze, zodat de ridders met haar te doen hadden vanwege haar verdriet. [32759]

Op dat moment kwam Walewein aangereden. Hij hoorde haar gehuil en sprak: ‘Heren, laat die dame los! Maak dat u wegkomt en geef haar aan ons. Dan zal ik niet tegen u vechten en u in leven laten omdat haar verdriet uw medelijden opwekt.’ Margondes, de drossaard van Pignores, zei dat het hem het beste leek haar aan Walewein te geven, maar de anderen wilden liever sterven dan haar opgeven. ‘U moet haar dan tegen uw wil afstaan,’ zei Walewein. Hij ging eropaf en trok zijn zwaard. De eerste gaf hij zo'n klap dat zijn hoofd eraf vloog. De Saksen vielen Walewein aan, maar zij hadden weinig in te brengen: zij waren slechts met veertig tegen honderd. Zo sneuvelden zij daar bijna allemaal, behalve Margondes, die wegluchtte en zich in een haag verborg. [32785]

Walewein en zijn mannen gingen naar de dame toe en troostten haar. De dame vroeg: ‘Wie bent u, heer?’ ‘Vrouwe,’ antwoordde hij, ‘ik ben Walewein, uw neef, de zoon van koning Loth. Dit hier is koning Ban en de anderen zijn onze kameraden.’ Dit verheugde de dame uitermate en zij dankte hem hartelijk omdat hij haar bevrijd had. Zij zetten haar op een paard en gingen met haar zo snel mogelijk naar het leger, dat door de christenen verslagen was. Deze Saksen kwamen op hun vlucht richting Walewein en zijn mannen. Zij konden geen andere kant op en moesten hem wel tegenkomen. Zij telden vijfduizend man, heb ik vernomen. Koning Brangores keerde zich veelvuldig om en verdedigde zich uitermate dapper: wie zo dichtbij hem in de buurt kwam dat hij hem met het zwaard raakte,

moest de grond opzoeken. Toen Walewein zag hoe ridderlijk Brangores vocht, meende hij wel dat hij een edel man was, een koning of een hertog. Daarom reed hij naar hem toe en zei heel hoofs tegen hem: ‘Heer ridder, u bent dapper en moedig. Bent u een hertog of een koningszoon?’ De koning antwoordde: ‘Ik ben koning van een deel van Saksenland, wees daarvan verzekerd, en een neef van koning Hargodabrant, die de grootste en rijkste koning is die men kent.’ Walewein vervolgde: ‘Uit uw dapperheid blijkt wel dat u uit een edel geslacht stamt. Als u een christen zou zijn, dan zou dat een geweldig voordeel zijn. Ik zeg u dat graag, opdat uw dood uitgesteld wordt, want uw dood zou mij spijten.’ ‘U zegt verbazingwekkende dingen,’ sprak Brangores. ‘Ik zou eerlijk gezegd liever dood zijn, dan dat ik als christen zou voortleven.’ ‘Zover zal het snel komen,’ zei Walewein, trok zijn zwaard en sloeg hem het hoofd af. [32837]

Toen de Saksen zagen dat hun leider gedood was, waren zij geheel uit het veld geslagen. Zij deden hun best om zich te verdedigen, maar dat lukte niet, want de christenen joegen hen alle kanten op en sloegen hen dood. Daarvoor dankten zij Onze Heer. Naderhand kwamen Walewein, die zeer hard gevochten had, koning Ban en Merlijn naar koning Neutres toe. Zij gaven hem zijn vrouw terug en vertelden hem hoe zij haar gered hadden, tot grote vreugde van de koning. Het leger reed zo snel mogelijk naar Clarence. Het boek zwijgt hier nu verder over koning Artur en zal vertellen van Margondes, die onder de haag verborgen lag, zoals ik eerder beschreef. [32858]

Margondes waarschuwt koning Hargodabrant, die meteen hulptroepen stuurt. Arturs leger rekent daarmee eenvoudig af en maakt zich dan op voor de grote slag bij Clarence. Voorafgaand aan dat allesbeslissende gevecht wordt de verzoening bevestigd: alle Britse koningen worden Arturs leenman. Het Britse leger behaalt een klinkende overwinning, de helft van de Saksen wordtgedood en de rest vlucht met Hargodabrant over de zee weg. Artur gaat met de Ta-

felronde en Walewein naar Carmeloet, terwijl Merlijn, Ban en Bohort naar het vasteland reizen.

Bij een overnachting onderweg zorgt Merlijn er op magische wijze voordat koning Ban Hestor verwekt bij de dochter van zijn gastheer. Er liggen grote daden voor deze halfbroer van Lanceloet in het verschiet. Daarna komen Ban en Bohort thuis en brengt Merlijn nog een keer verslag uit aan Blasius.

Artur houdt groot hof met de twaalf koningen die zijn leenman zijn en hun echtgenotes. Vermomd als blinde zanger die een Bretons lied speelt, treedt Merlijn voor hen op, als het bericht komt dat koning Rioen meer actief is en Leodegan belaagt. Ditmaal wordt definitief met hem afgerekend: Artur onthoofdt Rioen. Merlijn vertrekt dan naar Jerusalem, maar hij een droom van koning Flualis uitlegt. Arturs roem verspreidt zich, iedereen wil zijn ridder zijn. Eenjonkvrouw weet zelfs voor elkaar te krijgen dat de koning haar dmerggeliefde tot ridder slaat. Maar er dreigt nieuw gevaar.

Over koning Artur en keizer Lucius [LXXX]

[34701] Het verhaal vertelt nu over de keizer van Rome, die zich ergerde omdat hij Artur zo vaak moest vragen om de schatting die deze hem nooit zond hoewel hij dat verplicht was. Het was in die tijd namelijk de gewoonte dat de inwoners van Gaule en ook van andere landen jaarlijks hun schatting naar Rome stuurden. Vanaf het moment dat hij koning werd, weigerde Artur de schatting te betalen, omdat hij vond dat hij niemand schatting schuldig was behalve God, en dat zijn land aan niemand dienst verschuldigd was. Daarom verklaarde Lucius hem de oorlog en kwam hij met een groot en fier leger via Lombardije naar Logres, het land van koning Artur.^{aanl.} De Romeinen brandschatten en plunderden het land. De inwoners waarschuwden Artur dat de Romeinen binnengevallen waren. Zodra hij dat hoorde, verzamelde hij zijn leger en ging hij, op advies van Merlijn, naar

Logres. Daar voegde Merlijn zich met de koningen Ban en Bohort bij hem. Hij raadde de koning aan de keizer de boodschap te zenden dat hij heel snel zijn land moest verlaten of Artur zou hem aanvallen. [34735]

Walewein zei dat hij met zijn broers, Ywein en Sagrimor die boodschap wel wilde overbrengen. De koning zei dat daar niets van in kwam. ‘Heer, laat hen met een gerust hart gaan,’ zei Merlijn, ‘er valt niets te vrezen.’ De koning gaf hun toestemming en Walewein reed met zijn kameraden tot zij bij de keizer aankwamen. Walewein ging naar de keizer toe en zei tegen hem: ‘Heer keizer, vertel mij onmiddellijk: waarom ben je binnengevallen in het land van mijn oom en heb je het verwoest? Ik zeg je: je bent nu wel binnengevallen in het land dat zo dapper wordt verdedigd, maar nog voor je er wegvlucht zul je de halve wereld willen geven om maar te maken dat je er nooit geweest zou zijn.’ De keizer antwoordde: ‘Wie mag jij dan wel zijn, dat je mij zo durft aan te spreken?’ ‘Ik ben Walewein, de neef van de koning, en ik heb geen hoge dunk van je.’ ‘Is dat zo?’ zei de keizer en riep zijn mannen om Walewein gevangen te laten nemen. Zij sprongen op en omsingelden Walewein en de zijnen, die hun zwaarden trokken en zulke slagen uitdeelden dat zij velen doodsloegen. Zij werden echter in het nauw gebracht en moesten zich terugtrekken, omdat er te veel Romeinen waren. Daarom braken zij het gevecht af en reden weg. De Romeinen zetten de achtervolging in, terwijl Walewein zich vaak omkeerde en tegen hen streed. [34774]

Ondertussen kwam Merlijn naar koning Artur toe: ‘Heer, het zou goed zijn als u hulp zond naar Walewein, want het gevecht met de mannen van de keizer is begonnen.’ De koning stuurde de boodschappers meteen zesduizend goede ridders tegemoet. Deze zagen zoveel soldaten aankomen dat alle velden bedekt waren met de achtervolgers van de boodschappers. Zodra zij dit zagen, vielen de zesduizend ridders de Romeinen aan. De strijd werd omvangrijk en hevig. [34788]

Er was een Romein die Petrinus heette en onze mannen veel verliezen toebracht. Hij was sterk, hield de Romeinse troepen bij elkaar en sloeg veel ridders dood. Walewein zag dat tot zijn ergernis, nam zijn kameraden terzijde en zei tegen hen: ‘Wij zijn met de strijd begonnen. Als het goed afloopt, dan zal men ons daarvoor dankbaar zijn, maar als het misgaat zal men het ons kwalijk nemen. Daarom moeten wij deze Petrinus doden of gevangen aan koning Artur uitleveren, anders kunnen wij grote verliezen niet vermijden. Ik vraag u daarom mij te volgen waar ik ook ga.’ Zij antwoordden: ‘Dat doen we.’ Hij reed naar Petrinus toe met zijn kameraden achter zich aan. Sagrimor viel Petrinus aan, greep hem met beide armen en liet zich met hem op de grond vallen. Hij vertrouwde volledig op zijn strijdmakkers en hield Petrinus zo stevig vast dat die zich niet kon verroeren. De Romeinen kwamen snel naar hen toe om Petrinus te redden. Het gevecht werd hevig. Walewein deed zozeer zijn best dat hij Sagrimor ontzette en de Romeinen versloeg. Petrinus werd gevangengenomen, evenals veel andere ridders, en zij sloegen er ook veel dood. Degenen die zij gevangengenomen hadden, brachten zij naar koning Artur, die hun daarvoor zeer dankbaar was. Zij werden naar een veilige plaats in het land van Bonewijc getransporteerd. [34832]

De keizer was in een bedroefd man veranderd. Hij huilde omdat zijn mannen gesneuveld en gevangengenomen waren. Ook vanwege koning Evander had hij verdriet: hij wist niet of deze dood of gevangengenomen was. Om deze reden aarzelde hij om tegen Artur in het strijdperk te treden. Hij trok zich terug, ook om te wachten op de hulptroepen die nog naar hem toe zouden komen. Koning Artur achtervolgde hem echter de hele nacht, zodat hij 's morgens vroeg arriveerde op de plaats waar de keizer had overnacht en nu zijn tenten had ingepakt en klaar was om te vertrekken. Toen de keizer in de gaten kreeg dat koning Artur gekomen was, wist hij dat hij strijd moest leveren of vluchten, en vluchten wilde hij niet, al gaf men hem de wereld. [34856]

De keizer stelde zijn troepen in slagorde op en viel koning Artur aan. Koning Artur deed hetzelfde. De legers vielen elkaar aan zo hard de paarden konden lopen. Heel wat speren werden daar gebroken. De pijlen die de ene partij op de andere afschoot, vlogen zo dicht als sneeuw. Er sneuvelden velen. Herman, de heer van Tryple, behoorde tot het gezelschap van Walewein, evenals Hartvel, die daar een schildknecht met een werpspies doodde. Artur zag dat de Romeinen het lang volhielden op het slagveld - zij vochten al hevig vanaf de ochtend tot diep in de middag - en riep boos: 'Wat is dat nu, Britten, wat doen jullie nu? Val aan, laat niemand ontsnappen, want ik ben Artur die voor niemand het veld ruimt. Volg mij en herinner u de grote dappere daden die u al dikwijls voor mij verricht hebt! Alles wat wij tot nu toe bevochten stelt niets voor: dit zijn de heren die de hele wereld in hun macht willen krijgen. Hier is eer en lof te behalen! Ik zal dit slagveld niet verlaten voor ik de Romeinen heb verslagen. Dit is de dag dat ik zal sterven of leven voor ik de Romeinen zal laten gaan.' Meteen viel hij de Romeinen aan en wie hij raakte, sloeg hij dood of tegen de grond. Hij kwam koning Hestor tegen en sloeg hem het hoofd af, vervolgens gaf hij koning Polipliore van Meden een slag waarmee hij hem tot zijn gordel kloofde. Heer Walewein vocht tegen de keizer en onthoofdde hem, zodat hoofd en lichaam op de grond vielen. Toen de Romeinen zagen dat de keizer en hun koningen waren gedood, sloegen zij op de vlucht. De Britten en hun mannen achtervolgden en doodden hen. Zij doodden er zoveel zij wilden. [34912]

Koning Artur was buitengewoon gelukkig met de overwinning die God hem geschonken had. Alle gesneuvelden liet hij daar op het kerkhof en in een abdij begraven. Het lichaam van de keizer zond hij naar Rome, met de overduidelijke boodschap aan de Romeinen dat dit de schatting was: 'De inwoners van Brittannië zenden u de schatting waar u zo vaak om gevraagd hebt. Zo betalen zij u en als er iemand is die meer wenst te ont-

vangen, dan zal men hem net zo'n betaling doen als hier nu gezonden wordt.' Vervolgens beraadslaagde Artur met de vorsten over wat hij nu verder zou doen. Zij adviseerden hem Merlijns raad te vragen. Merlijn raadde hem aan niet verder te trekken, maar ter plaatse te blijven, want er zou nog een wonder gebeuren. Nu zwijgt het boek hierover en zal het vertellen over koning Artur en een kat. [34938]

Hoe koning Artur vocht met een vreselijke kat [LXXXI]

[34939] Het boek zegt dat Merlijn drie dagen nadien zei: 'Heer, bij het meer daarginds ligt een taak voor u, want er is niemand zo dapper dat hij zich daar durft te begeven vanwege een monster dat er op een berg huist.' 'Wat,' zei koning Artur, 'is het er maar eentje? Waarom moeten wij dan allemaal daarheen?' Merlijn antwoordde: 'Heer, het is een kat, een duivel, die er zo afschrikwekkend uitziet, dat men zijns gelijke nooit zag.' 'Genadige God,' sprak de koning, 'waar komt zo'n beest vandaan?' [34953]

'Heer,' zei Merlijn, 'met Hemelvaart is het nu vier jaar geleden dat een visser te Lausanne ging vissen in het meer. Hij wierp zijn net in het water en beloofde de eerste vis die hij daar zou vangen aan God. Hij ving een prachtige snoek, die wel dertig schellingen waard kon zijn. Toen zei hij: "God, deze krijg je niet, maar de volgende wel." Snel wierp hij zijn net nogmaals uit en ving een nog betere vis dan de eerste. Toen zei hij: "God moet nog even wachten, ik zal hem de derde vis geven." Hij wierp zijn net opnieuw uit en ving een klein zwart katje. Daarop zei de visser: "Het mag niet zo zijn. Ik hou het katje ook, want eerlijk gezegd, dat moet u weten God, heb ik een kat nodig, aangezien er thuis veel muizen en ratten zijn." Hij hield de kat zo lang bij zich dat het dier hem, zijn vrouw en de kinderen doodbeet. Daarna ging de kat naar een berg in dat gebied en daar is

zij nog altijd. Zij bijt dag en nacht alles dood wat in haar buurt komt en is angstwekkend groot. U moet daarheen gaan en de goede mensen redden uit de nood.’ [34983]

Het verhaal verbaasde de baronnen zeer, zij zeiden dat het een wonder van Onze Heer was, omdat de visser zijn belofte aan God niet nakwam. De koning beval dat men alles zou inpakken en opladen en snel naar het meer zou gaan. Zij trokken daarheen en troffen een verwilderd land aan, omdat niemand daar durfde te wonen. Zij reden naar de berg toe. De koning liet het kamp opslaan op een halve mijl van de berg. Hij nam koning Loth, Walewein, diens broers en Merlijn mee. Zij wapenden zich en reden naar de berg waar de kat zich bevond. Merlijn wees koning Artur het hol aan: ‘In dat hol zit het agressieve monster.’ ‘Hoe komt zij naar buiten? vroeg Artur. ‘Zij zal snel tevoorschijn komen,’ antwoordde Merlijn, ‘maar pas op, want zij zal u op een vreselijke manier aanvallen.’ ‘Ga nu maar achteruit,’ zei Artur en dat deden zij. Merlijn kwam dichterbij het hol en floot hard. De kat, die dat hoorde, kwam uit het hol geschoten. Zij dacht dat het geluid van een dier afkomstig was. [35014]

De kat had honger en viel de koning aan. Hij hield meteen zijn speer in de richting van de kat en hoopte haar zo te doorsteken, maar zij schoof het ijzer opzij en trok zo hard aan de speer dat de koning bijna viel. Doordat de koning hard aan zijn speer wrong, brak het ijzer af. De koning gooide hem weg, trok zijn zwaard en beschermde zich met zijn schild. Daarna sprong de kat bovenop hem met de bedoeling hem te wurgen, maar de koning duwde haar weg met zijn schild zodat zij op de grond viel. Meteen vloog zij weer op hem af. De koning had zijn zwaard getrokken en sloeg haar een wond in de kop. Haar hersenpan werd echter niet beschadigd, want die was zo hard dat hij niet kapot te krijgen was. Toch viel de kat door de klap op de grond. Zij sprong echter onmiddellijk weer op en greep hem bij de schouders, zodat haar klauwen door zijn maliënkolder gingen.

Zij scheurde de kolder en trok er wel driehonderd ringen uit. Het rode bloed stroomde uit zijn schouder en hij was bijna gevallen. Hij viel de kat aan terwijl zij het bloed van haar poten zat af te likken. Zij zag hem op zich afkomen en pareerde zijn aanval met een poging hem aan de voorkant vast te grijpen, maar hij hield zijn schild ertussen. Daar sloeg zij met haar klauwen dwars doorheen. Zij trok de koning zo dicht tegen zich aan dat hij bijna viel, maar hij hield zijn schild zo stevig vast dat zij het hem niet kon afpakken. Hij pakte zijn zwaard en sloeg haar voorpoten eraf. De kat viel op de grond en de koning liep op haar af. Hij liet zijn schild vallen en wilde haar opnieuw te lijf gaan, maar zij viel hem in zijn gezicht aan, greep hem met haar achterpoten en tanden vast en beet hem zo dat het bloed eruit sprong. Hij probeerde haar te raken met het scherp van zijn zwaard. Zodra zij het zwaard voelde, liet zij zich vallen en liet zij hem los, maar zij bleef met haar klauwen in zijn maliënkolder vastzitten, terwijl haar kop naar beneden hing. Toen sloeg de koning snel haar achterpoten eraf. De romp viel op de grond. Het dier krijste zo hard dat men het hoorde tot op de plaats waar het leger zich bevond, een halve mijl verderop. Het verwonderde velen die het hoorden in het leger. Zij dachten dat het de duivel was. Daarna begon de kat zich om te wentelen. Zij zou graag in haar hol gekropen zijn, maar de koning hield haar tegen. Zij wierp zich met kracht omhoog en wilde boven op hem springen, maar hij stak haar het zwaard tussen de dijen, zodat het door het hele dier heen ging. [35089]

Na het gevecht kwam Merlijn met de anderen naar hem toe. Zij vroegen hoe het met hem ging. ‘Goed, want ik heb geen last meer van de duivel die ik heb gedood. Ik kende niet zoveel problemen en angst sinds ik de reus bij Carmelide doodde, die mij veel ergernis bezorgde voor ik hem met geweld ombracht.’ De heren pakte zijn schild en bekeken de klauwen die daarin en ook in de maliënkolder staken. Zij zeiden dat zij zulke dingen nog nooit hadden gezien. Daarna gingen zij snel naar het leger

terug, waar men feestvierde vanwege de dood van de kat. Toen de vorsten de grote poten en de lange klauwen zagen, waren zij diep onder de indruk van het grote wonder. De koning werd naar zijn tent gebracht, waar men hem ontwapende en de beten en de krabwonden van de klauwen, die diep in zijn huid zaten, onderzocht. Men maakte de wonden heel goed schoon en legde er middelen op die het gif er helemaal uit trokken. Artur liet zijn verwondingen het paardrijden niet belemmeren, want de volgende dag reed hij naar Gaule. Hij liet het schild waar de klauwen in zaten meevoeren en de andere poten in een koffer leggen om die te kunnen tonen als dat nodig was. De berg die voorheen de Berg van de Losanen heette, liet hij omdopen tot de Berg van de Kat en sindsdien wordt hij zo genoemd. [35129]

Hier zwijgt het boek, zoals wij weten, nu verder over de kat en zal het vertellen over Merlijn en koning Artur. [35132]

Over koning Artur en over hoe Merlijn zo werd opgesloten dat hij nooit meer kon ontsnappen [LXXXII]

Koning Artur brengt een bezoek aan Bonewijc om de gevangengenomen Romeinen door te zenden naar Rome, als hem het bericht bereikt dat koning Leodegan is overleden. Hij gaat terug naar Logres om de koningin te troosten. Merlijn maakt zich op om naar Blasius te vertrekken.

[35205] De koning vroeg hem snel weer terug te komen en de koningin vroeg hem hetzelfde. Zij zei dat zij hem nodig hadden: ‘U hebt, samen met God, de koning tot koning gemaakt.’ Daarna sprak Artur tegen Merlijn: ‘Goede vriend, u wilt nu gaan en ik kan u niet tegenhouden tegen uw wil. Maar u moet wel weten dat ik ongerust zal zijn totdat u weer terugkomt, Merlijn.’ ‘Heer,’ antwoordde Merlijn, ‘na vandaag zult u mij nooit meer zien.’ ‘Wat, beste Merlijn, wat zegt u nu? Hoe kunt

u zo afscheid van mij nemen?’ ‘Dat moet gebeuren,’ zei hij, ‘het is onzeker of ik terug zal keren.’ Dit verdroot de koning zeer. [35224]

Merlijn reed diepbedroefd en huilend naar Blasius toe, die hem hartelijk ontving. Vervolgens vertelde hij Blasius zo volledig mogelijk wat er gebeurd was met koning Artur en de baronnen. Via Blasius weten wij dat allemaal. Toen hij daar acht dagen was geweest, nam hij weer afscheid van Blasius. Hij zei tegen hem dat hij hem nooit meer zou zien, omdat hij voortaan bij zijn geliefde zou blijven en nooit meer van haar zou kunnen scheiden of in staat zou zijn zich van haar af te wenden. Blasius hilde hevig en zei: ‘Als het er zo voorstaat, smee ik u daar niet heen te gaan, maar bij de koning te blijven.’ ‘Dat kan niet,’ zei Merlijn. ‘De liefde die ik in mijn hart draag, zal het mij onmogelijk maken haar te verlaten.’ [35247]

Daarna vertrok hij van Blasius en kwam hij bij zijn geliefde, die hem hartelijk verwelkomde. Hij bleef lang bij haar. Steeds vroeg zij hem naar zijn toverkunst en zijn magie. Hij leerde haar zoveel daarvan, dat men hem later voor een dwaas hield, net zoals iedere man die zoiets doet, zo helpe mij God! Zij schreef het allemaal op en toen hij haar alles had onderwezen wat zij hem vroeg, probeerde zij te bedenken hoe zij hem voor altijd in haar macht kon krijgen. Zij drong zeer bij hem aan: ‘Er ontbreekt mij nog maar één ding, dat ik graag van u zou willen leren, allerliefste. U moet mij uitleggen hoe ik een man zou kunnen opsluiten zonder toren of muren, zonder ijzerwerk of enigerlei houtwerk, zodat hij die gevangenis nooit zou kunnen verlaten zonder mijn hulp.’ Merlijn boog zijn hoofd en zuchtte diep. Zij vroeg: ‘Waarom zucht u, heer?’ ‘Ach, jonkvrouw, ik zal het u vertellen: u wilt mij opsluiten en ik ben zo verliefd op u dat ik alles moet doen wat u wilt.’ [35279]

Zij nam hem liefdevol in haar armen: ‘Zeker, u bent terecht verliefd op mij, want ik ben geheel de uwe en heb mijn moeder en vader verlaten om helemaal bij u te kunnen zijn. Dag en

nacht denk ik aan de liefde die ik nergens anders kan vinden dan bij u. Ik kan ook geen vreugde ervaren als u mij niet blij maakt. Omdat ik de uwe ben en u de mijne is het goed dat ik doe wat u wilt en u wat ik wil, altijd en overal.’ ‘Bij God,’ zei Merlijn, ‘u hebt helemaal gelijk! Vertel mij wat u wilt.’ ‘Dat zal ik doen,’ antwoordde zij. ‘Ik wil dat u mij een mooie plaats leert maken, waarin ik met magische kunsten een man zou kunnen opsluiten en wel zo dat niemand bij hem kan komen en dat hij ook nooit kan ontsnappen. Daar zouden wij samen in verblijven zolang als u wilt.’ ‘Jonkvrouw, dat laat ik mij niet ontgaan, ik zal zo'n plaats maken.’ ‘Nee, heer,’ wierp zij tegen, ‘ik wil dat u het mij leert, zodat ik het zelf kan.’ Hij leerde het haar en zij schreef het allemaal op. Toen zij alles genoteerd had, was zij daarmee zeer in haar schik. Zij was dan ook heel aardig voor hem. [35312]

Niet lang daarna vermaakten zij zich in het woud van Broceliande. Zij kwamen bij een mooie haag van haagdoorns. Samen gingen zij in de schaduw van de struiken zitten. Merlijn legde zijn hoofd in haar schoot en zij begon hem te strelen zodat hij in slaap viel. Zij stond op en ontglipte hem, pakte haar sluier en liep om die plaats heen. Zij maakte een cirkel om Merlijn heen en begon in praktijk te brengen wat hij haar geleerd had: zij maakte haar tekens daar negenmaal en ging in de rondte. Daarna ging zij weer zitten en legde zijn hoofd in haar schoot. Dit deed zij allemaal stiekem. Hij schrok wakker en meende dat hij vastzat in de stevigste toren ter aarde, bovenop een ontoegankelijke rots. Merlijn zei tegen haar: ‘U heeft mij bedrogen, mooie jonkvrouw, omdat u niet altijd bij mij wilt zijn wanneer ik naar u verlang, niemand anders dan u kan deze toverij ongedaan maken.’ Zij antwoordde: ‘Liefste, ik zal vaak genoeg naar u toe komen en dan zult u mij in uw armen nemen en uw begeerte bevredigen.’ Maar Merlijn verliet de plaats waar zijn geliefde hem opsloot nooit meer, noch kon er iemand bij hem komen, terwijl zij erin en eruit ging, wanneer zij maar wilde. Zo heeft zij hem in haar gevangenis opgesloten. [35353]

Hier zwijgt het verhaal over Merlijn om over koning Artur te spreken. [35356]

Hoe koning Artur Merlijn liet zoeken, en over de dwerg [LXXXIII]

[35357] Het verhaal vertelt ons verder dat koning Artur zeer verontrust was omdat Merlijn van hem was weggegaan. Hij was ervan overtuigd hem nooit meer te zullen zien. Artur wachtte zeven jaar of Merlijn naar hem terug zou keren. Daarna verzonk hij in gepeins, niemand kon hem opvrolijken. Walewein vroeg hem op een gegeven moment hoe het kwam dat hij zo bedroefd was. Koning Artur antwoordde: ‘Bij God, beste neef, ik heb veel verdriet omdat ik Merlijn ben kwijtgeraakt. Ik ben bang dat hij nooit meer terug zal komen, want toen hij hier afscheid van mij nam, zei hij dat het de laatste keer was dat ik hem zou zien. Hij loog nooit eerder tegen mij, daarom hecht ik des te meer geloof aan zijn woorden. Bij God, ik verloor liever de hele stad Logres dan dat ik Merlijn nu kwijt zou zijn. Ik doe een beroep op uw trouw, neef. Ga hem zoeken, ga kijken of hij zich ergens in het land bevindt.’ ‘Dat zal ik doen,’ beloofde Walewein, ‘ik zweer u bij mijn ridderschap dat ik hem een jaar en een dag zal zoeken, opdat ik hem moge vinden of iets over hem vernemen.’ Sagrimor, Ywein, Gaheriës, Agravein en Gariët zwoeren hetzelfde, evenals nog meer ridders. Samen waren het er vijfentwintig. Zij gingen allemaal naar Logres om voor de koning naar Merlijn te zoeken. Zij reden samen tot zij bij een kruis arriveerden, waar drie wegen bij elkaar kwamen. Daar verdeelden zij zich in drie groepen en ging elke groep zijn eigen weg. [35398]

Zo laat ik hen nu allemaal gaan, om u over de dwerg te vertellen, wiens verhaal ik eerder liet liggen toen hij van het hof vertrok waar hij tot ridder geslagen was. Zijn vriendin en hij re-

den een woud in en trokken daar rond van de ochtend tot aan de avond. Daarna kwamen zij aan de rand van het bos bij een mooie groene weide. Er kwam een ridder aangereden. De jonkvrouw attendeerde de dwerg op hem. De dwerg zei: 'Trek u daar niets van aan, rij gerust verder.' 'Hij zal mij willen grijpen en meevoeren,' antwoordde zij. 'Wees maar niet bang!' sprak de dwerg. Op dat moment riep de ridder: 'Mijn jonkvrouw is zeer welkom. Nu heb ik degene gevonden naar wie ik lang heb gesmacht.' De dwerg was verontwaardigd toen hij deze woorden hoorde, maar antwoordde op redelijke en voorzichtige toon: 'Heer, wees niet zo haastig. Al verkneukelt u zich alvast, u heeft haar nog niet in uw macht.' 'Ik mag mij best verheugen, want ik zal haar snel krijgen.' [35430]

De dwerg kreeg in de gaten dat er niets anders opzat, pakte zijn schild en bedekte zich daarmee, zodat men hem niet meer kon zien. Hij nam zijn speer onder zijn arm. Zijn benen waren zo kort dat zij niet onder het zadel uit kwamen, zodat er voor hem twee gaten in zijn zadel waren gemaakt, waardoorheen hij het paard de sporen gaf. Hij riep tegen deridder: 'Bescherm u!' De ridder schaamde zich. Omdat de dwerg zo klein was, verwaardigde hij zich niet tegen hem te strijden. Hij hield zijn lans omhoog en zijn schild stevig in de richting van de dwerg. De dwerg doorstak het schild en reed zo hard tegen zijn schouder aan dat hij met paard en al op de grond viel. De dwerg reed over hem heen en verwondde hem ernstig terwijl hij op de grond lag. [34356]

Daarna riep de dwerg de jonkvrouw om hem van zijn paard te helpen. Zij pakte hem op en zette hem op de grond. Hij trok zijn zwaard en boog zich over de ridder heen. Hij trok hem de helm van het hoofd en zei dat hij hem het hoofd af zou slaan als hij zich niet gewonnen zou geven. De zwaargewonde ridder gaf zich over en vroeg om genade. 'In dat geval,' zei de dwerg, 'moet u naar het hof van koning Artur gaan en hem zeggen dat de kleine man die hij zo vriendelijk tot ridder sloeg, u naar

hem toe gezonden heeft als zijn gevangene.’ De ridder beloofde dat trouw. Vervolgens liet de dwerg hem overeind komen en naar Arturs hof vertrekken. Hij antwoordde dat hij niet op kon staan: ‘Mijn schouder is gebroken. Maar als u naar de andere kant van deze weide zou willen gaan en daar onderdak zou willen nemen in mijn huis, wilt u dan mijn dienaren opdragen mij op te halen?’ ‘Dat zal ik graag doen,’ zei de dwerg. Hij ging weer naar de jonkvrouw, die hem op zijn paard zette, en zij reden naar de woning toe, waar zij goed werden ontvangen. De dienaren kwamen naar hen toe, lieten hen afstijgen en ontdeden de dwerg van zijn wapenrusting. Zij brachten hen naar de zaal en sloegen hem een mantel om. Toen vertelde de dwerg dat hun heer ernstig gewond in het veld lag en dat zij hem op moesten halen. Zij haalden een paardendraagbaar, gingen naar hem toe, legden hem erop en brachten hem naar huis, waar zij de wapenrusting van zijn ledematen haalden en hem zo goed zij konden verzorgden. Zij vroegen wie hem dat aandeed. Hij antwoordde dat een ridder dat deed, hij wist niet meer precies wie, want hij durfde vanwege de schande niet toe te geven dat een dwerg het hem had aangedaan. [355501]

De dwerg bewees hij alle mogelijke eer wat betreft eten en drinken. Daarna gingen men slapen. Zij sliepen tot het volop dag was. Toen stonden zij op. De jonkvrouw, die veel van hem hield, deed de dwerg zijn wapenrusting aan. Zij gingen naar de kamer van de heer, wensten hem goedendag, namen afscheid en bedankten hem voor zijn gastvrijheid. Zij zochten hun paarden op en de jonkvrouw tilde de dwerg in het zadel, waarna zij naar Estrogorre reden. De zwaargewonde ridder wilde zijn belofte nakomen en liet zich op een draagbaar vervoeren naar Cardoel, waar koning Artur met een groot gezelschap verbleef. De ridder liet zich dragen naar de plaats waar Artur zat te eten. Hij groette de koning en alle aanwezigen en zei tegen hem: ‘Heer, om mijn belofte na te komen ben ik naar u toe gekomen om uw genade te vragen, in opdracht van een ridder die mij overwon-

nen heeft.’ De koning vroeg: ‘Wie was het, die u als gevangene hiernaartoe stuurt?’ ‘Heer,’ zei hij, ‘ik kom er niet onderuit u mijn grote schande te vertellen. Dat zal ik dan ook doen om mij aan mijn belofte te houden. Ik hield veel van een jonkvrouw, een uitermate mooie koningsdochter.^{aant} Ik had het geluk dat ik geheel bewapend een dwerg en deze jonkvrouw ontmoette, die van uw hof kwamen. Toen ik hen zag, verheugde mijn hart zich omdat verder niemand haar begeleidde. Ik riep heel hard dat God haar naar mij gezonden had, maar de dwerg zei dat ik niet te haastig moest zijn, want er zou iets anders gebeuren dan ik verwachtte. En ik, die mijn zin wilde doordrijven, haastte mij naar de jonkvrouw toe. De dwerg nam zijn lans en reed zo hard hij kon op mij af. Ik hield mijn lans stil, want het leek mij niet eervol. Toen stak hij mij zo dat ik ter aarde stortte en mijn schouder brak. Hij steeg af en wilde mijn hoofd er met zijn zwaard af slaan. Heer, toen moest ik mij wel overgeven. Ik beloofde eerlijk dat ik mij aan u zou overleveren.’ ‘Bij God,’ zei de koning, ‘hij heeft u naar de juiste gevangenis gezonden, maar zeg mij wie die dwerg is.’ ‘Heer, bij God,’ antwoordde de ridder, ‘hij is de zoon van de machtige koning Brangores van Estrogorre.’ De koning sprak: ‘Dat is waar, maar het verwondert mij dat Onze Heer hem zo'n zoon gaf.’ De ridder zei: ‘Wat Onze Heer onderneemt, is wonderbaarlijk, want vaak verdienen een vader en moeder het niet dat hun zoets overkomt en de kinderen zelf verdienen het ook niet. Hij was een van de knapste kinderen die men zou kunnen vinden, maar toen hij dertien jaar was overkwam dit hem. Hij is nog maar tweeëntwintig jaar oud, toch lijkt hij wel veertig te zijn. Degene naar wie hij genoemd is, koning Evadan, zegt dat hij niet ouder is.’ [35586]

Daarna vroeg de koning hoe hem dat overkomen was. ‘Bij God, heer,’ antwoordde de ridder, ‘omdat hij een jonkvrouw niet wilde beminnen deed zij hem dat uit woede aan, maar de termijn is bepaald wanneer hij zijn normale vorm weer terug zal krijgen. Nu heb ik aan mijn belofte voldaan en verklaar ik

mij uw gevangene.’ ‘Vriend, ik laat u vrij,’ sprak de koning, ‘maar vertel mij wel uw naam.’ ‘Heer, men noemt mij Tradeliant. Ik ben een petekind van de koning van Norgales, die mij uit vriendschap zijn naam gaf. Heer, ik wil nu graag uw toestemming om te vertrekken.’ De koning zei: ‘Ga met God!’ Zijn dienaren tilden hem op en droegen hem weer naar de draagbaar. Zo gingen zij naar hun land terug. [35605]

Er werd daar nog veel over de dwerg en over zijn vriendin gesproken. De koning zei dat het goed zou zijn als hij zijn normale vorm terug zou krijgen. De koningin opperde: ‘Ik denk wel dat zijn vriendin dat weet en dat zij daarom des te meer van hem houdt.’ ‘Dat geloof ik ook,’ zei Artur. [35613]

Nu zwijgt het boek over hen en spreekt het verder over Ywein. [35616]

Over heer Ywein en de dwerg, en over hoe heer Walewein in een dwerg veranderd werd en op een plaats kwam maar hij met Merlijn sprak [LXXXIV]

[35617] Hier vertelt het verhaal over Ywein. Nadat hij afscheid had genomen van Walewein kwam hij met zijn kameraden bij de rand van een bos. Daar ontmoetten zij een jonkvrouw op een muilezel die verschrikkelijk huilde en het haar met plukken uit haar hoofd trok. Zij brulde: ‘Wat moet er van mij worden als ik degene zie sterven die ik boven alles liefheb en die door zijn liefde voor mij zijn schoonheid heeft verloren?’ Ywein kreeg medelijden met haar en vroeg wat er aan de hand was. Zij antwoordde: ‘Wees mij genadig en ook mijn geliefde, die door vijf ridders wordt doodgeslagen bij de voet van die berg.’ Hij vroeg aan de jonkvrouw: ‘Wie is uw geliefde?’ ‘De dwerg, de zoon van koning Brangores,’ zei de jonkvrouw, ‘die kortgeleden door koning Artur tot ridder werd geslagen.’ Heer Ywein sprak: ‘Jonkvrouw, stil maar. Bij de trouw die ik aan u verschuldigd ben, als

ik op tijd kom, zal het hem zijn leven niet kosten.’ ‘Ach, heer,’ antwoordde zij, ‘ik ben u zeer dankbaar, maar u moet er niet te lang over doen als u nog op tijd wilt komen!’ [35647]

Ywein reed snel naar de dwerg die in een hevige strijd met twee ridders verwickeld was. De andere drie had hij al uitgeschakeld: geen van hen kon nog op zijn benen staan. De een had hij in het gevecht in de dij gestoken met een speer, de tweede had hij in de schouder geraakt zodat die ontwricht was en de derde had hij hethoofd tot de tanden gekloofd. Ywein zag hem zo dapper vechten en zei: ‘Jammer dat hij zo klein is, want hij is moedig en heeft een dapper hart als het erop aankomt.’ Hij reed er snel naartoe, maar voordat hij ter plaatse was, had de dwerg de vierde tegenstander al tegen de grond geslagen en overreden met zijn paard. Zodra de vijfde zag dat hij alleen was overgebleven werd hij bang en wilde hij vluchten, maar de dwerg hield hem met slagen van zijn zwaard tegen. Hij zou hem hebben gedood, als heer Ywein niet tussenbeide was gekomen: Ywein vroeg de dwerg op hoofse wijze zijn tegenstander te laten gaan, aangezien die heel goed inzag hoe de zaken stonden. De dwerg, die uitermate hoofs was, antwoordde heer Ywein: ‘Heer, is het uw wil dat ik hem niet dood?’ ‘Ja,’ sprak Ywein, ‘en God zal u daarvoor ook dankbaar zijn.’ De dwerg zei: ‘U lijkt mij zo’n goed man dat ik zal doen wat u mij verzoekt.’ De tegenstander van de dwerg kwam naar Ywein toe en bedankte hem omdat hij hem gered had. Daarna bood hij de dwerg zijn zwaard aan. De andere overlevenden deden dat ook. De dwerg stuurde hen alle vier naar koning Arturs gevangenis en zij gingen daar in opdracht van hem heen. Ywein en zijn gezellen verlieten de dwerg en de jonkvrouw en vervolgden hun weg om Merlijn te zoeken in menige stad en in menig land. Zij verkregen echter geen informatie over hem, hetgeen hen zeer bedroefde. Aan het eind van het jaar kwam elk van de zoekers naar het hof terug en vertelde wat hem overkomen was. Koning Artur liet dat allemaal op schrift stellen. [35704]

In de periode waar wij over spreken, toen Ywein en zijn kameraden dit meemaakten, kwam heer Walewein met zijn metgezellen op een plaats waar hij wilde dat zij uiteen zouden gaan en elk alleen zou verder rijden. Hij wilde niet in een groep verdergaan. Daarna reed heer Walewein geheel alleen door een prachtig bos, terwijl hij zo diep nadacht over Merlijn dat hij niet meer wist wat er om hem heen gebeurde. Twee mijl verder kwam hij een mooie jonkvrouw op een telganger tegen. Heer Walewein was zo in gedachten verzonken dat hij vergat haar te groeten. Toen zij voor hem langs gereden was, keerde zij om en zei: ‘Bij God, het klopt niet wat men over u vertelt. Men zegt, heer Walewein, dat u de beste en meest hoofse ridder van de wereld bent. Bij God, dat is allebei gelogen, want u bent de lompste ridder die ik ken: u ontmoette mij alleen, midden in het bos, en verwaardigde zich niet eens mij te groeten of aan te spreken. Wees ervan overtuigd dat dit u duur zal komen te staan. U zult wensen het niet gedaan te hebben, al kreeg u de stad Logres of het halve koninkrijk.’ Heer Walewein schaamde zich zeer: ‘Jonkvrouw, ik dacht aan iemand naar wie ik op zoek ben. Ik smeed u mij mijn misstap te vergeven.’ Zij antwoordde: ‘U zult het eerst moeten bekopen op een manier die u veel schande en oneer zal opleveren voor u weer terug kunt keren, maar ik zeg u niet dat dat voor altijd zal zijn. Degene die u zoekt, zult u in het koninkrijk Logres niet vinden, maar in Bretagne zult u informatie over hem krijgen. Geef uw paard nu de sporen: op de eerste persoon die u tegenkomt, zult u moeten lijken. Dat leg ik u op totdat u mij zult terugzien.’ [35755]

Heer Walewein reed van haar weg. Hij had nog geen mijl afgelegd of hij kwam de dwerg en de jonkvrouw tegen, over wie ik u eerder vertelde en die vier ridders naar koning Artur zond. Het was de eerste zondag na Pinksteren [het feest van de Triniteit]. Heer Walewein groette hen: ‘Moge God u beiden een zalige dag geven!’ Zij antwoordden: ‘Moge God, die alles kan, u geluk en goede avonturen schenken!’ Niet lang daarna kreeg de

dwerg zijn oude gestalte terug, tweeëntwintig jaar oud, knap en welgeschapen, zodat hij zijn wapenrusting uit moest doen, omdat die te klein was geworden. Zijn geliefde was de gelukkigste vrouw op aarde. Zij omhelsde hem en kuste hem honderd keer. Zij waren uitermate blij en dankten God, Onze Heer, dat zij dit mochten meemaken. Zij dankten ook heer Walewein zeer, die hun een zalige dag wenste, waarvan zij veel plezier hadden. Zo reden zij samen verder. [35785]

Heer Walewein reed ook verder, maar hij had nog geen drie mijl afgelegd of de mouwen van zijn maliënkolder hingen over zijn handen heen en zijn hele maliënhemd was drie voet te lang, zo kort en klein was hij geworden. Zijn ijzeren kousen waren allebei twee voet langer dan zijn benen en zijn schild raakte zijn voeten. Hij zei: ‘Dit legde de jonkvrouw mij op.’ Hij was zo van zijn stuk gebracht dat hij zichzelf bijna gedood had. In deze wanhopige toestand reed hij zo lang door dat hij het bos verliet en een kruis zag, waar een steen bij stond. Hij reed daarheen, steeg af en begon zijn maliënkolder in te korten en ook zijn mouwen en de riemen van zijn schild en zwaard. Hij bond zijn borstharnas zo goed mogelijk vast en trok het aan. Daarna steeg hij in een zo ellendige stemming op zijn paard, dat hij liever dood was dan leefde. [35813]

Hij reed weg, zijn ramspoed bejammerend. Terwijl hij daar zo klagend reed, hoorde hij naast zich een stem hard roepen. Hij keek in de richting waaruit hij meende dat het geluid kwam, maar zag geen schepsel, alleen maar een rookkolom, die rond, hoog en dik was. Daarna hoorde hij op die plaats nogmaals een stem: ‘Heer Walewein, wanhoop niet om dit alles: wat gebeuren moet, moet gebeuren.’ Heer Walewein keek om zich heen. Toen hij de stem hoorde, wilde hij graag door de rookwolk heen rijden, maar dat lukte niet. Daarna zei hij: ‘God, wie noemt mij hier bij mijn naam?’ ‘Wat?’ antwoordde de stem, ‘wat is er met je aan de hand dat je mij niet wilt herkennen? Wat is je overkomen? Je placht mij goed te kennen. Zo gaat het nu in de hele we-

reld: wat men niet dagelijks ziet, dat is men helemaal vergeten. Het gezegde is helemaal waar: wie het hof schuwt, wordt door het hof geschuwd.^{aant.} Zo is het ook met mij: toen ik koning Artur en u en andere vrienden diende, was ik bemind bij u en de anderen, en nu ik het hof heb verlaten, kennen jullie mij niet meer. Eigenlijk zou men mij dat niet mogen aandoen, indien trouw en deugd zouden heersen in dit land.’ [35850]

Heer Walewein begreep uit de woorden wel dat het Merlijn was: ‘Ik moet u inderdaad wel kennen, want ik heb door uw toedoen veel eer verkregen. Ik vraag u, heer, laat mij u zien.’ ‘Dat zal niet lukken,’ antwoordde Merlijn. ‘U zult mij nooit meer zien en niemand zal met mij spreken als u van mij vertrokken bent, want niemand is in staat hier te komen, behalve mijn vriendin, als zij dat wil. Het spijt mij dat het zo moet zijn, maar ik kan er niets tegen doen, want er is in de wereld geen toren zo sterk als deze, waarin ik ben opgesloten. Toch is hij niet van steen, hout of ijzer, maar ben ik omsloten door lucht door middel van toverkracht. Niemand kan eruit of erin, behalve mijn geliefde die mij gezelschap houdt als zij daar zin in heeft.’ ‘Wat?’ zei Walewein, ‘beste Merlijn, hoe komt het dat u zo opgesloten bent? Was u niet in staat uzelf te redden met behulp van de vaardigheden die u bezat? U was de slimste en listigste man van de wereld.’ Merlijn antwoordde: ‘Beste vriend, ik was de grootste dwaas van de wereld, want ik wist dit allemaal van tevoren en liet mij toch door een vrouw zo in de luren leggen dat ik haar meer liefhad dan mijzelf. Ik leerde mijn liefje de toverkunst waarmee ik opgesloten ben en niemand kan mij ooit verlossen totdat mijn leven eindigt.’ ‘Mijn God,’ zei Walewein, ‘dat doet mij verdriet en mijn oom ook, die u laat zoeken. Als hij dit hoort, zal hij het zeer betreuren.’ [35896]

‘Ach, mijn beminde Artur,’ zei Merlijn nu, ‘nooit zal ik u meer zien, noch u mij. Het is zinloos daar iets aan te willen veranderen. Als u van mij weggaat, Walewein, dan zal geen man of vrouw mij meer horen spreken, behalve mijn vriendin. Ga nu

terug en groet namens mij koning Artur, mijn beminde heer, en de koningin en alle baronnen. Leg mijn situatie aan alle hovelingen uit. U zult de koning in Cardoel vinden, evenals alle ridders die met u naar mij op zoek gingen. Verder, heer Walewein, zeg ik u dat u niet moet wanhopen over wat u overkwam, want u zult de jonkvrouw in het bos terugvinden. Vergeet niet haar hoofs te groeten als u haar ziet. Ga nu met God,' zei Merlijn, 'en moge God de koning en de koningin en de hofhouding bijstaan, en het hele land met alle dorpen en steden.' [35922]

Heer Walewein vertrok, verdrietig en blij: hij was verheugd omdat Merlijn hem had voorspeld dat hij weer de oude zou worden, en bedroefd omdat hij Merlijn was kwijtgeraakt. Hij reed snel naar Cardoel en bereikte het bos, waar hij de jonkvrouw tegenkwam die hij niet gegroet had. Hij zag daar naast de weg twee gewapende ridders die de jonkvrouw gevangen hielden en aanstalten maakten haar te verkrachten. Zij waren dat niet echt van plan, zeg ik u, maar zij liet hen doen alsof, om heer Walewein op de proef te stellen. Zij wong haar handen en deed net alsof de ridders haar wilden verkrachten. Walewein riep: 'Jullie zijn ten dode opgeschreven als jullie in het land dat koning Artur toebehoort een jonkvrouw willen verkrachten.' Hij reed eropaf. De jonkvrouw riep: 'Heer Walewein, nu zal ik zien of u zo moedig bent dat u mij komt redden van deze schande.' Hij antwoordde meteen: 'Bij God, jonkvrouw, er zal u geen enkele schande overkomen als ik dat kan beletten.' Uit de mond van zo'n dwerg vonden de ridders dat hun eer te na, zij sprongen overeind en bonden hun helmen vast. De jonkvrouw had hen verzekerd dat hij hun geen kwaad zou doen. Toen zij hun helmen hadden opgezet, zeiden zij: 'Waardeloze dwerg! Kloothommel, je bent ten dode opgeschreven. Het is dat wij zo'n waardeloze idioot niet benijden, anders sloegen we je meteen dood!' Toen Walewein hoorde dat zij hem dwerg noemden en uitscholden, ergerde hij zich zeer: 'Bij God, al denken jullie dat ik waardeloos ben, ik ben hier gekomen tot jullie schande en

grote oneer. Stijg nu op jullie paarden, want het zou niet eervol zijn als ik jullie op mijn paard aanviel, terwijl jullie te voet zijn.’ De anderen zeiden: ‘U heeft veel zelfvertrouwen, dat u ons laat opstijgen. Al bent u klein, u spreekt dappere taal.’ Walewein antwoordde: ‘Ik vertrouw op God en op mijn kracht. Voor u van hier vertrekt, zal ik u zo toetakelen dat u voortaan in koning Arturs land geen vrouw meer zult verkrachten!’ [35987]

De hooghartige ridders stegen te paard en zeiden overmoedig tegen Walewein dat hij zich moest verdedigen, anders zouden zij hem doden. Zij gaven hun paarden de sporen en reden op Walewein af. Zij braken hun lans allebei, terwijl Walewein de een zo stak dat hij hem van zijn paard liet tuimelen en vervolgens met zijn paard over hem heen reed. Hij wilde de ander met het zwaard te lijf gaan, toen de jonkvrouw riep: ‘Walewein, stop! Het is genoeg geweest, stop met vechten!’ ‘Jonkvrouw,’ vroeg hij, ‘wilt u dat?’ ‘Jazeker,’ antwoordde zij. Heer Walewein zei: ‘Jonkvrouw, omdat u het wilt, stop ik nu. Als u het mij niet verzocht had, zou ik hen dood hebben geslagen ofzij mij, want zij hebben mij belasterd en schande aangedaan toen zij mij “dwerf” en “onwaardig” noemden. Toch hadden zij wel een beetje gelijk, want ik ben het meest waardeloze schepsel dat er is, sinds de schande die mij zes maanden geleden in dit woud ten deel viel.’ [36011]

De jonkvrouw en de beide ridders begonnen te lachen. Zij zei: ‘Heer Walewein, wat zou de beloning zijn voor degene die u kon terugveranderen?’ ‘Jonkvrouw, aan degene die mij onttoverde zou ik mijzelf geven en alles wat ik kon verkrijgen in deze wereld.’ Zij antwoordde: ‘Zoveel hoeft u er niet voor over te hebben, maar ik wil wel dat u mij een eed zweert, die ik u voor zal zeggen.’ ‘Jonkvrouw, ik doe alles wat u wenst. Zeg wat u wilt, ik ben bereid uw eed geheel en al te zweren.’ ‘U moet mij zweren,’ zei zij meteen, ‘op de eed die u uw oom, koning Artur, hebt gedaan, dat u nooit en nergens als een jonkvrouw of dame hulp nodig heeft, zult weigeren haar te helpen, of het

nu dag of nacht is.^{aant} En waar u ook een dame of jonkvrouw ontmoet, u moet haar altijd als eerste groeten als u dat kunt.' Walewein zei: 'Jonkvrouw, dat wil ik u beloven als een oprecht ridder.' 'Ik accepteer uw eed,' sprak zij, 'maar als u hem breekt, zult u er weer als een dwerg uitzien.' Vervolgens sprak zij de woorden die horen bij zo'n toverkunst. Niet lang daarna braken alle riemen waar zijn wapenrusting mee was vastgebonden en zijn ijzeren kousen ook. Walewein werd weer de oude. Toen hij dat bemerkte, steeg hij van zijn paard en knielde hij voor de jonkvrouw om haar te zeggen dat hij zijn hele leven lang haar ridder zou zijn. Zij deed hem opstaan en dankte hem voor zijn hoofse gebaar. Dit was de jonkvrouw die hem dit leed had aangedaan. De jonkvrouw vertrok met de twee ridders. Heer Walewein bleef achter en verlengde zijn wapenrusting, bond alles opnieuw vast en zorgde ervoor dat hij goed toegerust was. Daarna steeg hij te paard en reed hij naar Cardoel. [36066]

Hij arriveerde daar precies op het moment dat heer Ywein, Sagrimor en de andere ridders hadden verteld wat hun tijdens de zoektocht was overkomen. Toen Walewein aangekomen was, werd het groot feest onder de ridders, heb ik gehoord, omdat zij nu allemaal waren teruggekeerd van de plaatsen waar zij Merlijn hadden gezocht. Ook Walewein is opgestaan en heeft alle avonturen beschreven die hem overkomen waren. Hij vertelde van de jonkvrouw die hem in een dwerg veranderde omdat hij haar niet groette toen hij haar tegenkwam. Daarna vertelde hij over Merlijn, die hij in een woestijn vond waar hij voor altijd opgesloten moet blijven en die de koning en zijn echtgenote groeten liet en ook de ridders. Hoe een vrouw Merlijn had opgesloten vertelde hij aan alle aanwezigen. Daarna legde hij uit hoe hij herstelde en zijn gestalte terugkreeg en weer werd zoals men hem nu zag. Dit verwonderde de aanwezigen zeer; zij praatten er veel over. Maar Artur en de koningin waren bedroefd, omdat zij Merlijn kwijt waren. Dat stemde hen zeer verdrietig. Zij vervloekten Merlijns minnares en zeiden dat zij

een kwade dood moest sterven, omdat zij hem zo opgesloten had. De koning was lange tijd bedroefd. [36104]

Terwijl men hierover sprak, kwam Evadan de zaal binnen, een knappe man van tweeëntwintig jaar, zo edel van uiterlijk dat men geen mooiere man zou kunnen vinden. Hij had zijn vriendin bij zich, kwam naar Artur toe en groette hem hoofs. De koning bedankte hem. Evadan vroeg: 'Heer, herkent u mij?' 'Bij God, heer ridder, nee,' antwoordde de koning, 'ik heb u nog nooit gezien.' 'Op mijn erewoord, heer,' zei de ridder, 'u heeft mij eerder gezien, al herkent u mij niet. Maar toen u mij en deze jonkvrouw de laatste keer ontmoette, had ik een zodanig uiterlijk dat wie mij toen zo zag en nu weer, mij niet zou herkennen.' 'Bij God,' antwoordde de koning, 'beste vriend, voorzover ik weet, heb ik u nooit eerder ontmoet.' 'Heer,' vervolgde Evadan, 'herinnert u zich dat er een jonkvrouw aan kwam gereden met een dwerg die u tot ridder hebt geslagen?' 'Jazeker,' zei de koning, 'hij heeft mij vijfriders gestuurd, die hij in gevechten overwon en door zijn dapperheid versloeg.' Toen zei de ridder: 'Heer, ik ben de dwerg die de vijf ridders overwon en als gevangenen naar u zond. Ik ben de dwerg die door u tot ridder is geslagen. Kijk, hier is de jonkvrouw die u dat verzocht. Ik was degene die u de vijf ridders stuurde. Bij vier van hen was heer Ywein getuige. Hij trof mij op de zondag na Pinksteren in vol gevecht aan in een veld, waar ik hen alle vier versloeg. Laat hem maar vragen of hij dat zag gebeuren, hij kan u erover vertellen.' Heer Ywein bevestigde het volledig en vertelde dat de dwerg een van de ridders doodde: 'Die bleef ter plaatse liggen. Er waren er vijf die hem aanvielen. De vier overlevendenzond hij als gevangenen naar u.' [36159]

Daarna vertelde Evadan verder: 'Heer, de volgende dag rond drie uur 's middags kwam ik heer Walewein tegen. Hij groette ons en wij hem. Terwijl hij ons liet passeren, zei hij dat God ons zaligheid zou mogen verlenen. En dat deed God, want zodra de uitspraak Waleweins mond verlaten had, veranderde mijn

^{aant.} lichaam en kreeg ik de gestalte waarin u mij nu ziet. Voordien was ik een dwerg, lelijk en misvormd. Ik ben ervan overtuigd dat vanwege zijn woorden en wens Onze Heer mij bevrijdde van het beschamende lichaam dat ik tot dan toe bezat. Ik ben God zeer dankbaar, en heer Walewein ook.’ Vervolgens vroeg de koning hem uit welke familie hij stamde en hoe hij heette. Hij vertelde de koning wat u al eerder hebt gehoord. De koning en heer Walewein waren blij dit alles te horen en de koning maakte Evadan een van de ridders van de Tafelronde. De jonkvrouw verbleef vanaf dat moment aan het hof bij de koningin, met veel genoegen en gedurende haar hele leven. [36191]

Epiloog^{aant.}

Ik vind in het Frans verder niets beschreven over Merlijn en daarom ga ik er in het Diets ook niet mee door, want Merlijn is gevangengezet door een vrouw en zal nooit kunnen ontsnappen. Niemand zal ooit nog van hem horen. Wat kan men er dan nog meer over vertellen? Niets, zo helpe mij God, behalve dat hij een fraaie dwaas was. Al geldt hij als wijs en kon hij veel, toch heeft een vrouw hem met haar listen, waarvan zij er veel op hem losliet, gekregen waar zij hem hebben wilde: in haar net. Als een vrouw haar zinnen erop heeft gezet, is er eigenlijk geen man zo verstandig dat zij hem uiteindelijk niet in de luren legt. [36207]

Moge God ons geven dat wij in alles altijd het beste doen. In zijn naam eindigt mijn werk, dit *Boek van Merlijn*. Het kostte mij moeite het te maken. In het jaar Onzes Heren, voor wie het zich afvraagt, toen men schreef dertienhonderd en zesentwintig, op Witte Donderdag in de week voor Pasen, werd dit boek vol mooie verhalen voltooid. [36218]

Explicit, Deo gratias.

Nawoord

Ergens rond het midden van de negentiende eeuw kregen de kinderen van de predikant te Batenburg het middeleeuwse handschrift te pakken dat hun vader van de heer van Burgsteinfurt te leen gekregen had. Zij scheurden er enkele bladen uit. Wat daar verder van geworden is - prachtige tekeningen? poppenkleertjes? - weten wij niet. Merlijn, de hoofdfiguur in de teksten uit het handschrift, weet dat wel. Hij zou bovendien erg gelachen hebben om het droeve lot van het handschrift waarin het resultaat van het nijvere dichtwerk van Jacob van Maerlant en Lodewijk van Velthem via al even noeste kopiïstenarbeid was neergepend.

De Merlijn-figuur die uit de twee Middelnederlandse teksten naar voren komt, heeft kennis van heden, verleden en toekomst en zet die in om koning Artur te helpen op de troon van Logres te komen en te blijven. Merlijn dankt zijn ontstaan aan de wens van de duivel om een menselijke representant op de wereld te zetten. Deze zou zoveel mogelijk mensen tot zonde moeten verleiden en zo hun zielen hellewaarts moeten brengen. Als hulpmiddel daarbij geeft de duivel Merlijn kennis van het verleden. Het meisje dat als draagmoeder voor dit wezen wordt uitgezocht is echter zo vroom dat God ingrijpt. Hij schenkt het nog ongeborn kind ook de kennis van de toekomst en stelt het zo in staat de duivelse kennis teniet te doen.

Vanwege zijn duivelse ‘vader’ blijft Merlijn altijd wat ambivalent. Men weet niet wat men aan hem heeft, ook al omdat hij een grote voorliefde voor vermommingen en geheimzinnigheid vertoont. Hij scheidt er een diabolisch genoeg inmens in verwarring te brengen. Zijn kennis van de toekomst doet Merlijn vaak in de lach schieten, bijvoorbeeld als een groep armen al bedelend boven op een grote begraven schat zit of als een man een lap leer koopt voor reparaties aan schoenen die hij

nooit meer zal dragen. Uiteindelijk blijkt de liefde van Merlijn voor Nimiane zo sterk dat hij zich, al weet hij wat hem te wachten staat, door haar voor altijd gevangen laat zetten. Zo verdwijnt hij uit de Arturwereld, misschien is hij dood, misschien ook niet... in het laatste geval lacht hij vast om deze Griffioenvertaling.

Merlijns oorsprong

Wanneer de optekening van teksten in de volkstaal over personages als Merlijn en Artur goed op gang komt, hebben de verhalen over hen al een lang bestaan in de orale vertelcultuur achter de rug. De overgeleverde geschreven bronnen tonen een Merlijn die samengesteld lijkt uit een wildeman die in het woud leeft en *voorspellingen* doet en een ziener die profetische trances met perioden van waanzin afwisselt. Er worden al vroeg verhalen verteld over Merlijn-achtige figuren, Lailoken of Myrrdin genaamd.

Geoffrey van Monmouth heeft in de eerste helft van de twaalfde eeuw een drietal teksten vervaardigd die het beeld van de tovenaarsprofeet Merlijn in de Arturtraditie hebben bepaald. Eerst schreef hij de *Prophetiae Merlini* (de *Voorspellingen van Merlijn*), een werk dat hij in zijn geheel opnam in zijn tweede tekst, de *Geschiedenis van de Britse koningen* (de *Historia Regum Britanniae*) uit circa 1136. Geoffrey vertelt daarin het verhaal van de jonge Merlijn die naar koning Vortigern gebracht wordt, opdat men zijn bloed - hij is een vaderloos kind - over de fundamenten van een steeds maar instortende toren kan sprenkelen. Merlijn weet dat lot te vermijden en verklaart waarom de toren steeds instort. Vervolgens raakt hij in een profetische trance en spreekt hij een lange reeks van voorspellingen uit waarin de handelende personen door middel van symbolische dieren worden aangeduid. Zo staat het everzwijn van Cornwall

voor koning Artur. Veel van de voorspellingen in de *Prophetiae* en de *Historia* zijn duister en vaag, maar de grote toekomst van Artur komt er duidelijk uit naar voren. Later maakte Geoffrey nog de *Vita Merlini* waarin hij schrijft over het leven van de profetische bard die na een veldslag waanzinnig het bos in vlucht en daar allerlei voorspellingen uitspreekt.

De verhaallijn van de *Historia* is in de Arturtraditie belangrijker gebleken dan die van de *Vita*, vooral omdat de verbinding met Arturs lot sterker was en tot uitbreiding uitnodigde. Zo zorgt Merlijn er in de *Historia* al voor dat Artur verwekt kan worden door koning Uter bij Ygerne, de vrouw van de hertog van Cornwall. Daarna is zijn rol in deze Latijnse tekst uitgespeeld, maar dat verandert in de Arturteksten in de Franse volkstaal, die al snel volgen.

De Franse Merlijntraditie

Met de Oudfranse vertaling van Geoffreys *Geschiedenis van de Britse koningen* door de dichter Wace begint in de tweede helft van de twaalfde eeuw de opbloei van de Arturliteratuur in de (Franse) volkstaal. Merlijn treedt daarin sterk op de voorgrond aan het begin van de dertiende eeuw, wanneer Robert de Boron zijn *Joseph d'Arimathie* en *Merlin* schrijft. Robert koppelt Christus' lijdensverhaal en de geschiedenis van de Graal (de schotel van het Laatste Avondmaal waarin ook het bloed van Christus werd opgevangen nadat hij van het kruis was gehaald) aan de Britse verhaalstof. Hij legt onder meer een verbinding tussen de Tafel van het Laatste Avondmaal, de Graaltafel van Jozef van Arimathea en de Ronde Tafel die Merlijn voor Uther Pandragoen vervaardigt.

Robert schreef zijn romans in verzen (er is een kort fragment van de *Merlin* in verzen bewaard gebleven), maar zij werden al heel snel in proza omgezet en kregen in die vorm een veel rui-

mere verspreiding. Er ontstaat een trilogie waarin de *Joseph* en *Merlin* worden gevolgd door een Percevalverhaal, maar de twee teksten worden ook opgenomen in de *Lancelot en prose-cyclus*.

Deze enorme prozaroman (ca. 1215-1235) beschrijft in zijn meest uitgebreide vorm wat er met de Graal en met Artur gebeurde tot aan diens dood. Voor het eerste deel werd de *Joseph* als basis gebruikt, maar de tekst werd wel flink uitgebreid. Het resultaat van die bewerking wordt de *Estoire dou Saint Graal* genoemd. Deze tekst sluit aan op de *Merlin*, die bij de opname in de grote cyclus nauwelijks werd veranderd. Aangezien de *Merlin* eindigt met Arturs troonsbestijging en de *Lancelot* aanvangt op een moment dat Artur al lange tijd regeert, werd er een overgangstekst toegevoegd: de *Suite-Vulgate du Merlin*. Hierin wordt beschreven hoe Artur geleidelijk zijn machtspositie weet te stabiliseren.

De teksten die hier zijn vertaald komen uit dit tekstcomplex voort, maar er is wel sprake van een complicatie: de combinatie *Joseph-Merlin-Suite-Vulgate* die we in het Middelnederlands vinden, is zeer ongebruikelijk in de Franse traditie. Slechts één van de ruim honderd handschriften van de cyclus vertoont deze samenstelling. Bijna altijd bevatten de handschriften de *Estoire* in plaats van de *Joseph*, zodat *Joseph* en *Suite-Vulgate* niet samen worden aangetroffen. Toch vertaalde Jacob van Maerlant de *Joseph* en *Merlin*, waarna Lodewijk van Velthem de *Suite-Vulgate* voor zijn rekening nam en de huidige Middelnederlandse Merlijnbundel ontstond. Voor het globale verloop van het verhaal heeft de ongebruikelijke combinatie van teksten geen gevolgen. Bovendien is het meest afwijkende deel, de vertaling van de *Joseph*, in deze vertaling/bloemlezing niet opgenomen, omdat die tekst niet over Merlijn gaat.

Jacob van Maerlants Historie van den Grale en Merlijns boek (1261)

De koster van Merlant of Maerlant, Jacob geheten, vertaalde de Graal/Merlijn-roman voor heer Albrecht van Voorne, zo vermeldt de proloog. Hij schreefeerder over de daden van koning Alexander. De productiefste dichter uit de Middelnederlandse letterkunde, Jacob van Maerlant, was sinds 1260 koster in Maerlant, vlak bij Den Briel op het eiland Voorne (nu Voorne-Putten). De edelman voor wie hij in 1261 de prozaversies van Robert de Borons *Joseph* en *Merlin* vertaalde, behoorde tot een geslacht dat een belangrijke rol speelde aan het Hollandse hof. Hij was in 1261 echter nog maar tien jaar oud. Het is heel goed mogelijk dat de teksten ingezet werden bij de scholing van de jonge Albrecht, waarbij de geleerde en belezen Jacob betrokken kan zijn geweest. Het is in ieder geval opvallend dat de verteller op een bepaald punt zijn publiek aanspreekt als ‘kinder’, kinderen (vs. 543 van de *Historie van den Grale*).

In het gedeelte over de Graal geeft Maerlant meer dan eens aan dat zijn Franse grondtekst het bijbelverhaal geweld aandoet. Hij vervangt de inhoud van de bron dan door de bijbelse lezing. Was in de *Historie van den Grale* vooral op religieus gebied het nodige te leren, in de *Merlijn* gaat het om zaken als het (sacrale) koningschap, het kiezen van de juiste adviseurs, vrijgevigheid en andere deugden die een edelman goed van pas komen. Daar komt natuurlijk bij dat het verhaal van het zwaard in de steen, dat in Roberts *Merlin* voor het eerst werd verteld, een jongen als Albrecht vast zal hebben aangesproken. Niet voor niets is die episode een van de populairste in de Arturverhalen tot op de dag van vandaag.

Maerlants bron was in proza geschreven, zo vertelt hij, maar hij zette die om in gepaard rijmende verzen, de vorm waarin al zijn dichtwerken zijn gegoten en die het standaardrecept vormt voor verhalende teksten in het Middelnederlands. In het *Mer-*

lijn-gedeelte wijkt Maerlant veel minder vaak van zijn Franse bron af dan in de *Historie*, maar hij heeft wel een omvangrijke episode toegevoegd, waarin de duivel Maskeroen de zondige mens voor God daagt en Maria het voor de mens opneemt. Deze tekst is in dramavorm ook uit een andere bron bekend. Ook bij Maerlant heeft de Maskeroen-episode veel weg van een toneelstuk.

Maerlant nam de bronnenfictie van zijn Franse voorbeeld over. De *Merlin* zet hier een omvangrijke constructie voor op, die vooral goed functioneert in de context van de *Lancelot en prose-cyclus*. Die grote prozaroman presenteert zich als een ware en betrouwbare kroniek, gebaseerd op de verslagen van ooggetuigen (de ridders zelf). De *Merlin* doet net alsof alles wat de lezer/toehoorder voorgeschiedt krijgt afkomstig is uit de mond van Merlijn, via het boek dat deze zijn leermeester en vertrouweling Blaise/Blasius laat schrijven. Merlijn is op de hoogte van alles wat gebeurd is, gebeurt en nog gebeuren zal. Op geregelde tijden bezoekt hij Blasius en vertelt hem alles. Blasius schrijft het op in een boek, en zo weten wij het. Dat het verhaal door een ooggetuige verteld wordt, is volgens de middeleeuwse opvatting een waarborg voor de betrouwbaarheid van de tekst. Maerlant speelt dit spel helemaal mee: hij voegt in zijn tekst zelfs toe dat Merlijn Blasius over het geding tegen Maskeroen vertelt. De bronnenfictie wordt voortgezet in de *Suite-Vulgate du Merlin* en in Velthems vertaling daarvan. Op een bepaald moment worden in die tekst zelfs vier klerken benoemd die alle avonturen van de Tafelronderidders gaan optekenen, opdat hun verhalen voor het nageslacht bewaard blijven.

Lodewijk van Velthem, Merlijncontinuatie (1326)

Als geestelijke/dichter treedt Lodewijk van Velthem op veel terreinen in de voetsporen van Jacob van Maerlant. Hij heeft

bijvoorbeeld Jacobs *Spiegel historiael* afgemaakt en van een vijfde deel over de meest recente geschiedenis voorzien. Dat vijfde deel zou gediend hebben als een soort sollicitatie naar een post als ‘pape’ bij Gerard van Voorne. De Voorne-connectie blijkt ook uit het feit dat Velthem Maerlants *Merlijn* van een voortzetting voorzag. Hij vertaalde in 1326 de *Suite-Vulgate du Merlin* in bijna 26 000 gepaard rijmende verzen. Het is denkbaar dat hij gebruikmaakte van een Frans handschrift dat dan sinds Maerlants tijd te Voorne was, maar gezien de configuratie van de teksten (geen *Joseph/Suite-Vulgate* in het Frans) is het waarschijnlijker dat hij een ander handschrift als bron gebruikte.

Met zijn continuatie dichtte Velthem het laatste gat in de Middelnederlandse vertaling van de Artur-cyclus, zoals die in het Oudfrans in de vorm van de *Lancelot en prose*-cyclus was ontstaan. Er waren op dat moment al twee Middelnederlandse versvertalingen van de *Lancelot*, waarvan er ten minste één ook vertalingen van de *Queste del Saint Graal* en de *Mort le roi Artu* bevatte. We kennen deze tekst grotendeels (het begin is verloren gegaan) uit de zogenoemde *Lancelotcompilatie*, die uit circa 1320 dateert. Ook met deze tekst heeft Lodewijk van Velthem te maken gehad, want hij was de bezitter van het compilatiehandschrift en misschien ook wel de samensteller.

Velthems bron is vanwege haar status als tussentekst sterk gericht op het leggen van verbanden met de teksten die voorafgaan en nog zullen volgen in de complete cyclus. Er staat geregeld dat over een bepaald personage later in dit boek nog meer zal worden verteld. Velthem neemt al deze vooruit- en terugwijzingen over, maar voegt zelf ook een enkele toe. In vs. 24655-8 van de Middelnederlandse tekst is sprake van de personages Ganganbrisel en Giromelant, waarover volgens de verteller ook geschreven wordt in ‘Gawine’. Dit gegeven ontbreekt in het Frans (ed. Sommer, II, p. 248, r. 53). Het is een verwijzing naar een tekst die in de *Lancelotcompilatie* is opgenomen en vooral over Gawain/Walewein gaat. Deze roman is gebaseerd

op Chrétien de Troyes' *Perceval* en draagt in het moderne onderzoek de naam *Perchevael*. Zo legt vertaler Velthem een verband met de compilatie die hij in zijn bezit had.

Afgezien van de status als sluitsteen van de Middelnederlandse Arturgeschiedenis, is Velthems *Merlijncontinuatie* ook interessant als de tekst waarin het personage Merlijn tot volle ontplooiing komt. Merlijns kennis en vermogens worden uitgebreid voor het voetlicht gebracht en ingezet om Arturs heerschappij te vestigen. Bovendien helpt Merlijn een aantal jonge ridders, zoals Walewein en zijn broers, Ywein en Sagrimor, in hun strijd voor Arturs zaak. Merlijn vindt bovendien de tijd om de keizer van Rome van zijn overspelige vrouw af te helpen en om zelf verliefd te worden, met uiteindelijk rampzalige gevolgen. Velthem zelf doet daar in zijn epiloog nogal sarcastisch over: al was Merlijn nog zo wijs, een vrouw was hem te slim af!

Merlijn gebruikt in deze tekst zijn magische vermogens met een zekere terughoudendheid. Hij weet veel te bewerkstelligen door de kennis die hij heeft in te zetten en er zo voor te zorgen dat personages op de juiste tijd op de juiste plaats zijn, bijvoorbeeld om een belangrijke redding te verrichten of om in de strijd de doorslag te geven. Het gaat niet om grof magisch geweld, de tegenstanders worden niet omver getoverd, maar op normale wijze verslagen. Arthurs macht is zo niet louter en alleen afhankelijk van Merlijns toverkunsten, al blijken de informatie en wijze raad die Merlijn hem geeft steeds weer van groot belang.

Overlevering: handschrift-Burgsteinfurt en de editie-Van Vloten

Er zijn enkele fragmenten in het Middelnederlands overgeleverd van de teksten van Maerlant en Velthem, maar de bijna complete tekst kennen we alleen uit een Middelnederduits

handschrift uit circa 1425. Dit is het handschrift dat aan de kinderen van de predikant ten prooi viel. Het is sinds de Middeleeuwen in het bezit van de graven van Bentheim-Steinfurt. Er staat een notitie aan het eind van het handschrift waarin het boekenbezit van graaf Everwin I (1397-1454) wordt opgesomd. Hij bezat behalve deze Merlijn-codex ook nog ‘twe nye boke van lantslotte’ en ‘eyn olt boek van lantslotte’, zodat we mogen aannemen dat hij in de Arturliteratuur van het *Lancelot en prose*-type geïnteresseerd was. De aanduidingen ‘oud’ en ‘nieuw’ maken nieuwsgierig. Is het ‘oude’ Lancelotboek aangeschaft door Everwins voorouders en heeft hij de ‘nieuwe’ zelf laten overschrijven?

Het omzetten van de Middelnederlandse tekst in het nauw verwante Middelnederduits heeft geen ingrijpende gevolgen voor de inhoud van de tekst gehad. Het is een ‘Umschreibung’: het oorspronkelijke woord wordt gewoonlijk vervangen door het equivalent in de andere taal, zonder dat de woordvolgorde in de zin verandert. ‘Ende’ wordt ‘Unde’, ‘ridder’ wordt ‘ritter’, enzovoort. In een enkel geval wordt een naam omgezet naar de in het Duitse taalgebied gebruikelijke vorm. Waar het Middelnederlands Walewein gebruikte om Arturs neef aan te duiden, hanteert het handschrift de Duitse vorm Gawein. Het is opmerkelijk dat een tweede kopiist, die helemaal op het eind van het handschrift de pen overneemt, weer de vorm Walewein gebruikt. Hij was misschien bekender met de Middelnederlandse vorm van de naam of richtte zich helemaal naar wat hij in zijn Middelnederlandse voorbeeld vond.

De al genoemde slechte ervaringen bij het uitlenen van het handschrift maakten de graven uiterst terughoudend wanneer iemand het handschrift wilde inzien. Lange tijd wist men wel dat het bestond, maar werd er verder weinig ondernomen om de tekst uit te geven, tot in de jaren zeventig van de negentiende eeuw Johannes van Vloten bij de graaf aanklopte. Hij vervaardigde de enige complete uitgave, die in 1880 werd gepubli-

ceerd. Geconfronteerd met een Middelnederduitse tekst waar het Middelnederlands als het ware doorheen scheen, besloot Van Vloten de oorspronkelijke tekst te reconstrueren. Zijn kritische tekst is gegoten in het Middelnederlands zoals de negentiende-eeuwer Van Vloten zich dat voorstelde, met per pagina een stuk of twintig noten waarin de lezing van het handschrift wordt gegeven. Inhoudelijke afwijkingen zal zijn werkwijze niet hebben opgeleverd. In Van Vlotens editie staat echter niet wat er in het handschrift staat, maar wat hij dacht dat de oorspronkelijke tekst van Maerlant en Velthem was. Van Maerlants tekst is in 1980 een diplomatische editie verschenen, waarin ook de Middelnederlandse fragmenten zijn opgenomen. Velthems Merlijnverhaal wacht nog op een moderne uitgave.

Verantwoording

De bloemlezing uit Maerlants *Merlijns boek* is gebaseerd op de editie Sodmann. De versnummers verwijzen naar deze uitgave. In 1998 nam Ingrid Biesheuvel in haar Maerlantbloemlezing een editie en vertaling van het stuk over de creatie van Uters Ronde Tafel op. Deze passage, die vanwege Merlijns hoofdrol hier niet mocht ontbreken, is integraal overgenomen, met dank aan Ingrid Biesheuvel en de betrokken uitgeverijen. Bij de overname zijn de namen aangepast aan het geheel van deze vertaling en is de paragraafindeling in lijn gebracht met de paragraaftekens in het handschrift.

Velthems *Merlijncontinuatie* is vertaald naar de editie-Van Vloten. De versnummers verwijzen naar deze uitgave. Van Vlotens telling van de door hem ook uitgegeven teksten van Maerlant wijkt af van die van Sodmann, zodat het lijkt alsof er een lacune is tussen Maerlants en Velthems tekst. Zij sluiten echter direct op elkaar aan. De selectie van de passages is hier vooral ingegeven door de mate waarin Merlijn bij de gebeurtenissen betrokken is. De tekst bevat een grote hoeveelheid gevechten, schermutselingen, toernooien en veldslagen. Deze worden met veel aandacht beschreven, maar zijn voor de moderne lezer niet echt boeiend en worden dus veelal samengevat.

De stijl van de vertaler Velthem wordt gekenmerkt door een zekere monotonie. Hij heeft de neiging zijn zinnen op steeds dezelfde wijze op te bouwen: ‘Toen de koningen te Logres aangekomen waren, gingen zij naar het klooster. Toen zij in het klooster arriveerden, zagen zij de bisschop. Toen de bisschop hen zag, heette hij hen hartelijk welkom,’ enzovoort. Omwille van de leesbaarheid zijn dergelijke constructies vervangen door beknoptere formuleringen. Ook de talloze stoplappen (‘wet voorwaer’, ‘sijt seker des’ etc.) die Velthem gebruikt om het vers uit te vullen en te laten rijmen zijn gewoonlijk niet vertaald.

In de tekst van zowel Maerlant als Velthem zijn de namen genormaliseerd naar het gebruik in Middelnederlandse Arturteksten. Zo is de naam Gawein als Walewein vertaald, en luiden de namen van zijn jongere broers in de vertaling: Agravein, Gaheriës, Gariët en Mordret. Bij plaatsnamen wordt de moderne vorm gegeven als die eenduidig te achterhalen was, maar voor gebieden als ‘Gaule’ is de vorm van het handschrift gehandhaafd, omdat niet duidelijk is in hoeverre een dergelijke aanduiding met in dit geval ‘Frankrijk’ of ‘Gallië’ overeenstemt. Tijdsaanduidingen als ‘Sinte Jansdag’ worden tussen vierkante haken voorzien van de moderne datum, middeleeuwse maten worden vervangen door moderne. Bij het gebruik van ‘u’ en ‘jij’ is zoveel mogelijk aangesloten bij het gebruik in de middeleeuwse tekst. Het is daar bijvoorbeeld opmerkelijk dat Arturs pleegvader hem met ‘u’ aanspreekt nadat de jongen het zwaard uit de steen heeft getrokken, terwijl de oudere zoon Keye het met ‘jij’ moet doen. Wat betreft de indeling van de alinea's is in het Maerlant-gedeelte zoveel mogelijk aangesloten bij het gebruik van paragraaftekens in het handschrift en de diplomatische editie-Sodmann. De hoofdstukindeling en de hoofdstuktitels zijn uit de middeleeuwse tekst overgenomen.

Met dank aan Ingrid Biesheuvel en uitgeverij Amsterdam University Press voor de toestemming haar vertaling van de Maerlant-passage over te mogen nemen, aan Bart Besamusca en Petra Kok, aan Martine Meuwese voor de afbeelding op het omslag, en vooral aan Ludo Jongen, die de hele vertaling doornam en mij inwijdde in de ‘tricks of the trade’.

Bronnen en literatuur

Wie meer wil lezen en weten

Over het personage Merlijn:

W.P. Gerritsen & A. van Melle, (red.), *Van Aiol tot de Zwaanridder. Personages uit de middeleeuwse verhaalkunst en hun voortleven in literatuur, theater en beeldende kunst*. Nijmegen, 1998 (2de druk).

Aileen Ann Macdonald, *The Figure of Merlin in thirteenth century French romance*. Lewiston, 1990.

S. Brugger-Hackett, *Merlin in der europäischen Literatur des Mittelalters*. Stuttgart, 1991.

P. Goodrich, *The Romance of Merlin. An anthology*. New York & Londen, 1990.

P. Goodrich & R.H. Thompson (eds.), *Merlin: A Casebook*. New York, 2003.

Over de Franse bronteksten:

R. Trachsler, *Merlin l'enchanteur. Etude sur le Merlin de Robert de Boron*. Parijs, 2000.

De *Merlin* is uitgegeven door A. Micha: Robert de Boron, *Merlin, roman du XIIIe siècle*. Parijs/Genève, 1980.

Samen met de *Suite-Vulgate du Merlin* staat de *Merlin* in deel II van Sommers uitgave van de Lancelot-cyclus: *The Vulgate version of the Arturian Romances* edited from manuscripts in the British Museum by H. Oskar Sommer.

Washington: Carnegie Institution, 1908-1916 (reprint: New York, 1979).

Engelse vertaling: N. Bryant, *Merlin and the Grail. Joseph of Arimathea, Merlin, Perceval: the trilogy of prose romances attributed to Robert de Boron*.

Cambridge, 2001.

Nederlandse vertaling: Robert de Boron, *Merlijn, verkondiger van de Graal*. Zeist, 1984.

De bronnenfictie in deze tekst wordt besproken in:

Frank Brandsma, 'The Eyewitness Narrator in Vernacular Prose Chronicles and Prose Romances'. In: N.J. Lacy (ed.), *Text and Intertext in Arturian Romance*. New York, 1996, p. 57-69.

Over Maerlant:

Frits van Oostrom, *Maerlants wereld*. Amsterdam, 1996.

Bart Besamusca en Frank Brandsma, "Kinder dit was omber waer". De didactische functie van Jacob van Maerlants *Graal-Merlijn*'. In: *Queeste 3* (1996), p. 115-124.

De tekst van Maerlant is apart uitgegeven:

Jacob van Maerlant, *Historie van den Grale und Boek van Merline. Nach der Steinfurter Handschrift herausgegeben von T. Sodmann*. Keulen/Wenen, 1980.

Twee passages uit het werk zijn met vertaling opgenomen in:

Maerlants werk. Juweeltjes van zijn hand. Met inleidingen en vertalingen door Ingrid Biesheuvel. Amsterdam, 1998. Deltareeks.

De complete inhoud (Maerlant en Velthem) van handschrift-Burgsteinfurt is te vinden in:

Jacob van Maerlants *Merlijn, naar het eenig bekende Steinforter handschrift uitgegeven door J. van Vloten*. Leiden, 1880.

Voor het onderzoek naar de Lancelotcompilatie kan men beginnen bij met de inleiding van:

Bart Besamusca (red.), *Jeesten van rouwen ende van feesten. Een bloemlezing uit de Lancelotcompilatie*. Hilversum, 1999.

Aantekeningen

Maerlants *Merlijn*

Pagina 12

het zweet zijns aanschijns: zie Genesis 3:19.

Pagina 18

Faise de moi Deus son plaisir: hoewel het lijkt alsof hier de Franse brontekst wordt geciteerd, komt deze zinsnede in de geraadpleegde editie (ed. Sommer, deel II, p. 11, r. 10; ed. Micha, p. 45, r. 25-27) op deze plaats niet voor. Het is denkbaar dat het een variant in Maerlants bron betreft, of een vaste uitdrukking.

Pagina 24

geding: Merlijn geeft hier een samenvatting van alles wat in het handschrift en de teksten voorafgaat, inclusief de door Maerlant toegevoegde Maskeroen-episode (het geding).

Pagina 25

Er... vertellen: in deze alinea is de verteller aan het woord. Hij duidt de verschillende delen aan als ‘boeken’, waarbij Boek I de Graalgeschiedenis bevat en Boek 2 het verhaal van Merlijn tot op dit punt. Meteen hierna begint Boek 3.

Pagina 26

Vortigern: dit personage draagt in het handschrift de naam Utegier.

Brutus' boek: de geschiedenis van Brittannië vanaf de komst van de Trojaan Brutus is in vele kronieken beschreven, te beginnen bij de *Historia Regum Britanniae* van Geoffrey van Monmouth (1136) en de Oudfranse vertaling daarvan, de *Roman de Brut* van Wace. Het is niet duidelijk welke tekst uit de *Brut*-tra-

ditie hier bedoeld wordt. De verwijzing is door Maerlant overgenomen uit zijn bron (ed. Sommer, II, p. 19, noot 4, zie ook de ed. Micha, p. XXVI-XXVIII, en Besamusca en Brandsma 1996, p. 116, noot 5).

Pagina 30

zes of zeven meter: in het handschrift staat ‘dre vademe ofte vier’; een vadem is circa 1,80 m.

strootjes: de geleerden trekken strootjes om te bepalen wie de boodschap (namelijk: dat zij niet weten waarom de toren instort) aan Vortigern moet overbrengen.

Pagina 31

Merlant: In het Oudfrans (en ook elders in de Middelnederlandse tekst) verblijft Blasius/Blaise in Northumberland. Hier lijkt een spelletje gespeeld te worden door de dichter Jacob van Maerlant/Merlant. Zie Besamusca en Brandsma 1996, p. 121.

Je... leven: er is voor deze zinsnede een versregel weggevalen, vgl. ed. Sodmann, vs. 4767, die hier is aangevuld op basis van het Oudfrans (ed. Sommer, II, p. 27, r. 33; ed. Micha, p. 99, r. 23-24).

Pagina 38

De koning schatte hem als de winnaar in: de vertaling is onzeker. Maerlants tekst lijkt te zeggen dat de koning zelf de draak overwint, maar dat past niet in de context. De Franse tekst geeft aan dat de koning denkt dat de rode draak de witte zal overwinnen (ed. Sommer, II, p. 33, r. 14; ed. Micha, p. 115, r. 40-41).

Pagina 40

Robert: Maerlants bron, Robert de Boron.

Pagina 41

Aurelius en *Ambrosius*: worden hier in het handschrift als twee

aparte personen geïntroduceerd. Elders blijkt dat er slechts één persoon is, die Aurelius Ambrosius heet en al snel sneuvelt.

Pagina 42

derde boek: in het handschrift is hier sprake van het tweede boek. De telling van de boeken wordt onduidelijk. Hier eindigt het tweede boek van de *Merlijn*, dat tegelijk het derde van Maerlants dubbelroman is.

Pagina 45-54

De passage op p. 45-54 is overgenomen uit de bestaande vertaling in Biesheuvel 1998 (p. 93-112). De namen zijn aangepast aan de hier gehanteerde spelling, de alinea-indeling is aangepast aan het gebruik van paragraaftekens in de bron, en een enkele vergissing is rechtgezet. Ik ben Ingrid Biesheuvel en de betrokken uitgeverijen zeer dankbaar voor het welwillend afstaan van deze tekst.

Pagina 45

Broer: de vertaling-Biesheuvel noemt hier abusievelijk de naam van Uter, waar Pandragoen wordt bedoeld. De Middelnederduitse tekst noemt geen naam, maar zegt alleen ‘dinen broder’ (vs. 6814).

Pagina 48

Mathias van Trier: geldt in de Middeleeuwen als apostel. Hij verving Judas en was vooral actief in Judea. Apocriefe bijbelboeken als de *Acta Andreae et Matthiae apud anthropophagos* beschrijven zijn handelingen.

Pagina 54

dienen: hier eindigt de uit Biesheuvelds vertaling overgenomen passage.

Pagina 57

Hij... wegging: Uter houdt hier ten overstaan van Ygerne de fictie in stand dat hij de hertog is: hij heeft zogenaamd zonder iemand in te lichten zijn kamp verlaten om de nacht bij Ygerne door te brengen, zodat zijn medestrijders nu niet weten waar hij is.

Pagina 60

verbasteren: Het werkwoord ‘onnature’, dat hier als ‘laat verbasteren’ is vertaald, is een hapax: het komt in deze vorm maar één keer voor in het Middelnederlands volgens het MNW.

Pagina 62

Auctor: Arturs pleegvader heet ook wel Ector of Antor.

Pagina 73

Met... kloppen: hier is de verteller/dichter Maerlant aan het woord: hij licht een onduidelijkheid in zijn bron toe.

Pagina 74

Zo... voeren: Deze overgangspassage naar de stof van de *Vulgaat Merlijnvoortzetting* is naar alle waarschijnlijkheid herschreven door Lodewijk van Velthem. Het Oudfrans heeft in de tweede zin van de alinea ‘pès’ (‘vrede’; zie ed. Sommer, II, p. 88, r. 18; ed. Micha, p. 290, r. 58); Maerlants oorspronkelijke tekst vermeldde vast ook dat Artur lange tijd in vrede regeerde over Logres.

Velthems *Merlijn*continuatie

Pagina 77

Bandemagus: handschrift Bandegarius. Dit is de koning van Gorre die in Chrétien de Troyes' *Lancelot* optreedt als de be-

schermer van de koningin, die door zijn zoon Méléagant ontvoerd is en door Lancelot zal worden bevrijd.

Meleagant: handschrift Melogans.

Pagina 80

de hertog: Ygernes echtgenoot Gorlois van Cornwall.

Pagina 85

Caliburnus: deze naam heeft het zwaard al in Geoffrey van Monmouths *Historia Regum Britanniae*, later wordt het Excalibur genoemd. In sommige teksten heeft het zwaard een magische oorsprong. Het is vervaardigd op het eiland Avalon.

Pagina 92

quintain: een draaiende pop op een stok. De ridder probeert het schild van de pop met zijn lans zo te raken dat hijzelf niet het slachtoffer wordt van de knots aan de ronddraaiende arm van de pop.

Pagina 97

Loete: van Arturs zoon Loete (of Loholt) wordt verder weinig of niets vernomen, ondanks de vooruitwijzing die de verteller hier geeft. Artur is in sommige teksten ook de vader van Mordret, maar hij verwekt geen wettige opvolger.

Pagina 116

Alein en de Rijke Visser: de stamboom van de Graalfamilie heeft in verschillende verhalen heel diverse uitlopers. Al bij Chrétien de Troyes en Robert de Boron is sprake van een koning die vist (soms Bron geheten). Hij wordt hier ook gezien als de gewonde koning die met zijn zoon koning Pelles in het Graalkasteel verblijft. Alein wordt in Robert de Borons *Joseph* gepresenteerd als de opvolger van Jozef van Arimathea als leider van het Graalvolk. Hij geeft in die tekst de Graal mee aan de rijke visser

die hem naar het Westen, naar de valleien van Avalon brengt.

Koning Pelles' dochter draagt de Graal rond in een processie. In de *Lanceloet* wordt beschreven dat Walewein en Lanceloet de processie bijwonen. Walewein is zeer van de draagster onder de indruk. Lanceloet heeft minder oog voor haar, maar verwekt, misleid door middel van toverdrank en een list, wel Galaät bij haar. Het verlies van haar maagdelijkheid betekent dat zij de Graal niet meer mag dragen.

Galaät zal in de *Queeste van den Grale* uiteindelijk de heilige Graal vinden. Hij is de zoon van Lanceloet. De gebeurtenissen rond de Graal worden beschreven in latere delen van de Oudfranse cyclus waarvan Velthems bron deel uitmaakt en in latere delen van de Middelnederlandse vertaling (*Lanceloet-Queeste-Arturs doet*) die hij hier als delen van hetzelfde 'boek' aanduidt. In de Merlijntekst wordt verder niet over de Graal gesproken.

Pagina 122

nigromantie: zwarte kunst, magie die voor positieve en negatieve doelen kan worden ingezet.

Pagina 124

wolvin: de wolvin is het meisje dat Merlijn (de leeuw) gevangen zal zetten, zoals in het vervolg van het verhaal verteld zal worden.

Met... vertellen: deze vertellersopmerking, waarin de voorspelling over Merlijns eigen lot wordt uitgelegd, komt niet voor in de Franse tekst (ed. Sommer, II, p. 207, r. 6). Merlijn duidt zichzelf hier als 'leeuw' aan, maar meestal staat dat dier voor Galaät. Zie voor het denigrerende karakter van de opmerking ook Velthems epiloog.

Logres: in het handschrift staat 'Gales', maar gezien de context is waarschijnlijk Logres, de locatie van Arturs militaire activiteiten bedoeld.

luipaard: met de luipaard wordt Lanceloet aangeduid. Hij

wordt geboren en opgevoed in Gallië en zal koning Arturs steun en toeverlaat worden in het vervolg van het verhaal.

leeuw: deze grote leeuw is Lanceloets zoon Galaät, de kuise ridder die de Graal zal vinden.

Pagina 125

Deze profetie... bogen: deze voorspelling in diervorm wijst vooruit naar de overwinning die Artur (de draak) zal behalen op de oude leeuw (Rome) en haar bondgenoten.

Pagina 126

Borgonië: mogelijk duidt deze naam Bourgondië aan.

Pagina 129

quintein: zie de aantekening bij p. 8.

Pagina 131

profetie: in deze voorspelling duidt de gekroonde draak Artur aan, die de leeuw (Rome) zal verdrijven. De luipaard is Lanceloet, met wiens hulp de Romeinen definitief zullen worden verslagen in het laatste deel van de cyclus (*Arturs doet*). Zie voor de dertig serpentes de aantekening bij pagina 141.

Pagina 132

luipaard en *leeuw*: in deze dierprofetie staat de luipaard voor Lanceloet. De leeuw (eerder: Rome, later ook Galaät) is nu koning Artur. De draak van het verre eiland staat voor Galehaut, de machtige koning van de Verre Eilanden, die zich uit waardering voor Lanceloet onderwerpt aan koning Artur, zoals beschreven wordt in het eerste deel van de *Lancelot en prose*.

Pagina 137

Ydier... vertellen: dit is een vooruitwijzing naar het verhaal van de *Vengeance Raguidel/Wrake van Ragisel*, een tekst die in de

Lancelotcompilatie ook daadwerkelijk later in het boek nog zal volgen. De verwijzing is ook te vinden in de Oudfranse brontekst (ed. Sommer, II, p. 218, r. 11-15), terwijl er geen handschriften zijn overgeleverd waarin de *Vengeance* deel uitmaakt van de Franse Lancelot-cyclus.

Pagina 137

Bertalie... vertellen: de verteller wijst hier vooruit naar de ‘Valse Genevere’-episode uit het eerste deel van de *Lancelot*, waarin het meisje dat hier als bijna-kopie van Genevere wordt gepresenteerd Genevere's plaats aan Arturs zijde inneemt en de echte koningin het veld moet ruimen.

Pagina 140

Nasciën: volgens de Franse tekst zorgt Nasciën lange tijd voor Lancelot, die overigens bij zijn geboorte ‘Galaad’ gedoopt werd, (ed. Sommer, II, p. 221, r. 38-39). De beschreven gebeurtenissen vinden plaats in de *Estoire doli Saint Graal* (niet in Robert de Borons *Joseph d'Arimathie* en Maerlants *Historie van den Grale*).

Pagina 141

Hij... schrijven: Nasciën wordt hier opgevoerd als degene die de *Estoire dou Saint Graal* optekende. In de proloog van die tekst wordt via een uitgebreid visioen uitgelegd dat de tekst eigenlijk rechtstreeks van Christus afkomstig is. Het boekje dat Christus hem ter hand stelt, is door de kopiïst snel overgeschreven en dat is de tekst die men leest. Dit is de eerste stap in de bronnenfictie van de cyclus, de tweede is de ooggetuige Merlijn (zie ook het Nawoord).

Later... ontnemen: de dertig koningen die genoemd worden, zijn de dertig serpente die in Merlijns eerdere profetie figureerden. Het verhaal van de strijd tussen Artur en Galehaut wordt in deel I van de *Lancelot en prose* verteld.

Pagina 142

Calsedon: mogelijk is dit Caledonië, Schotland. Dat zou verklaren hoe het zwaard vanuit Griekenland naar het noorden is gekomen.

Hij... veroveren: volgens de Franse tekst is Caliburnus (Excalibur) het zwaard dat Artur uit de steen trok, terwijl Rioens zwaard door Vulcanus is gemaakt in de tijd van koning Adrastus (ed. Sommer, II, p. 230, r. 22-43).

Pagina 143

Sathanië: het land van de duivel.

Pagina 146

Avengnable: vermomt zich als de man Grisandoles, vanaf dat moment gaat Velthem dit personage ook als ‘hij’ aanduiden. De vertaling volgt hem daarin.

Pagina 153

Er... worden: deze diervoorspelling slaat op de veldtocht die de keizer van Rome (ditmaal de draak) tegen de wil van Avengnable (de tortelduif) later in de tekst zal ondernemen tegen koning Artur (de leeuw). Walewein (de stier) zal de keizer doden.

Pagina 155

Ja... onthouden: zie de aantekening bij pagina 153.

Pagina 159

voortaan schreven de klerken de avonturen op: dit is een overgang in de bronnenfictie: het verhaal is vanaf nu gebaseerd op het boek waarin de vier klerken de ooggetuigenverslagen van de ridders zelf optekenen, en niet langer op de ooggetuige Merlijn en zijn scribent Blasius, hoewel Merlijn nog wel af en toe naar Blasius toe gaat. Zie ook het nawoord.

vader van de avonturen: dit is het vaste epitheton dat Wale-

wein in de Middelnederlandse literatuur draagt. In het Oudfrans ontbreekt deze mededeling (ed. Sommer, II, p. 322, r. 4).

Pagina 163

de dag dat het kind de vader zal doden en de vader het kind: Merlijn kondigt hier de slag aan waarin Artur zijn zoon Mordret zal doden en door Mordret dodelijk zal worden verwond. Dat betekent de ondergang van het Arturrijk en wordt beschreven in *Arturs doet*.

Pagina 171

via Lombardije naar Logres: de strijd tegen de Romeinen wordt hier wel in Logres (Engeland) gesitueerd, maar voltrekt zich blijkens de beschrijving ten dele ook op het vasteland.

Pagina 184

Ik... koningsdochter: de Franse tekst legt uit dat de ridder verliefd is op de geliefde van de dwerg en zich daarom gelukkig prees dat hij haar tegenkwam (ed. Sommer, II, p. 455, r. 33-43).

Pagina 189

wie het hof schuwet, wordt door het hof geschuwd: 'uit het oog, uit het hart'.

Pagina 192

of het nu dag of nacht is: in handschrift-Burgsteinfurt eindigt hier het gedeelte dat door kopiist I is geschreven. Deze afschrijver zet na het laatste vers (36034) het woord 'amen'. De tweede kopiist schrijft de laatste twee bladen en heeft wat afwijkende gewoonten. Hij gebruikt - net als de Middelnederlandse legger? - de naam Walewein in plaats van de vorm Gawein (die in de moderne vertaling in Walewein werd omgezet).

Pagina 194

Deze epiloog komt niet voor in de Franse bron, waar een overgang naar de *Lancelot*-tekst wordt gemaakt die past in handschriften met de volledige *Lancelot en prose*-cyclus. Hier geeft de vertaler Lodewijk van Velthem zijn eigen, nogal misogynie, commentaar op het verhaal.